BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
20 A
35

13.20.R.35

SECVNDA EDICTIO

OCTAVIANI VESTRII IVRIS-
conſulti Forocornelienſis in Romanæ Aulæ
ACTIONEM, & iudiciorum MO-
RES, ad Iacobum Pellæum.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Per eundem auct. correct. & ampliat.

Ne turbata uolent rapidis oracula uentis;

Nunc folio Vates commodiore ſonat.

SIBYLLA.

Conventus Sancta Mariæ

Cum priuilegijs ſummi Pontificis, & illuſtriſſimi
Senatus Veneti ad decennium.

Transpontina de Vrbe

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SYL. *Sigona Siculus ad Autorem.*

Veſtrius es claro genitus de ſanguine, priſcos
Nam generis proauos urbs tibi Roma *dedit.*
Hic quondam exorti, hac illi ex tellure profecti
Corneli proceres incoluêre forum,
Tu Romæ à reduci tandem huc genitore creatus,
Viuere, quâ licet, hîc eligis, atque mori
Nimirum rectè, meritoq; hic nempe tuorum
Inclyta facta patrum, & parta trophæa legis.
Iudicia, & mores ideo cum noueris omnes,
Iuraq; Romani *ſint tibi nota fori;*
Haud didiciſſe citò eſt mirum, citiusq; docere,
Hoc facit ingenij uis & origo tui.

Motu proprio &c. Cum, ſicut dilectus filius noſter Michael Tramezinus bibliopola Venetus nobis nuper exponi fecit, ad cōmunem omnium ſtudioſorum utilitatem, ſua propria impenſa diuerſa opera Latina, & Italica; ipſa Italica tam ex Latino, & Hiſpano ac Gallico idiomate tranſlata, quam Italica facere minimeq; tranſlata; hactenus non impreſſa imprimi facere intendat: dubitetq;, ne huiuſmodi opera poſtmodum ab aliis ſine eius licentia imprimantur, quod in maximum ſuum pręiudiciū tenderet: Nos propterea eius indemnitati conſulere uolentes; motu ſimili, & certa ſcientia ut idem Michaeli ne prædicta opera hactenus non impreſſa, & per ipſum imprimenda, per decem annos, poſt eorundem operum, uel cuiuſlibet ipſorum impreſſionem à quocunque ſine ipſius licentia imprimi, aut uendi, ſeu uenalia teneri poſſint, concedimus & indulgemus: Inhibentes omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, tam in Italia, quàm extra Italiam exiſtentibus, præſertim bibliopolis & librorum impreſſoribus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ; in terris uero S. R. E. mediate, uel immediate ſubiectis, etiam ducentorum ducatorum auri, Cameræ Apoſtolicæ applicandorum, & inſuper amiſſionis librorum pęna toties ipſo facto & abſque alia declaratione incurrenda, quoties contrauentum fuerit, ne intra decennium ab impreſione dictorū operum, uel cuiuſlibet ipſorum, reſpectiue computandum dicta opera tam Latina, quam Italica hactenus non impreſſa, & per ipſum Michaelem imprimenda ſine eiuſdem Michaelis expreſſa licentia dicto decennio durante, imprimere, uendere, ſeu uenalia habere uel proponere audeant. Mandantes uniuerſis uenerabilibus fratribus noſtris Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorumq; Vicariis in ſpiritualibus, generalibus, & in ſtatu temporali S. R. E. etiam Le

gatis,& Vicelegatis ſedis Apoſtolicæ, ac ipſius ſtatus gubernatoribus, ut quoties pro ipſius Michaelis parte fuerint requiſiti, uel eorum aliquis fuerit requiſitus, eidem Michaeli efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes præmiſſa ad omnem dicti Michaelis requiſitionem, contra inobedientes & rebelles per cenſuras eccleſiaſticas etiam ſæpius aggrauando, & per alia iuris remedia auctoritate Apoſtolica exequantur: inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis. Non obſtantibus conſtitutionibus,& ordinatiõ. Apoſtolicis, cæteriſq; contrariis quibuſcunque. Et inſuper quia difficile admodum eſſet præſentem Motum propriũ ad quælibet loca deferri: uolumus & Apoſtolica auctoritate decernimus, ipſius tranſumptis uel exemplis, etiam in ipſis operibus impreſſis, plenam & eandem prorſus fidem ubique tam in iudicio quam extra haberi, quæ præſenti originali haberetur. Et ꝙ præſentis Motus proprii ſola ſignatura ſufficiat, & ubique fidem faciat in iudicio & extra: Regula noſtra in contrarium etiam non obſtante.

Placet A.

CHE al fidel noſtro Michel Tramezzino ſia conceſſo, che per anni X. proſſimi non ſia lecito ad altri che à lui ſenza permiſſione ſua ſtampar, ne far ſtampar le orationi di Cic. contra Verrem tradotte di Latino in Volgare per M. Antonio Renullo, & la Prattica della corte in iure, compoſta per M. Ottauiano di Veſtri, & il Libro di Fortuna di M. Hieronimo Garimberti, & il Splandiano tradotto dal Spagnolo in Italiano, & l'Hiſtoria Eccleſiaſtica di Euſebio, & Paolo Diacono, tradotti ut ſupra, coſi in queſta città, come in cadaun luogo del Dominio noſtro; ne altroue ſtampate in quelli uendere, ſotto pena di ducati 200. al contrafacente, & di perder l'opere, laqual pena ſia diuiſa per terzo fra quel magiſtrato, che fara l'eſſecutione, l'accuſatore, & lui ſupplicante. Ilqual ſia obligato di oſſeruar quanto in materia di ſtampe è ſtatuito per le leggi noſtre.

Aloyſius de Garzonibus
Ducalis Notarius.

INDEX TITVLORVM, SEV argumenta capitum, per ordinem in hoc libello contentorum.

EX LIBRO I.

De ſummo pontifice & ſacro ſenatu. folio primo.
De ſummo Pœnitentiario, ac ſacræ pœnitentiariæ officio. 2
De utraque Signatura, ac earum conſcribendi formulis. 3
De uicecancellario, ac cancellariæ apoſtolicæ officio & literarum expeditione. 6
De officio contradictarum, eiusq; audientia, ac literarum expeditione. 8
De literarum expeditione per cameram apoſtolicam. 11
De literarum ac breuium expeditione per Secretariam apoſtolicam, & de Cardinali breuium Signaturæ præpoſito. 12

EX LIBRO II.

De audientia Cameræ apoſtolicæ, eiusq; ditione ac membris. 15
De reuerendisſimo Camerario, ſeptem clericis, eorumq; reſcriptis. 16
De Theſaurario ſeu magiſtro ſacri ærarii, eiusq; officio. eodem
De Auditore curiæ cauſſarum cameræ apoſtolicæ, eiusq; auditorio & ditione. eodem
De gubernatore urbis, eiusq; auditorio & ditione. 20
De præſidente cameræ apoſtolicæ. 21
De aduocato priuatorum ſeu pauperum. eodem
De aduocato fiſcali. eodem
De procuratore fiſci, ac eius officio. eodem
De Commiſſario cameræ apoſtolicæ, eiusq; officio. 23
De clerico ſacri ſenatus, ſeu collegio reuerendiſſ.

Cardi.in camera apoſtolica reſidente. eod.
De eadem camerali audientia, deq; utriuſque ripæ foraneis iudicibus. eodem
De camerali carcerum uiſitatione. 24
De iudice mareſcalli urbis, quem hodie curiæ ſabellorum, ac iudice ſoldani Ro. Cu. quem hodie turris nonæ iudices uocamus. 25
De ſenatore urbis. 26
De uicario urbis, eiusq; ditione & officio. eod.
De capellanis ſummi Pont. & ſacri palatii cauſſarũ Auditoribus. 28
De aduocatis conſiſtorialibus. eod.
De procuratoribus cauſſarum ſacri palatii. 29
De ſollicitatoribus expeditionum & cauſſarum Romanæ Curiæ. 30
De notariis actuariis cauſſarum ſacri palatii. eod.

EX LIBRO III.

De iudiciis. 31
Iuditium plurifariam accipi, & quale ſit in noſtra ſpecie. eodem
Iuditium noſtrũ multiplex in ſpecie, & plures eius diuiſiones. eodem
Iudicium quinque partibus conſtare, iuriſdictio autem multiplex, quales ſingulæ ſpecies. 33
Duplex in iudiciis perſonarum ſpecies. 34
Tempora iudiciorum uaria, & quanta, & qualia in quauis ſpecie & inſtantia. 35
De cauſſarum deuolutione ex prouinciis ad Romanam Curiam. 36
Appellationem extraiudicialem in pluribus à iudiciali diſtare. 39
Tertia deuolutio per accidens extra formam iuris, & clem. cauſſam. eod.
Quarta & ultima deuolutio ex Pont. decreto & ſpeciali eius reſcripto, ac aliqua de ſtylo ſignaturæ iuſtitiæ non iniucunda. 40
Appellationem ab interloquutoria in pluribus diſtare ab appellatione à diffinitiua. 42

De præuentione inter iudices, & impetratione reſcriptorum ad lites etiam beneficiales, literis apoſtolicis non expeditis. 43
De impetratione iudicis pro titulario contra penſionem eccleſiaſticam. 44
EX LIBRO IIII.
Introductio cauſæ in Romana Curia contra præſentem, quando ius reuocandi domum. ipſáq; dilatio ad partes concedi uel denegari ſoleant. 45
De citatione extra curiam etiã per edictum, eiuſq; decreto ac formula procedendi pro reo, ubi aſſerto procuratori decreta eſſet. 46
De executione citationis ad partes decreta etiã per edictum publicum, relatione exequutoria: & ubi nulliter ſit exequuta, quibus ſanetur caſibus. 49
De dolo, & contumacia. 51
De eiſdem, ac de procuratoribus. 56
De petitorio ac poſſeſſorio ac alterius ſuſpẽſione. 60
EX LIBRO V.
De cauſis ex natura cauſſæ uel ex principis reſcripto ſummariis. 61
De dilationibus ac terminorum ſacri palatii obſeruatione in quauis cauſſa. 62
De terminorum obſeruatione in cauſſa beneficiali, in quauis eius inſtantia. eodem
De terminorum obſeruatione in cauſſa prophana & in quauis eius inſtantia. 63
De obſeruatione terminorũ in cauſis nullitatũ. 64
De obſeruatione terminorum in articulo grauaminis. eodem
De obſeruatione terminorũ in cauſa, qua quis reus petit abſolutoriam ab obſeruatione iudicii. 65
De obſeruatione terminorum in articulo compulſoriæ generalis decernendæ. eodem
De terminorum obſeruatione in articulo compulſoriæ ſpecialis. eodem
De terminorum obſeruatione in articulo remiſſoriæ decernendæ. 66

De obſeruatione terminorum in crimine uel alio facto notorio. 67
Aduocationes communes circa terminorum obſeruationem. eodem
De reiteratione terminorum, ac malæ eorum obſeruationis, ac totius proceſſus nulliter formati ſanatione. 68
De poſitionibus, articulis, & compulſione partis ad reſpondendum ſingulariter ſingulis. 71
De articulorum admisſione. 74
De poſitionum ſeu articulorum ac confesſionum reuocatione. 75
De reſponſionibus rei ad poſitiones actoris, deq; interrogatoriis ac exceptionibus eiuſdem. 77

EX LIBRO VI.

De productione iurium in curia, ac de literis cõpulſorialibus, illarũq; exequutione in partibus .82
De teſtibus & eorum inductione, iuramento atque examine in Romana curia. 90
De remisſione ad partes, ac illius proceſſu & exequutione. 97

EX LIBRO VII.

De calculo ferendæ ſententiæ, allegationibus facti, uel iuris, ac ipſius ſententiæ prolatione. 104
De ſequeſtratione poſſesſionis & fructuum. 110
De appellatione, apoſtolis, ac eiuſdem appellationis proſequutione. 118
De temporibus, ac fatalibus appellationum, illorumq; curſu & prorogatione. 129

EX LIBRO VIII.

De nullitate, eiusq; temporibus & proceſſu. 134
De ſecunda, ac tertia ſentẽtiis, earumq; prolatione, ac fructuum & expenſarum cõdemnatione. 141
De reſtitutione in integrum. 145
Vt litependen. Et de attentatis. 157
De exequutione rei iudicatæ, expenſarum taxatione, ac fructuum liquidatione. 160

Finis tabulæ.

AD ROMANÆ PRAXIS
Tyrones Iacobus Pellæus.

ROGAVERAM ſæpius Octau. Veſtrium uirum doctiſſimum, ac iandiu nobis notum; quem ego ſectari in Ro. praxi constitueram, quemq́; unum mihi ex ingenti aliorum numero delegeram; ne ſeniores Praxiarchas, qui methodum huius artis non ſecus ac theſauros hactenus occultauerunt, uellet ipſe, quiquidem ad grauiora contenderet: imitari: Quin potius quæ facilè ſuopte ingenio conſequutus ſit, eadem nobis tyronibus, ac mihi præſertim, qui eum iampridem colerem, atque admirarer, monſtrare ne grauaretur; quo faciliorem aliquando atque exploratiorem uiam haberemus in tetrica hac arte, quæ mihi plerunque inextricabili cuidam labyrintho ab ſenioribus comparari uiſa eſt, ut interdum quidem etiam ueritus fuerim me huiuſce artis deſertorem aliquando factum iri. Ille uerò, cui omnia cæteris difficilia cœleſti quodam dono faciliora ſemper ſe præbuerunt, ingenium meum quandoque deterritum ſæpius ad uires ſuas reuocauit, ac mihi planè perſuaſit artis huiuſce præcepta, omnia uiro alioqui erudito per ſe ultro occurrere: ac ſciens quantò maiore compendio quò uult, pergat, qui recta uia incedit, quàm qui amnem

deuium (ut Plautus inquit) ad mare ducem ſequa-tur; ubi proximis æſtiuis menſibus, quibus propter nimios calores à ſore abſtinemus, ex Vrbe diſceßiſſet in patriam, noluit mihi eo in itinere ocio ſus eſſe, & quem hic uidetis libellum, qualem ſibi & temporis anguſtia & memoriæ facilitas, nulla penè librorum copia ad me ſcripſit, atque ex ipſo itinere ſtatim miſit. Quem ego cum iterum atque iterum perlegiſſem, uiſus ſum mihi rem iudicio quidem meo comperiſſe non uulgarem, nec uni tantum mihi; uerum etiam ætatis noſtræ ac poſterioris quoque tyronibus omnibus utilem & neceſſariam. Verebar tamen ne, ſi illum ederem, autoris ipſius animum offenderem; qui ſi hæc, quæ mihi tam familiariter exhibuit, in lucem exitura cogitaſſet, uberiora profectò ornatioraq; reddidiſſet. Quòd ſi ego mihi ipſi totam rem occuparem, uerebar ne in uos, ac poſteros denique huiuſce artis candidatos committere & peccare uiderer: quamobrem cum longè grauius exiſtimarem uniuerſos, quàm unum duntaxat quanuis mihi amicißimum, & de me benemeritum; in re præſertim, quam ego quidem ad honorem eius pertinere arbitrarer, offendere; non potui diutius hunc ipſum libellum apud me ſupprimere, quin in manus ueſtras ueniret: ne quandoq; uiderer maximum illum ganeonem gnathonem Erexium æmulari, qui cum afferrentur in menſam fercula lautiora, in ea de-

ſpuere ſolebat, quo cæteris abſtinentibus ſolus ipſe his frueretur: Maluiq́; hunc librum in omnium uſum exire, quàm mihi ſoli apud me prodeſſe; utpote qui bonum tantò melius eſſe, quantò communis eſt, non ignorem. neque uos libelli utilitatem ex eius paruitate expendetis; cognoſcetis quippe parem magno, ſimilemq́; gemmis, quæ ſub exiguo corpuſculo precij amplitudinem ingentis celant. Legite igitur omnes, quotquot eſtis, ac uiam quam nobis omnibus ſtrauit tantus uir, ſuisq́; calcatam ueſtigijs è ſalebroſa atque aſpera, commodam leuemq́; reddidit, ire pergite ac ueterum inhumanitatem damnate, qui grauiter in hanc uiam ingreſſis nobis iter nunquam monſtrare uoluerint, ut diutius oberraremus, ac ſecum nunquam noſtri iuris, atque omnium ſemper incerti ſeneſceremus.

OCT. VESTRIVS IAcobo Pellæo. S. P. D.

MORIS fuit apud ueteres, mi Pellæe, ut qui iudicio uellet aduerſus quenquam experiri, certam actionis formulam, qua ageret, ſibi à Pontificum collegio impetraret: eamq́; adeò obſeruare teneretur, ut ſi contingeret eum cadere à ſyllaba, à cauſa quoq; cadere intelligeretur. Hæc poſterioribus intolerabi-

lis ſæuitia uiſa eſt,ideoq; ſublata formularum impe tratione in laxiores iueramus habenas,in tot nouis iudiciorum legibus litigatores & iudices ad iuſti= tiam ipſam in compedibus ex integro poſuiſſemus: ut iam difficilè ſit,iudicio quenquam hodie experiri, quin ex tot laqueis unum aliquem incurrat,pedesq; ac totam plerunque cauſſam implicet atque inuol= uat: Præbetq; interim hæc occaſio reis tantam ca= uili anſam,ut nihil aliud hæc fuiſſe uideatur, quàm currenti equo (quod dici ſolet) calcaria addidiſſe. Nulla enim eſt hodie maior defenſio reorum,quàm ut ueluti aucupes actores ipſos,modò ea,quàm nul litatis, modò alia, quam attentatorum cauſſas uo= cant,aßiduè ueluti quibuſdam retibus captare, & fallere ſtudeant:præſertim apud Romanæ Aulæ iu dices,qui adeò timoratæ ſunt conſcientiæ, & reli= gionis, ut plerunque etiam tametſi maximè de ca= lumnia liqueat, uereantur tamen ne ſi tergiuerſa= tionis & fruſtrationis cauſſa excipientem reum mi nus æquis auribus auſcultarint,Deum & iuſtitiam, atque adeò ſuam ipſorum religionem deſerere, ac prodere uideantur: inualuitq; adeò communis hæc reorum & iudicium corruptela, ut ubiq; apud iu= dices, aut nullitatem, aut attentatorum duntaxat ſimplegadas audiamus:hinc ex litibus lites,hinc tan ta actorum congeries,hinc ſcribarum dinundinatio nes,& diuitiæ malè partæ:hinc noua hæc noſtra di cendarum, uel potius ducendarum cauſſarum ars

inuidiæ tam obnoxia. Nam cum apud ueteres oratoris duntaxat opera, qui cauſſam ſuam apud iudices ageret, litigatores uterentur: nunc apud nos in hac iudiciorum ſpecie, duce potius, quàm oratore indigent, ſed & ſi hæc facilis eſt ars, in qua plerique etiam nulla literarum eruditione, & floruerunt & florent: ea tamen apud nos Romanos uſq; adeo tetrica atque inuia uidetur eſſe, ut tyrones omnes hactenus quidem quaſi per uaria uiarum pericula deui & errantes, amnem (ut Plautus inquit) ad mare ducem ſequuti fuerint. Fuitq; tanta ſeniorum aſperitas atque inhumanitas, ut methodum huiuſce artis non ſolùm nunquam ediderint, uerùm planè tanquam theſaurum abſconderint, atque ab iuniorum uſu remotum eſſe uoluerint. Quo quidē factum eſt, ut cum proximo anno Romæ aßiduè mecum eſſes, uerecundè à me, ut ſoles, omnia, nō ſemel tantum, ſed pluries efflagitaris, ut ego, qui Romæ aliquot iam annos in foro nemine Romanæ praxis (ut ita dixerim) πραξιαρχῃ, duce, uerſatus eſſem, uiam à me exploratam, qua tu quoque contenderes, quantò maiore poſſem compendio tibi monſtrarem; quò illam quaſi recta facilius ingredi atque incedere certior poſſes, aliquod uerò interim huiuſce artis ſpecimen & ſignificationem agnoſceres. Quamobrem diu mecum contendi, utrum difficilius, ac maius eſſe uideretur, negare ne tibi ſæpius hoc roganti, cui maiora debeo, an efficere

quod rogares. Et quidem negare ei, quem unicè diligerem, præſertim iuſta petenti, durum admodum uidebatur: ſuſcipere uerò tantam rem, quam nemo hactenus aggredi auſus eſſet, nonniſi temerè poſſe uidebar; mihi præſertim, qui non ex profeſſo, ſed obiter, ac quaſi aliud agens huic rei operam dederim: cum tamen nouiſſem te non ſine magna cauſſa, precibus hoc à me tantopere contendiſſe futurumq́;, ut quicquid eſſet, ſiue id laudem, ſiue culpam mereretur, noſtrum omnino id totum foret, neque unquam è manibus exiret tuis, non potui tibi, ſæpius roganti diutius hoc debere: ueritusq́; ne dum Romæ tecum ſum, ubi quàm ſim occupatus, tu optimus es teſtis, nunquam tantum ocij nanciſcerer, ut poſſem æs hoc alienum, ueluti repromiſſum diſſoluere; ubi primùm abs te in patriam proficiſcens digreſſus ſum, cum hiſce æſtiuis ferijs ocioſus eſſem, neque opera mea, aut Reſpu. aut amici uterentur, manum huic tabulæ admoui; cumq́; libros haberem paucos, memoria in ipſa profectione repetita, pleraque omnia conſcripſi, tibiq́; ex itinere ſtatim miſi, non ſpe quæſtus, aut gloriæ, aut commodi (quemadmodum quidam ſolent) ſed ut induſtria noſtra tuæ morem geramus uoluntati; qui quidem nobis amicorum chariſſimus & ſuauiſſimus es, & fuiſti ſemper. Vale.

PRÆFATIO.

Potuiſſem hic ſuauisſime Pellæe plura, quæ ad iudicia attinent, congerere, ut annotatio noſtra, & plenior, & doctior uideretur. Sed ea tantum attingemus, quæ ad negocium noſtrum Ro. praxis uidentur ſpectare. Quandoquidem non deſunt, qui communia iudicia ſuis ſcriptis ornauerint, ſi maximè libellos eruditisſimi uiri Gulielmi Durandi, qui ſpeculatoris cognomentum ſibi uendicauit, legendo offenderis. Is enim facile uidetur omnes ueteres ſuperaſſe, ueteres tantum dico, ut antiquiores excipiam, quorum ſcripta iniquisſimo Iuſtiniani decreto uel facilè extincta, uel certe mutilata ad noſtras manus traducta ſunt. Dicam igitur ea, quæ duntaxat ad Ro. praxim, uel re ipſo: uel pro rei declaratione mihi uiſa fuerint pertinere. Reliqua ſuis ſcriptoribus relinquemus, ad quos ſemper poteris facilè aduolare.

LIBER PRIMVS.

DE SVMMO PONTIFICE, *& Sacro ſenatu.*

AD REM quidem pertinet ſtatũ prius loci, & ipſius Rom. Cu. ac ſingula eius à capite membra deſcribere. Auctoritas enim põtificia à ſuo ſtipite in tot membra diſpartitur, ut ſoleant ſeneſcere curiales antequam rem ipſam intelligant, tibi omnia unica lectione liquebunt. Vides hic primùm ſacroſanctum & apoſtolicum ſenatum, cuius Pont. ipſe caput eſt, (quem proinde maximum uocant) & Præfecti Cardinales membra ſunt, quorũ certus noſtra ætate non eſt conſtitutus numerus, tametſi forte legatur aliàs fuiſſe apoſtolorum exẽplo duodenarium. Hi ſancti patres aliàs bis in hebdomada apud Pont. conueniebant, noſtra uerò ætate decreſcentibus negocijs ſemel tantum, quorum conuentum uulgò conſiſtorium, quod ea die pro publicis negocijs ſimul cõſiſtant, appellamus. Apud ſacrum hunc ſenatum electi ad epiſcopales, archiepiſcopales, metropolitanas, patriarchales eccleſias præponuntur, inſtituunturq́;, ubi eccleſia uacet, cuius electio ad Capitulum, Ciuitatem, Prouinciam, Regem, uel alios ſpectet, aliàs à Pont. ſacroq́; hoc ſenatu eliguntur, ad quos munus hoc ex ſolita omnium Pont. reſeruatione ſpectare digno ſcitur, quæ reſeruatio ad certa quoque monaſteria

Numerus cardinalium, & quando cõueniant.

Conſiſtorium quid, & quid in eo fiat.

extendi ſolet, quæ in libris Cameræ taxata repe-
riuntur, & in ſacro hoc ſenatu idoneis perſonis
conceduntur,uel commendantur,quare & eadem
conſiſtorialia uocamus monaſteria, ꝙ conſiſtoria-
liter de eis diſponi conſueuerit. Hic denique cun-
cta,quę ad cultum,ad fidem,ad ipſam religionem,
ad pacem Chriſtiani gregis,ad conſeruationem de
niq; temporalis patrimonij Romanæ eccleſiæ per
tinent,tractantur, Intra ſacrū hunc ſenatum (ceu
uniuerſo orbi ſuppremum) unaquęque Prouincia:
ſingulaq; regulariū ſodalitia ac Reges omnes ſuos
habent patres tutellares (quos protectores uocāt)
horum munus eſt,electiones, & alias prouinciæ ſi-
bi addictæ cauſſas in ſacro ſenatu proponere, ſolet
autem is, qui proponit, in electionibus oppoſito-
res, ſi qui adſint, audire, ac de pluribus inquirere,
quæ ad perſonam eligendam:uel inſtituendam,ad
locum uacantis Eccleſiæ, ipſamq; Eccleſiam ſpecta
re,dignoſcuntur,etiam per teſtes, (quam inquiſi-
tionem uulgò proceſſum uocamus) quæ omnia
ſcripturæ commendantur, ac in ſacro ſenatu:præ-
uia certa propoſitionis formula recenſentur ab ip-
ſo proponente, is denique ſacra ſenatus reſponſa
expectantibus profert,etiam per apoſtolicam ſuam
ſubſcriptionem & ſigillo ſuis munitam, hanc expe
ctantes Reuerendiſſimo Vicecancellario adferūt,
qui aliam ædit ſuo nomine contra apocham, quæ
de facto in ea narrato, ubiq; apud officiales expedi
tores fidem facit. Relatione habita ſupplices curāt
diplomata relationi conformia,apud Abbreuiato-
res primum dictari,dictata apud ſcriptores conſcri
bi,ſcriptas apud alios expeditores per Cancellariā:
uel Cameram apoſtolicam, quandoque etiam ex-
tra ordinem per Secretariam,de quibus officijs ſuis
dicemus locis, expediri, ac demum plumbo obſi-
gnari, eſtq; hæc poſterior expeditionis pars cum
officialibus agenda, qua de re non conquerantur
populi de ſummo noſtræ ætatis Pont. Fuit enim

Protectores Franciæ, & aliorum.

Bulla quomodo conficiatur.

hic maiorum lapſus (ſi lapſum uocare licet) quem ſucceſſores non niſi cum grauisſima priuatorum uniuerſi orbis iactura, qui iſtos prouentus ſua priuata pecunia compararunt coercere non ualent, nec facultates Ro. Eccleſiæ ſuppetunt, quæ reſtitutioni priuatæ pecuniæ ſatis ſint. Cęterum hic non nulla de ſummi Pont. poteſtate ad te ſcripſiſſem, niſi extra fines noſtri negocij uiſa mihi fuiſſent, in qua ſpecie ſatis tibi ſcire pro nunc erit, pontificiam poteſtatem crebriori omnium orthodoxorum ſententia uniuerſæ catholicæ eccleſiæ præeſſe, cui hodie pręeſt diuus Paulus eius nominis tertius patria Romanus, gente Farneſia, uir etiam apud ueteres incomparabilis prudentiæ, quem puto diuina certè prouidentia hiſce temporibus nobis datum, quibus tot calamitatibus in dies Ro. Eccleſia affligitur, ut poſtquam Deorum ira pauliſper conquieuerit, tot urgentibus malis occurrat.

De *ſummo pœnitentiario, ac ſacro pœnitentiariæ officio.*

VIdes quoque à Rom. Pont. uniuerſum orbem ſupplicem quotidie reſcripta poſtulare, de his primum, quæ Seruator noſter Ieſus Chriſtus Petro delegauit, nempe ligandi: uel ſoluendi, in terris quemcunq; uellet, quibus uerbis ego quatenus ad meum thema attinet, intelligo pro nunc tributam Petro poteſtatem ligandi ſuis legibus & eoſdẽ ſoluendi quos uellet, ſoluendi inquam, quaſi uia diſpenſationis à ſuæ humanæ legis obligatione. Amplius abſoluendi quoq; à commisſis in diuinam legem pœnitentes, tamen uia indulgentiæ, quã facultatem ad oẽs Petri ſucceſſores traductã credimus, eam tamen ſoluẽdi ſcilicet ſolet Pont. uni ex cardinalibus ſubdelegare, quẽ ſummũ uocamus Pœnitẽtiarium, nõ tamen ita, ut non quandoq; ipſe manũ

apponat in hac ſpecie, in qua ſummus Pœnitentiarius, quatenus ad commiſſa in diuinam legem attinet & eorum ſolutionem, ſubdelegatam iuriſdictionem per plures uicarios & ſubſtitutos ſuos exercet, quos Pœnitentiarios uocamus, quiq; per maiores ecclesias urbis diuiſi ſunt, nempe, in eccleſijs diui Petri in Vaticano, diui Ioannis in Laterano, ac diuæ Mariæ maioris, diſpenſationes uerò ab humanæ legis obſeruatione non niſi ex cauſſa & per ſeipſum concedit, & ex generali Pont. ſublegatione, huiuſmodi ſupplices audit, ac ubi eorum poſtulata uiderit, ſi adſit cauſſa, quæ petitæ cōceſsioni ſatis ſit, & ſit de rebus ſolitis per ipſum concedi, Reſcribit ipſe auctoritate apoſtolica & ſui officij non aliàs habito tunc à Pont. oraculo, ſed ex generali illa ſubdelegatione aſſerit ſuis literis ſe de mandato Pont. oraculo tunc habito reſcribere, crediturq; in hoc ſuæ aſſertioni: ueluti de re ad officium ſuum ſpectā te. Reſcribit autem ſemper ad ſupplicationem partis, Pont. directam, & ſub altera iſtarum formularum, fiat in forma, fiat de ſpeciali, fiat de expreſſo, quarum mutatione indicat reſcribens taxatoribus poſtulanti grauitatem, & ueluti per Pœnitentiariū formula reſcripti uariatur: ita per officiales alterantur ſolutionum taxæ, eſtq; adeò ingens hodie humanæ legis ſylua, tum pōtificiæ: tum ſynodorum, cùm denique cuiuſuis regularis ſodalitij, ſeu monaſticæ congregationis, ut homines tot laqueis ferè in compedibus poſiti, priſcam libertatem adfectantes ad ipſum Pœnitentiarum ſupplices confluant, qui ubi ſupplicis libellum manu ſua ſignauerit, deſuper diplomata ſub nomine ac ſigillo ipſius expediuntur. Et quia plerunq; non aliàs præciſè reſcribit, ſed conſtito de aliqua ſupplicis aſſertione, tunc dat ſuo reſcripto iudices, qui cauſſa cognita actum abſoluant, & uices ſuas in hoc ſubdelegat, habetq; hoc ſacrum pœnitentiariæ officium pro commodiori omnium confluentium expeditione uiginti

Pœnitentiarij diuiſi in urbe.

Creditur ſummo pœnitentiario.

Signatura pœnitentiarij.

Viginti quinque patroni ſacræ pœnitentiariæ.

quatuor patronos ſupplicum quos eiuſdem ſacræ pęnitētiariæ procuratores uocamus, hi ueluti cauſſarum patroni libellum tuarum precum dictitant, ac quaſi cauſſam orant apud ipſum ſummum Pœnitentiarium, à quo poſtulata concedi: & exinde diplomata expediri curāt. Solet etiam de pluribus quę iuſtitiam concernunt reſcribere, ac ferè ſemper in utraque ſpecie inferius notata concedere, ut pote, Diſpenſationes matrimoniales in gradibus humana lege prohibitis, legitimationes prolis, Diſpēſationes quoque ob ætatis, uel alicuius membri defectum ad ordines & ad beneficia; item ab incompatibilitate plurium beneficiorum, Abſolutiones quoque ab homicidio, in foro conſcientiæ, & pro clericis in utroque foro cum retentione beneficiorum ac diſpenſatione ad alia; Similes à Simonia, ab exilio, Item à iuramento ad effectum agendi: ac etiam à periurio, Commutationes uotorum, licentias quoque ab aliqua humanę legis obſeruatione, præſertim regularibus ab aliquo ſuę regularis legis capite. Indulgentias etiam tum locis, cũm etiā perſonis. Cæterum & commiſſiones etiam plures in forma iuris, utpote ſuper declaratione nullitatis uel ualiditatis matrimonij, quas declaratorias nuncupant, Super confirmatione alienationis alicuius eccleſiaſticæ rei, quas ſi in euidentem, ac deniq; ſuper ceſſione bonorum pro pauperibus, qui citra eorum culpā in egeſtatis perniciem inciderint: quas alternatiuas uocant, pro laicis in terris eccleſiæ, & extra, ſi tamen contra clericos petantur, uel ſi inter meros laicos, & extra ſtatum temporalem eccleſiæ, impetrans iureiurando obligatus eſſet, in qua ſpecie etiam inter laicos iudicat ſemper eccleſia, & pro clericis ſuper admiſſione ad beneficium canonũ: utpote capituli Odoardus uel peruenit, in qua ſpecie, ſiue pro clericis, ſiue pro laicis, ſemper reſcribit prout de iure, & in omnibus alijs ſunt reſcripta huius officij admodum iuſta, imò ſancta, obſtrepēt

In quibus pœnitētiarius reſcribat.

crabrones quãtum uelint, fateor tamen defectum in illorum exequutione apud ordinarios in partibus, uel ſi pro regulari reſcribat officium, apud ipſos Prælatos, qui ubi nouerint quem à ſummo Pœnitentiario reſcriptum reportaſſe eorum inertia & plerunq; etiam inſcitia; non quærunt quid & quo modo Pœnitentiaria reſcribat, & abſque alio proceſſu permittunt impetrantes gaudere petitis, potius quam impetratis, quod ſi in præmiſsis ipſi nõ deficerent cum ſacra Pęnitentiaria nõ conſueuerit

Contra ius nõ reſcribit.

reſcribere niſi ſacris canonibus cõformia: uel ſi præter ea, nõ niſi ex iuſta cauſſa per impetrantem narrata, & cum deputatione iudicum & exequutorum in partibus, apud quos tenentur impetrãtes illam

Verificatur reſcriptũ pœnitentiarij.

legitimis probationibus uerificare, plures ex impetrantibus à poſtulatis repellerentur, & nemo illorum cõmodo & effectu, niſi uel iuxta formam iuris & canonũ: uel ſi præter nõ niſi ex iuxta cauſſa gaudere poſſet, paucioresq; eſſent impetrãtes: & omnis quærelarum occaſio ceſſaret, quam opinor ab ipſis conquerentibus, potius quàm à ſummo Pœnitentiario eiuſq; officio acceptó ferendam eſſe. Quod ſi quam retroactis temporibus ab ipſo ſummo Pœnitentiario acceptam ferre potuiſſemus, diuus Paulus noſtra ætate Pont. Max. omnes, ſi qui forte erant lapſus: uel certius, ut alios ad emendationem prouocaret, correxit, & ſummæ Pœnitentiariæ officiũ pluribus optimis reſcribendi formulis, & antiquarum reformationibus inſtaurauit, & ſummo Pœnitentiario uiros à conſilio & deſignatura ſuis grauiſſimos aſſeſſores dedit, ita ut officium hoc ῥοινοκαρώτις linguam euaſerit.

De utraque ſignatura ac earum reſcribendi formulis.

AMplius & reſcripta quoque à Ro. Pont. quotidie poſtulantur, de his quæ à mera Pont. libe

ralitate proueniunt, ueluti beneficiorum cōceſſiones, & alia ſi quæ ſunt cuiuſque generis gratioſa, etiam ſummo pœnitentiario generaliter: ut præmittitur cōmiſſa, necnon alia quæ iuſtitiam concernunt, de rebus eccleſiaſticis uniuerſi orbis ac etiam ex prophanis ex patrimonio S. R. E. temporali, & aliunde ex uniuerſo orbe, ſi quas in ſequelam eccleſiaſticæ perſonæ, uel cauſſæ: uel aliàs ex Principum remiſſione: uel partium conſenſu deuolui ad Ro. Cu. contingat. His omnibus Pont. max. ipſe pro cōmodiori ſupplicum expeditione, duo conſtituit auditoria, in quorum uno, ea quæ gratiam, in altero quę iuſtitiam concernunt, poſtulantur. Vnde & diuerſo nomine ea uocamus, nempe Signatura gratiæ, uel iuſtitiæ, utrique auditorio uiros quoſdam Iuriſperitos, & ſignaturæ gratiæ omnes quotquot ſunt iuriſperitos Cardinales, alios uerò raro nonniſi iuriſperitos Prælatos propoſuit, (quòs referendarios uocamus) gratiæ, uel iuſtitiæ, & quandoque etiam utriuſque ſignaturæ ad exemplum antiqui Referendariorum ordinis, de quo tractatum in noſtra iuris ciuilis compilatione habemus, titulo de referen. lib. authen. quorum non eſt certus apud nos conſtitutus numerus, Horum munus eſt, in ſua ſpecie ſupplicum poſtulata uidere. & ſi poſtulata ſint de his, quæ petentibus concedi ſolent, in capite ſupplicationis nomen ſuum adponere, quò ſolent Pont. uel Cardinali ſignatori, de quo inferius dicemus, rem eſſe concedendam ſignificare, Quòd ſi ſupplex aliquid poſtulet, quod alteri poſſit prępiudicium inferre, non ſolent aliquid ſine partis uocatione concedere, & ſi res ſit grauis uel ſaltim raro ſolita concedi: uel deniq; adeo dubia, ut referendarius ex ſe ſubſiſtat, illam in auditorio alijs confert, & nonniſi ex uoto totius Signaturæ ſupplex obtinet. Quam ob rem utrique ſignaturæ præpoſuit Pontifex Cardinalem, qui extra ordinem leuiora concedit & grauia

Duo auditoria Romæ.

Referendariorum munus ſicut magiſtri libellorum.

quoque, ſi quæ ſint per ipſum concedi ſolita. Noſtra ætate Signatorem gratiæ habemus Nicolaum eius nominis Cardinalē Ardinghellum, Diui Pauli Pont. Max. intimum; iuſtitiæ uerò, Bartholomæum Cardinalem eius nominis Guidiccionum Lucanum uirum Pontificiæ legis peritisſimum, & adeò puræ ſynceræq́ mentis: ut facilè cunctis ſummæ probitatis ſimulachrum uideatur. Ab hoc munere reſcribendi de iure ſe penitus reuocauit ſummus Pont. & Cardinali huic Signaturæ præpoſito uices ſuas omnino delegauit, ita: ut raro uel nunquam ipſe de iure reſcribat, Solentq́ Referendarij ſignaturæ gratiæ recuſare ſupplicum libellos, qui iuſtitiam concernant, quaſi ægre ferat Pont. ſi in ſignatura ſuo proponantur. Quamobrem Paulus noſtræ ætatis Pont. max. conſtitutionē ædidit: ut in his, quæ iuſtitiam cōcernunt reſcripta, Cardinalis ſignatoris eiuſdem ſint uirtutis & auctoritatis, in omnibus, per omnia, & apud omnes: ac ſi manu ſua ſignata eſſent, omnem ſi quæ hactenus fuiſſet ſummouendo disſidentiam, idq́ (ut opinor) ad tollendam litigatorum anſam, qui plerunque reſcripta manu Pont. in eorum causſis adfectabant, maximè apud iudices in prouincijs. Habet quoque utraque Signatura ſuam diem in hebdomada conſtitutam, qua ſimul conueniant, ut ſi quæ poſtulata ſint, quæ aliorum uotum deſyderent, in auditorio proponantur. Qua in re ſolent litigatores die præuia ſignaturæ cum eorum aduocatis eſſe apud ſignaturæ præfectos atque referendarios & utraq; pars, rarò tamen, uel nunquam in contradictorio cauſſam ſuam orare, conſtituta autem die, munus eſt eius Referendarij ſupplicum poſtulata in auditorio ſub compendio referre, & in re inter patres diſputata, ſolet is, qui præeſt, iuxta plurium uota, ea quæ proponuntur cōcedere, uel refellere, Eſtq́ moris apud Referendarios, non nouus: ut poſtulata ſemel reiecta, iterato non proponantur, ſolet etiam

Signatores gratiæ & iuſtitiæ.

Conuenire ſolent ſemel in hebdomada officiales.

Poſtulata reiecta non iterum proponātur.

ſupplex, ubi contradictorem habeat eum coram re ferendario proponente per curſores citare,ſub hac formula,Coram Reuerendo. A. Citetur. N.ad dicendum cauſſam quare commisſio: uel ſupplicatio ſignari non debeat, pro prima ſignatura Sanctisſimi, uel Reuerendisſimi, ſecundum poſtulati ſpeciem, (quas ſic uocamus) quia ſignatura gratiæ coram Sanctisſimo, ea uero iuſtitiæ coram Reuerendisſimo pręposito ſuo conuenire ſolet, in qua liberum eſt unicuique Referendario uelle proponere, quantum tempus concedat, ordine tamen antianitatis ſeruato. Sed in ſignatura gratiæ coram ipſo Pont. more introductum eſt: ut duo tãtum locum habeant, qui omnibus contigit, quaſi per turnum (ut uocant) rarò tamen tempore diui Pauli tempus cõcedit locum ſecundo, ita ut paulatim res ad unicum proponentem reſtringitur, decreſcentibus maxime negocijs, Reſcribit autem Pont. ferè ſemper his uerbis, nempe, PLACET. A. uel alias iuxta literam ſui priſci nominis ſi res iuſtitiam con cernat, ſi uerò gratiam, mutato PLACET conſueuit dicere. FIAT VT PETITVR. A. Et ſi quandoque non ad preces alterius: ſed proprio motu reſcribat, non dicit, VT PETITVR, ſed addit in fine MOTV PROPRIO, Cardinalis uerò ſignaturæ, gratiæ propoſitus, ſemper eadem formula reſcribit, nempe, CONCESSVM IN PRÆSENTIA DOMINI NOSTRI PAPÆ & deinde ſubnectit nomen ſuum. PP. CARDINALIS PARISIVS. Et nihilominus plerunque non reſcribit alias in præſentia papæ: ſed id ex generali ſua delegatione ſibi conceditur. Eiſdemmet uerbis reſcribit quoque alter Prælatus de ſignatura gratiæ eiuſdem Cardinalis: ut opinor Vicarius, adiecto tamẽ, loco nominis Cardinalis ſuo proprio nomine: pro ut quotidie uides. C. EPISCOPVS CESENNAS. quo exemplo tu ſcire potes Chriſto-

Signaturæ papæ in literis iuſtitię & gratiæ.

Signaturæ cardinalis.

phorum tuũ epiſcopum ceſennatem hoc munus iam diu ſubiiſſe, in cuius clientela te noui cuique opera tua maxime addictus ſum: ut rationes promiſsionis tuæ, quas de me ſecum habes nõ uidear conturbare, Sed reliquum tantum eſt in hac ſpecie; ut de formulis quibus ſolet Cardinalis qui ſignaturæ iuſtitiæ præeſt reſcribere loquamur. Solet enim altera ex his ſemper reſcribere: ut pote ſi ad Iudices Romanæ Curię reſcribat PLACET DOMINO NOSTRO PAPÆ adiecto ſuo nomine BARTHOLOMÆVS CARDINALIS GVIDICCIONVS. ſi ad Iudices in prouinciis, CONCESSVM IN PRÆSENTIA DOMINI NOSTRI PAPÆ BARTHOLOMÆVS CARDINALIS GVIDICCIONVS: non tamen ſemper ſic ſimpliciter. quandoque enim, PLACET PRO VT DE IVRE, CONCESSVM PROVT DE IVRE, PLACET ARBITRIO IVDICIS, CONCESSVM ARBITRIO, & alias prout ex his quæ in diſcurſu orationis meæ ſuis locis latius legere licebit, ac etiam pleraque alia, quæ ad mores huius ſignaturæ pertinent. Quæ commiſsiones, quando ad iudices Romanæ Curiæ reſcribuntur, Vbi ſignatæ ſint, (non alias regiſtratæ) ad cancellariam tranſmittuntur, ubi is (quem Cancellariæ regẽtem uocamus) ad omnia capita libello conceſſa, uice ipſius reuerẽdiſs. ſub compendio reſcribit, utpote, DE MANDATO DOMINI NOSTRI PAPÆ AVDIAT MAGISTER N. CITET INHIBEAT ET IVSTITIAM FACIAT, & ſi quæ alia libello conceſſa ſint ad ſingula reſpondet, cuius reſponſum (Signaturæ extenſionem uocamus) Hoc munus hodie ſpectat ad Thomam Campegium Epiſcopum feltrenſem nobilem bononienſem uirum pontificiæ legis pe-

Signaturæ iuſtitiæ.

Signaturæ remiſsionum.

Signaturæ extenſio.

ritum. Is quandoque etiam meo tempore, dum Laurentius frater bonæ memoriæ cardinalis eius nominis Campegius, ſignaturæ iuſtitiæ præeſſet, quaſi eius Vicarius uice ſua reſcribebat, etiam ſub proprio nomine. Sed reſcripta iuſtitiæ quę ad iudices in prouincijs reſcribuntur, non aliàs ad regentis manus perueniunt, ſed abſq; alia ſignaturæ extenſione remittuntur ad Datariũ: ueluti etiã quæ gratiam concernunt, qui omnibus diẽ datæ adſcribit, demum ad regiſtrum, ubi de uerbo ad uerbum in libris publicis ad notantur, & exinde auſcultata ſupplicibus: uel eorum ſollicitatoribus reſtituuntur in forma literarum expedienda, Pro quarum expeditione triplicẽ habemus uiam, ſi res iuſtitiã concernat, per Cancellariã & eius officium contradictarũ ſub plumbo: uel per Secretariam in forma breuis ſub annulo piſcatoris, prout uenit à reſcribente cõceſſum, ſi uerò gratiam, per eandem cancellariam: uel per Cameram: & quandoq; etiam extra ordinẽ per Secretariam, de quibus officijs ac per cuiuſque uiam expeditionibus nunc dicemus.

Tripliciter reſcripta iuſtitiæ expediuntur: gratiæ autẽ dupliciter.

De Vicecancellario, ac cancellariæ apoſtolicæ, & literarum expeditione.

OFficium Cancellariæ habet Cardinalem præpoſitum, (quem Vicecancellariũ uocamus) cuius officium noſtra ætate ex communi curialium reputatione in Romana curia primarium eſt dignitate, auctoritate, & utilitate. is hodie eſt Alex. Cardinalis eius nominis Farneſius, diui Pauli nepos, cuius tyrocinium fuit noſtræ ætatis rariſſimũ exemplum, cuiusq; egregia iuuentutis facta quaſi per tranſennam inſpecta iam cõſpexerunt omnes & admirantur uniuerſi. Is ratione proprij officij literarum expeditioni de rebus eccleſiaſticis uniuerſi orbis, & eorum expeditoribus præeſt, quorum

maxima eſt turba, nempe Abbreuiatorum maioris parci, (quorum munus eſt ex ſupplicis libello ſignato diplomata ſeu literas dictare, cuius dictaturam minutam uocant.) Scriptorum, Abbreuiatorum minoris parci, ſollicitatorum, (quos iannizzeros uocamus) Plumbatorum, Regiſtratorum. Horum omnium officium eſt in ipſa literarum expeditione alicuius negocij, alij uerò ſunt officiales, quos in expeditionibus adire oportet, ubi ſubiecta materia ſolutionem annatæ deſyderat, qui ocioſi ſunt & meri annatarum ac aliarũ ſolutionum participantes: utpote, Scriptorum archiuij, Cubiculariorum, Scutiferorum & Ripariorum. Ordo autem expeditionis talis eſt, ubi ſupplex ſignatam & regiſtratam habet ſupplicationem, ipſe uel ſollicitator curat apud Abbreuiatores maioris parci, minutam literarum dictari, dictatam apud ſcriptores in forma literarum conſcribi, ſcriptam in cancellaria ad bancum ſcriptorum, per eum (quem Reſcribendarium uocant) taxari, & ubi taxata eſt, alter (quem dicunt computatorem) ſuam apponit manum, & ibidem ſoluitur ſcriptoribus taxa; & exinde alia ſimilis apud Abbreuiatores minoris parci, apud quos ſolet ſemper aliquid de taxa, utpote, iulij quinque iuxta ſubiectam materiam ſollicitatori remitti, & alter ipſorum nomen literis adſcribit iidem. Abbreuiatores minoris parci receptis eorum pecunijs bullam ad Abbreuiatores maioris parci remittunt, apud quorum bancum duo ipſorum ad hoc deputati nomen ſuum paulo inferius ſubſcriptione Abbreuiatoris minoris parci adſcribere ſolent, hinc literæ ad officium ſollicitatorum ipſarum literarum apoſtolicarum (quos iannizzeros adpellant) portantur, quibus ſoluitur taxa certa ratione, quia ſi taxa ſit ſummam triginta ducatorum, duo ducati ac totidem caroleni de cancellaria, ſi uerò infra unus tantùm ducatus & duo caroleni ſimiles ſolui ſolent, Exinde ad alias ſedes Abbreuia-

Officium Abbreuiatorum maioris parci & minoris.

Ordo expeditionis Bullarum.

torum de minori parco, quas de prima uiſione uocant, afferuntur, ubi ſollicitator ſoluit unum carolenum alteri ex dictis Abbreuiatoribus, qui poſtmodum literis manum adponit paulo inferius ſub ſcriptione Scriptoris apoſtolici. Quod ſi materia ſubiecta talis ſit, pro qua ueniat ſoluenda annata ſolui ſolet omnibus participantibus in cancellaria reſidentibus pro rata eis cotingente: utpote iannizzeris ſeu Sollicitatoribus apoſtolicis, Scriptoribus archiuij, Cubicularijs, Scutiferis, & Ripalibus portionarijs. Quibus ſolutionibus factis Bulla una cum ſupplicatione in eius uentre repoſita ad Abbreuiatorem de parco maiori, qui minutam dictauit, reportatur. Is collationem facit, an bulla cum ſupplicatione concordet, quam ſi reperiat cōcordantem iudicat illam talem, & pro ſigno iudicij bullæ nomen ſuum adſcribit, & exinde illam cum ſupplicatione in uentre de banco ſuo proiicit in terram, de terra colligit eam cuſtos cancellariæ ſaltim per famulum ſuum, is eandem bullam in omni eius parte reſpicit, an omnes officialium ſubſcriptiones quas ſubiecta materia deſiderat, adſint, & eius data cum data ſupplicationis concordet, Demum illam ad regentem Cancellariæ tranſmittit. Is reſpicit à quo ſit collationata ſeu iudicata, & ſi uidebitur ſibi eam alteri ex Abbreuiatoribus iterum collationandam & iudicandam dare, poterit pro ſuo arbitrio, deinde à ſupplicatione bullam ſeparat, eandemq; ponit ad partem, & ſi bulla ſit gratioſa manu ſua adponit, in margine eius unum A. maiuſculum à latere dextro, à ſiniſtro uero unum I. longum, & exinde certis lineis circuit ſcriptorum ac Abbreuiatorum taxas in bulla deſcriptas, quo facto bullas ponit ſuper certo banco, & finita cancellaria uenit Plumbator, qui illas de manu regentis recipit & aſportat ad officium plumbi, ubi plumbãtur & cordulis alligantur, Cuſtos autem ex eadem cancellaria de manu regentis ſupplicationes reci-

Annata quibus ſoluenda.

Collatio bullę cum ſupplicatione.

Regentis cancellariæ officium.

Plumbatoris officium.

Cuſtos quid agat.

pit, partibus (accepto à ſingulis Iulio uno) reſtituendas, admoneo tamen quod ſiue pro ſubiecta bullæ materia annata ſoluenda ſit, ſiue non omni caſus, Iannizzeri ubi bulla ad eorum bācum ut ſupra peruenerit, ſiue eorum alter nomen ſuum ei adſcribit paulò inferius nomine ſcriptoris, & ſi annata ſoluatur ne ſupplices abſentes à priuatis ſollicitatoribus decipiantur, hi Iannizeri tanquā publici ſollicitatores pro fide ſui publici officij ſolēt adijcere hæc uerba, PRO ANNATA SOLVIT TOT. Quod ſit materia non patiatur annatæ ſolutionē, tunc ab officio Iannizeratus non requiruntur ulteriores manus, de quibus ſupra diximus, niſi fortè ſit aliqua materia quæ conſenſum alicuius deſyderet, Tunc enim antequam bulla ad Abbreuiatorem qui illam dictauit, reportetur & priuſquam auſcultetur & iudicetur, Notarius cancellariæ ſolet à tergo conſenſum adſcribere, ſed & bullis in officio plumbi plumbatis taxa plumbatorum adnotatur prope illam Scriptoris, & bullę ſic plumbatæ in manibus collectorū plumbi conſignantur, qui taxam ſuam à ſollicitatoribus exigunt, ultra quam ſolent etiam certi carolen ipſis plumbatoribus & penitentiarijs diui Petri ſolui. Poſtmodum alter ex Iannizeris ibi pro tempore exiſtens nomen ſuum intra bullam, & à latere dextro adſcribit, & pro fide ſui publici ſollicitationis officij addit. N. ſollicitauit & tantum expoſuit, calculando omnem impenſam in expeditione factam, adeo ut ſupplices abſentes nonniſi difficulter decipi poſſunt. Hinc bullæ per alterum ex ſcriptoribus uel eorum famulum portantur ad regiſtrum bullarum, ubi alia taxa ſimilis ſolutæ ſcriptoribus ſolui ſolet, in manibus alterius Regiſtratoris ad id deputati, alteri uerò regiſtratori ad hoc quoque deputato, ſolet etiam ſolui regiſtratura ipſarum bullarum, plus uel minus, iuxta longam ſeu breuem bullarum ſeriem. Is recepta

Iannizeri officium, ſeu ſollicitatoris.

Notarius Cācellariæ quid agere debeat.

Regiſtratori detur Bulla.

regiſtratura bullã alteri regiſtratori diſtribuit, qui illam in quinternis & libris publicis reſcribit, & in regiſtrum ponit, regiſtrata cum originali auſcultatur, auſcultatæ uero bullæ magiſter officii à tergo eius ſuæ auſcultationis fidem facit per uerbũ AVSCVLTATA, & exinde ſi bulla annatæ ſolutionẽ nõ deſyderet, eadem parti ſollicitanti conſignari ſolet; ꝙ ſi pro ea ſoluẽda ſit annata nõ alias conſignatur parti, ſed per regiſtratorẽ, qui ſcripſit eam, uni ex notarijs cameræ apoſtolicæ ſimiliũ bullarum receptori deputato præſentari ſolet, & per ſollicitatorem eidem notario ſolui portio annatæ, quæ ad Pont. ſpectat. Qua ſoluta idem Notarius eaſdem bullas parti ſollicitanti reſtituit, & hæc ſi materia ſit gratioſa & præſertim beneficialis.

Auſcultata bulla.

De officio contradictarum eiusq́; audientia ac literarum expeditione.

QVòd ſi res iuſtitiam concernat, & ad iudices in prouincijs reſcribatur, conſueuerunt deſuper literæ etiam ſub plumbo expediri. Quamobrem habet cancellaria alios expeditores iſtis rebus iuſtitiæ præpoſitos, quorum officiũ contradictarum uocamus, ea (ut opinor) ratione ꝙ ſi inter impetrantes de perſona iudicis de loco agendi iudicii, alia ue re impetrationem concernente, eſſet controuerſia, is qui ſe expeditioni opponit ſolet hæc in audientia audiri, Qua de re habet hoc officium auditorem, qui contradictiones iſtas audire & definire ſolet, & ſuper ſimilibus iudex eſt impetrantium in Romana Curia ordinarius, ſaltim à Papa uero ordinario ſubſtitutus, prout inferius intelliges, cùm de Iudicibus Ro. Cu. dicemus, unde hanc (Pont. audiẽtiam uocamus) publicam, in qua ubi res publicationem deſideret, ut pote acceptationes expectantiũ, quæ infra tres mẽ

Cõtradictarũ officium cur ſic uocatur.

Publicatiões reſignationũ ubi fieri debent & alie publicationes

ſes iuxta regulam de publicandis acceptationibus fieri ſolent. Reſignationes beneficiorum: ut aliæ regulæ de publicandis reſignationibus ſatisfiat, literæ tum iuſtitiæ: cùm etiam mixtæ & meræ gratioſæ, in quibus iudices: uel exequutores dentur cum clauſula uocatis uocãdis ſolet omnia hac in audiẽtia Pont. publica per certos lectores ad hoc deputatos alta & intelligibili uoce quaſi per preconem legi, quam audientiam propterea Eugenius quartus uocem preconis uocat, certis literis ſuis de conſtitutionibus huius officij earumq; obſeruatione ęditis, unde ſi quæ in ea publicantur tanquam geſta, in publico Principis auditorio cẽſentur omnibus nota. Quare inoleuit quoque iudiciorum mos: ut citationes, quæ per edictum publicum ob non tutum ad citandos acceſſum decernuntur in hac prius audientia publica legantur; & exinde ut magis innoteſcant in ualuis baſilicę diui Petri & certis alijs uiciniæ citandi eccleſijs affigantur, ſolentq; publicationes & affixiones huiuſmodi ſic citatum ad comparendum arctare, & niſi compareat pro contumace ficto tamen reputari, unde ſi grauetur quandocunque ueniat à die habitæ notitiæ appellat, Amplius ubi iudices Rom. Cur. quem abſentem legitime citatum reputent contumacem, ſolent alteri parti comparenti facultatem citandi contumacem per iſtam audientiam concedere, ut uidelicet ſingulæ citationes in proceſſu cauſſæ neceſſariæ contra ſimiles cõtumaces per iſtos lectores hac in audientia legantur, & quaſi per preconẽ ad ſingulos actus citentur. Hanc facultatem quam proceſſum per audientiam contradictarum uocamus, ſolent iudices pluribus caſibus litigatoribus concedere: utpote ſi quis legitimè citatus non compareat, & pro contumace habeatur, reproductis citatione & illius exequutione, ſi quis ſemel comparuerit & non dimiſſo procuratore acceptante receſſerit, docto de eius receſſu & abſentia, dixi autem acceptante quia ſi nõ acceptan-

Citationes interdum publicantur.

acceptantem quis dimiſerit, & receſſerit non cogeris aliàs conſtitutum procuratorem monere: ut acceptet, uel recuſet, neque eum ulterius per cenſuras: uel alias compellere, prout aliqui ex urbanitate, nonnulli etiam eorũ inſcitia cõſueuere, ſi tamẽ expediat uel aliàs placeat, poteris eadẽ uti urbanitate. Ego conſueui tantum conſtitutum procuratorẽ iudicialiter monere non etiam ulterius compellere: niſi forte expediret contradictorem habere. Tertius caſus eſt ſi is qui ſemel comparuit & nullo dimiſſo procuratore, quod ſi dimiſſo non tamen eo domino litis facto mortuus fuerit, docto extraiudicialiter de eius obitu contra intereſſe putantes. Idẽ ſi quis procuratorẽ dimiſerit acceptantem, & mors eiuſdem Procuratoris contigerit, docto ſimiliter de eius obitu, idq; ſi abſens procuratorem dedit, ſi uerò preſens & receſſerit: docto etiam de eius abſentia; Quo caſu uoluit quandoque Rota amplius requiri ut mors Procuratoris principali intimaretur, Egid. deciſ. 495. quæ noſtro tempore non ſeruatur. Solet etiam Cancellaria per hæc contradictarum ad Iudicis decretum literas iudiciales, quas uocant maioris iuſtitiæ litigatoribus, ſub Pont. nomine ac plumbeo Sedis ſigillo dare, utpote Remiſſorias, Sequeſtratorias, exequutoriales, interdictorias & Brachij ſecularis inuocatorias reuiſo tamen per alterũ ex Procuratoribus audientiæ toto Iudicis proceſſu, eodemq; in audientia relato & per eandem audientiam probato, Amplius ex generali delegatione Pont. pro commodiori impetrantium expeditione de pluribus per Signaturam concedi ſolitis (ne pro illis cogerentur ſupplices diem Signaturæ expectare) abſque alia ipſius Pont. ſignatura concedere, habetq; ſemper officium uirum doctrina ac rerum cancellariæ experientia grauem, qui expeditioni ſimilium reſcriptorum præeſt, & illa iuxta eiuſdem cancellariæ mores ac dicendi formulas pro eius arbitrio ſimilia reſcripta poſtulantibus

Audiẽtia iſta contradicta: quas cõcedat literas.

concedit negat atque concedi ſolita corrigit, quem propterea officij contradictarum correctorem uocamus, quique ad hunc effectũ habet locũ in parco. Solet autẽ hæc præſertim concedere, utpote Commiſſiones cauſarũ ad Iudices in Prouincijs cũ inhibitione ſub cẽſuris cum facultate citandi per edictũ aggrauandi, reaggrauandi & brachiũ ſeculare inuocandi, cũ derogatione etiã conſtitutionum Bonif. viij. & concilij generalis, quæ utiq; maioris uocantur iuſtitiæ, prout iudiciales de quibus ſupra diximus, Amplius & pleraque quæ dicuntur minoris iuſtitiæ, & ordinariæ uocantur expeditiones, utpote ſimplices cauſarũ cõmiſſiones in forma conqueſtus, cõmiſſiones etiam unius: uel plurium appellationum in forma ſua nobis in quibus ſeruatur conſtitutio Bonif. circa Iudicis deputationem, quod uidelicet non dentur Iudices extra locum rei ultra duas dietas, Confirmationes quoq; libertatũ & immunitatum alicuius familiæ uel loci (in forma cũ à nobis) ſub qua ſolet etiã Audientia reſcribere, ubi aliquem locũ ſub protectione Diui Petri & apoſtolicæ Sedis reciperet, Cõfirmationes etiã concordiarum & tranſactionũ in forma cõmuni cum clauſula ſicut rite, & prouide ſine alterius præiudicio & ſine prauitate facta ſunt, ac ab utraq; ſponte receptæ, necnõ confirmationes fundationis alicuius altaris ſub tecto alicuius eccleſiæ, ac Reſeruationis iuriſpatronatus, Confirmationes etiam beneficiorũ exemplo nouæ prouiſionis cum clauſula canonicè adeptum & ſicut pacificè & iuſtè poſſides, Tranſlationes quoq; alicuius profeſſi regularis de uno ordine ad alium, nõ tamen laxioris ſed paris uel arctioris obſeruantiæ, & hæc in forma gratioſa. Dantur etiam literæ reuocatoriæ eorum quæ per uſurariam prauitatem geſta ſunt, præſertim pignorum ut fructus in ſortem computentur, necnon alienationum Eccleſiaſticæ rei, quæ in euidens eccleſiæ damnum factæ eſſent, non obſtantibus literis in-

Confirmationes conuẽtionum & aliẽ a quo approbẽtur.

Trãslationes a quo fiant.

Reuocatoriæ a quo dentur.

ſtrumentis iuramento renunciationibus adiectis penis & confirmationibus apoſtolicis in forma cõmuni, ac etiam reuocatoriæ literæ omnium quæ contra aliquem ad Sedem apoſtolicam uenientem poſt arreptum iter, cõperirentur geſta. Dantur quo que literæ uolentibus ſanctum ſepulchrũ uiſitare, ſed hodie ſunt antiquatæ. Item aliquæ ad Epiſcopum ordinarium, ut promoto ad ſacros ordines dioceſano ſuo de competenti prouideat beneficio in forma, cum ſicut ſecundum Apoſtolum. Literæ quoque conſeruatoriæ Priuilegiorum, aliæ contra laicos moleſtãtes clericos ſuper impoſitionibus laicis imponi ſolitis, contra predones & inferentes extraiudiciales moleſtias, cõtra Parrocchianos denique non ſoluentes decimas Parrocco ſuo, & ſi quæ alia hac in audientia petantur non diſcrepantia à ſacris canonibus, concedi ſolent. Habetq; iſta audientia ad hos uſus præter auditorem duos lectores omnium præmiſſorum, quos nonniſi Scriptores apoſtolicos eligit, quorum officium perpetuum eſt, & lectores Audientiæ contradictarum uocantur, à qua ſtipem ſinguli habent menſtruam quatuor ducatorum. Habet etiam duos Notarios, unum pro Vicecancellario, cuius munus eſt, omnes publicationes & literarum ac citationum lectiones quæ dietim in Audientia fiunt notare. Alterum pro auditore eiuſdem audientiæ, qui actuarius eſt cauſſarum quæ coram auditore inter impetrantes contingebant, licet hodie ocioſus. Item habet hæc audientia quatuordecim ipſorum impetrantium Patronos ſeu procuratores, quorum munus eſt, omnes literas, quæ per hoc officium expediuntur, ueluti Abbreuiatores ſolent literas gratiæ dictare, ipſasq; literas ſupplicibus uel litigatoribus (receptis iuxta taxationes officij debitis ſolutionibus) ſub nomine Pont. ac plumbeo Sedis ſigillo expeditas dare, Pro quarum expeditione, ſi iudiciales ſorent, utpote exequutoriales, Sequeſtra-

Litere cum ſecundum & reuocatoriæ.

Lectores audientiæ qui.

Patroni quatuordecim in hac audiẽtia.

toriæ aliæ'ue ſimiles ſolebant litigatores regeſta cauſarum afferre, ad procuratores dictæ audientie, qui ſoli poterant in ea impetrare, impetrantiumq́ cauſſas agere uel defendere, ac alia munera prædicta exercere, etiam ſi principalis adeſſet, Is quem ſibi ex aliorum numero litigator elegiſſet proceſſum cauſſæ uidebat, totam eius ſeriem in audientia recenſebat, ac pro literarum expeditione inſtabat, & ſi audientia iudicis proceſſum probaſſet, literas iudiciales petitas cum narratione totius proceſſus ſub nomine Pont. ac plumbo concedebat. Quod ſi audientia non probaſſet Iudicis proceſſum, conſue uit illum & litigatorem ad iudices ut melius ageret remittere, Sic raro uel nunquam literæ huiuſmodi exequutoriæ uel aliæ pro iuſtitia reſcribentes à curia exibant nōniſi iuſte & rite datæ, nonniſiq́ ſub candido ac uniformi ſemper ſtylo, grauiq́ ac uene randa forma, ac ſacroſancto Pont. nomine, & ado randis Apoſtolorum imaginibus expeditæ. Nimirum ſi ubique etiam apud exteras & finitimas regiones recipiebantur, obediebãtur, & uenerabantur ueluti diuinæ iuſsiones, Verum à certis annis con ſueuit Signatura in reſcriptis iuſtitiæ mixtis ac pluribus etiam mere gratioſis: non tamen impetrationis beneficiorum omnes impetrantes ab iſta literarum expeditione paſſim diſpenſare, & per ſolitam clauſulam, per Breue Sanctitatis ueſtræ hac ſupplicatione introcluſa facultatem concedere, omnibus petentibus expediendi per Secretariam ſub annulo piſcatoris, adeoq́ frequẽs eſt ob diſpenſationem huiuſmodi impetrãtium ad ipſam ſecretariam aditus ut raro fiant per audientiam ſimilium literarũ expeditiones, remaneatq́ eius auditor ocioſus & fere antiquata ſua iuris dictio, Quo fit ut quotidie difformi & obſcœno cuiuſq́ indocti ac imperiti uiri dicendi ſtilo dicta, plerunque etiam ineptias continentia utpote ſi ad magiſtratus laicos eccleſiaſtici ſtatus cum facultate declarandi aggrauandi, re-

Expeditio p ſecretariam fit ſub anulo piſcatoris.

aggrauandi & interdicendi prout ſæpius uidi reſcribatur. Varioq; & ſæpius incompt ac ferè illegibili caractere in humili etiam papyro ſcripta plerunque etiam undequaq; deleta exeunt ad partes reſcripta, Amplius conſueuit quoque Signatura litigatores omnes petẽtes ab expeditione literarum apoſtolicarũ ſuper ſequeſtrationibus fructuum, remisſionibus & exequutorialibus diſpenſare, ac derogando regulis, (quas non ſine urgenti ratione ædiderant antiqui partes ut nonniſi ab hoc graui collegio reuiſæ & non aliàs quã ſub plumbo expediri poſſent) pasſim concedere ut Auditor ſuo nomine ſuoq; ſub ſigillo decernat. Quapropter expeditores contradictarum fuerunt pluries apud Põt. de præmisſis conqueſti, ſed opinor potius rem ab ipſo non ſatis intellectam. Nam ubi ſub Pont. ſacroſanctoq; nomine exirent, iſtæ iudiciales literæ nunc ſub prorſus incognito apud regiones: uel plerunque nimis noto Auditoris nomine dantur, ubi forma erat grauis ſub plumbeo Sedis ſigillo ac uenerandis àpoſtolorum imaginibus, nunc ſub ſimplicis auditoris ſigno ſeu ſigillo, ubi aderat & ſermonis & ſcripturæ candor à tot prudentisſimis uiris per multa tempora perpolitus, & à tanto collegio omnia reuiſa nonniſi iuſtè & ritè obtenta exibant. Nunc à quouis indocto ut dicunt Copiſta dictantur ac ſcribuntur & innumeræ exoriuntur nullitatum ſimplegade, quibus ſi meo conſilio æquipolẽs accederet auctoritas facile occurrerem, ſed non deſunt in ſcæna interloquutores qui huic tabulæ manum admoueant & rem ipſam melius abſoluant. Copiſtæ.

De literarum expeditione per cameram apoſtolicam.

SOlent quoq; ſollicitatores etiam per cameram apoſtolicam licet cum maiori diſpendio literas

expedire, quandoque uoluntarie ut pote ſi in curia ſua conſenſum per notarium cameræ duntaxat recipi faciant. Quo caſu per cameram tantum literæ expediri poſſunt, etiam ſi eſſet materia per cancellariam concedi ſolita, quare conſueuerunt ſollicitatores practici, ubi res ſit per Cancellariam expedibilis curare ut uel à Notario tantum eiuſdem cancellariæ: uel ab utroque conſenſus recipiatur, nonnunquam etiam neceſſario oportet eos per Cameram expedire, & tunc non refert per quē notarium etiamſi per Notarium cancellariæ reciperetur conſenſus, Neceſſitas autem contingere ſolet, ſi ſubiecta bullæ materia non ſit per cancellariam conceſſibilis, & quandoque etiam ſi ſit talis indigeat tamen ſupplex aliqua narrationis ſpecie, quam non conſueuerit Cancellaria recipere, uel ſi abſens is qui impetrat & uelit de beneficio prouideri abſque diſcuſſione habilitatis. Quandoquidem non ſolet Cancellaria pro abſente reſcribere niſi cum deputatione iudicum, Quibus hæc notio delegatur, Camera autem ſimpliciter confert beneficium abſenti, Proinde expeditio per Cameram expreſſum deſyderat Pont. iuſſum, Soletq; alter ex plumbatoribus ubi bullas plumbauerit, eas genuflexus ad pedes Pont. afferre & iuſſum Pont. ad hoc neceſſarium eo ſigno poſtulare, ut infra dicemus, Huius autem cameralis expeditionis ordo erit, ubi ſupplex habuerit bullam de manu ſcriptorum & abbreuiatorum ſi ſubiecta bullæ materia annatæ ſolutionem deſideret, poteſt per ſeipſum omnes adire participantes, & eorum ſubſcriptiones & ut uocant manus ſoluta cuique portione ſibi contingente habere, prout ſupra in expeditione per cancellariam diximus, ſin autem nolit: uel annata ſoluenda non ſit, bullæ adferuntur ad ſummiſtam: uel eum qui eius uices gerit. Huic dantur bullæ una cum ſupplicatione in uentre, & pro ſuo honorario ſoluit ſibi ſupplex unum

Expeditio p cameram, expreſſum iuſsū Papæ deſyderat.

ducatum, & quandoque duos uel tres: prout ſubiecta materia uidetur ſibi expoſtulare, is bullam iudicat ſi cum ſupplicatione concordet, & corrigit ſi opus ſit, is quoque Secretariorum nomine aliam recipit taxam quantam receperunt Scriptores, & exinde bullas ad officium plumbi tranſmittit, ubi à plumbatoribus plumbantur, plumbata affert illas alter ipſorum ad pedes Pont. genuflexus eo actu iuſſum Pont. ut diximus neceſſarium expoſtulans, quem Pont. ſigno crucis manu facto concedere ſolet, quoq; habito plumbator eaſdem bullas ad Summiſtam reportat receptis tamen prius duabus taxis ſimilibus taxæ ſcriptorum, amplius & certis iulijs, qui eiſdem fratribus plumbatoribus ac etiam Pœnitentiarijs diui Petri applicantur, idem Summiſta eidem plumbatori receptæ bullæ fidem manu ſua facit, & ſi bulla manum Ianizzerorum non habeat, eam remittit ad alterum ipſorum ad hoc deputatum in palatio & camera ipſorum reſidentem, qui recepta ipſorum taxa iuxta taxationem Bullæ, prout ſupra in expeditione per Cancellariam diximus, Si materia ſubiecta aliquem partis conſenſum deſyderet, eandem bullam ad Notarium cancellariæ uel cameræ, quem intelligit recepiſſe conſenſum remittit, & recuperata bulla cum conſenſum requiſito à tergo, mittit eam ad Notarios cameræ, qui recepta bulla eam iuxta eorum turnum uni ipſorum diſtribuunt regiſtrandam, cui ſollicitator mercedem ſoluit iuxta longam uel breuem ipſius bullæ ſeriem, & is cui fuit diſtributa bulla, ubi eam regiſtrauerit à tergò fidem ſuæ regiſtraturæ manu ſua facit per hæc uerba, regiſtrata in camera apoſtolica & nomen ſuum adſcribit, N. notarius, Quod ſi bulla annatæ ſolutionem deſyderet notarij cameræ remittunt ſupplicem ad depoſitarium Pont. qui ſolet ſemper eſſe aliquis inſignis Bancarius qui portionem annatæ

Iuſſus pontificis quomodo detur.

Regiſtrata bulla.

Annatā quis recipiat.

ad Pont.ſpectātem recipit, & de receptione fidem facit ſoluenti, & ſi ſummiſta uideat participantium manus bullæ appoſitas non eſſe, idem ſummiſta eandem ad collegia participantium mittit, & eorũ reſidentias quas in palatio habent, & in quibus ſolent certi cuiuſlibet ſodalitij ſiue collegij reſidere ad hoc pro tempore deputati. Quibus omnibus eorum annatæ portiones ſoluit ſupplex, & ſinguli bullæ manum ſuam adponunt, & hæc niſi materiæ annatarum ſint euentuales, utpote Regreſſus, & ſimiles, uel ſi purè, facit tamen ſupplex extraiudicialem fidem, quantam Notario cameræ menſario deputato ſufficere uideatur, quòd alius ſit in beneficio intruſus, neutro enim caſu tunc ſoluitur annata, nec Papę nec participantibus contingens, ſed utroque caſu notarius cameræ pro integra annata nomine Pont. & omnium participantium recipit à ſupplice ſi ſit preſens propriã obligationem aliàs cautionem de ſoluendo annatam in ſuos euẽtus, ſi propter euentualem gratiam eius ſolutio retardetur, ſi uero propter intruſum in euentum adeptæ poſſeſſionis, & notarius poſt regiſtratam bullam ſoluta annata, uel recepta obligatione ut ſupra ſecundum ſuos caſus bullam regiſtratam parti ſollicitanti relaxare ſolet.

De *literarum ac Breuium expeditione per Secretariam apoſtolicam, & de Cardinali breuium Signaturæ præpoſito.*

NOnnunquam etiam literæ apoſtolicę de rebus gratiæ, iuſtitiæ, uel tertij generis mixtæ, extra cancellariam & cameram apoſtolicas per Secretariam expediri ſolent, præſertim ab Innocentio.vj. citra, ante cuius tempora non erant in Secretaria niſi certi Secretarij domeſtici, quorum opera Sum-

Secretarij de quibus reſcribant.

mi Pont. de rebus fidem ac rempub. concernentibus, tantum, ad Reges, Principes, Reſpu. Ciuitates. Cardinales, abſentes epiſcopos, & alios utraque uia reſcribebant, nempè bullatica ſub eiſdem apoſtolorum plumbeis imaginibus, Sed politiori amplius & alia ſub annulo piſcatoris ſigillo breuiori tamen & quaſi epiſtolari in cera & quandoque etiam in plumbo, Quas literas utpote breuiores, & quaſi epiſtolares in diſcrimen bullarum, Breuia uſus uocauit, prout ſi literas eiuſdem Innocentii, quas hodiernum Secretariorum ſodalitium libro conſtitutionum ſuarum compilatas habet, legeris, ex ibidē preſuppoſitis liquere poterit, deſueuit tamen ſimilium breuium in plumbo uſus, & eis duntaxat ſub cæra noſtra utitur ætas. Dixi autem ab Innocē. vi. citra quòd ipſe egente tunc Eccleſia accepta à pluribus notabili, & ferè ſexaginta mille ducatorum quantitate collegium xxxii. ſecretariorum iunctis prioribus domeſticis, qui aliàs collegium non habebant, inſtituit. ea tamen lege, ut ubi contingeret aliqua uacare uſque ad octo extinguerentur, & ſuperſtitibus collegis unirentur, donec res ad numerum xxiiij. tantum temporis tractu reduceretur, & collegium exinde eodem numero ex addititiis & duobus inſuper domeſticis conſtaret; quos Pont. pro prioribus eius ac S. R. E. ſecretis negocijs nulla interueniente ſolutione ſibi ſemper delegit, quosq; de omnibus prouentibus collegii cum aliis æquis portionibus uoluit eſſe participes. Huic collegio ne eorum pecunia in publica permutatione huiuſmodi ocioſa eſſet, plura deſignauit emolumenta; & inter alia exercitium & expeditionem omniū & ſingularium literarum in forma breuis tam ſub cæra quam ſub plumbo, Quarum literarum in forma breuis ſub cæra adeo à certis annis frequentiſſimus fuit uſus, ut Summi Pont. conſueuerint aliquem ex Cardinalibus iuriſperitū & de rebus Ro. Cur. expertiſſimum deputare, qui pluribus ex ob-

Breuia cur ſic uocentur.

Secretarii quot, & quando inſtituti.

Breue quomodo cõcipiatur

ſeruatione Ro. Cu. per breue concedi ſolita, concedit. Quorum aliqua apud Staphil. ſuo libello de literis gra. & iuſt. in calce legere licebit, abſq; alia Pont. ſignatura, habito tamen eiuſdem Pont. uiuæ uocis oraculo per ſe ipſum uel per alium, & in expeditionibus huiuſmodi non aliàs ſupplicationes porriguntur, ſed ſolæ breuium minutæ ab Abbreuiatoribus uel alio eius artis experto dictitatæ, quas idẽ Reuerendiſſ. huic Signaturæ præfectus, quoad formam reuidet, additq́ uel minuit pro eius arbitrio, & reuiſam minutam ab ipſo ſubſcriptam ſupplicibus uel eorum ſollicitatoribus reſtituit, quæ poſtmodum apud expeditores fidem facit, & exinde literæ in eadem forma breuis in tenuiori pergameno conſcribuntur & ſcriptæ ſub annulo piſcatoris nuncupato ferè ſemper noſtris temporibus ſub cera expediuntur omnes apud Secretarios domeſticos, quos ſupradiximus & eorum Scriptores, & expeditæ expectantibus acceptis earum taxa pro natura rei, necnon ſcriptura ſeu mercede reſtituuntur. Quorum breuium Signaturæ meo tẽpore præpoſitos Cardinales noui, primum Reuerendiſſ. Bo. Me. Cardinalem eius nominis ghinuccium uirum natura prudentiſſimum, & denique rerum Rom. Cu. experientia conſumatiſſimum, & modo Reuerendiſſ. eius nominis Creſcentium uirum longe maioris eruditionis & non minoris experientiæ. Apud hoc ſecretariæ officium expediuntur etiam omnes ſupplicationes Signaturæ ꝑ breue expediri ſolitæ uel in quibus Signatura indulget, ut per breue expediri poſſint, etiam ſi concedatur, ut per breue ſupplicatione introcluſa, & iſta breuia, quæ uigore ſupplicationũ, expediuntur omnia apud collegium Dominorũ Secretariorum, ob quorum frequentem uſum conſueuerunt à certis annis domini Secretarii deputare unum ex ſcriptoribus breuium eorum receptorem & ut uulgò dicitur ſubſtitutum, qui nomine collegii ſupplicationes expe-

diendas à ſollicitatoribus recipit, & breuia deſuper expediri curat ac expedita acceptis ſolitis ſolutionibus pro taxa ac mercede ſcriptorum ſollicitatoribus reſtituit. Quorum breuium triplex conſueuit eſſe reſcribendi modus nempe ſupplicatione introcluſa; & iſta ſemper clauſa Sollicitatoribus dantur. Amplius & alia ſupplicatione non alias introcluſa, ſed extenſa, Quarum aliqua aperta dantur, utpote, ſi non ad ſingularem perſonam nec ad certum uniuerſitatis corpus, ſed ad uniuerſas & ſingulas perſonas, uel ſi ad particularem perſonam certumq́ uniuerſitatis corpus ad futuram tamen rei memoriam, uel omni caſu ſi ad hebræum uel eorum uniuerſitates, Pontifex reſcribat, his enim caſibus ſolet Secretaria per Breue, apertum, alioquin ſemper per breue clauſum reſcribere. Amplius ultra literas in forma breuis regiſtrantur quoque per ſecretariam plurimæ literæ in forma Bullæ de his, quæ per Cameram, ut ſupra dictum fuit, expediuntur. Suntq́ certæ precipue materiæ, quæ ex antiqua obſeruatione non alias ad Notarios Cameræ apoſtolicæ, ſed ad dominos Secretarios regiſtrandæ remittuntur, Vt pote Literæ facultatum, Indultorum, confirmationum, Diſpenſationum, abſolutionum, conſeruatoriæ, indulgentiæ, exemptionis, donationis, infeudationis, legationis, uel Gubernii, necnon gratiarum omnium ad uacatura beneficia, non tamen ad uacantia, niſi eſſent literæ ſecundæ & acceſſoriæ ad precedentes, utpote in forma perinde ualere, & aliæ ſi quæ ſint literæ in quibus fructus non exprimantur, quas omnes apud tabellam in officio Summiſtæ retineri ſolitam legere licebit, cuius Summiſtæ munus eſt iſtas materias ab aliis diſcernere ac ad dominos Secretarios regiſtrandas remittere. Cæterum nonnullæ etiam literæ de his quæ per cameram expediuntur in quibus fructus exprimuntur, & quæ ad Notarios eiuſdẽ cameræ pertinere ſolent, per hoc

Triplex modus reſcribendi breuia.

Summiſtæ officium.

Secretarię officium quandoq; expediuntur ac regĩ ſtrantur, ſed rarò, & hoc quoq; nõniſi ex Pont.in dulto, ex quo per eam ſupplex euitat manus Officialium & ſolutiones quæ tam per cãcellariã quàm per Cameram apoſtolicas fieri ſolent, in præiudici um officialium. Solet autem Pont. hanc expeditionis uiam concedere pro rebus familiarium ipſius Pont. ut pote affinium & intimorum, pro Principibus & eorum intimis familiaribus, uel denique pro aliȷs quoque popularibus, ſi quos Pont. ſolutio nes euitare uelit intuitu uel Principis uel patriæ, prout uidemus temporibus noſtris pluribus Germanis intuitu patriæ concedi, non quòd gratior ſit Põtifici, ſed quòd hiſce temporibus maior pars Germaniæ à Sedis obedientia defecerit, cupiatq; Diuus Paulus nunc Pont. ipſam ad ouile reducem facere, cuius expeditionis uia breuior eſt, ubi enim ab Abbreuiatore habueris minutam bullæ dictitatam eam dabis Datario. Qui in fidem ꝙ Pont. indulgeat huius expeditionis uiã, ſcribit in calce minutę ad Secretarios ut expediatur. Hinc minutam & ſupplicationem ad Secretarios affers, apud quos alter ex ſuis ſcriptoribus bullam conſcribit, recepta bullæ mercede, & alter ſecretariorum illam iudicat cum ſupplicatione concordantem & corrigit ubi opus eſt, & concordatam ad plumbatores remittit, plumbata ad Secretarios reportatur, & apud ipſos regiſtratur, & Secretarius regiſtraturæ fidem facit à tergo bullæ, per hæc uerba, REGISTRATA, & nomen ſuum adſcribit, Regiſtratam parti ſollicitanti reſtituit, Solẽt tamẽ Secretariȷ & plumbatores ab omnibus ſuum honorarium recipere niſi Pont. iubeat remitti, & cum iubet audiui pluries meo tempore & Secretarios & fratres plumbatores de hoc conqueri, & apud ipſum Pont. & plerũque ſunt adeo difficiles & inexorabiles, ut ſupplex eligat potius ſoluere quàm contendere.

Forma expeditionis bullę

LIBER II.

DE AVDIENTIA CAMERÆ *apoſtolicæ, eiuſq; ditione ac membris.*

VERVM cum ſuperius aliqua de camera apoſtolica obiter dixerimus, nunc locus eſt: ut de ea uberius loquamur. Vocatur autem audientia cameræ apoſtolicæ, ea ut opinor ratione, quòd eſſet Audientia Pont. domeſtica, in qua Pont. pleraque per ſe ipſum tractabat, & audiebat, pro quibus facilius gerendis adſciuerat ſibi Pont. ſex Prælatos domeſticos, quos propterea cameræ apoſtolicæ clericos uocamus, quaſi ad cameram ipſius Pont. electos, κλῆρος enim apud græcos ſortem ſiue ſorte electum ſignificat, quo exemplo & omnes qui ad cultum diuinæ rei eliguntur clericos quoque uocamus. Hi erant ipſius Pont. cõſiliarii domeſtici apud quos tractabat Pont. omnia, quæ ad diſpoſitionem ſuam ſeorſum à ſacro ſenatu ſpectant, utpote regimen urbis ac totius ſtatus temporalis, rationes quoque uniuerſi Ærarii. Hic etiam Pont. uiros magiſtratibus dabat, uel potius contra urbi & Prouinciis præterquam Sedis Legatos, unde etiam hodie quotquot dantur in manibus Reuerendiſs. Camerarii fidum exercitiũ iure iurando promittunt. Hic ſi cum Pont. de rebus publicis ad ſuam diſpoſitionem ſpectantibus contrahendum erat, & tractabantur & celebrabantur contractus. Hic literæ beneficiales: ueluti per cãcellariam expediri ſolent, ſi ſupplices hanc expeditionis uiam ſibi elegerint, uel propter ſubiectam materiam, uel propter aliquam narrationis ſpeciẽ

De ſex clericis cameræ.

Quid in camera tractetur.

In camera quando materiæ beneficiales expediãtur

gratia non eſſet per Cancellariam expedibilis, & propterea expreſſam deſyderaret Pont.iuſſionem, prout ſupra, ubi de hac expeditionis uia loquuti fuimus, fuſius ſcripſimus. Hic autem contra reos utroque ſeu altero Eccleſiæ gladio feriendos ſtatuebantur pœnæ tum prophanæ, cùm etiam eccleſiaſticæ, prout & qualitas perſonæ, & natura facti expoſtulaſſet, Hic ſi de publicis functionibus & uectigalibus tum eccleſiaſticis ex uniuerſo orbe, cum temporalibus ex ſtatu Eccleſiæ: ſiue inter priuatos ſeu uniuerſitates, ſiue inter priuatum & Fiſcum eſſet controuerſia audiebantur cauſſæ. Hic denique ſubditi omnes in partibus grauati ex uniuerſo ſtatu Eccleſiæ temporali ueluti ad ſuppremam & propriam ipſius Pont.audientiam uia appellationis uel aliàs conuolare ſolent, ſed rebus Romanæ Eccleſiæ auctis adeò multiplicabant negocia & cauſſæ: ut Pont. paulatim ab his muneribus reuocans raro hac in audientia conuenit, niſi ubi de grauioribus ærarij aut annonæ rebus: uel de mala diplomatum expeditione agatur, Amplius & nonnulla quoque ex præmiſſis conſueuit hodie per ſe ipſum ſeorſum à camerali hac audientia expedire, utpote electiones ad magiſtratus, & alia ſi quę ſunt grauiora: uel alias uideantur Pont. ad partem expedienda in quorum exequutionem uiros adſciuit ſibi alterius ordinis, nempe familiares quoſdam à ſecretis, quos ſecretarios domeſticos uocamus, Intra quem ordinem adſciuit ſibi noſtra ætate diuus Paulus Hieronymum Dandinum Cæſennatem Virum adeò obſequentis & agilis ingenij: Vt nihil ſit, quanuis cæteris non ferendum quòd omne non ſit ſibi factu facillimum, Reliqua munera quæ ſupradiximus ſolet noſtris temporibus audientia iſta cameralis ſeorſum à Pont.exercere, aliqua etiam per nõnullos miniſtros pro commodiori omnium exercitio dictæ cameræ inſitos, quornm tamen uota ſunt in ipſa audientia conſul

Secretarij domeſtici.

ctoria duntaxat, quorum aliqui habēt audientiam ſeorſum à camera quaſi foraneam pro faciliori forenſium expeditione, de quibus eorumq́ proprijs muneribus nunc dicemus.

De Reuerendiſſimo Camerario, ſeptem clericis eorumq́ reſcriptis.

HVic camerali audientiæ hodie preſunt Reuerendisſimus Gui. Aſc. Sfortia cardinalis eius nominis de ſancta Flora diui Pauli nepos iuuenis caſtigatisſimi ingenij, cuius meo prognoſtico, maior erit exitus quàm fuit expectatio, Ioannes della caſa florentinus Archiepiſcopus Beneuentanus, Hieronymus Saulus Archiepiſcopus Barenſis, Iulius Gonzaga regulus de nouellaria, Petrus Lippomanus Venetus epiſcopus Veronenſis, Alexander Campegius Epiſcopus Bononienſis, Hieronymus Fuſcharus Venetus, & Franciſcus Soderinus Florentinus. Soletq́ Reuerendiſſ. Camerarius ex horū uoto ſeu decreto & quandoque etiam à ſeipſo ad iudices de iure reſcribere, utpote de omnibus prophanis rebus ad magiſtratus in ſtatu S. R. E. temporali, extra uero de ſolutionibus decimarum, de fructibus beneficiorum, de ſpolijs clericorum defunctorum, aliisq́ rebus Cameram apoſtolicam tangentibus. Reſcribit autem ſemper ſub aſſertione quod de mandato Pont. uiuæ uocis oraculo ſibi dato, crediturq́ in hoc ſuæ aſſertioni, tanquam ſit de ſpectantibus ad officium ſuum, formula reſcriptorum epiſtolaris eſt, & uulgò literæ camerales uocantur, Quarum duplex eſt expeditio, Aliæ enim obſignatæ & clauſæ, Aliæ uerò patentes & apertæ ſub ſigillo Camerarij ſupplicibus dantur. Literæ camerales triplic.

De Theſaurario ſeu magiſtro ſacri ærarij, eiuſq; officio.

POſt Reuerendiſſ. Camerarium, primus eſt ratione officii is qui ærario præeſt quem ideo Theſaurarium uocamus, quod apud ipſum æs omne quod in camera apoſtolica intrat recondatur, & reponatur, cuius munus tantũ eſt æs cameræ apoſtolicæ recipere, cuſtodire, & ubi opus eſt arrogare. Conſueuit tamen à certis annis deputari mercator aliquis inſignis, qui de mandato Theſaurarii æs recipit & ſoluit.

De Auditore curiæ cauſſarum Cameræ apoſtolicæ, eiuſq; auditorio & ditione.

SEcundus eſt ratione officij cui gladium, ut uocant, Eccleſiæ ſpiritualem tradidit camera apoſtolica, is eſt omnium cenſurarum alter Vulcanus & fulminator, ſunt enim cenſuræ fulmina Eccleſiæ, unde & omnium qui ex aliquo capite ſunt cenſurarum rei, conceſſa ſibi eſt à camera ad partem quaſi foranea audientia, utpote eorum qui in conſtitutiones aliaſq; literas apoſtolicas cenſuratas cõmiſerint, eiſdem'ue parere neglexerint. Quamobrem ubi quis uelit eos, qui ſe effectui literarum apoſtolicarum ſuper collationibus beneficiorum, ſolutione penſionum aliiſq; rebus opponant, uel alias parere negligant, ad parendum per cenſuras literis adiectas compellere huius audientiam adit. Idẽ ſi quis ſponte conuentionales ſubiuerit cenſuras conſentiens ſe pro obſeruatione præmiſſorum poſſe excommunicari, quæ obligationis formula ab ipſa camera Initium habuit, ut debitores ſuos ſtrictiore uinculo haberet obligatos, quare & formula cameræ

Snper quibus cognoſcãt auditores.

meræ apoſtolicæ uulgo uocatur, quæ poſtmodũ ad priuatos quoq; traducta eſt. Solent.n.duriores creditores ſimiles ꝓmisſiones cẽſuratas à debitoribus ſuis ſtipulari. Quare ipſe ſe literarũ apoſtolicarũ & ſimiliũ obligationũ in forma cameræ generalẽ exequutorẽ cui nos in obligationibus ĩ forma cameræ hoc indiſcrete nõ concedimus, ſed ubi actor uiam cẽſurarũ eligeret, uelletq́ reum per ipſas cẽſuras cõpellere: ad parendum uel alias faciendum ſatis obligationi ſuæ ut præmittitur cenſuratæ, eſſetq́ hæc ad proprium munus ſuum fulminandi cenſuras ac cesſio quædam potius quam noua ditionis ſpecies, Secus autem ubi actor uia ordinarij iudicij alias'ue citra cenſuras mallet procedere, tunc enim poſſet & coràm quouis alio iudice cauſſam ſuam agere aliàs diceremus contra ſuæ obligationis formulam, qua promiſſor ſolet ſe iurisdictioni & compulſioni cuiuſcunque iudicis eccleſiaſtici uel ſecularis ſupponere, Imò ſi actor cœpiſſet hic ad exequutionẽ ſuæ obligationis agere, poſſet à cœpto iudicio contra iuris regulas recedere, & aliud alibi inſtaurare iudicium per ſpecialem clauſulam obligationis huiuſmodi qua ſibi hæc facultas cõcedi ſolet, uereor tamen an impunè id ſibi liceret, & ut opinor non niſi refectis expenſis quibus reum priore iudicio grauaſſet, quod caſus iſte ex ſolita extenſione uideatur omiſſus & proinde in diſpoſitione iuris communis remaneat, hanc tamen iudicis preuentiuam electionem de qua ſupra diximus, crederem actori tantũ ex obligationis formula conceſſam, unde ſi reus cupiens euadere uiam cenſurarum actorem præueniret, prout plerunque ſolent rei alios Iudices adeundo, etiam eius cuius ipſe proprius eſſet forenſis, ut pote ſi Romanus eius Pretorem urbanum, quem Senatorem uocant, uel ſi clericus Vicarium Papæ adiret, non gauderet reus iſta preuentione, aliàs eſſet in facultate ſua excludere actorem à facultatibus in obligationis formula ab ipſo reo ſtipulatis, Præuentio quando locũ habeat.

nempe compellendi ipſum coram quibuſcunque iudicibus,amplius & euadere cenſurariam compulſionem,ex quo iſti alij iudices non poſſunt fulminare ſimiles cenſuras,quā rem haud facilè admittunt capitolini Iudices. Solent& pro uiribus, iſtas præuentiones cum actorum iniuria defendere,nec aliàs cauſſā remittere niſi doceretur alibi fuiſſe preuentum; Id& minus libenti animo, quaſi de iure ſuo cedant,ea ratione quòd ſtatutorum urbis libro primo,de fo.comp. ca. xxxiiij. cautum eſſe dicant, ne Forenſes capitolini priuilegio Fori ſui ualeant etiam iureiurando renunciare, cum priuilegiū ſit conceſſum populo & nō ſingularibus perſonis, prout ſolemus dicere de priuilegio Fori Eccleſiaſtici, quæ licet uera ſint, non tamen inſeruiunt in propoſita ſpecie,ita ut hac ratione poſſit Forenſis capitolinus,qui ſe in forma cameræ obligaſſet,compulſionem & cenſuras Auditoris cameræ euaderę. Quādoquidem is,qui ſe in ampliori forma camerę obligat,non priuilegio fori, quod iuris publici eſt, & ſtatutum ut ſupra prohibet, ſed defenſioni ſuæ, quæ iuris eſt priuati renunciare uidetur, & ueluti confeſſus,conuictus,& omni defenſione deſtitutus non ad alium forum tranſit. Sed animam ſuā pro re uel quantitate promiſſa Eccleſiaſticæ cēſuræ ſupponit,quæ fori ſecularis non eſt, & cum anima cohercenda ſit,non cadit declinatoria fori, & ueluti in caſu excepto ab ipſo ſtatuto dum ſe limitat per hæc uerba,uidelicet, Dum tamen fuerit talis cauſa quæ in curia capitolij ſiue foro ſeculari de iure tractari poſſit:quandoquidem Iudices capitolini, ut pote laici,animę cohertionem non habent.Amplius huic quoque demandata eſt extra cenſurarum cauſſas,cum ſimili decidendi facultate aliarum cauſſarum ad partem audientia, quæ propriæ ſunt cauſſæ ipſius curiæ cameralis, à quibus omnibus nomen Auditoris curiæ cauſſarum cameræ apoſtolicæ ſibi uendicauit, ut pote omnium, qui ex uni-

Capitolini quando ſuo priuilegio renunciare poſſint.

uerſo ſtatu Eccleſiæ temporali, ac etiam à Iudici-
bus Vrbis præterquam à Gubernatore, Vicario,&
Senatore grauatis Pont.appellāt, & ad cameralem
tanquam ſuppremam & propriam Pont. audienti
am uia appellationis recurrere ſolent, quos omnes
& ſimiles eorum cauſſas tanquam ordinarius à Pa
pa ſubſtitutus ſine alio reſcripto audire,& pro iuſti
tia diffinire ſolet;contra decis.336.ſi à iudice de ap
pel.in no.ſecundum quam non poteſt in huiuſmo
di cauſſis appellationū ſe intromittere, & quicquid
facit hodie eſt ex ſpeciali facultate ſibi nouiſſime
data,præterquam in appellatio.à iudice mareſcalli,
alias curiæ ſabellorum,quarū eſt ordinarius, prout
ſi capitula iuriſdictionum urbis Syxti.iiij.lib.ſtatu.
inſerta legeris liquere poterit: procedit tamen in ſi
milibus datis dilationibus ſeu ſeruatis ut aiunt,ter
minis ſubſtantialibus in cauſſis beneficialibus ro-
talibus dari ſeu ſeruari ſolitis,Item cauſſarum quo-
que omnium exemptorum, quas Pont.ſuæ came-
rali audientiæ reſeruauerat. Is contra eoſdem ſi cri
minaliter quauis uia etiam inquiſitionis proceden
dum ſit,iuxta formam iuris penas omnes Eccleſia
ſticas infligit ac etiam pecuniarias, non tamē cor-
poris animaduerſiones,quas ſi in cauſſis ſuis noue
rit omnino infligendas, ſolet ueluti Eccleſiaſticus
iudex reos ad Gubernatorem urbis, tanquā ad exe
quutorem brachij ſecularis & gladij Eccleſiæ tem-
poralis de quo inferius dicemus,remittere, Idem ſi
ciuiliter inter ipſos uel eorum alterum ad cuiusuis
inſtantiam procedendum ſit,inter quos ueluti eo-
rū ordinarius uia monitorij uel ſummariæ petitio
nis difformi tamen procedendi formula, nempe ſi
hodiæ de minori ſumma centum agatur abſq; di-
lationibus et terminorum ſubſtantialium obſerua
tione.Si uero de maiori ſumma ageretur datis dila
tionibus &rotalibus terminis in beneficialibus cau
ſis dari ſeu ſeruari ſolitis,Quo exemplo etiam inter   Reſtrictio In no. non ſeruatur.
non curiales & extra romanam curiam degentes

ordinaria auctoritate ius dicit, ubi contrahentes ratione initi contractus aut deſtinatæ ſolutionis in romana curia ac eorum ſuppoſitionis cameræ apoſtolicæ eiuſdem Ro.Cu.foru ſortiti fuiſſent. Quod tamen Egi.de fo.comp. in ca. mea ianuenſi conclu. 305.& Inno.in c.licet ratione in principio de foro compe.& in c.dilecti filij circa medium uerſi. & intelligo hoc ſi ibi,inueniatur reſtringunt ad caſum ubi debitor in Romana Curia apprehenderetur, quam reſtrictionem auditor non ſeruat,Imò etiam in obligationibus extra romanam curiam factis, & in quibus ſolutio fuit alibi deſtinata dum tamē forma cameræ adiecta ſit ſe ingerit etiam contra abſentes ut infra dicemus,Et generaliter etiam extra iſtas perſonas & caſus ubi de penſionibus ſuper fructibus Eccleſiaſticis uel de ipſis fructibus inter quoſcunq; ageretur, qua generalitate utitur ipſe in ſuis caſibus ſine diſcrimine contra quoſcunque prælatos etiam epiſcopos,& nititur etiam illam ad Cardinales extendere, tam & ſi in generali diſpoſitione non ueniant, nec ulla ratione auditor id comprobet niſi certis uel potius incertis exemplis, quibus oſtendit apud ſuæ curiæ Notarios aliquos Cardinales ordinarium iudicium eorum forſan inſcitia paſſos quandoque fuiſſe. Quod & ſi concederemus non tamen preiudicat ordini. Adeoq; à certis annis ſuam iurisdictionem iure uel iniuria auxit ut quocunq; uult ſpiret, licet quandoque audiuerim apud diuum Paulum in auditorio gratiæ de iurisdictione ſua diſputatum,& contra ipſum de pluribus uotatum,in eo præſertim capite decernendi monitoria extra curiam contra non curiales, nec ratione debiti uel criminis in curia contracti, cuius partis acerrimus fuit defenſor Thomas Corteſius dum uiueret epiſcopus Vaſionen. nemini in auditorio ſecundus, à quo hæc omnia accepi. Crediderim tamen iurisdictionem Auditoris in hoc poſſe defendi,ubi reus diu in ſolutione ceſſaſſet,uel in crimine

inſofdeſceret, adeo' ut ratione peccati hoc factũ au ditori ueluti eccleſiæ denuntiaretur, ut propterea ad eximendum reum à peccato eundem ad ſolutio nem debiti:uel criminis expurgationem quaſi uia denunciationis per cenſuras eccleſiaſticas & moneret & compelleret. Fateor tamen auditorem non debere hac uia uices ſuas omnibus petẽtibus paſſim ſed cum maiori cognitione cauſſæ ac perſonarum diſcrimine concedere. In alio quoque opinor Auditorem iurisdictionem ſibi uſurpare, ubi cõtra nõ curiales & in Romana Curia non deprehenſos uigore obligationis in forma cameræ, extra Romanã Curiam initæ in qua nõ eſſet ſolutio in eadem Curia deſtinata per audientiam cõtradictarum nulla præcedente citatione, ſed iurata duntaxat abſentia procedit, in qua ſpecie etiam ubi ſolutio fuiſſet in Curia deſtinata. fuit aliàs tempore Egidij ſacrũ palatium in uoto ut auditor non poſſet ſimilem obligatum in Romana Curia nõ deprehenſum coram ipſo ad iudiciũ euocare. Egi. de For. comp. in cauſſa mea. Ianuen. conclu. 305. Apud iſtum auditorem multiplex eſt procedendi formula ſecundum ſuos caſus ſi uia monitorii uel ſummariæ petitionis in caſibus ſibi conceſſis agatur & lis conteſtetur, diximus autem multiplicem eſſe, quia ſi hodie de mino ri ſumma centum non aliàs ſeruatis terminis ſubſtantialibus, ſi uerò de maiori eiuſdem terminis ſubſtantialibus prout in beneficialibus ſeruatis ad diffinitiuam, & quando uia monitorii ueniret mo nitus cõdemnandus ad reintegrationem eiusdem monitorii per litis conteſtationem & comparationem rei ad uiam ſimplicis citationis redacti procederetur, ſi actor uiam cenſurarum eligeret, & habita reintegratione, reus præuiis citationibus, prima ad uniuerſum ſe excommunicari quia non paruit monitorio, niſi pareat excommunicatur niſi ad primam cum intimatione. Qua intimatione facta citato reo ad uidendum ſe declarari &

Procedendi formula apud auditorem.

literas decerni,declaratur & ſimiliter literæ decernuntur,decretæ relaxãtur parti,relaxatæ publicantur,& pro publicatione in acie campi floræ adfigũtur.Reus poſtmodum per decem dies expectatur, quibus lapſis in tertia citatione ad uidendum ſe aggrauari reaggrauari & brachium ſeculare decerni, aggrauatur,reaggrauatur & brachiũ ſeculare decernitur.Quod ſi lis non conteſtetur & monitoriũ ſit exequutũ in curia præuijs ſimilibus citationibus proceditur ut ſupra uſque ad brachium ſeculare. Si uero monitorium fuerit extra curiam exequutum, tunc præuijs quatuor dilationibus ſiue citationibus ad docẽdum ſe paruiſſe monitorio pro prima, ſecunda,tertia,& quarta dilationibus, tandem reus ob non paritionem excommunicatur,& exinde uſque ad brachiũ ſeculare ut in ſuperiori caſu proceditur.Nõ abſimilis eſt procedẽdi formula ubi ad paritionem literarum apoſtolicarum cuiuſuis generis etiam exequutorialium et illarum exequutionẽ procederetur,præuijs ſcilicet quatuor ſimilibus dilationibus ſeu citationibus ad docendum ſe paruiſſe literis apoſtolicis uel exequutorialibus reus excommunicatur, et ſucceſſiue prout ſupra declaratur,& brachiũ ſeculare decernitur. Quod ſi ad exequutionem literarum apoſtolicarum cõtra aliquẽ ex alio capite procedendum eſt,& non quia negligat parere,ſed quia commiſerit in eas, Tunc citato reo productis literis & probato quòd reus contrafecerit declaratur incurriſſe pœnas in literis contẽtas,Idem ſi reus canonibus pœnalibus & cẽſuratis cõtraueniſſet & propterea pœnæ canoni adiectæ infligẽdæ eſſent probato facto cõtra canonem ad pœnas iuxta diſpoſitionẽ canonis procedi ſolet.Quòd ſi ad exequutionẽ obligationis in forma cameræ & conuentionales cenſuras procederetur, Habet hæc formula à debitore conſtitutos procuratores irreuocabiles etiam iureiurando ad confitendum iudicialiter debitum iuxta rei promiſsionem ut

Procuratores ad confitendum debitũ conſtituti.

etiã inuitore o. poſſit creditor per organũ dictorũ procuratorũ ad releuandũſe à uia ordinarij iudicij reum habere confeſſum,& tanq̃ cõtra cõfeſſum à iudice exequutioné & ipſius rei cõpulſionem etiã per cenſuras eccleſiaſticas iuxta obligationis formulã. Quare præuia citatione ad confitendum debitum & uidendum ſe excommunicari, niſi reus per ſeipſum fateatur debitum, obtinet actor per alterũ ex Procuratoribus nominatis illud iudicialiter confiteri,& notarius actuarius permittente ſtylo abſque alia preſentia,uerbo uel ſcientia dicti procuratoris nominati confeſſionem huiuſmodi extendit, ſub ipſius nomine,& iudex ſub eadem citatione decretum excommunicationis concedit',cum dilatione niſi infrà tres dies non aliàs ipſi reo intimanda, la pſo triduo citato reo ad uidendum ſe declarari & literas decerni. Declaratur,publicatur,& prout ſupra in aliis diximus uſque ad brachium ſeculare proceditur. Huic auditorio hodie præeſt Io. Baptiſta Cicada nobilis Ianuenſis. Exercet is, iuriſdictionem per duos uicarios ſuos,quorum unus priuatis, alter uerò publicis præſunt iudiciis. Habetq; auditoriũ ad cauſſarum uſus nouem notarios actuarios omnes maxima cauſſarum congerie occupatos, intra quorum ſodalitium ſiue collegium ſolent ſemper adeſſe plerīq; in arte notariatus celebres, uiri, ad quorum collegium ſolent iudices huius auditorii nonnunquam litigatores remittere:ubi de his quę ad artem notariatus ſpectant controuerteretur, & in pluribus etiam extra artem de his quæ ſuis temporibus uiderint ipſi in auditorio ex certa obſeruatione,in nonnullis caſibus ſeruatum, & eorum reſponſis conſueuerunt litigatores acquieſcere, uel iuxta illorum ſententiam iudices decernere.

Notarii decem in camera auditorũ.

De gubernatore urbis eiuſq; auditorio et ditione.

HVic proximus eſt alius cameræ apoſtolicæ miniſter,cui camera alterum eccleſiæ gladium ſci

licet temporalem tradidit. Is ratione propii officii inferior eſt auditore. Verum à certis annis conſueuerunt Reuerendiſſ. pro tempore S. R. E. camerarii, ut ſe ab ordinariis cameralibus audientiis reuocarent, uices ſuas ei ſubdelegare, idq; à tanto tempore ut iure quaſi preſcripto hanc ſibi delegationē uendicare poſſet quaſi munus proprio eius officio unitum, qua ratione ſolet is ueluti uicecamerarius auditorem ac etiam patres ipſos clericos in cameræ & alibi omnes prælatos præcedere, non autem ratione proprii officii, quod proximo ex omni capite inferius eſt, ſiquidem ſi gladium eccleſiæ cuiq; traditum reſpiciamus, dignior & grauior eſt ſpiritualis auditori datus quo animaduertit in animas, ſi territorium iſte urbem duntaxat & diſtrictum infra quadrageſimum ab urbe lapidem pro territorio habet, nec in urbe uniuerſas populi ſpecies, Auditor uero uſque ad exteras & finitimas regiones. Quod ſi ſpecies populi urbis cuiq; datas auditor eas, habet, quas Pont. uelut digniores ſuæ propriæ & camerali reſeruauerat audientiæ, nempe familiarium ſuorum ac Sanctæ Ro. Eccleſiæ Cardinalium & aliorum eadem ratione à iuriſdictione aliorum iudicum exemptorum Romanam Curiam ſequētium, utpote Oratorum Principum & Ciuitatum officialium Romanæ Curiæ, & inſignium mercatorum. Reliquis inferioribus Romanam Curiam ſequentibus Mareſcallus urbis ius dicit, quem hodie Curiæ Sabellorū iudicem uocamus, & ubi grauentur Auditorem appellant, prout ſi capitula diſtinctionis iuriſdictionum urbis per Syxtum quartum & bullam per Iulium ſecundum æditam libro ſtatutorum urbis compilata legens facilè dignoſcere poteris. Is igitur ratione proprii officii gladio temporali Eccleſiæ ferit reos, & brachii ſecularis eſt exequutor, cauſſas quoque brigoſorum treguarum ſecuritatum, aut pacis ruptarum, querelas etiam uaſſallorum aduerſus barones ſuos in-

Gubernator intra quadrageſimum lapidem iuriſdictionem habet.

Curia ſabellorum: & mareſcallus qui.

ſtra fines ſui territorii quadrageſimum ſcilicet lapidem etiam capitales. Cauſſas etiam mercedum omnes ſine tribunali, & ſine ſcriptura ſummarie & manu regia audire & decidere debet, iuxta formam ſtatutorum urbis: uel iuris communis ubi ſtatuta deſint, & in omnibus etiam predictis inter ipſum & Senatorem urbis locus eſt præuentioni, & ſi concurrant omnibus paribus Senator præfertur. Non poteſt tamen Gubernator in cauſſis ſuis etiam ſi uigore obligationis in forma cameræ coram ipſo ageretur, excommunicare & cenſuras eccleſiaſticas alias fulminare, quod munus hoc proprium ſit Auditoris, de quo ſupra loquuti fuimus. Is denique ratione uicecamerariatus, & tanquam uicecamerarius omnibus iusdicentibus & officialibus urbis ceu ſuperintendens præeſt, & iure præſidentiæ huiuſmodi ſolet in primis paci Ciuitatis & Romanæ Curiæ ſtudere, ac aliis officialibus urbis & Romanæ curiæ in concernentibus pacem & quietem Ciuitatis & Curiæ Romanæ aſſiſtere, eiusq; manum & auxilium præſtare. Amplius & litigatores omnes ad ipſum uenientes extra prænarratas cauſſas ad eius notionem pertinentes ad ſuos iudices remittere reducesq; facere, & in quibus à ſuis fortè iudicibus apud ipſum conqueruntur ſe grauatos cauſſas ipſorum non inter litigatores, ſed inter eum qui de iudice conqueritur, & ipſum iudicem audire, & ubi nouerit iuſtas fuiſſe querelas prouidere, ut in quantum iuſtum eſt à paſſis grauaminibus releuetur, & quòd iudices debitas dilationes ac terminos non denegent, & quos nouerit iudices alios'ue iuſtitiæ officiales contraueniſſe, eadem facultate cohercere poterit, uel honeſtius agendo omnia Pont. referre. Tu ſi capitula Syxti quarti, bullamq; Iulii ſecundi ſuperius citatam legeris ferè hæc omnia de officiis Gubernatoris & Vicecamerarii comprobare poteris. Con-

De ſenatore urbis.

In quo conſiſtat officium gubernatoris.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſueuerunt tamen à certis annis plerique Gubernatores, cognitionem cauſſarum, & ex illis prouentus adfectantes litigatores à iudicibus ſuis grauatos apud ipſos reclamantes non aliàs prout tenentur controuerſiam inter reclamantem & iudicem audire & litigatores demum ad ſuos Iudices remittere, ſed omnes quotquot ueniunt & eorum cauſſas quantumcunque alibì ceptas audire, & decidere, & plerunque etiam reis calumniantibus Significationes priuatas facere, ne uigore mandati alterius cuiuſq; Iudicis moleſtari poſſint, & miniſterium iuſtitiæ impedire. Quòd ſi contra formam ſuarum ſignificationum tam & ſi à iuſtitia abhorrentium in aliquo contrafiat, exequutiones pro uiribus retractare, & plerunq; cum iudicibus pugnare, quorũ exequutores quandoq; ſolẽt dare penas. Quamobrẽ noſtris temporibus uidemus Gubernatores ubi prohibiti ſunt nullũ habere tribunal plusq̃ tribunal ſibi conſtituere, ubi cauſſas manu regia et ſine ſcriptura expedire tenerẽtur, Scribarum copias habẽt, qui ingentem actorũ congeriẽ quotidie ſibi cõgerunt, & de unoquoque minimo litigatorũ actu notando contra communem morem Notariorũ aliarum, curiarum, idq; etiam ſi cauſſa commiſſaria ſit in qua poſtmodum regeſta tum graui litigatorum diſpendio compilare ſolent, prouentus faciunt, & ut uides in commiſſariis cauſis bis exigunt.

Vicarii Gubernatoris duo.

Soletq; Gubernator pro cõmodiori forenſium expeditione duos in audientia ſua Vicarios habere, unum in publicis iudiciis, is ſolus in hac Alma urbe, & ſi ſemper tyro cauſas ubi de ſumma rerũ agitur audit & iudicat. Res certè à tantis patribus ꝑter miſſa, de qua pluries apud multos conqueſtus fui, nec ceſſabo donec uidero tantæ rei aliam præſcriptam eſſe formam maximè noſtra ætatæ, qua ob Iudicum tenuitatem uel modicam pietatem non ualẽt rei Fiſco reſiſtere, Imò iudices ipſi ſolẽt reos ex ſuo præſcripto more quaſi hoſtiliter inſectari.

Quod ſi aliquis uirorum ordo publicis iudicibus conſtitueretur uel ſaltim quatuor Latrunculatores urbis locum haberent, ubi bis in hebdomada conuenirent,& non niſi ex omnium uoto poſſent reum torquere uel iudicare, ceſſarent hæc omnia, apud iſtos raro uel nũquam cauſſas defendo, quod ut ſemper facias rebus ſic ſtantibus plurimum ſuadeo; Alterum habet Gubernator ſuæ curiæ uicarium, qui priuatis præeſt iudiciis, apud quem minus uerſatus ſum, nulla tamen certa adeſt apud ipſum procedendi formula, quare nec monſtratione indiges. Tu quanto minus hoc in Foro uerſaberis, tuæ magis proſpicies conditioni. Solent autem hic uerſari tantum causſidici (causſidicos autem auctoritate Fab. Quintiliani eos uoco, qui nobiliore foro inutiles extitiſſent) ac huiuſce Fori ueluti canes laniarii eſſe adſcriptitii.

De preſidente cameræ apoſtolicæ.

HVnc ſequitur alter, quem Cameræ apoſtolicæ præſidentem uocamus, cuius munus eſt rationibus uniuerſi ærarii præeſſe, & rationes cuiuſq; alterius qui prouentus cameræ apoſtolicæ adminiſtraſſet, in urbe uel in Prouinciis recipit, & ueluti earũ cenſor uidet, ac in auditorio cameræ recenſet.

De Aduocato priuatorum ſeu pauperum.

VErum cum ſupradiximus priuatorum cauſſas inter ipſum & Fiſcum hac in audientia tractari, iure inſtitutum eſt, ut in eadem audientia habeant priuati ære publico Aduocatum, qui apud Patres priuatorum partes maxime pauperum contra fiſcales aduocatos tueatur & defendat.

De Aduocato fiſcali.

SEquitur alter aduocatus,qui partes fiſci tueri ſolet,cum in ipſa audiẽtia, tum etiam extra apud alios Romanæ curiæ Iudices, ad quos ubi opus eſt pro parte fiſci de iure reſpondet,is utique eſt eiuſdẽ conſiſtorialis ordinis.

De procuratore fiſci, ac eius officio.

POſt aduocatum locum habet in audientia procurator Fiſci,qui fiſcales cauſſas in ipſa camerali audientia,& apud alios Ro.Cu.Iudices ex facto inſtituit,agitq; uel defendit.Fiſcales autẽ cauſſe ſunt, ubi de publica pecunia,uel uindicta ageretur.Hinc confiſcari dicimus in publicum ius ærarii aliquid redigere, ut Suet.in Auguſto teſtatur dum inquit: deuictis hìs,& cõfiſcatis promiſſa ueteranis premia ſoluentur,adſtipulantur noſtrates iurecon.in pandectis, ac tractatu de iure fiſci.Hoc fiſcalis patrocinij munus à ſuperioribus pretermiſſum legitur,ab Adriano Imperatore primum inſtitutum, ante cuius tempora non curarunt Principes fiſcalibus cauſis Patronum, uel Aduocatum dare, quibus arridet Plinius in Panegirico inquiens, Quæ præcipua tibì gloria eſt ſepius uincitur fiſcus,cuius mala cauſſa eſt nunquam niſi ſub bono Principe, Tantaq; eorum fuit indulgentia, ut creſcente propterea hominum malitia, ac in omni malorum genere peccandi facilitas inſtitutus fuerit fiſci Patronus,uel Aduocatus,qui aduerſus reos fiſcì cauſſam pro publica uindicta ageret, eſtq; munus hoc noſtra ætate ad malos mores cohibendos admodum neceſſarium,& ad pacem, ac quietem Eccleſiaſticæ reipub.plurimum conducit,ac in Ro.Cu.non mediocris eſt negotij,atque auctoritatis,plurimumq;,

Confiſcari quid.

Aduocatus fiſci a quo primum inſtitutus.

& Principis, & priuatorum intereſt, ut non niſi à uiro probo erudito, ac in Ro.foro uerſato exerceatur. Is enim in camerali audiētia patribus, ac aliis extra audientiam Iudicibus in fiſcalibus cauſsis aſſiſtit, cauſſarum ſecreta noſcit, ac pro libito intuetur, & in omnibus uotum, ſaltim cōſilij gratia preſtat non tamen iudicat. Idem denique publicis cōſiſtoriis intereſſe conſueuit, ac pro publico eius officio petere ac curare, ut de rebus ſic publicè peractis, quarum teſtimonium perpetuo habere reipub. interſit (utpotè de alicuius principis obedientia Pontifici preſtita, ac ſimilibus) per aliquem ex Protonotariis apoſtolicis ad perpetuam rei ſic geſtæ memoriam publicum fiat documentum, reliqua, quæ ad hoc munus ſpectant facile poteris in foro uerſans à te ipſo dignoſcere. Hæc tibi pro breui moſtratione noſtra ſatis erunt.

De Commiſſario cameræ apoſtolicæ, eiusq; officio.

POſt procuratorem fiſcalem ſedet quoque commiſſarius eiuſdem cameræ apoſtolicæ qui eiusdem cameræ negocia tractare, gerere & exequi ſolet, quæ ad iudicia non attinent. is exactionibus, publiciſq; functionibus & uectigalibus ac etiam annonæ & cudendæ pecuniæ aliiſq; cameralibus negociis præeſt. Eſtq; hoc munus ex ſui natura non uulgare, cuius auctoritatem oſtendit, ſuo tempore Ioannes Baptiſta Brocchus Immolem. maior auunculus meus, qui auctoritate ſui officii ſe ac ipſum munus adeo euexit, ut totā Vrbem ac uniuerſam Ro. Cu. machinam regere cunctis uideretur, ſed noſtra ætate humilioris uidetur conditionis, & omnia ferè quæ ad hoc munus ſpectant, Gubernator Theſaurarius, Præſidens & Procurator fiſcalis geſtant.

De Clerico ſacri Senatus ſeu collegio Reuerendiſs. Card. in camera apoſtolica reſidente.

VLtimus & poſt omnes reſidet is, qui in camera apoſtolica iura & prouentus Cardinalibus deſignat, & alia ſi quæ tractantur ipſos Cardinales tangentia tuetur & defendit.

De eadem camerali audientia, deq; utriuſq; ripæ foraneis iudicibus.

SEd poſtquam de membris cameræ apoſtolicæ ſatis diximus ad corpus ipſum cameralis audientiæ redeamus. Conſueuit.n.hæc Audientia ter in hebdomada conuenire in Palatio apoſtolico, et loco ſuo quem propterea cameram uocamus apoſtolicam, in qua publica quæ diximus negocia tractãtur, & audiuntur cauſſæ, ſi quæ ſpecies ſunt præter eas quas ſupra diximus miniſtris ad partem demãdatas, utpote ſi de mala diplomatum expeditione per ipſam Cameram facta, ſi de publicis functionibus, uectigalibus & aliis publicis prouentibus cum Eccleſiaſticis ex uniuerſo orbe, tum temporalibus ex ſtatu Eccleſiæ temporali, ſiue inter officiales Romanæ Curiæ, quibus pro maiori parte deſignata ſunt, ſiue inter ipſos publicanos exactores & collectores, uel eoſdem & priuatos, ſeu uniuerſitates ac etiam inter ipſos priuatos & ſuas uniuerſitates, uel denique ſi inter quemlibet ex prædictis & Fiſcum ſint controuerſiæ. Amplius & cauſſę quoque omnium mercium, quæ ad hanc Vrbem & ripam Tyberis ex mari: uel à montibus uectæ ſunt nauibus, quas ripales uocant cauſſas. Idq; ſiue iudicium inter ipſos mercatores, ſiue inter eoſdem & nautas: & alterum ipſorum priuatũ agatur, quas cauſſas ſuæ audientiæ Camera reſeruauit, fauore eorum quo-

Cauſſæ ripales.

rum opera uehuntur merces, ne (ut opinor) cogerentur in eorum controuerſis exactionibusq́ Iudices adire, & ordinaria ſubire iudicia, quibus etiam pro commodiori eorũ expeditione per certos Vicarios ſubſtitutos apud ipſos & ſuper ripa fluminis reſidentes ius dicit, quorum unus maritimis & inferioris ripæ mercibus præeſt, quem camerariũ Ripæ uocant. Is eſt ſemper Romanus ciuis, quod eius electio & totius quaſi foraneæ audientiæ ſue regimen Populo Romano, cui mercium frequẽtia precipue expedit antiquitus demãdata ſunt. Alter uero montanis & ſuperioris ripæ mercibus, quàm in diſcrimẽ alterius Ripettã uulgò nominant. Quod ſi litigatores uel pro grauitate cauſſæ uel in omnibus appellantes uelint in Camera audiri, eorum ſimiliter audientia ac ſuarum cauſſarum deciſio pro commodiori ipſorum expeditione, uni ex Patribus ad partẽ demandatæ ſunt, qui ſe propterea nedum Cameræ apoſtolicæ clericum, ſed & ripæ & ripettæ Præſidentem uocat. Quod munus conſueuit alias uni & ſeniori omnium Decano perpetuo dari. Hodie unicuiq; ad tempus per turnum ut aiunt conceditur. Solentq́ ſimiliter alias cauſſas ſed audiendas tantum & in auditorio referendas ad petitionem partis inuicem diſtribuere, & ſedentes in loco publico omnes litigatorum petitiones ſeu ut aiunt inſtãtias audire, quas alter ex Patribus clericis certo libro, quem Decretorum nominãt, ad partis ſuggeſtionem recipit & conſcribit, quibus receptis ſolent Patres ſe in ſecretiori loco reuocare, ubi ſingulæ petitiones & contradictiones huiuſmodi in libro receptæ leguntur. Aliæ uerò diſputantur inter patres, & re digeſta, ſolet is qui ſcribit ex plurium uoto in margine libri & fronte petitionis huius audientiæ reſponſa ſeu decreta adſcribere. Soli tamen clerici dant uota, cæteri omnes ad conſiliũ ſuam proferunt ſentẽtiam. Is uerò ex patribus qui ſcribit (quod munus menſtruum cuique ex patri-

Camerarius ripæ.

Ripetta.

Liber Decretorum.

bus ipſo ex turno contingere ſolet) librum decretorum interim apud ſe & in domo ſua retinet, ad quem & litigatores & notarii aditum habent, Decreta in ſuis cauſſis uident, & apud acta actuarii notant ſub citationibus partium, quarum cedulæ eiuſdem Notariis cauſſarum actuariis ante audientiam per litigatores dari ſolent, Notarii autem numero ſunt decem, quorum munera fuere acta cauſarum cameralium ceu ipſarum actuarii ſumma fide conſcribere, conſenſus contrahentium in beneficialibus diſpoſitionibus recipere, ac ſecum ſupplicationes ſummarium & Datam, Demum omnia in libris publicis cameræ apoſtolicæ per extenſum adnotare. Qui libri omnes in publico loco, & archiuio ſeruari ſolent, ad quam Notarii omnes pro libito aditum habent. Ipſiq; ſunt huius loci cuſtodes ac literas apoſtolicas, quæ per Cameram expediuntur in aliis libris Archiuii ad hunc uſum deſtinatis de uerbo ad uerbum regeſtare, prout ſupra ubi de expeditione literarum per Cameram fuſius loquuti fuimus.

Notarii decem.

De camerali carcerum uiſitatione.

VErum cum ingens tot Iudicum Romanæ Curiæ numerus ingentem quoque præ populi multitudine habeat ſemper carcerum copiam, & quiſque ad partem ſuos audiat & iudicet. Plerunque euenit ut reorum cauſſæ ob iudicum occupationes nonnunquam etiam ob culpam lõgius producantur, quàm cauſſæ ipſæ & mala carcerum mãſio deſyderent. More introductum eſt ut Patres ipſi tanquam ſuppremi Iudices ut ſupra omnes uices

uices ipſius Principis regias gerentes, pro pietate ſua ſæpius in anno, utpote ſingulis menſibus carceres omnes uiſitent. Non tamen omnes qui in camerali audientia locum habent pro ſimili carcerũ uiſitatione conueniunt, ſed loco Reuerendiſſ. Camerarii is qui uices ſuas gerit, ac ſemper alter ex ſeptem patribus clericis, & ſecum quoque omnes alij, quos ſupradiximus cameræ miniſtros, Theſaurario & Præſidente exceptis, ac cuiusq; ipſorum Vicarij Latrunculatores. Hi omnes indicta die apud ſingulos carceres Vrbis per ſpacium temporis publico in loco ſedent, & coram ipſis ſinguli rei ſuo ordine uocati audiuntur ſi uolunt, & Patres audito reo ac meritis ſuæ cauſſæ intellectis etiam à iudice ſuæ cauſſæ, qui patribus ſeriem omnem pro ſuo officio recenſere ſolet, pro natura facti pro qualitate rei, pro ſtatu cauſſæ, pro tempore ſuæ carcerationis, ſolent pro ipſius liberatione, uel alias pro eius expeditione, decernere, & plerunque etiam ubi omnino pœna infligenda ſit reo, illam pro pietate ſua mitigare. Sic ſi aliquis pro ciuili debito diu fuerit carceris mancipium, uel alias ſuæ paupertatis teſtimonium habeat in fronte uel in ipſa audientia, ſolent Patres pro ſimili pietate ſua pro liberatione carcerati decernere, & pro illius facultate creditori quoque conſulere, utpote quod reus certa gaudeat dilatione ac ſolutionis diuiſione ſub cautionibus tamen & quandoque etiam pro non cauere ualentibus ſub eorum obligatione & triremium pœna, nonnunquam etiam ſi paupertas debitoris ſit in aperto & ipſe deſperans poſſe ſoluere malit cedere bonis, ſolent Patres ſola profeſsione reum ad beneficium ſimplicis ceſsionis bonorũ admittere, & facta per ipſum fida tamen bonorum indicatione pro ſua liberatione decernere. Quapropter uigilant creditores ad quorum inſtantiam detinentur, & in uiſitationibus huiuſmodi intereſſe ſolent, ac reorũ liberationibus pro uiribus ſe opponere. Eſtq; iſtorũ

Singulis menſibus uiſitẽtur carceres.

Qui non habet in ære, luat in corpore

patrum officium maximè pium, quibus nonnulli etiam extra Cameram ex Pont. indulto adiuncti ſunt, præcipuè Vicarius ipſius Pont. in urbe & ſua dioceſi, de quo inferius dicemus. Vnum tamen huius audientiæ factum improbo, quod Gubernator & Vicarius in cauſſis in quibus ſunt iudices habeant pro reorum ſuorum liberatione uel retentione in hac audientia uotandi licentiam, in quibus ſi merita cauſſæ dumtaxat recenſerent, & alijs patribus iudicandi munus relinquerét, quippe honeſtius agerent.

De Iudice Mareſcalli urbis, quem hodie curiæ ſabellorum, ac Iudice ſoldani Roma. Cu. quem hodie turris nonæ Iudices uocamus.

Pedanei unde dicti.

APud duas ultimas carceris cuſtodias uidelicet Turris nonæ & curiæ Sabellorum reſident Iudices quidam pedanei, qui à loco nomen habuerunt. Vnus enim Turris nonæ, Alter uero curiæ Sabellorum Iudices uocantur, quorum originem ac propriam ditionem inueſtigare nunquam animus meus paſſus fuit. Hoc tantum ſcio, quòd ueluti humilioris ordinis Iudices quaſi in plano ius dicunt, etiam ubi de leuioribus criminibus ageretur, & cauſſæ à primo turris nonæ ad curiam Gubernatoris & ab altero ſcilicet curiæ Sabellorum ad auditorem cameræ per appellationem deuolui ſolent, qui ueluti iſtarum appellationum ordinarij Iudices ſua ordinaria facultate cauſſas huiuſmodi reſpectiue ut ſupra audire & decidere ſolét, licet Gubernator etiam in appellationibus à Iudice mareſcalli ſe intromittat de facto, tamen quia ad auditorem ſpectant tanquam à Iudice curialium inferiore ad ſuperiorem, eſt enim iſte iudex curialium

Inferioris ordinis Iudex ordinarius, qui apud Curiam Sabellorum reſidet, qui omnibus Romanam Cu. ſequentibus non exemptis ſed humilioris cōditionis ius dicit, etiā ubi de crimine ageretur, & eorū Iudex eſt ordinarius, prout indicant nobis capitula Syxti. iiij ſuperius per nos citata. Huic etiam omnes meretrices urbis certū annuum ſoluūt cēſum, quem uocāt tributum, idq; à tanto tempore citra, ut nullo adparente titulo iure iā diu preſcripto exigat etiā ab inuitis, cuius ſolutionis nulla certior ratio niſi forte ex antiqua eſſet conuentione inter Iudicem & meretrices ipſas, quæ non habentes à lege actionem qua posſint pro mercede ſuæ artis ob turpem cauſſam agere iudicem ſibi hoc annuo cenſu conduxerunt, qui deficiente actione quaſi in ſubſidium ſuum impartiretur officium. Quamobrem uidemus oēs meretrices ad hunc Iudicem confluere, qui officio ſuo meretricias mercedes pro qualitate mulieris arbitratur, & pasſim de illis aduerſus iuris regulas iure ſibi præſcripto ius dicit.

Meretrices pendunt tributum.

De Senatore urbis.

Sed cum ſupra dixerimus in delegatione regiminis Vrbis Gubernatori facta certas populi ſpecies fuiſſe exceptas ultra curiales, quorum audientiam diximus Auditori cameræ demandatā. Alia ſpecies eſt Romanorum Ciuium, quibus Pont. prętorem dedit urbanum, quem uocamus Senatorē. Is in cliuo reſidet capitolino, & Romanis ciuibus ordinaria facultate ius dicit. Tres habet Vicarios ſubſtitutos ſuos, quorum duos, qui priuatis præſunt Iudicijs collaterales uocant. Hi gradu differunt. Vnus enim uocatur primus. Alter uerò ſecundus. Tertius eſt latrunculator. Quòd ſi ab altero appelletur Iudex adeſt ad partem capitolinus, qui omnium appellationum ordinarius eſt, à cuius ſententia ſi priori ſit conformis

Vrbanus pretor tres ſerui les Vicarios habet.

lege municipali prohibente non appellatur. Adſunt quoque certæ ſedes ubi ſingula artificum ſodalitia quæ apud tabellam ſub porticum parieti ad fixam legere licebit, ſuos ſibi deligunt conſules artifices, qui ſodalibus ſuæ artis quaſi in plano ius dicunt, à quorum ſententijs grauati Conſeruatores urbis ibidem reſidentes appellant. Hanc capitolinã iuriſdictionem ſuis reſcriptis confirmarunt & ampliarunt Iulius ij. Leo. x. & nouiſsimè Diuus Paulus iij. Pont. max. Apud iſtos ego nunquam fui uerſatus, hoc tantum ſcio ꝙ capitolini ſuis ſtatutis litigatores & cauſſas in compedibus poſuere. Tu ſi legeris facile capitolinus eris.

Capitolinæ iuriſditio.

De Vicario urbis, eiuſq; ditione & officio.

TErtia ſpecies excepta eſt clericorum, cui Pont. ueluti ſuo peculiari populo Vicarium ſuũ dedit, atque conſtituit. Is iure conſtitutionis huiuſmodi omnia in facultatibus habet, tam in urbe quàm ſua dioceſi, quæ Pont. ipſe, cuius uices gerit ueluti ordinarius in ſua habet dioceſi, lege iuriſditionis uel dioceſana, utpote, lege iuriſditionis canonicam habet obedientiam & ſubiectionem clericorum & aliorum in omnibus, quæ ad Eccleſiam attinent, notionem cauſſarum omnium, quæ ad forum Eccleſiaſticum ordinarium ſpectant, quarum appellatione beneficiales urbis & dioceſis non excipio, licet rarò uel nunquam aliquorum forſan inſcitia apud ipſum tractentur. Pęnitentibus quoque ſignum pœnitentiæ imponit, Eccleſijs ſacramenta confert. Lege uero dioceſana ſynodum conuocat, Eccleſias ac Monaſteria etiam regularia: niſi iure ſpeciali eſſent exempta uiſitat, nonnulla tamen ſunt ipſius Ordinarij munera, quæ in generali deputatione huiuſmodi uenire nõ ſolent, utpote, inquiſitio, correctio, punitio, à beneficijs amotio, ac

ipſorum beneficiorum collatio. Quamobrem ſolẽt Pont. hæc eidem Vicario, præterquam beneficiorũ collationem indulto ſuæ facultatis in ſpecie concedere. Licet legerim Pont. quandoque ſolitos fuiſſe præſertim Eugenium .iiij. Vicario ſuo concedere facultatem conferendi capellas ſeu Parrochias urbis, idq; ea ut opinor ratione, quòd Pont. illi de cura animarum ſtudioſi rebus uniuerſalis Eccleſiæ diſtenti, ſaltim per Vicarium ſuum in Vrbe & propria dioceſi magis poſſent eas idoneis conferre perſonis, quæ curæ animarum haud paſſim committendæ præeſſe poſſent. Eodem indulto iuriſditio Vicarij ad omnes laicos & forenſes, qui ratione alicuius initæ confraternitatis: uel habitationis: uel ſeruitij in hoſpitalibus, monaſterijs, & alijs locis pijs religionem ſequi uidentur, extenditur: quaſi propterea uideantur eius Forum uelle ſortiri, nec non ad hebreos omnes urbis, uiduas, etiam pupillos: & alias miſerabiles perſonas chriſtianas, quaſi hæ ſint de gremio Eccleſiæ, & inter iſtas ſpecies ueluti ordinarius Iudex Eccleſiaſticus Vrbis & dioceſis uſque ad quamcunque ſummam ius dicit, ordinaria facultate. Ad alios uerò omnes extra iſtas ſpecies eodem extenditur indulto in cauſſis in quibus non de proprietate rei, ſed locationibus, euacuationibus, penſionibus ipſarum locationum, reſponſione, deuolutione caſalium, prediorum, domorum, uinearum, & mercedum ageretur, uſque ad quamcunque ſummam. In aliis uerò rebus ubi de proprietate rei ageretur ad limitatam lx. ducatorum auri de camera ac in omnibus ſuis caſibus, quos ſupradiximus etiam extra urbem & dioceſim uſque ad quadrageſimum lapidem. Quibus omnibus ſuis caſibus ius dicit ordinaria facultate, & infra ſummam lx. ducatorũ limitatam. Formula proceſſus ſummaria eſt & regia, præuia uerbali petitione uel monitorio, ſola facti ueritate inſpecta, abſque ulla terminorum ſubſtãtialium ob-

Vicarius urbis non confert beneficia

Summaria formula.

ſeruatione regiſtri confectione,& ubi non ageretur de maiori ſumma quinque ducatorum ſimilium eodem indulto prohibetur litigatoribus quæuis etiam non friuola appellatio, & ius dicendi de nullitate proceſſus. Huic quoque Pont. omnia demandauit pontificalia, quæ Ordinarius in ſua exercet dioceſi, quæ in generali non ueniunt Vicarij deputatione. Imò ſine Sedis indulto nequeunt Ordinarij ſuis Vicarijs delegare, utpote, prophana loca cō ſecrandi,& polluta reconciliandi, ad ſacros ordines promouendi etiam per alium Epiſcopum per ipſum eligendum temporibus tamen à iure indictis, ac etiam puniendi omnes extra clerum ratione criminis ad Eccleſiam ſpectantis, utpote, blaſphemiæ uſurariæ prauitatis, periurij, inceſti, & ſimilium, idq́ etiā ſi ſignificationibus ut uocant, cuiuſuis alterius Rom. Cu. iudicis poſſent ſe tueri, necnon de pecuniarijs pœnis, quæ in ſua curia reis infliguntur ad libitum ſuum diſponendi in uſus tamen infraſcriptos, ut uidelicet officium Vicariatus, uaſibus, ueſtibus, tunicellis, planetis, alijsq́ ad miniſterium dicti officij neceſſariis rebus inſtruat, ut Notariis & aliis miniſtris de illis poſsit condignam dare mercedem. Cæterum & cum aliis uiſitatoribus carcerum quoque uiſitandi, & pro carcerum liberatione uel retentione uotum dandi. Quod ſi coram eo de crimine agatur, & pœna corpori omnino ſit infligenda, ſolet is ueluti Eccleſiaſticus Iudex reos ad Gubernatorem uel alios Iudices ſeculares remittere. Pro quorum omnium ac ipſorum forenſium expeditione, habet, is tres Notarios ſeu ſcribas publica deputatione deputatos, necnon duos Vicarios ſubſtitutos. Vnum qui priuatis ſeu ciuilibus, alterum uerò qui publicis ſeu criminalibus præſint iudiciis, apud quos infra ſummam limitatam lx. ducatorum ſummarius eſt proceſſus uia uerbalis & ſummariæ petitionis ſeu monitorii abſque ulla terminorum ſubſtantialium, prout ſupra dixi-

Remiſsio reorum fit.

mus obſeruatione. Quod ſi de maiore ageretur ſumma ordinarius eſt proceſſus iuxta naturã cauſſæ,& termini ſubſtantiales obſeruari ſolent, de quibus inferius ſuo dicemus loco.

De Capellanis Summi Pont. & ſacri palatij cauſſarum Auditoribus.

Rebus Romanæ Eccleſiæ auctis ex uniuerſo Orbe ad Pont.confluebant, cum de beneficijs Eccleſiaſticis tum etiam de aliis rebus, litigatores nedum priuati uerumetiam Princeps & reges quorum cauſſæ ad Romanam Curiam uel iuris diſpoſitione & natura cauſſarum uel Principum remiſſione: uel denique de ipſorum litigatorum conſenſu deuoluebantur. Adeò enim antiqua noſtrorum Patrum deuotio traxit populos: ut uniuerſus orbis etiam finitimæ regiones huc uenirent ſua ſponte accepturi nedum peccatorum ueniam: ſed in eorũ controuerſiis ſacroſancta certè ipſorum reſponſa; has cauſſas dummodo conſiſtoriales non eſſent, quas ſacri palatii uocant, audiebat Pont. per ſe ipſum ſeorſum à ſenatu in capella ſua, ad quam pro iſtarum cauſſarum audientia & expeditione nonniſi Iuris peritos adſciſcbat, unde & Pont. capellani hodie quoquè uocantur, & in capella diuinis inſeruiunt. Hi ſunt noſtra ætate numero duodecim licet aliàs plures, intra quem ordinem hodie habes, Ioannem Paulum ptolemeum Decanum ferrariẽſem. Petrum uorſtium epiſcopum aquenſem flandrum, Ioannẽ Mohedanũ epiſcopum rauellenſem Hiſpanũ, Hieronymũ Verallum archiepiſcopũ Roſanenſem Romanũ, Thomã tanonẽ piſtorienſem, Iacobum Puteum nitienſem, Fabium acorombonum eugubinum. Proſperum ſanctæ crucis nobilẽ Romanum. Peregrinũ Fabium bononiẽſem, Seba- Capellani duodecim.

ſtianum Pighinum regienſem, Ioannem Reomanum gallum, Antonium Auguſtinum Hiſpanum, uiros doctiſsimos ac ſanctos. Huic ordini Pont. paulatim ab hoc munere ſe reuocantes, primò audientiam tantum litigatorum & cauſſarum ad partes conceſſerant, quare & auditores cauſſarum ſacri palatii nouo uocati ſunt nomine, ad quorum relationem Pont. in cauſsis iudicabant, hęc ſunt innumera Pont. decreta, quæ de inferioribus quoque beneficiis uides libro decretorum compilata. Hanc audiendi & cognoſcendi facultatem habent omnes ex generali illa & priſca delegatione, cum primum in eum ordinem ſunt adſciti. Quamobrē ſolemus dicere hanc ordinariam eſſe, quod illam quaſi à natiuitate habeant & cum ea naſci uideantur, eiſdem ceperunt Pont. cauſſarum quoque deciſionem ſuo reſcripto concedere, & tractu temporis more intro ductum eſt, ut ferè in omnibus ſpeciali reſcripto decidendi facultas eis delegetur, Hinc reſcriptorum ſacri palatii frequentior uſus & iudiciorum ipſius ſacri palatii peculiares mores, quibus te inſtruere oportet, poſtquam hæc obiter dixerimus, præter ipſum opus, ubi tamen opæreprecium eſſet, haud enim potuiſſes romanam aſſequi praxim ac iudiciorũ mores, ſi hæc ignoraſſes, quæ corpus loci ac ſingula eius à capite membra tibi demonſtrant. Nũc ad ipſa iudicia deſcēdamus, ſed prius aliqua de militibus huius iudicialis militiæ eorumq; Romano uſu dicemus, ſine quibus ſupradiximus iudicium conſiſtere, uerum ſi adhiberentur faciliorem redderent iudiciorum exitum nempe Aduocatis, Procuratoribus, Sollicitatoribus, & Notariis.

De *aduocatis conſiſtorialibus.*

VErum cum in electionibus quæ ad eccleſias in conſiſtorio quotidie fiebant, plerunque appa

rerent oppoſitores & res in controuerſiam iret, cauſæ aduocatorum opera indigebant. Quamobrem ne unicuique paſſim liceret hoc munus apud ſacrũ hunc ſenatum obire, conſtituerunt Pont. ordinẽ decem uirorum, qui egregii eſſent iuriſperiti, quiq; nonniſi ſolenni eorum publico periculo intra hũc ordinem admitterentur. Huic ordini innumera per ſummos Pont. & Imperatores conceſſa ſunt priuilegia, præſertim laurea doctorea, in utroque iure cæſareo ſcilicet & pontificio doctos iuuenes ornandi. Amplius & locum parentis in ipſo ordine ad filium iuriſperitum & alias idoneum tranſmittendi quod ad nepotes etiam ex filio iure traduceretur, imò noſtris temporibus ad fratrem benignitate tamen principis pro ea duntaxat uice extenſum fuit. Horum uirorum proprium munus in foro, erat in conſiſtorio ſacroq; ſenatu electionum alias'ue etiam grauiores cauſſas pro altera parte tueri, quas conſiſtoriales uocant, à quibus etiam ipſi conſiſtoriales dicti ſunt Aduocati. Hodie tamen decreſcentibus negociis, & eligendi facultate uſurpatione quadam in principes translata, in hac ſpecie ferè ocioſi ſunt, & in publicis duntaxat conſiſtoriis nõ minus quàm poetæ cauſſas ſibi cõfingunt, ac paſſim conducti apud omnes Romanæ Curiæ Iudices de iure reſpondent.

Decem aduocatorum cõſiſtorialium priuilegia.

De Procuratoribus cauſſarum ſacri Palatij.

HVic proximus eſt alius uirorum ordo, quorum munus eſt conſiſtoriales, & ſacri palatii, quas rotales dicimus alias'ue cauſſas ex facto inſtruere & orare, quos procuratores cauſſarum Romanæ Curiæ & ſacri palatii uocamus. Intra quem ordinem nonniſi graues uiri toga ac laurea doctorea candidati, ſolenni etiam eorum periculo admitti ſolent,

Doctores ſiũt procuratores

quorum certus nunquam fuit conſtitutus numerus. Huius ordinis tametſi proximo inferioris ſemper aliqui Romæ floruerunt uiri adeo celebres, ut nemini ex ſuperiore ordine fuerint ſuis temporibus ex communi reputatione, ſecundi. Intra hunc ordinem ego proximis annis dū hic Romæ uellē mihi ocioſus eſſe ut priuſquam in aliquam meſſem manum admouerem quid magis expediret maturius deliberarem, præter omnem mentem meam ac pedibus potius iui, & neceſsitate & amicorū precibus impulſus, in quo animus meus adeo conquieſcit, ut nihil eſt quod amplius ambiam. Vno tantū conſueuit ſtomachus meus faſtidire, ꝙ liceat hic Romæ unicuique indocto & imperito plerunque etiam infami uiro extra iſtum ordinem: non dico artem exercere, ſed nomen hoc Procuratoris cauſſarum Romanæ Curiæ (apud ueteres non uulgare) ſibi arrogare ac profiteri etiam apud acta cauſſarum cum dedecore grauiorum eiuſdem nominis uirorum cumq; cauſſarum & litigatorum periculo. Quod nuper intelligens Pont. Motu proprio ad rotæ Decanum reſcripſit, ut omnibus extra iſtum ordinem artem exercentibus illius exercitium auctoritate ſua interdiceret. Decanus autem interdixit, ſed interdictione huiuſmodi ad preces multorum ſuſpenſa remanet res in pendenti. Ego ſi meæ ſententiæ accederet æquipollens auctoritas nemini artis exercitium interdicerem, ſed uſum duntaxat huius nominis, ſtatueremq; ut aliquo diuerſo & humiliori nomine, utpote ſollicitatores cauſſarum, & palam & apud acta nomenclarentur, ita ut qui temere hoc nomine uteretur pœna falſi ueniret plectendus. Huius nominis, priuatio detraheret quoque huius conditionis hominibus omnia quæ in ſequelam iſtius nominis ſibi acceſſerunt, famam primum deinceps litigatores & cauſſas ſimulq; remanerent ocioſi, & interdictio exercitii abſque noſtro facto ſequeretur, & ueluti homines inferioris

ordinis præcederemus ipſos in audientiis apud Auditores & ſignaturæ præfectos, uel fortè melius cauſſarum exercitium in ſacris duntaxat conſiſtorio ac Palatio, eis interdicerem, ac reliqua omnia auditoria Romanæ Curiæ, & urbis pro publica eis dimitterem paleſtra, ex qua optimis luctatoribus ad hunc grauiorum uirorum ordinem ſolito eorũ periculo daretur aditus.

De *ſollicitatoribus expeditionum & cauſſarum* Romanæ *Curiæ.*

SEquior eſt proximo ſollicitatorum ordo, quorum in Romana Curia duæ ſunt ſpecies, alii qui ſupplicibus in eorum impetrationibus & dipplomatum expeditioni deſuper neceſſariæ operã præſtant, quorum aliqui publica permutatione recipiuntur, quos ſollicitatores literarum apoſtolicarũ ſeu Iannizzeros uocant. Aliqui priuati, quos ſollicitatores expeditionum uocamus, quorum plerique ſemper fuerunt & ſunt in Romana Curia inſignes uiri, qui non mediocres opes ſibi hac arte compararunt, ſoletq; Datarius & alii Romanæ Curiæ taxarum receptores certum quid de ſumma taxata ſollicitatori remittere, idq; eius intuitu & eo animo ut nõ ſupplici ſed ſollicitatori remittãt, qua de re iuſte ſollicitatores faciunt ut ſupplices hoc etiam remiſſum ueluti expenſum ferant, utque totum lucro cedat ſuo, ſed pauci ſunt hac obuentione contenti, nec deſunt qui ſibi plus lucrentur quàm erogent, Tu ſi huic rei operam dabis tantum accipies quantum pro timorata conſcientia labori tuo condignum arbitraberis. Alii uerò ſunt cauſſarum ſollicitatores, quorum aliqui ſunt procuratoribus quaſi adſcriptitii, aliqui ſui iuris, omnes ſolent ſibi aliquem ex procuratoribus deligere, & hoc tantum inter utramque partem intereſt, quod primi à

Quæ ſunt ſpecies ſollicitatorum.

Iannizzeros.

procuratoribus cauſſas accipiunt & procuratores eorum opera in ſollicitandis cauſsis utuntur. Alii uerò potius à ſeipſis cauſſas habent & procuratores conducunt, qui ab eis ex diuerſo cauſſas accipiunt. Eſtq; ſimilium Sollicitatorum in Romana Curia ſatis ingẽs numerus, & ipſi ferè omnes cauſſas ſibi occupant. Qua de re conqueſti pluries fuerunt Procuratores noſtri; non tamen omnes: ſed alii exiliores, quos Sollicitatores: ueluti teuues uiros in cauſsis ſuis non conſulunt, & à liminibus ſuis abſtinent. Quamobrem Procuratores iſti facile in hanc iuerunt ſententiam ut crederent hoc genus hominum cauſſas etiam ſuo marte in plurimorum damnum regere, ea ratione quod ueluti homines alicuius eruditionis] ſæpius procuratores, quos ſibi deligunt domi conſulant, quàm conducant'.] ſola monſtratione noſtra contenti, accerrimi ſunt cauſſarum defenſores. Hyſpani præſertim, quorum aliqui apud me diu uerſati fuerunt & uerſantur, nimirum ſi contra iſtos Quærulos ſemper cauſſam ipſorum ſollicitatorum utpote iuſtam acerrimè defendi.

De Notarijs actuarijs cauſſarum ſacri Palatij.

VSu quoque comprobatum eſt: ut perſona Notarii tametſi abſque ea iudicium conſtet per quam ſit neceſſaria, quamobrem habet ſacrum Palatium Notarios cauſſarum ſuarum actuarios quadraginta octo, ſinguli ſcilicet Auditores quatuor, apud quos omnia quæ in iudicio ſibi utilia uel neceſſaria litigatores putant, ueluti apud perſonas publica fide probatas recipiuntur adnotanturq;. Nec ſolent intra hunc ordinem admitti niſi ſint uiri probatæ fidei quamuis non niſi publica permutatione. Habent quoque certum uniuerſitatis ſeu ſo-

Quadraginta octo notarij.

ſodalitii corpus, cui ſummi Pont. innumera conceſſe
runt priuilegia, ac certis legibus eorum artem exer
cent, quarum aliquas libro conſtitutionum apoſto
licarum, quas rotales dicimus, aliquas uerò ab ipſo
ſodalitio ſiue collegio legere licet, ſoletq́ Cancel-
lariæ apoſtolicæ Regens pro officio ſuo cauſſas in-
ter Auditores æqua lance diſtribuere, & inter qua-
tuor Notarios cuiuſuis Auditoris. Alter ſolet ſin-
gulis menſibus extrahi, quem proinde Mēſarium
dicunt, quique inter Conotarios auditoris ſui cau
ſas ſuo Auditori in maiori turno contingentes di-
uidit, & unicuique æquam portionem deſignat.
Quod ſi inter ipſos de re officium concernente ali
qua exoriatur controuerſia, ſolet generalis omniū
Menſarius & eo non ualente Decanus auditorum
eam audire & definire. Reliqua ſi quæ ſuperſunt
ad Notarios pertinentia à te ipſo ſecum uerſans ci
tius ediſces, quam uelis, non recenſeo omnia, ſatis
enim mihi uiſum fuit, eos breui hac noſtra mon-
ſtratione ſilentio non prætermiſiſſe.

LIBER III.

DE IVDICIIS.

Iuditium plurifariam accipi, & quale ſit in noſtra ſpetie.

IVDITIVM iure noſtro plu
rifariam accipi ſolet, nēpe quin-
decim modis, quos docet glo. in-
ſti. qui: non eſt permi. face. teſta.
§. præterea uerbo iudicium. Sed
noſtro caſu pro humano conten
tioſo accipiemus, quod homoin-
ter homines contendentes exercet, de quo nobis

Iudiciū quid. negocium erit. Quod ſic diffiniemus. Iudicium eſt cauſſæ diſcuſſio cum cunctarum perſonarū interpoſitione: uel aliàs, eſt actus legitimus trium perſonarum, Iudicis, Actoris, & Rei, ſuper eadem queſtione. c. forus extra de uerbo. ſign. ubi glo. arg. c. i. iiii. q. iiij. Dicitur autem iudicium quaſi ius dictum quod ueteres inquiſitionē uocarunt, (unde & auctores, iudiciorum præpoſitos Queſtores: uel queſitores uocant d. c. forus, quod nomen inquiſitionis etiam uſque ad noſtra tempora traductum ſeruamus in altera ſpecie criminalis iudicii in qua uia inquiſitionis procedi ſolet, & inſtitutum eſt iudicium pro bono pacis ne homines in eorum controuerſiis ad arma cōuolarent. Eſtq́ officium maxime pium tum iudicis, cum ipſorum, qui litigatoribus patrocinantur, ſi iudices & cauſſarum patroni quorum officiū potius eſſet pii mediatoris piè atque chriſtianè agerent, ſed omnia ad uitium, ubi enim pietatis officium erat ut proximos inuicem cōtrouertentes ad concordiam chriſtianamq́ pacem, quaſi pii moderatores conduceremus, Nunc eſt utilitatis atq; auaritiæ, ut nobis ipſis bonas paremus opes iure uel iniuria. Isq́ in hac arte magis celebratur, qui ſua calliditate ac cauillo & inuerſa conſcientia lites ſibi nutrit, citiusq́ ditatur. De omnibus non loquor, ſed hæc timoratæ conſcientiæ tuæ relinquemus, ac rem noſtram proſequemur.

Cur inuenta iudicia.

Iuditium noſtrum multiplex in ſpecie & plures eius diuiſiones.

Cap. 4

IDem iudicium multiplex ratione diuerſorum. Abb. in rub. extra de iud. ſiquidem ſi finem reſpiciamus triplex eſt. Ciuile, quod ad priuatum cōmodum tendit, glo. l. prætor. ff. de ſepulch. uiol. utpote ſi de feudo, de mutuo & ſimilibus ageretur, ut in. c. cæterum, & c. dilecti & cauſam de iudi. Crimi-

Ciuile & criminale iudicium.

nale, quod ad publicam tendit uindictam & utilitatem, utpote, quum de crimine ad publicam uindictam agitur ut in c. at ſi clerici & in. c. cum non ab homine de iudi. Idq; ſi corporalis ſit: ſiue pecuniaria ipſa pena glo. d. l. pretor. Diciturq; publicum. l. ij. §. capitalia. ff. de pub. iudi. de quo modica, uel potius nihil dicemus. Mixtum quod participat de natura utriuſque, glo. uerbo ſumma in. §. primo inſti. de actio. Vbi Doct. & præcipue Iaſon utpote ſi de crimine ciuiliter ageretur. c. tuæ de procur. c. ſuper his de accu. Ciuiliter autem de crimine agi ſolet cum de crimine ageretur ad priuati dumtaxat commodum glo. & Bar. in. l. iiij. ff. de ſepulch. uiol. Inno. c. qualiter de accu. Bart. in rub. de iudi. & nota. in. §. ſumma & in. §. pœna inſti. de actio. Quod ſi reſpiciamus materiam utique triplex eſt. Spirituale, ubi de re ſpirituali ſeu Eccleſiaſtica ageretur, utpote de beneficio Eccleſiaſtico, de matrimonio, de decimis, de uſuris aliiſq; ſimilibus, in quibus uerſatur periculum animæ, de quibus in Clem. diſpendioſa de iudi. & in. c. exhibita eo titulo. Temporale ſeu prophanum ubi de re mera temporali & prophana ideſt remota à phano & Eccleſia, de quibus in. c. uenerabilis de iudi. Mixtum ubi de re, quæ participaret de utroque extremorum nec preciſe de altero eſt, & utpote ſi de iure patronatu, de penſione Eccleſiaſtica, de beneficio unito ageretur. Ius patronatus enim de ſpirituali participat, quia circa rem Eccleſiaſticam & præambulum ad inſtitutionem prebet, quæ iuris eſt ſpiritualis, ad nota: per Abb. in rub. & in. c. quanto de iudic. Amplius & de temporali quoque participat quia laico competit & ad hæredes tranſit: ut in. c. filiis. xvi. q. vi. Si uero reſpiciamus formam, utiq; triplex. Ordinarium, in quo ordine plene ſeruato procedimus. c. examinata de iudi. Extraordinarium, in quo extra ordinem. c. nouiter de iudi. Quod nobis quãdoq; à lege

Mixtum iudicium.

Ciuiliter quãdo agatur.

Spirituale eccleſiaſticum & tẽporale.

Ordinarium iudicium: & extraordinarium.

Indulgetur ut in cauſis electionum, poſtulationũ, dignitatum, perſonatuum, officiorum, canonicatuum, prebendarum, decimarum, matrimonii, uſurarum. Clem. diſpendio. de Iudiciis, ac etiam, Inquiſitionibus hæreſis, in quibus ſeruare ordinem eſſet inuertere. c. ad noſtram extra de iureiur. Eadem quoque facultas procedendi extra ordinem quandoque Reſcripto Principis nobis concedi ſolet in his in quibus aliàs de iure tenemur ſecundũ ordinem procedere. Soletq; Princeps reſcribere ut ſummarie cauſſa diſcutiatur, requiriturq; de hoc ſpecialis mentio in ipſo Principis reſcripto. Quod ſignaturæ extenſionem uocamus, Clem. ſæpe de uerb. ſignific. Adeo ut ſi in corpore ſupplicationis hoc exprimeretur & non in Signatura. Principis, non uideretur conceſſa hæc facultas tametſi expreſſa eſſet in corpore & Princeps reſcriberet audiat ut petitur. Sed deſyderat expreſſionẽ de hoc in ipſa Signaturæ extenſione, utpote Audiat ſummariæ & prout petitur, aliàs cenſeretur negatus ſummarius proceſſus, expreſſiſſet enim Pont. ſi uoluiſſet. c. ad audientiam de decimis, rot. decis. 466. nota ꝙ in commiſſione in antiq. & cccli. ſi in commiſſione impetrata in nou. Verum quicquid dicat Princeps licet poſſit ſuo reſcripto multa ſubſtantialia iudicii quæ ſunt iuris poſitiui tollere ut litis conteſtationem, libelli ac articulorum dationem, & pro illis & ſimilibus dilationes, non tamen poteſt à partis uocatione diſpenſare, idq; Doct. dicũt, ꝙ uocatio partis ſit iuris diuini moniti eo exemplo quòd ipſe Deus antequam iudicaret Adam à paradiſo terreſtri, prius uocauit ipſum. c. paſtoralis de ſenten. & re iud. in clem. Nos aliter dicimus quia ſi uocatio & partis preſentia deficiat, deficit notio ac diſcuſſio cauſſæ, quæ corpus eſt & ſubſtantia iudicii, ut noſtra diffinitio ſupra docet, qua diximus Iudicium eſſe cauſſæ diſcuſſionem cum cunctarum perſonarum interuentu, & ſatis eſt ꝙ interueniant

uere

Sũmarie quã do procedatur.

Citatio non poteſt tolli.

uere uel ficte. Ficte autem contingit pluribus modis, in utraque perſona rei uel actoris communiter uigore citationis quia citatus & contumax in ſui odium reputatur pro preſente, ad tex. & nota: per Bald. ibi in auth. qua in prouincia in fi. C. ubi de cri. ag. op. ſine citatione contingit in perſona actoris quando de notorio ageretur facto: uel crimine uel alias per uiam generalis: ut in. c. bona de electio. uel ſpecialis inquiſitionis, ut in. c. qualiter el. ii. de accu. Vtroque enim caſu fama repreſentat actorem & eius uices gerit. c. accidens de accuſat.

Nunc ad tertiam redeamus iudicii diuiſionem. Quod ratione quantitatis quadruplex eſt glo. c. ii. de lib. oblat. Specul. de iudi. in fi. Quandoque eſt uniuerſale, ut cum petimus uniuerſum ius utpote bonorum poſſeſſionem uel hereditatem. l. prima. ff. de rei uendicat. l. ſed ſi. §. fi. ff. de petit. heredit. Specul. de iudit. ii. parte. Ab hoc genere non longe diſtat beneficii eccleſiaſtici petitio & iuditium ipſum beneficiale. Inno. c. conquerente de offic. ordinarii. Abb. in. c. ii. de lib. oblat. Veluti enim in uniuerſali iudicio quis petit ſe declarari heredem uel bonorum poſſeſſorem & hereditatem pro ut eſt ius adiudicari & corpora ueniunt in ſequelam eodem exemplo in beneficiali petimus declarari rectorem & adiudicari ius beneficii cui poſtremo accedunt corpora, Idem ſi quis petit Ciuitatem uel caſtrum, Vtroque enim caſu uendicamus ius beneficii uel Ciuitatis uel caſtri cum pertinentiis ad nota. per Inno. & poſt eum per Io. and. in nouellis in. c. cum uenerabilis de religioſis domibus ubi habes, quod ſecus ſit in dignitatibus eccleſiaſticis, utpote ſiquis petat præpoſituram uel Archidiaconatum pro quibus is qui agit non habet ſpecialē actionem & implorat pretoriam cognitionem ſeu Iudicis officium, Inno. & Io. and. ibidem, Aliquando generale, ut cū non uniuerſum ius ſed generaliter aliquid petimus, ueluti cū agimus pro

Vniuerſale iudicium.

Generale iudicium.

ſocio,negocio.geſto,uel tutela, glo. d.c.ii. extra de libell.oblat. Specul.d.ii.parte tit.de iudit. Commune, ueluti cum finium regundorum famil. herciſcund.& communi diuidundo agimus. c. ex literis de proba. Spec.ubi ſupra, Speciale ſeu ſingulare in quo non omnia ueniunt ſed duntaxat quæ actio propoſita comprehendit, ueluti cum agimus rei uendicatione,actione depoſiti & ſimilibus.

Commune iudicium.

Speciale ſeu ſingulare.

Iudicium quinque partibus conſtare, iuriſditio autem multiplex, quales ſingulæ Species.

Cap. iii.

IN iudicio ſex conſiderantur, Iuriſdictio, perſona, tempus, locus.cauſſa,& figura iudicii,De quorum ſingulis dicemus, Iuriſdictio, quadruplex uoluntaria, quæ altera parte uolente expeditur ut in adoptione,manumiſsione, & emancipatione,poteſt enim quis inuitus manumitti. §. i. inſtitut. qui ex cauſ. manumit. non licet Propria ut ordinarii, qui iure ſuo uel Principis beneficio iuriſdictionem uniuerſaliter exercet in ſuo territorio .l. more maiorum cum ſequent. ff. de iuris. om. iud. c. duo extra de offici. ordin. xxii.diſtinct. c. omnes extra de electio. c. ſignificalti. l. pupillus. §. territorium. ff. de uerbo.ſignific. xvii. q. vi. c. i. ut præſes in ſua Prouincia, Epiſcopus in ſua dioceſi & ſimiles. Tria enim faciunt ordinarium, lex eo ipſo quod ſunt tales in ſuo territorio, Princeps utpote Papa & Imperator, nec alius inferior dabit ordinarium, niſi Epiſcopus ſuo Vicario, quem ſic datum nō à lege, ſed à Principe & homine, ordinarium uocamus ſubſtitutum d.l. more maiorum. Amplius & cōſuetudo quoq; approbata ordinariam dabit, ut quando uniuerſitates etiam artium ex approbata con-

Iuriſdictio quadruplex.

Tria iudicē faciunt ordinarium.

ſuetudine Iudicem ſibi deligunt ordinarium, ad not.in.c. cum eccleſiarum extra de offic.ordi. glo. in l & quia.ff.de iuriſd.omn iud. de qua ordinaria iuriſdictione habemus in utroque iure tractatum de offi ordi Conuentionalis,quæ ex communi partium conſenſu tribuitur & uocantur Arbitri,in qua ſub ſtipulatione pœne compromittitur. ii.q.vi.c. a iudicibus, Ab horum ſententiis non appellatur, ſed eis acquieſcunt litigatores metu pœnæ l.non diſtinguemus.§ i.ff.de arbi.l.i. C.eodem c. dilecti extra eodē,uel metu iuramenti, quo ſecūdum canones interuenire ſolet c ii.c. per tuas extra eodem.xxii q i c. quod licet & ſi ſecus ſit de iure ciuili auth.decernimus C. eodem. Horum duæ ſunt ſpecies,Arbitri & Arbitratores. Arbitri ſunt, in quos litigatores ex conſenſu compromittunt ſuper re litigioſa.Quorum arbitria ad inſtar iudiciorum redacta ſunt l i ff. de arbitris,Arbitratores uero nō ſuper re litigioſa,ſed ut compouant,uel diffiniant inter partes, utpote inter coheredes hæredi tatē,uel alias rem cōmunem inter ſocios arbitrio boni uiri diuidant,ad hoc.l. ſocietatē.ff. pro ſocio; demandata ſiue delegata Iuriſdictio ab alia propriam habente dependet, quam recipit quis ex Superioris delegatione, & ipſius delegantis uices gerit,nec aliquid proprii habet l licet ff. de offi. eius. Verum nullus in Romana curia habet ordinariam iuriſdictionem a ſe ipſo, niſi a Papa Archidi. c. experientiæ.xi.q i. ad nota. in clem. ne domini de electio.tametſi plures ſint in ea ordinarii ſubſtituti iuxta dictam.l. more maiorum utpote Auditor contradictarum inter omnes Impetrantes, Præſidentes Cameræ apoſtolicæ in omnibus quæ ſupra ad eorum notionem diximus pertinere.Auditor curiæ cauſſarum Cameræ apoſtolicæ, inter omnes curiales & alios cenſurarum reos, Gubernator Vrbis inter omnes urbanos non exemptos, Vicarius inter clericos etiam regulares &

Arbitri & arbitratores.

Qui ordinarii Romæ.

alios ſi qui religionem aliter ſequantur. Hi omnes ordinarii ſunt Iudices non à ſe ipſis, ſed à Papa ſubſtituti, Reliqui delegati ſunt, & dietim à Pont. dantur. A Quibus tamen excipio ſacri palatii Auditores, qui ordinariam habent in audiendo & cognoſcendo eo ipſo quòd in eum ordinem ſunt adſciti & delegatam in deffiniendo.

Duplex in iudicijs perſonarum ſpecies.

Cap. iij

PErſona. duplex eſt in iudicijs perſonarum ſpecies, alia neceſſaria, & alia utilis, Neceſſaria ſine quib. Iudicium conſiſtere non poteſt, utpote Iudex, Actor, & reus, utilis ſine quibus iudicium conſiſteret ſi tamen adhibeantur faciliorem reddunt iudiciorum exitum, utpote Aduocati & Procuratores. Admittuntur tamen in iudicijs Romanæ Curiæ & repelluntur perſonæ ſecundum ius commune, de quibus latius apud ſpecul. legere licebit titulis de actore & reo ac pluribus ſequentibus. Pleraque tamen in ipſa praxi & contingentia facti deciſa ſunt in ſacro Rotæ auditorio, quæ perſonas concernunt, utpote, quòd licet in cauſſis prophanis coniunctus pro coniuncto audiatur ſine Mandato hominis, & cum ſola cautione de rato ad tex. in. l. ſed hæ perſonæ. ff. de procura. in princ. l. ita tamen. ff. iudi. ſol. ad nota. in. c. i. de procur. & in. c. nonnulli & in. c. ex parte de reſcript. per Innoc. in. c. querelam de electio. Secus tamen ſeruatum eſt in beneficialibus & aliis ſpiritualibus cauſſis in quibus non auditur quis tanquam coniuncta perſona ſine mandato. Rota decis. xlij. in cauſſa de procur. in no. Immo nec etiam uolenti cauere de rato daretur decretum citationis ad partes. Egi. conclu. 682. in cauſſis de procur. Et ratio potuit eſſe quia coniuncta perſona

Conſanguineus quando pro cõſanguineo non recipiatur.

agit uel defendit ex generali Mandato legis, quod ſatis non eſt ubi deſyderatur ſpeciale, Rot. de decis. xlij in no. Amplius ſeruatum eſt quoque ut abſque ſpeciali mandato & aliquo pœnæ incurſu, quis alieno nomine ualide impetret reſcripta ad lites contra tex. in c. nonnulli de reſcrip. Caſſa. decis. i. de procu. nume. iiii. Et ratio potuit eſſe quia Procurator in Romana Curia pro principali abſente ad ſoluendas expenſas regiſtri obligatur, Caſſa. d. decis. i. de procu. nume. ii. Rot. decis. & propter labores, diſpendia, ac obligationem huiuſmodi quæ quis impetrando alieno nomine ſubit, non præſumitur impetrare ſine ſcitu domini. Caſſa. decis. i. de procu Cæterum ex tollerantia Pont. ſeruatum eſt, ut clerici in Romana Curia aduocationis & procurationis publica munera exerceant, contra iuris regulas.

Tempora iudiciorum uaria, & quanta & qualia in quauis ſpecie & inſtantia.

TEmpus. intra quod finiendum eſt iudicium. Si cauſſam principalem reſpiciamus iure ciuili temporanea eſt. Nam ſi ciuilis cauſſa ſit ad triennium, ſi uerò criminalis ad biennium extendi ſolet. l. properandum. ubi Bart. Bald. & alii. C. de iudi. niſi forte criminalis contra clericum eſſet. Tunc enim non ultra duos menſes iure ciuili extendimus inſtantiam, auth. ut clerici apud Pro. epiſ. in fi. ubi Angel. Sed iure canonico & pontificio perpetua eſt omnis inſtantia. c. penul. de iudi. ii. que. vi. anteriorum. §. ad hæc ubi Archid. & Bal. in. c. i. v. col. ſi inter do & uaſſ. lis or. & in. d. l. properandum & Specu. in tit. de dele. §. vi. uer. item inſtantia de inſtrumen. ædi. §. x. de accuſa. §. v. & hanc ultimam partem ſeruamus in Romana Cu-

Omnia inſtantia perpetua.

ria, tum quia ſumus in Eccleſiaſtica & pontificia curia: ubi maxime lex pontificia ſeruanda eſt, tum propter ingentem cauſſarum congeriem, qua Iudices plurimum diſtinentur, cum denique propter cauſſas Forenſium, quæ frequentiores ſunt in Palatio. Qui nonniſi ſero poſſunt ex partibus teſtes adducere, ſcripturas extrahere, & alias ipſorum cauſſas inſtruere. Quod ſi cauſſam ſuccedaneam appellationis reſpiciamus, iure communi datur annus appellanti ad proſequendam & finiendam cauſam appellationis, & ex cauſſa biennium, auth. ei qui appellat. C. de temp app. c. cum ſit Romana de appell. Verum in palatio apoſtolico & Romana Curia ex cauſſis propter quas ſupradiximus principalem cauſſam in Romana Curia etiam in prophanis fore perpetuam, abſq; tali cauſſa habet appellans biennium, idq; abſq; aliqua Iudicis interlocutione, dummodo appellans in primo anno aliquam diligẽtiam & actũ fecerit in cauſa, ultra commiſſionem cauſſæ impetratam. Faſto. dubio Rotæ. xxxvii. Vel dicamus quod in Romana Curia aliqualis illa diligentia & proceſſus poſt commiſſionẽ cauſſæ, habeatur ex ſtylo & obſeruatione palatii loco cauſſæ, quæ iure cõi ad bienniũ habendũ requiritur, quare nec alias poſt bienniũ etiam ſubſiſtẽte cauſſa daretur trienniũ, decis. Caſſa vi de appel. nu. viii. Sed alia uia ſuccurſum eſt forenſibus litigatoribus, qui non alias ualent cauſſas infra biennium expedire, beneficio Innoc. vi. qui ſua bulla facultatem cõceſſit Auditoribus prorogandi fatalia appellationis ſemel, bis, ter, & quoties arbitrio Auditoris uidebitur etiam abſque partis citatione. Caſſa. decis. vii. de appellat. nu. ii & viii. Quibus prorogationibus plerumque cauſſæ ad multos annos ſubſtineri ſolent. Addo ꝙ ex Stylo & obſeruantia ſacri Palatii ſolent Iudices appellanti à diffinitiua appellationi ſuæ deferentes apoſtolos dare reuerentiales, quibus indi-

Tempora appellationis.

Fatalia prorogantur.

cant ob Superioris reuerentiam appellationi deferre & ſemper cum termino decem dierum ipſius iudicis & hominis ad proſequendam appellationem. Et quia terminus appellationis hominis ſemper, eſt ad inchoandam proſecutionem non autem finiendam. Rota ult.lxv. ſi appellatus de appell. in no. Abb. poſt alios in.c. perſona.ii.col uer. ii. caſu. Francus ibidem col.iiii. ſufficit quelibet proſecutio. Rota Faſtol. cauſa.xvii in antiquioribus de appella. pro qua aliquali proſecutione & diligẽtia ſeruatum eſt alias ſatis fuiſſe, nedum ſi probetur commiſsionem cauſſæ fuiſſe infra terminum curſoribus & banco ſuo præſentatam. Verum etiam ſi probetur appellans in termino adiuiſſe eum, qui ſignat commiſsiones, & ei ſuam commiſsionem præſentaſſe. Vnde ſolemus in curia ubi inſtaret lapſus decendii adire Regentem Cancellariæ & præſentare ſibi commiſsionem etiam non ſignatã & ab ipſo in eadem commiſsione habere adnotationem manu ſua propria diei præſentationis huiuſmodi, quæ præſentatio in termino excuſat à deſertione, Caſſa decis.iiii de appell. uſque ad fi. & hoc quia Rota in dubiis ſemper inclinat pro nõ deſertione iuxta dictũ Paul. de ca. in.l.i. ff. ſi quis caut. Caſſa.ibidẽ. Amplius & alia tempora habemus in pluribus dilationibus diuiſa & uarie, quia longiora in dilationibus primæ inſtantiæ, & breuiora in ſuccedaneis, prout ſuo loco dicemus, ubi de dilationibus huiuſmodi, quas terminos uocamus ſubſtãtiales, loquemur. Cæterũ & alia habemus in Palatio dierum & terminorũ diſcrimina; dierum aliquibus ius dicitur, uidelicet diebus lunæ, Mercurii, & Veneris. Reliquæ iuridicæ non ſunt. Temporum, aliqua feriarum. Feriæ autem duplices, aliæ ad honorem Dei: uel Principis: uel curiæ ornatum, quarum omnes apud certas tabellas typis impreſſas legere licebit, quas non recenſeo, quod uno numo poſsis me ab hoc munere releuare, & à te

Dies quibus ius dicitur.

ipſo diſpicere. Alias habemus Ferias in Palatio ad commodum hominis litigatorum ſcilicet ac etiã iudicum, ut interim quieſcamus maxime ob infenſos calores tempore ſcilicet meſsis, ac ferè ſemper à decimo iulii uſque ad calendas octobres, quas Ferias indicere ſolet Palatio Reuerendiſſ. pro tempore Vicecancellarius, uel is qui uices eius gerit.

De cauſſarum deuolutione ex Prouinciis ad Roma. Curiam.

Cap. V

CAuſſas adeſſe in Romana Curia plurifariam contingere & qualis forma ſit (pro deuolutione) ſeruanda.

Actor quando forum rei nõ ſequatur.

Locus & cauſſa; Iure enim actor Forum rei ſequitur. l. iuris ordinem. C. de iuris d. omn. iudicũ. l. fi. C. ubi in rem actio. uel ſi in rem agat, locum ubi res ipſa ſita eſt uel beneficium. d. l. fi. C. ubi in rem actio. cum glo. & nota. Veruntamen cum Romana Curia unicuique proprius ſit Forus. l. Roma ad municip. c. de foro compe. Nonnunquam contigit nos à preſcripta regula recedere & prouinciales cauſſas in Romana Curia tractari. Quandoque ex natura cauſſæ utpote quod ſint de maioribus cauſſis quæ ad Petri notionem & iudicium ex reſeruatione antiquorũ Patrum ſpectant. c. maiores de baptiſmo in principio. c. debitus in fi. de appel. c. quãuis de electio. quod translationẽ de appel. ubi glo. in uerbo reſeruata huic ſedi. xvij. diſt. quoties. xxiiij. quæ. Rota. decis. xxxviij. fuit dubitatum de appel. in no. Quę autem ſint hæ maiores cauſſæ tu ipſe in præallegatis locis legere poteris, & præſertim ubi de fide & acceſsionibus ſit controuerſia.

Amplius ubi cauſſa eſſet de electione, poſtulatione, prouiſione, dignitate, perſonatu; officio, canonicatu, prebẽda, uel aliàs beneficialis de decimis,

matrimonio uſuris, uel aliàs ſpiritualis, quòd in ea animæ periculum uerſaretur. Hæ cauſſe ad Romanam Curiam per appellationem legitimam deuolui ſolent, ſeruata tamen forma tradita in c.i. de electio. in. vi. & in clem. cauſſam eo tit. Rot. decis. xxxviij. fuit dubitatum de appell. in no.

Forma deuolutionis appellationis.

Forma autem deuolutionis eſt quòd: uel in appellati preſentia appellatio ad Sedem emittatur, uel abſenti ſeu legitimo eius procuratori perſonaliter intimetur, ſi præſens uel procurator adſit & commode poſſint perſonaliter apprehendi, quòd: ſi abſit appellatus nec procurator appareat domi, ſi non remota ſit, quod ſi remota exiſtat in Cathedrali Ciuitatis & dioceſi ſub qua beneficium degit hæc intimatio fiat, & nihilominus utroque caſu ſiue domi ſiue in Cathedrali, fiat quoque ſimilis intimatio in loco beneficij, & ubique pro legitima intimatione ſatis erit ſi ipſa appellatio in loco alta & intelligibili uoce legatur abſque aliqua eius ad fixione & copia detur ſi petita fuerit, Caſſa dec. i. de appell. in prin. Quòd ſi ob appellati potentiam uel ſuorum nequeat altero prædictis modis fieri tunc in loco aliquo publico ubi multitudo populi conuenerit ſolemniter hæc intimatio fiet, exemplo edicti publici, & tunc neceſſaria erit nedum lectio ipſius appellationis: uerumetiam adfixio, ita ut ueriſimiliter ad notitiam appellati peruenire poſſit. Clem. i. de iudi. Rota de dolo & contumacia. viij. in no. Caſſa. decis. i. de appella. & intimatio aliter facta nulla erit nec cenſebitur cauſam deuoluiſſe, niſi probaretur aliàs ad notitiam appellati perueniſſe. Hęc enim probatio ſanaret defectum intimationis, & ſuppleret defectum deuolutionis, ad tex. cũ nota. per glo. & alios in. d. cle. cauſſam de electio. Nec ſatis eſſet ſi uiua uoce emitteretur hæc appellatio, Sed emittenda eſt in ſcriptis iuxta formã traditam in. c. cordi de appell. in prin. lib. vi. & docet Archid. & Io. And. in. c. cupientes de electio. ſu-

Intimatio quomodo fiat.

per uerbo appellatio. aliàs enim non deuolueret cauſſam. Rota decis. 385. ſi appelletur in no. Et intimatio eſt fienda infra menſem à momēto emiſſæ appellationis, aliàs non deuolueret, niſi fortè eſſet modica mora, tex. enim dicit, poſt menſem, quanto citius commodè fieri poterit, glo. ibidem uerbo cōmodè, & uerbo tempus. Quæ uerba uidentur nedum admittere purgationem modicæ, uerū & maioris moræ, ubi quis fuiſſet legitimè impeditus.

Sed & in intimatione huiuſmodi præterea oſtēdi quoque debet & perlegi inſtrumentum ipſius appellationis autenticum; & dimitti copia ſimiliter autentica ipſi appellato petenti, ſi appellans per ſe ipſum appellauerit ex. d. clem. cauſſam & notatis. Quod ſi non per ſe ipſum: ſed per Procuratorem ſuum grauatus appellauerit, tunc danda erit appellato etiam copia procuratorii ſimiliter autentica Rota decis. xii. nota quòd ubi appellatur in ſi. de appell. in antiquis Faſt. cauſſa. xv. & ſi petenti antenticam ſimplex daretur copia non aliàs autentica non ſat legitima eſſet intimatio nec deuolutioni ſatis eſſet. Rota decis. 168. ſi in cauſſa beneficiali de appell. in no. Expedit autem appellato copiam habere autenticam & publicam ipſius appellationis. Et ubi per procuratorē appelletur copiā quoq; procuratorii, ut appellante non proſequente poſſit ipſe appellatus de appellatione docere contra ipſum appellantem & illam proſequi, ut nos admonet Compilator ille uulgaris Formularii aduocatorum pagina. iii. ſub rubrica de modo deuoluēdi cauſſam de partibus ad curiam ubi pleraque ipſe ad materiam adnotat, & ratio potuit eſſe, quia ad docendum de deuolutione cauſſę reſpectu appellātis ſatis eſſet docere de eius appellatione per publica documēta; nec aliàs ad deuolutionē reſpectu ipſius appellantis eſſet neceſſaria ſuæ appellationis intimatio, quaſi appellās de appellatione ac facto ſuis ſatis certus nec aliàs certior reddēdus ſit arg. clem. ii. ut

li. pen. Rota decis. 384: Fuit dubitatum utrum appellans prope ſi in no. Et introducta eſt mero fauore appellati: ut appellatus certificari poſſit an appellatio ipſum arctet, uel non, cui fauori appellatus comparēdo renunciare uidetur tanquā fauori ſuo.

Quamobrem poterit appellatus admiſſa appellatione non expectata alia intimatione uenire ad curiam, & appellante non comparente per Audientiam contradictarum tanquam cōtra contumacem appellationem proſequi tam & ſi non intimatam, & imputabit ſibi appellans, qui debuit præuidere iſtum caſum, quod appellatus potuiſſet habere notitiam emiſſæ appllationis & ueniſſe uel miſiſſe ad proſequendum illam in Romana Curia in audientia contradictarum: & hoc præuidens uenire ad curiam uel mittere aliquem, qui uigilaret & cuſtodiret audientiam. Et ratio poteſt eſſe, quia appellatio eſt illa, quæ operatur deuolutionem cauſæ ubi ſi nota parti, & illa quæ uim habet citationis & artat partes ad comparēdum Rota decis. .vii. nota quod ubi cauſſa de cit. &. 106. nota quod ubi aliquis de reſti. ſpol. in antiquis, non autem intimatio quæ eſt ordinata ad notitiam tantum. Vnde ſi appellatio preſente appellato emiſſa fuerit, uel alias ad eius notitiā ueniſſe ꝓbetur, nō opus erit alia intimatione ad nota. in d cle cauſsā. Rota. d. decis xxxviii. fuit dubitatū de appell. xlix. ſi fertur ſententia de appella. in no. 105. nota quod appellatus eodem tit. in antiquis faſt. d cauſſa. xv.

Generaliter igitur appellatio ſeruata forma legitima. d. clem. cauſſam. &. c ſtatuimus intimata cauſſam ac ſecum negocium ipſum principale ad Romanam Curiam deuoluit. d. cle cauſſam cum nota. Rot. decis. 139. in cauſſa beneficiali de appella. in no. idq; etiā ſi ſit mala & minus iuſta appellatio. Rota decis. 704. dic quod citatio de appel. & deuol. cauſſæ nu. i. in antiquis. Poteritq; altera pars ad curiam ueniens alia etiam abſente & contuma-

cie emiſſam appellationem in Romana Curia, & in ipſa Audientia contradictarum proſequi ſeruatis tamen temporibus. d. c. ſtatuimus de electio. in.vi.nempe quòd pars, quæ proſequi uoluerit, iter arripiat intra menſem à die intimationis, & poſtquam peruenit ad curiam aliam partem non comparentem per uiginti dies expectauerit & aliàs iuxta nota.in d.clem.cauſſam & in.d.c.ſtatuimus.Cuius.c. ſtatuimus diſpoſitio ſibi locum uendicat Iudicialis ſiue extraiudicialis ſit ipſa Appellatio.At c. ut circa, in extraiudiciali tantum, & utrunque ſiue à prouiſione facta, ſiue fiẽda appelletur, ex nota. utrobiq;, Archid.præſertim, Rota d.decis. xxxvii.

Quòd autem ſupradiximus per appellationem iudicialem extraiudicialem'ue legitime intimatam & ſeruata forma Clem. gratiam principale negocium quoque deuolui ac in eo in uim dictæ appellationis abſque alia citatione procedi poſſe, intelligas ipſa appellatione adhuc uiuente, quæ uim habet peremptoriæ citationis, & artat partes ad comparendum d.decis.vii.nota quod ubi cauſſa de cita.&. 106. nota quod ubi aliquis de reſti.ſpolia. in anti. Verum ubi appellatio deſerta eſſet, appellatio quaſi deſertione extincta non artaret ad comparendum, neque ſuum effectum faceret, & licet negocium poſt deſertionem nihilominus remaneat, nõ poſſet tamen in eo ſine noua citatione procedi. Rota decis.114.maior pars dominorum de appell. in no. & nota, in. d. clem.cauſſam de electio. Quòd ſi quis ommiſſo negocio malit ſuper deſertione tãtum pronunciari, utique noua opus erit citatione, & diſtinguemus, aut appellatio fuit commiſſa infra fatalia, & non aliàs noua opus erit citatione, aut extra fatalia, & tunc ſecus, non enim uideretur hoc caſu incidenter: ſed principaliter agi ad deſertionem. Rota. decis. 418. ſi appelletur de appella. in no.

Appellationem extraiudicialem in pluribus à iudiciali diſtare.

Cap. VI.

VErum extraiudicialis appellatio fit cauſſa adhuc non cepta; utpote ubi quis à ſpoliatione, à prouiſione, electione, & alias ante incohatam cauſſam prouocaret, & eſt potius quędam prouocatio cauſſa adhuc non cepta ad illã inchoandam, & in pluribus differt, etiam iuris diſpoſitione ab ipſa iudiciali. Per eam enim non cẽſetur introducta litis pendentia. Rota decis. 763. ſciendum eſt de appella. in anti. Nec attentata poſt ipſam ſunt nulla, ſed ueniunt annullanda, Butr. Abb. Fran. in. c. conſuluit, & c. ſæpe & c. bona de appell. Caſſa. decis. i. eo. tit. Amplius non poterit hæc appellatio per quemcumque intimari prout iudicialis, iuxta Rotam decis. 127. ualet intimatio de appel. in: ſed erit appellatio per procuratorẽ intimanda. Rota decis. xii. nota quòd ubi appellatur, de appell. in anti. Intimari hęc appellatio quomodo poſſit.

Minus appellans extra iudiciũ poterit dare obiectus contra perſonam prouiſi ſeu formam prouiſionis eiuſdem niſi iuxta. c. ut circa de electio. in. vi. & diſtinctiones traditas per Rotam decis. 267. ſi poſſeſſor de appella. in no. 269. nota quòd ubi aliquis de appell. in no. Faſtoli cauſſa. vii. dub. xxiiii. die ueneris. Nempe aut quis appellat propter ius ſuum, aut propter non ius partis illud impugnãdo, & ubi propter non ius partis, aut expreſſit in appellatione & cum iuramento quod credat obiectus ueros, aut non, tu eò recurras ad remisſiones utrobique notatas, ubi tamen non expresſiſſet appellans obiectus, adhuc certis caſibus audiretur uolens obiicere, utpote ſi uel denuo emergerent obiectus, uel de iam exortis nuper uel notitia uel probatio ſuperueniret, & tunc quoque nonniſi cum iuramento, quòd uel de nouo emergiſſent,

uel quod eorum nuper ſuperuenerit notitia, uel probatio iuxta caſus contingentiam, ex nota.in.d. c.ut circa de electio. decis. 26 . nota quod ubi aliquis in ant.& aliis locis ſuperius allegatis.

Cæterum ſunt & aliæ inter utramque appellationem differentiæ ferè. xvij. quas poteris cum libuerit legere apud Abb.in.c. Romana de appell.c. dilecto de excep.pen.col.c.cum. L. &. A. de re iud. col.iii.c.bone de appell.

Tertia deuolutio per accidens extra formam iuris & clem. cauſſam.

Cap. vij.

SEd & extra formam dictæ clem. cauſſam de electio.quandoque cauſſæ ſunt in curia per accidēs, utpote per appellationem à diffinitiua uel interlocutoria, contingit autem altero ex duobus modis & erunt limitationes ad materiam.d.clem cauſſam, nempe, uel quòd iudex appellationi deferat, uel pars appellata, ex. c. ſæpe de appel. Rota decis. xxxviij. fuit dubitatum de appell.in no. Et tunc licet terminus prefigatur ab homine, non eſt ipſe terminus qui deuoluat cauſſam, ſed delatio ipſa iudicis ſiue partis, & termini prefixio uim habet peremptoriæ citationis, utrobique notatur. dd. clem. ſæpe de foro compe. & decis. xxxviij. Et omni caſu emiſſæ appellationis huiuſmodi tam iudicialis quam extraiudicialis iuxta uel extra formam di. clem. cauſſam admittentur omnes exceptiones & excuſationes contra ſimiles appellationes & eorum intimationes quæ aliàs admitterentur contra citationem & eius exequutionem d. cle. ſæpe cum nota.

Quarta & ultima deuolutio ex Pont. decreto et ſpeciali eius reſcripto, ac aliqua de ſtylo ſignaturæ, iuſtitiæ non iniocunda.

CÆterum & extra uiam appellationis, per ſpecialem commisſionem Papæ contingit cauſſas in Romana Curia eſſe, quæ commisſiones cauſſarũ in beneficialibus generaliter dantur, & per eas committuntur cauſſæ, ut plurimum Auditoribus ſacri palatij, idq; pasſim, ſi cauſſa adhuc cæpta non ſit neque pendeat in partibus, cauſſæ enim beneficiales ſui natura cognoſcendæ atque tractandæ ſunt in curia. Rota deciſ. 276 ... poſſeſſor de appell. in no. Quare nec aliàs deſyderant Iudicis interloquutionem ſuper articulo deuolutionis, prout prophana, in qua ſi talis interloquutio ommittatur proceſſus redditur nullus Rota decis. 736. de ſententia & re iud. in an. Ideo ad diffugiendam necesſitatem dictæ interloquutionis in prophanis, & in beneficialibus quoque, ut euitent periculum ommisſionis formæ. d. clem. cauſſam, inoleuit pratica, qua Procuratores ſolent in derogatorijs clauſulis ipſius commisſionis adijcere clauſulam, non obſtante quòd cauſſa non ſit legitime ad curiam deuoluta, quòdq; non eſſet in ea de ſui natura, uel aliàs de Iuris necesſitate tractanda. Praxis deuolutionis.

Quòd ſi cauſſa ſit in partibus iam cæpta, & hodie ex communi ſtylo ſi cauſſa beneficiaris ſit dantur commisſiones auocatoriæ, ubi quis narret perhorreſcentiam, uel aliàs non ſperet in partibus iuſtitiæ complementum conſequi. Staph. cart. 159. & 172. Et in huiuſmodi cõmisſionibus aduocatorijs ſolent cauti Procuratores breuibus agere propter ſubreptionis periculum, quæ reſcriptum auocatoriũ reddit ipſo iure nullum, ita ut nullam tribuat iuris dictionem abſque aliqua exceptionis ope. Caſſa.

Metus iura. mento proſbatur.

decis.1 de reſcrip. Et ubi narretur perhorreſcentia poteſt is qui narrat in quacunque iudicii parte, ac etiam poſt ſententiam in ſecunda inſtantia iurare & acta quæ præceſſerunt ſubſiſtunt, ex indulto Inno.vi.in extrauagantiſua de faculta. Audito.rotæ & in eo capite in qu[illegible] fuerit quicquid ſit iurantis conſcientiæ relinquemus. Rota decis.42. ſi impetratur de reſcrip. & commisſio, in no. neque audiretur altera pars ſi uellet de contrario docere. Rota decis. 79 nota quod ubi quis impetrat de reſcript.in anti. Nec alias requiritur quod in commisſionibus aduocatoriis huiuſmodi expreſſe dicatur de aduocatione ſed ſatis eſt narrare litis pẽdentiam coram alio Iudice, quo caſu ſi Pontifex ſuper tali narratione reſcribat & cauſſam alteri cõmittat illum aduocaſſe cenſetur. Rota decis.67.ſi petatur de reſcri.in no. Staph. car.172. ſuo eodem libello,& ratio poteſt eſſe, quia ſatis conſtat de mente committentis alteri cauſſam, quæ narratur alibi pendere, ꝙ uoluerit eam à priori iudice aduocare, ne cõtinentiæ cauſſæ diuiderentur contingeretq́; multiplicatio utrobiq; proceſſuũ.c. paſtoralis.c.cõtingat cum nota.utrobiq; de reſcript. Quod tamẽ perpetuum non eſt, ſed dumtaxat ubi Principi narratus fuiſſet ſtatus cauſſæ & proceſſus, non enim alias præſumemus uoluiſſe cauſſam aduocare.c. cauſſam de offi. deleg.c. inter monaſterium de re iudi. Amplius nedum cauſſa non cenſeretur aduocata; ſed reſcriptum & omnia inde ſequuta coram nouo Iudice eſſent ipſo iure nulla. Quare mos & praxis inoleuit, qua cauti cauſſarum Patroni in precibus petunt, ut cauſſa committatur in ſtatu & terminis in quibus reperitur, qua defenditur commisſio, ex quo Iudex ſtantibus illis uerbis non poterit in cauſſa procedere, niſi per tranſportationem actorum certificet ſe de ſtatu in quo cauſſa reperitur, & in quo reaſſumere eã posſit, quare perinde uidetur ac ſi proceſſus & ſtatus cauſſæ

Litis pendẽtis aduocatio

fuiſſet

fuiſſet narratus & expreſſus.l.nominatim de cond. & demon.Rota.382.nota ꝙ licet cauſſa committatur de commisſio.in antiq.

Quæ tamen clauſula adhuc ſatis non erat ubi eſſemus in commisſione aduocatoria in totum Rota decis.214. ſi cauſſa committatur in ſtatu in quo erat de reſcrip.ad lit.in no.Quamobrem alia inoleuit pratica ad fugiendam huius narrationis neceſſitatem ut in calce commisſionis addamus clauſulam, Statum & merita cauſſæ & cauſſarũ huiuſmodi pro expresſis habentes. Super qua ſi Pont.de aduocatione reſcribat, uidetur nihilominus ex certa ſciencia reſcribere.Butr.con.ij.Caſſa.decis.x.in regula de triennali, & cum ſimili clauſula defendimus commisſionem, etiam ſi cauſſam in totum à priori iudice auocaret.Rota.d.decis.214.in no.Generaliter tamen Pont. & Signatura ſua conſueuit in ſimilibus commisſionibus aduocatoriis addere clauſulam. Dummodo cauſſa non ſit inſtructa.Dicimus autem cauſſam inſtructam ubi pro altera parte pronunciari poſſet, & pro illa eſſent probationes factæ.c. paſtoralis de cauſ. poſſ. & propriè: & quidem ambiguus eſſet ſtatus cauſſæ ſi de hoc queſtio contingeret, & diſſolutio plurimum à iudicis arbitrio penderet.Quare inoleuit pratica ad euitandam ambiguitatem huiuſmodi ac etiam ut aduocatio facilior reddatur, qua in corpore Signatorem præuenimus, & loco dictæ clauſulæ dicimus, coram priore iudice ad nonnullos actus proceſſum citra tamen cauſſæ concluſionem cuius clauſulæ utilitas eſſet, ꝙ per commisſionem ſuam cauſſam etiam inſtructam aduocaret, & certiorem ac ulteriorem exprimit cauſſæ ſtatum, concluſio enim expreſſe fieri ſolet, & ſequitur probationes utrinque factas & per eam ulteriori probationi renunciamus, ad c.cum dilectus.extra de fide inſtr.c.ij.de reſti.in integ.lib.vj.& clem.ſæpe de re iudi.tradit Staph.de lit.gratiæ & iuſtitiæ cart.161. Veruntamen uidi ſe

Statum cauſe pro expreſſis habentes.

f

rè paſsim poſteriorem clauſulam ueluti captioſam à Signatoribus deleri & priorem, Dũmodo ſcilicet cauſſa inſtructa non ſit in eius locum ſurrogari.

Verum faciliorem ſemper in aduocatione cauſſarum ſe reddit Signatura ubi cauſſa, quã nitimur ad curiam aduocare, aliquo modo ab aliqua in curia exiſtente dependeat emergat, uel aliud ſecum cõmune habeat, quare ſolent cauſſarũ patroni ubi poſsint in ipſis aduocatoriis cõmisſionibus aliquã dependentiam adfectare, & compertam narrare.

Sed & quæ de Signatura in cauſsis beneficialibus ſupra diximus, certis tamen legibus in prophanis quoque uſu recepta ſunt, & certis caſibus ſimiliter prophanas cauſſas in curia committit ſi cæptæ non ſint in partibus,& ceptas quandoq; etiam aduocat,quas hic obiter attingemus,utpote.

Cauſæ quæ in curia tractantur.

Si partes conſentiant. Egi.deciſ.xxi.de foro compe.uel ſi diſſentiant,ſint tamen preſentes in curia quo caſu committit Signatura cauſam in curia etiã ſi laici eſſent ex quibuſuis partibus. Rota deciſ.595 Dominus Vrbanus de commiſsio.in anti.

Vel cauſſa ſit inter ſubditos Romanæ Eccleſiæ uel ardua: uel altera pars quæ inſtat perhorreſcat potentiam aduerſarii in partibus.

Sed & extra ſubditos ubi clerici conquerantur de laicis,& ſeculares iudices in miniſtranda eius iuſtitia difficiles: uel cauſſa ſit Cardinalis, qui pro cõmisſione inſtet.

Vel ſit uiduarum pauperum ac miſerabiliũ perſonarum,ſimiles.n.perſonæ ſub protectione Eccleſiæ degunt, & dantur cõmisſiones in eorum prophanis cauſsis,etiam ſi eſſet de re feudali,de qua coram domino Feudi ex natura; rei agendum eſſet.

Solemus autem in aduocationibus plurimũ adfectare appellationem ab aliqua iudicis de partibus interloquutione,utpote dum Iudex ſe competentem pronunciaret,iuxta glo.in auth.exhibita.C.ne filius pro patre,ut ſumpta huius appellationis occa

ſione una cum articulo grauaminis cauſſam quoque negocii principalis à priore iudice reuocemus. Quare inoleuit mos precum, ut in cõmiſſione poſt illa uerba cauſſam & cauſſas appellationis & appellationum, addamus clauſulam. Vna cum toto negocio principali, idq; ne continentie cauſſarum diuiderentur. l. nulli. C. de iudic. c. i. de ſequeſtra. poſſ. Staph. de literis gratiæ & iuſtitiæ car. 161.

Amplius dixerim ubi in commiſſione non à ſupplice nec à Signatore adiecta eſſet hæc clauſula, ſed tantum daretur de commiſſione appellationis, etiam à grauamine iudiciali uel extraiudiciali, cenſeri nihilominus datum de aduocatione negocii principalis, ſi maxime in commiſſione adeſſent ſolitæ clauſulæ, una cum ſuis incidentibus dependentibus emergentibus annexis & connexis. Egi. deciſ. 619. de reſcrip. Clauſula cũ ſuis incidentibus.

Nunquam tamen per ſimiles cõmiſſiones cauſſæ habentes clauſulam, una cum toto negocio principali, cẽſebitur aduocatum ipſum negocium principale, & iudici grauaminis commiſſum, niſi in euẽtum iuſtificati grauaminis & iuſtæ appellationis à prioris Iudicis interloquutione Egi. conclu. 319. ſi auditorii & alia ſequenti Rota deciſ. xi. fuit dubitatum de appell. in no. Nec propterea dixero ſuperflua ea uerba, una cum toto negocio principali, quaſi de iure ineſſet, quòd Iudex appellationis futurus eſſet totius cauſſæ iudex in euentum iuſtificati grauaminis. c. ut debitus de appel. Egi. enim ubi ſupra reſpõdet. c. ut debitus in iudice appellationis ordinario tantum loqui, ſecus autem eſt in delegato, qui formam ſui reſcripti excedere nequit, & niſi adderetur ea clauſula, Vna cum toto negocio principali, non poſſet niſi de ipſo grauamine cognoſcere, poſſentq; litigatores ſi uellent ad priorem iudicem redire. Egi. d. conclu. 319. Quamobrem uſu receptum eſt in Romana Curia, ut quando commiſſioni adiecta eſſet præcedens clauſula. Vna Clauſula cũ toto negocio.

cum toto negocio principali, etiam non iuſtificato grauamine & poſtquam iudex grauaminis pronũciaſſet male appellatum; cauſſa nihilominus & negocium principale non reuertatur ad priorem iudicem ſed remaneat in Curia. Fely.c.cauſſamq́ꝫ de reſcrip.Egi.conclu.xlviij.proceſſus de iudiciis,& ratio poteſt eſſe,quia ex antiqua obſeruantia cauſſa ſemel commiſſa in curia non extrahitur niſi cũ maxima difficultate Rota deciſ. 321. ſi appellatus de appellatio.in no. & niſi ex potenti cauſſa potius facti quam iuris utpote,ſi ei qui cauſſam curauit committi in Curia iuberent Domini eius temporales ut ſolent Veneti, ut à proſequutione curiali deſiſteret,ſed in partibus ageret. Simili enim caſu conſueuit Signatura cauſſam remittere ꝑut aſſerit Staph. obtinuiſſe ſuo libello de literis gratiæ & iuſtitiæ cart.171.ea ut opinor ratione, ut cauſſa quæ de facto ex Romana Curia erat omnino reuocãda pro tuẽda ſedis iuriſdictione,uideatur potius ex decreto ſignaturæ remiſſa quam de facto reuocata, uel forſan uerius ut Pont.malitiæ dominorum temporalium occurrat,& quaſi de peccato ipſorum diminuens uelit. Ideo ſuo conſenſu effici resq́ꝫ in malum non tranſeat exemplum, quandoquidem ſolet apud Eccleſiam peccatum ratione exempli grauius eſſe.

Appellationem ab interloquutoria in pluribus diſtare ab appellatione à diffinitiua.

Cap. viiij

Generalis appellatio non ualet.

GEneraliter uerò in hac ſpecie appellationis à grauamine ſeu interloquutoria ante diffinitiuam admonendi ſumus, cauſſa beneficialis ſit ſiue prophana, ꝙ generalis appellatio à quibuſcunque grauaminibus non releuat & ſuper ea non audiretur appellans, nec ſignatura reſcriberet, quaſi appellatio ſit nimis generalis & incerta, quæ à lege

improbari ſolet.c. ad hos.&.c.fi. de reſcrip.c.i.&.ij. de libell.oblat.c.i.&.c.conſuluit deciſ.viij.de appella.ab interloquutoria in no. Et licet ſemper appellans à certo grauamine ſoleat in libello appellationis ſuæ addere clauſulam generalem, & à quibuſcunque grauaminibus ex actis & proceſſu cauſſæ colligibilibus, non tamen auditur niſi ſuper expreſſo grauamine, & licet alia uideantur expreſſa ſaltim per relationem ad acta. Hæc tamen relatiua expresſio non eſt à lege recepta, ut quandoque ſit litium finis, & ne uagemur in incertum c.cordi de appell.Rota ſaſtoli cauſa.xxij.Imò ſi plura grauamina exprimeret appellans ſuo appellationis libello, non conſueuit Signatura niſi ſuper uno reſcribere quod maluerit, appellās ſibi ab aliis deligere, Rota ad dictam deciſ.vij.in no.Io.And.in c.cauſſam de appell. Amplius & cauſſa quoque grauaminis in ipſo appellationis libello exprimenda eſt, aliàs appellatio nullius eſſet momenti. Clem.appellanti de appella. Rota deciſ.748.nota. ꝙ ſi principalis in antiquis. Cauſa grauaminis exprimenda.

Quæ tamen neceſſitas expresſionis cauſſæ, non eſt perpetuò recepta. Finge ꝙ iniquitas interloquutoriæ abſque ulla facti probatione ex ſola iuris allegatione oſtendi posſit, non erit enim hæc expreſſio cauſſæ neceſſaria quaſi ex tenore ſententiæ iniquitas deprehendi posſit, ad nota.in Clem.paſto. de re iudi. Collector nouarum deciſionum vij.in no. Rurſus finge iniquitatem interloquutoriæ ex ipſis actis deprehendi poſſe, & idem quod in ſuperiori caſu diximus, ubi à certo & ſpecialiter nominato grauamine appellatū eſſet. Rota.d.deciſ.vij. ibi, dominus uero Egi. diſtinguebat. Collector ibidem ij.addic.in fi. Addo ꝙ poterit iudex, qui fuit interloquutus ſuā ſententiam reuocare.ff.ne ius fiat ei.l.i.§.hæc uerba.l.quod ius ſit.ff.de re.iudi.c.cum ceſſante de appella.

Cæterum ſunt & alia inter ipſam diffinitiuam,

& interloquutoriam diſcrimina, quæ legere licebit apud Doctores in.c.ſæpe de appell.& in.c.cordi.eodem titu.lib.vi.

De preuentione inter iudices, & impetratione reſcriptorum ad lites etiam beneficiales literis apoſtolicis non expeditis.

Sed ne occaſio appellationis ab interloquutoria, de qua prædicta obiter diximus diuertat nos à propoſito themate, de ſtylo ac obſeruatione Signaturæ iuſtitiæ. Amplius de pleriſque aliis te admonebo, quæ ad hanc Signaturam attinent. Non rarò enim accidit duas commisſiones de eadem cauſſa concedi & diuerſis Iudicibus diſtribui, & ſic de iuriſdictione alterius contendi. Hoc enim caſu illæ erit iudex, qui alterum in exercitio iuriſdictionis præuenit, & ſignatura conſueuit in hac ſpecie alio reſcripto reſcribere. Audiat qui præuenit, præueniſſe autem dicitur inter auditores ſacri Palatii, cui primo commisſio præſentatur. Rota deciſ. 802. de commisſio. in antiq. Et ille poterit abſque alia commisſione Pont. de conſenſu tamen aliorum ex concesſione bullæ Innocentii vi. in cauſſa procedere. Quod ſi queſtio ſit inter Auditorem ſacri palatii, & alios iudices, uel inter alios iudices utrinque, dicetur ille præueniſſe, qui primus erit in exercitio iuriſdictionis, utpote citationem decernendo, uel alium actum poſitiuum faciendo. Caſſa. deciſ. v. de reſcrip. Ego deciſionem Casſiadori limitarem, dum tamen citatio uel alius actus poſitiuus, quo iudex cœpiſſet iuriſdictionem exercere legitimus & ualidus fuiſſet, alias non induceret præuentionem per regulam iuris quòd nullum eſt, ad tex. in c. propoſuiſti uerbo legitime de

Præuenire quando dicatur.

foro compe.firmant. Inno.Butr.& Arch.ij.q.vi.nõ ita legitur,ſequitur Roma.conſi.422.nu.v.

Vſu quoque receptum eſt, ut impetratio ſimiliũ commiſsionum nullum deſyderet Mandatum,& diſpoſitio.c.nonnulli.§.ſunt & alii de reſcrip.abrogatur. Verum cum regula Cancellariæ caueatur ut commiſsiones omnes ſuper beneficiis eccleſiaſticis antequam de eorum prouiſionibus literæ expediantur nullæ ſint, inoleuit pratica uolentium commiſsiones ante literarum expeditionem obtinere & in cauſſa aliquot actus facere,ut in commiſſione clauſula hæc ponatur derogatoria uidelicet: Non obſtantibus Cancellariæ regulis illa preſertim qua caueri dicitur, ut commiſsiones &c. Conſueuit tamen Signatura addere clauſulam temperantem. Dummodo literæ expediantur ante terminum ad articulandum & interim non ceſſatur uera lis nec ſit locus Regulæ de ſurrogandis, idq; ad compeſcendam nonnullorum malitiam & ambitionem,qui minus iuſte lites ſuper beneficiis aliorum introducebant, ea duntaxat ſpe, ut reo præmoriente beneficio regulæ de ſurrogandis in re litigioſa cæteris uenirent præferendi. Staph.lib.ſuo cart.143.Quæ uerba ante terminum ad articulandum, intelligit Rota de termino rite & recte ſeruato,cum ſua ſcilicet ſolita dilatione & ſub ſua die, aliàs enim tanquam actus nullus non facit præſcriptam conditionem deficere & derogationem ceſſare. Crediderim tamen regulam non obſtare, & commiſsionem ualere,etiam non expeditis literis, ubi reus impetraret ad effectum abſolutoriæ obtinendæ pro qua ſola ſupplicatio ſatis eſt etiam aduerſus regulam de non iudican. iuxta formam ſupplicationis Rota, Caſſa.deciſ.ij.in.d.regul. idemq; ſeruatum fuit ubi ſuper poſſeſsione tantum beneficii Caſſa.ibidem dec.i.& late Gomes in reg.de nõ iud.iux.fo.ſupp.q.v.

Cõmiſsiones an exigant mandatum.

De impetratione iudicis pro titulario contra penſionem eccleſiaſticam.

Cap. xi

Clauſula ſine retardatione penſionis.

QVòd ſi quis petat commisſionem ſuper penſione,& fructibus beneficii per ipſum debita, ſiue illam nullam dicat ſiue excesſiuam ex communi ſtylo ſignaturę cõſueuit apponi clauſula ſine retardatione ſolutionis penſionis,idq́ꝫ ob reuerentiam literarum apoſtolicarum,quibus eſſet penſio reſeruata, Staph.lib.ſuo, char.153. Gigas in ſuo tract.q.lxxxv.de penſio.

Quamobrem ſi penſio ab inferiore à papa reſeruata ceſſaret hic fauor literarum apoſtolicarũ nec apponenda eſſet hæc clauſula niſi forte penſionarius eſſet in quaſi poſſesſione exigendi, quia tunc adiicienda eſſet nihilominus clauſula hæc ex alio capite quia alias penſionarius poſſesſione ſua priuaretur contra iuris debitum & poſſet agere ſpolio Gigas eodem tracta.q.xlvij.

Idem ſi apoſtolica auctoritate reſeruata eſſet,nõ tamen ſimpliciter neque pure, ſed ſub certa forma ſeruanda,uel conditione implenda. Quo caſu non eſſet ſatis docere de literis reſeruationis niſi de ſeruata forma,& impleta conditione doceretur, nec interim titularius grauandus eſſet docere de literis reſeruationis,niſi de ſeruata forma.Caſſa.decis. x.de reſcrip.Gigas dicta.q.lxxxv.Crediderim tamẽ hoc quoq; caſu titularium proximo exemplo grauandum & clauſulam adiiciendam, ubi penſionarius eſſet in quaſi poſſesſione exigendi. Videretur enim hoc caſu titularius releuaſſe penſionarium ab onere huius probationis. Idq́ꝫ non diffinitiue neque perpetuò, ſed ad hunc effectum tantum ut interim exigeret.

Transfertur penſio.

Eodem exemplo grauandus non eſſet hac clauſula is qui ſuper nullitate pẽſionis impetraret,quæ

uigore translationis peteretur, & ſic nō ex primis: ſed ex ſecundis literis dictæ translationis ageretur, communis enim forma tranſlationis eſt, ut prima penſio reſeruata, & prima gratia extinguatur, & ex inde extinctione huiuſmodi noua in fauorem alterius perſonæ penſio oriretur & reſeruaretur. Gigas ſuo tractatu.d.q.lxxxv. Quamobrem literæ translationis adferunt ſecum exceptionem penſionis extinctæ, quam dare poterit Titularius, tanquā exceptionem naſcentem ex titulo penſionarii, nec interim erit hac clauſula grauandus, Caſſa.d.deciſ. x.de reſcrip, Gigans ibidem quod ampliarem ego etiam, ubi titularius ſemper ſoluiſſet primo penſionario, qui nuper penſionem tranſtulit, poſſeſſio.n. ſua uel quaſi exigendi non debet prodeſſe alteri. cum maxime non ſit eadem penſio, quæ tranſeat, ſed prima extinguitur & alia ſimilis reſeruatur, ut ſupra docui. Quod ſi extinguitur ipſa penſio & proprietas primi poſſeſſoris multo magis & ius poſſeſſionis eiuſdem qđ pēſioni & proprietati adiacebat. Alias caſus quibus datur commiſſio nullitatis penſionis ſine præſcripta legere poteris apud d.Gig. d.q.lxxxvi.

Clauſula ſine p̄iuditio executionis.

Verum omni caſu ubi penſionarius uia exequutiua obtineret & titularius appellaret, non conſueuit commiſſio appellationis concedi niſi cum alia clauſula, ſine preiuditio legitimæ exequutionis Gigans.q.xcv. & ita ſeruatur idq; ipſum, ut opinor, quia penſionarius agit ad exequutionem literarū reſeruationis uel tranſlationis penſionis, quę exemplo inſtrumenti quaretigiati paratam habent exequutionem, & ab exequutione non appellatur.l.ab exeq.ff.de appella.Gigans d.q.cxcv.

Introductio cauſſæ in Romana Curia contra preſentem, & quando ius reuocandi domum ipſaque dilatio ad partes concedi uel denegari ſoleant.

Cap. j.

Lis per citationem pendet.

FIGVRA iudicii; Deuoluta iã cauſa alio ex his quos ſupradiximus modis ad Romanam Cur. omni caſu ſi reus preſens fuerit in curia poterit eum actor ſimplici citatiuncula per nuncium ſeu curſorem citare coram Auditore, cui fuerit cauſſa per Cancellariam ac eius Regentem diſtributa abſque alia commiſſionis inſertione, & per ſimplicem citatiunculam huiuſmodi uera litis pendentia cenſebitur etiam quoad citatũ introducta apta ad omnes ſuos effectus etiam reuocationis attentatorum, tametſi in ea non fuerit reſcripti tenor inſertus, per quem iuriſditio; auditori data dicitur iuxta Clemen.ij.ut lite penden.nec exprimatur ea per quæ pars citata bene inſtrui ac certior reddi poſſit, iuxta.d.Clemẽ.ij.ut lit.pend.& ſic iuris communis diſpoſitio in prædictis ex ſtylo & obſeruatione Romanæ Curiæ abrogatur Rota deciſ.279.Clemen.in no.de lite penden.

Ius reuocãdi domum quando detur.

Poterit nihilominus hoc caſu is qui fuerit in Romana Cu.deprehenſus ius reuocandi domum habere ſi iuſta ſuberit cauſſa, quę reuocationi ſatis ſit, ad tex.in.c.fi.de foro comp. idq; etiam ſi iuxta hæc cauſſa lite pẽdente ſuperueniret, ad nota.per Abb. But. & Immol.in.c.fi.de dilatio. Tametſi hoc caſu eſſet potius differre in aliud tempus, quàm domũ

reuocare,ut Abb.ibidem docet. Iuſta autem cauſſa eſſet utpote. Siquis Romæ legationis munere fungeretur.l ij.§.legatis.ff.de iudit.uel à principe reipublicæ,cauſſa euocatus eſſet,in auth de ſanctiſs epiſ. §.ſi uerò epiſcopi col.ix c.expoſuit de dilatio.uel ſi teſtimonii,uel ſi iudicandi,uel denique ſi reddendæ tutelæ cauſſa accerſitus eſſet, his enim osſibus ius reuocandi cõcederetur niſi in ipſa Romana Curia contraxiſſet & ratione contractus huiuſmodi conueniretur.Quæ tamen limitatio ad caſum legationis non extenditur quando ante legationẽ initus fuiſſet contractus, ad tex. cum materia in.l.ij §. legatis.ff.de iudi.in.c.ſi cum nota. per Fely.& alios de foro compe.& c.fi.de dilatio.

Verum hoc ius & beneficium reuocandi domũ perpetuum nõ eſt, ſed plures recipit ſectiones,quas apud Fely.d.c.de foro comp.tu ipſe uidere poteris, tenuit nihilominus Rota ubi quis reipub.cauſſa in Romana Curia moraretur ut cogatur interrogationibus alterius partis reſpondere,nec aliàs ius reuocandi domum concedit. Rota deciſ.617. dic ꝙ illi de iure reuocan domum in antiquis.

Palatio ad deliberandum datur.

Amplius & is qui preſens in Romana Curia deprehenderetur, uel eius procurator dum tamen generalis poterit dilationem ad partes petere, eamq; ſi principalis ſit, qui deprehenditur ad deliberandum & ueniendum inſtructus. Quòd ſi procurator ut ſupra diximus generalis ad conſulendum principalem, & dabitur.c dilectus de procur. Rota biſgnet. deciſ. xvi. utrum de dilatio. in ult. Hoc idem ampliatur etiam ſi de beneficio in curia uacante ageretur aduerſus [illegible] licet enim uideatur tunc certam omnimodam diſpoſitionẽ beneficii ad Pont.ſpectare,quare & petitio dilationis quoq; calumnioſa. Nihilominus beneficium poſſet eſſe de iure patronatus laicorum,quo caſu ſub reſeruatione d.c.non cõprehenderetur ad nota.in.d.c. dilectus. Poſſentq; alia cõtingere quæ faciũt ceſſare

omnem calumniæ ſuſpicionem & iura de partibus deſyderari.

Sed & hæc dilatio ante terminum ad articulandum petenda eſt, poſt quem bene recteq́ꝫ ſeruatum denegabitur, niſi forte perſona mutaretur, utpote per uiam ſurrogationis, uel ſi eadem perſona remaneret nouum ius impetraret, & ex illo uellet obtinere, utroque enim caſu etiam poſt terminum bene recteq́ꝫ ſeruatum dilatio concedetur. Reus enim non uenit inſtructus niſi reſpectu iuris, quod actor intentauit, & cõtemplata eius perſona non autem alia Rota. d. de dolo & contu. in no. Card. Clem. i. de ſequeſt. poſſ. & fruct.

Pleriſque tamen caſibus receptum eſt; dilationẽ denegari, utpote ſi ab actore peteretur. Debuit. n. uenire inſtructus, glo. & Abb. in. c. præterea el. iiij. de dilatio. uel ſi à reo à procuratore tamen eius ſpecialiter ad eam cauſſam conſtituto, Caſſa. deciſ. i. de dilatio. uel ſi per ſe ipſum, eſſemus tamen in cauſſa ſpolii, in qua aliqua tam & ſi facta eſſet ipſius ſpolii probatio, Caſſa. d. deciſ. i. de dilatio. Et generaliter hæc dilationum materia plurimum in ipſius iudicis arbitrio reſidet. l. ij. ubi Bar. ff. de re iud. glo. c. præterea de dilatio. Abb. c. i. col. ij. eodem tit.

De Citatione extra curiam etiam per Edictum, eiusq; decreto ac formula procedendi pro reo ubi aſſerto procuratori decreta eſſet.

Cap. 4

SI uerò reus citandus à Romana Curia abſit, tunc opus erit ut commiſsio det facultatem citandi expreſſe, & ex ſtylo addi ſolet etiam extra curiam. Et ſi forte etiam aliàs poſſet extre curiam citare, idq́ꝫ ex ſimplici facultate citandi, ſi maxime citandi non adiecto alias in Romana Curia

facultas indefinite daretur. Caſſa. deciſ. iiii. de reſcri.

Quòd ſi plures citandi eſſent expreſſe nominandi forent, unde inoleuit praxis. ut in commisſione apponamus clauſulam omnesq; alios & c. cuius tamen uigore non poterunt ultra quatuor citari, & in citatione nominandi eſſent per Iudicem nō autem per exequutorem tantum, ad tex. cum nota. in c. cum in multis de reſcrip. in. vi. Rot. deciſ. 419. ſi impetretur de citatio. & dilatio. in no.

Quatuor continet clauſula & oēs alios.

Verum quum plerunque plures quatuor ſint citandi, cōſueui ego clauſulæ huic omnesq; alios &c. addere hæc uerba. Etiam ſi eſſent ultra quatuor. Nonnunquam enim accidit, ut ob locorum diſtātiam omnium citandorum nomina ignorentur, nec aliàs poſſunt in citatione omnium Citandorū nomina exprimi, uſu exigente, ſuborta eſt alia pratica, qua ubi in commisſione dicimus, omnesq; alios, addere conſueuimus. In exequutione citationis preſentium uigore decernendæ nominandos. Caſſa. decis. ii. de dolo & contum. uerſ. Rota uerò contentatur.

Quòd ſi ad eum, qui citandus eſt tutus non pateat acceſſus, uel aliàs caueat ne citari poſſit, ſolemus in commisſione, dum facultatem citandi poſtulamus, addere clauſulam etiam per Edictum publicum, quam Signatura dare non conſueuit niſi cum temperamento, conſtito ſummarie, & extraiudicialiter de non tuto acceſſu, per tex. in Clem. ii. de iudi. & tunc opus eſt extraiudicialiter docere & teſtes inducere, & auditori de non tuto acceſſu fidem facere. Rota deciſ. 753. dic ꝙ. in c. dudum de cita. per edict. & 703. dic ꝙ citatio eodem tit. in antiq. Staph. ſuo libello de literis gra. & iuſtitiæ cart. 158. Oportetq; hoc caſu teſtes ſaltim deponere ꝙ credant citandos non poſſe ſatis tute perſonaliter uel domi citari. Rota deciſ. 781. ſi aliquis de cita. per edict. in antiq. Staph. ibid. Caſſa. d. decis. ii. de dolo & contu. & exinde actor citationis decretū obtinebit.

Tutus quādo non patet acceſſus, edicto opus eſt.

Quod ſi obtineat omni caſu per ſolum citationis decretum uera litis pendentia apta ad omnes ſuos effectus quoad ipſum tantum introducta cenſebitur. Rota deciſ 425. nota utrum ut lite pendē. & de cita. in antiq dumtamen ab ipſo principali uel legitimo eius procuratore obtineatur, uel ſi à non habente mandatum, ſuperueniat tamen ratificatio in tempore habili ad conſequendum ſuos effectus, utpote ſi pro actore contra poſſeſſorem ad interrumpēdam preſcriptionem ex regula triennali ante triennii lapſum ſuperueniat ratificatio, aliàs enim preſcriberet poſſeſſor, nec per Decretum huiuſmodi fuiſſet interrupta preſcripta, Gomes in regula de trien. queſtio nu. l. uel ſi ad euitandam diſpoſitionem. c plerumque de reſcriptis, ne quis ob lapſum anni cadat à reſcripto infra eundem annum ratificet & utatur.

Procurator oſtendat mādatum uel caueat.

Veruntamen conſueuerunt Notarii ſimilibus procuratoribus aſſertis citationes nō relaxare, niſi uel ipſi inſtantes Procuratores in Romana Curia eſſent egregii atq; noti, uel ſimilem procuratorem ſecum adduceret is, qui pro citatione inſtaret, & tunc quoque nonniſi procurator ille egregius obligationem faceret penalem in forma cameræ apoſtolicæ, ꝙ de legitimo mandato uel ratificatione docturus ſit, fere ſemper ſub ducentorū pena, idq; ut reo comparenti conſultum ſit ubi Procurator ille aſſertus, nec de legitimo mandato doceret, nec actor uellet proſequi uel aliàs ratum habere iudiciū eius nomine ceptum. Poterit. n. hoc caſu reus beneficio huius obligationis ex ſtipulatu agere ad pœnam commiſſam uia exequutiua abſque alio Signaturæ reſcripto, prout in ſimilibus obligationibus ſolitum eſſe procedi ſupradiximus. Nonnulli etiam ſimplicem commiſſionem impetrant hoc caſu, ut idem Auditor poſſit ad pœnas & exequutionem dictæ obligationis prout poſſet Auditor cameræ procedere, & ſignatura concedit.

Quòd ſi reus non eſſet pœna contentus, ſed litē ſuper re ac beneficio ſuo egreferret, uelletq́ ſe ac Beneficium ſuū à lite eximere, ne forte actor interim ratum haberet iudicium nomine ſuo cæptum, conſueuimus ad hunc effectum cōmisſionem impetrare, qua Signatura reſcribit, ꝙ præfixo termino Procuratori prędicto, ad docendū de Mandato ac ratificatione prædictis, niſi docuerit, pronunciet Auditor nullam iuriſdictionem ſibi datam, nullamq́ litem cenſeri introductam & eum Procuratorem ad pœnas & in expenſis per reum pasſis condemnet. Caſſa in regulam de ſurrogan deciſ xl. nu vi.

Sed & Rota nobis aliam uiam indicat. Biſignet. deciſ x. in ult nu. xii. nempe quòd citato illo Procuratore aſſerto, qui citationis decretum obtinuit abſque alio Signaturæ reſcripto, pro abſolutoria ab obſeruatione eius iudicii cum expenſarum condēnatione contra Procuratorem eundem inſtet, quæ abſolutoria declaratoriæ, de qua proxime diximus æquipollebit ſaltim ad extinctionem litis, per eam enim eximit ſe reus ac rem ipſam ſeu beneficium à lite. Eruntq́ (ut opinor) hoc caſu ſeruādi termini, quos infra ſuo loco dicemus, ubi quis abſolutoriam uelit, ab obſeruatione iudicii ſeruandos, quos etiā nos docet uulgaris ille formularius terminorum rotæ ſub rubrica de procedendo prout de iure, & crediderim hoc caſu communi forma citationis ad procedendum prout de iure addendum eſſe. Ita etiam ut additio præcedat, uidelicet, ad Docendū de mandato uel ratihabitione legitimis, & procedendum prout de iure, primo pro prima dilatione, ex quo non tantum ad effectum habende abſolutorie ſed etiam declaratione pro pena ageretur.

Quòd ſi reus prædictis non acquieſceret, ſed amplius uellet poſſeſſor abſolutoriam ab impetitis, uel etiam canonizatoriam ſui tituli, & adiudicariam beneficii, uel rei de qua ageretur, quæ principalem adficerent. Ego tunc conſueui noua com- Commisſio iterata.

miſſione inſtaurare iudicium, qua præuia huius facti narratione peto ut pro tutiori iudicio eidem Auditori, quatenus opus ſit cauſſa iterato committitur, cum facultate citādi in forma, & exinde principali in Romana Curia uel in partibus legitime citato cauſſam ipſam proſequi, ſic enim tutius redditur iudicium ac etiam utilius, quia propter graues impenſas Romanæ Curiæ, non expedit abſolutoriam ſententiam ab obſeruatione iudicii duntaxat reportare, quæ parum uel nihil uictori tribuit, eadem quoque ratione non conſueuit in Palatio decerni citatio extra curiam ad petitionem coniunctæ perſonæ, idq; etiam ſi coniunctus, qui pro decreto inſtaret, uellet pro coniuncto cauere derato, Rota deciſ.730.de citatione, nota ꝙ ſi aliqua in anti. quæ uidetur generaliter loqui & ſic in cauſſa quoque prophana & durum admodum uidetur quòd ſimilis citatio procuratori aſſerto cum ſimili cautione uel alternatiue docendi de legittimo mandato concedatur, coniuncto autem denegetur in prophana cauſſa in qua mandatum habet à lege, & ut opinor, intelligenda eſt deciſio Rotæ ſupra allegata in cauſſis beneficialibus uel aliàs ſpiritualibus tantum.

Citatio cũ termino detur.

Citatio uerò nonniſi cum competenti termino ad comparendum dari ſolet. Bonif.viii.in extrauaganti rem non nouam de dolo & contu. Clem.i.de iudiciis utrobique terminum competentem conſyderata locorum diſtantia, idq; pro modo diſtantiæ uicena millia paſſuum in ſingulos dies dinumerando. l.i.ff. ſi quis cautio.§. qui excuſare inſtu.de ſuſp.tuto.aliàs tanquàm temeraria citatio non artaret citatum ad comparendum etiam poſt terminum. l.autem qui aliter.ff. ꝙ in aut.clam. ubi Bart. Abb.in.c.dilecti de dolo & contu.col.vii. Caſſa.deciſ.vi.eod. tit.nu.iii.

Citatio generalis prima.

Soletq; hæc prima citatio ſemper generalis concedi, uidelicet ad legitime comparendum ad ſingulos

gulos actus uſque ad ſententiam incluſiue inſtructus cum omnibus iuribus ſcripturis ac monumentis cauſſam concernentibus, Rota deciſ.245. de cita.ſentent.& re iud.cuius citationis formula ſic generalis utilis eſt in pluribus.quæ inferius ſuo loco dicemus, nec alias deſyderat peremptorii expreſſionem, quod in beneficialibus ſubintelligatur à lege,& in prophanis ex ſtylo Ro.Cu. Rota d.c. decis.245.conſueuitq́ ex communi obſeruatione Curiæ omni die etiam feriata poſſe decerni.Caſſa. decis.v.de do.& contuma.

Cæterum non ſolet neque poteſt Auditor citationem perſonalem, ſcilicet ad perſonaliter comparendũ ſine ſpeciali comiſſione papæ cõcedere, glo. uerb.perſonaliter in.c. fi. de dilatio. Rota de cita. nota ꝙ regulariter 389 in ant.licet alias de iure delegatus poſſit ſine alia ſpeciali commiſſione ſimiles citationes decernere.c.i.de iud.lib.vi.& ratio obſeruationis Romanæ Curiæ eſt propter præſentiam principis, quem facile adire poſſunt. Rota. d. decis.389. Qualiter autem conſueuerit Signatura reſcribere in hac ſpecie & auditor citationem decernere, docet Staph. de literis gratiæ & iuſtitiæ cart.140.& 179.a tergo utriuſque. Citatio ad perſonaliter comparendũ

De exequutione citationis ad partes decretæ etiam per edictum publicum relatione exequutoris, & ubi nulliter ſit exequuta quibus ſanetur caſibus.

Cap. 19

DEcreta iam citatione & per actuarium expedita ac relaxata ad partes tranſmitti ſolet, ubi reus citandus degit, & ſi ad eum tutus pateat acceſſus in exequutione citationis eadem forma ſeruari ſolet, quam ſupra in intimatione appellationis docuimus traditam in Clem. cauſſam

de electio.Caſſa.deciſ.i.de appell.nu.iiij.Nempe cõtra perſonam principalis ſi reperiatur.Quãdo autẽ dicatur poſſe reperiri docent Butr.in.c.cauſſam de dolo & contu.Bar.l.iij.§.prætor.ff.de damn.infec. alias in locis de quibus in d.Clem.cauſſam & ſolitis etiã in ſerie & forma citationis deſcribi tẽpore quo populi multitudo conuenit. Caſſa.decis.i.de appellat.num.iij.Imo extra formam dictæ Clem.ualebit ſimilis exequutio citationis facta in cathedrali dioceſis:uel collegiata loci & loco beneficij, licet alias nõ cõſtet de diligentia reperiendi perſonam,dummodo pars ad cuius inſtantiam exequuta eſſet, iuret non potuiſſe perſonam principalis:uel procuratoris apprehendere,ſtabitur in hoc ſuo iuramento pro ualiditate exequutionis ipſius citationis. Egi. concl.319.in exeq.de iudi.

Vbi fieri citatio debet.

Admonemur tamẽ primam hanc citationẽ nõ eſſe procuratori, niſi in ſubſidium intimandã:quia ſi nõ comparuerit non poterimus cõtra principalẽ ob ſolius procuratoris contumaciã, ad ea quæ ſunt magni & pleni preiudicii,utpote ad diffinitiuã,ſed admisſiones tantum ex primo decreto,& alias per uiam punitiuam procedere Bar.in l. quanuis. ff. de damn.infec.Butr.d.c.cauſſam.

Copia citationis datur.

Amplius danda eſt citato copia citationis ſi illam petat,aliàs non arctat eum ad comparendum ueluti de copia appellatiõis ſupradiximus,&in uim ſimilis exequutæ citationis nulliter procederetur Specul.in tit.de citatio.§.iã de citatio. uerſi. hoc autem facto tex.in d.clem.cauſſam de electio.in fi.

Quòd ſi ad citandum tutus non pateat acceſſus, uel alias caueat ne ci[illegible] [illegible]r,aliam habemus in ſubſidium exequutionis formulam , quam ex gratia in exequutionem literarum apoſtolica auctoritate decretarum.Bonif.viii. in extrauag.unica,rem non nouam.de dolo & contu.& quam ad iſtos caſus coarctauit Clem.v.in Clem.i.de iudit. Qua exequutionis formula citationes huiuſmodi in

Publicatio ubi fieri poſſit.

audientia contradictarum uel in palatio apoſtolico publice legi curamus, & exinde ualuis basſilicæ diui Petri in urbe, uel alterius maioris eccleſiæ ubi contingeret Romana Curia pro tempore reſidere. Qua ſummi illi Pont. uoluere ſic citatos ita ad comparendum arctari ac ſi perſonaliter apprehenſi fuiſſent in dictis extrauag. unica de dolo & contuma. & Clem. i. de iud. exemplo eorum, quæ in albo edicebant Prætores, toto tit. de albo ſcri. Idq; ex uiolenta quadam præſumptione quæ oritur ob hominum frequentiam qui quotidie in preſcriptis locis uerſantur, ut citationes ſic exequutæ præſumātur in citandorum notitiam uerìſimiliter tranſiuiſſe. Bonif. d. extrauag. unica de dolo & contu. §. i. uerſi. ius enim. More tamen introductum eſt ut ultra publicationem ſeu exequutionem in præſcriptis duobus locis Romanæ Curiæ. Amplius in aliis duobus locis prouinciæ ſeu uiciniæ citandi exequātur. Roma. conſi. 233. idq; ut magis in notitiam citandorum tranſire posſint, ac etiam quod iure cautum ſit leges publicatas in loco ubi ſunt æditæ non arctare abſentes niſi in eorum quoque prouinciis publicentur. xviii. diſtinc. decernimus glo. d. extrauag. unica in uerbo perſonaliter ibi. Item leges de dolo & contu. Soletq; hæc forma in ipſo citationis inſtrumento per Auditorem præſcribi, cui conſueuit is qui decretum obtinet ad hunc effectū duo loca prouinciæ citandi nominare, & de uicinioribus, Caſſa. decis. vi. de dolo. & contu. in prin. ubi habebis qualiter hæc uicinitas conſyderetur, reſpectu ſcilicet loci in quo citandus degit, non autem reſpectu Prouinciæ uel regni. Imò forma citationis tria habet in prouincia loca, & cōmunis uſus de duobus remanet cōtentus, quia Ro. Cu. inſeruit pro tertio. Rota de commisſio. & citatio. ſi committatur 79. in no. Egi conclu. 194. ſi mandatur de iudit. Quod tamen intelliges in duobus ex tribus ſcilicet in Romana Curia, & totidē in parti-

bus,& ſic in quatuor locis nec aliàs ſatis eſſet quòd in uno Romanæ Curiæ,& in alio prouinciæ.Caſſa deciſ.i.de dolo & contu.Adeò quòd ſi procederetur contra contumacem in uim ſimilis citationis exequutæ in altero locorum utriuſque loci uel in duobus locis prouinciæ tantum,non etiam Romanæ Curiæ proceſſus pro nullo haberetur.Caſſa.d.deciſ. i.in fi.à quarum ultima exequutione tantum initium habebit terminus ad comparendum citationi adiectus,ab eius die computabitur, ad effectum ut contra ſic citatum ualide procedi poſſit. Caſſa. d.deciſ.i.de dolo & contu.nu.iij.

Citatio eſt adfigenda.

Sed & ſatis non erit ut exequutor ſimilis citationis eam in debitis locis legerit & publicauerit niſi iuſuper eam quoque in ualuis eorundem locorum adfixerit & adfixam per aliquas horas dimiſerit, nec ſufficeret adfixio copiæ, ſed originalis cui pars credere tenetur, non autem copiæ tex. in.d.clem. unica de iudit. Rota de dilatio.ſi cõmittatur 223. in no. Caſſa.decis. iiij. de dolo & contu.ubi etiam diſputat. An ſine lectione ſufficiat adfixio;, idem Caſſa deciſ.i.de appell.nu.ij.Roma.d. conſi. 233.& ſimilis exequutio debet eſſe publica uidelicet tempore quo in eccleſiis cõuenit et extat populi multitudo.Caſ.d. dec.i. de app. not. in Cle. cauſſam de elect.Adſtipulatur uerbum publicare,publicum.n. non eſt niſi ſit populicum.

Citatio tempore feriato fieri poteſt.

Generaliter autem omnis citatio quocunque tẽpore etiam feriarum generalium uel alias die feriato etiam in honorem dei exequi poterit in curia uel extra in prouincijs, Caſſa. deciſ. v. de dolo & contu. & licet his temporibus contradictarum audiẽtia in qua tanquã in albo prętoris hæ citationes ut ſupradiximus publicari ſolent,quieſcat.Non tamen cogitur litigator expectare tempora fori & audientiæ in alijs.Solentq; nihilominus curſores hoc tempore ſimiles citationes tempore quo uerſamur in foro decretas in acie campi floræ & ualuis

Cancellariæ apoſtolicæ loco audientiæ contradictarum facere,& ex diuerſo citationes tempore feriarum decretas ad libitum litigatorū differuntur, ac adueniente tempore negocii & fori in audientia contradictarum publicantur, prout is qui pro exequutione & publicatione inſtat, mauult tempore decreti non aliàs inſpecto,quia ex antiqua obſeruatione Curiæ unus locus ſuccedit pro alio. Caſſa decif.v.de dolo & contum.uſque in fi.

Hæc amplius & per quemcunque in partibus poterūt citationes extra curiam ſimplices: uel per edictum exequi, nec alias opus eſt perſonā exequutoris qualificatam eſſe, uel alias de comprehēſis in citationis inſtrumento. Imò & per ipſum principalem,dumtamen de exequutione huiuſmodi alias legitime conſtare poſſit,tametſi uideatur extra formam & perſonas mandati contra l diligenter.ff. mandati.c.cum dilectū de reſcrip. Idq; ea profecto ratione,quòd pro ſufficienti exequutione citationis,qualiſqualis exequutio ſi tamen eius certa notitia ueniat ad citatū ad text.in.d.Clem. cauſſam in fi.de electio. Roma.cōſi.360 & alio. 410. Rota de procurat ſi de mandato 271. in no. & ubi auctoritas legis deficeret,hoc idem ex conſtitutione Innocen. viii. de facultate Auditorum Rote defendi poterit,quibus ea bulla indictum eſt Auditores cauſſarum conſtito eis quòd citatio per eos decreta minus legitime exequuta ad partis notitiam peruenit,poſſint ad expeditionem cauſſarum huiusmodi abſque alia commiſſione perinde ac ſi citatio legitime exequutioni mandata foret procedere. Quæ conſtitutio Innocentii non alias generaliter loquitur, ſed dum tamen iſta notitia citato ante obſeruationem terminorum ſuperueniat. Innoc.ibidem, ſatiſq; erit ut hæc notitia quoquomodo probetur,dummodo plena & certa Staph.dd.cart.145.a tergò, & inter alia ſolet quoque ſatis probari per comparitionem ſic citati uel pro-

Exequi a quo citationes poſſint.

Citatio perperam executa.

curatoris ſui poſt diem ſimilis citationis conſtituti eo enim ipſo præſumemus eum ſciuiſſe ſe citatum & citationis notitiam habuiſſe indubitatam. Rota de procu.ſi de mandato 271.in no. Egi. de preſump.qui per ſe 364.Quæ tamen tu intelliges ubi à principio qualisqualis precesſiſſet exequutio, ſecus ubi omiſſa eſſet in totum,Clem.paſtoralis uerſi.cęterum de re iudi. ubi Card.iiii. notab. Staph. dd. cart.145.à tergo.

Relatio citationis quid debeat continere.

Cæterum quiſquis fuerit citationis exequutor non aliàs officio & relationi ſuis faceret ſatis ſi ſimpliciter ſuo inſtrumento referat citationem fuiſſe exequutam prout in literis citatoriis,cũ multiplex exequutionis forma ſeu modus tradi ſoleat,quia ni ſi exequutor exprimat quem fuerit ſequutus modum, incerta & obſcura remanet relatio ſua Egi. conclu.200.ſi commiſſarius de re iudi.

Cap. iiij

De dolo, & contumacia.

Citatione in partibus legitime intimata & exequuta; aliquando euenit, ut neutra partium compareat die indicta, nec aliàs hoc caſu prout iuris eſſet circumduceretur citationis edictum, neque mutuæ contumatiæ fieret compenſatio,iuxta. l.ſi ambo. ff. de compen. Sed ſi poſt eam diem altera partium comparuerit, poterit nihilominus contra aliam non comparentem, etiam ſine alia citatione, prout ſupra docuimus, procedere, idq; ea ratione quòd ſimiles citationes Ro. Cu. ut aliàs diximus non conſueuerint fieri ad certum actum tantum. Quo caſu procederet tex. in. d. l. ſi ambo, ſed ſunt potius generales ad ſingulos actus & totam cauſſam. Quamobrem licet per non comparitionem utriuſque effectum circunductionis admittamus, operaretur tantum reſpectu illius primi actus, qui diem habet indictam, & quo ad reliquos actus citatio ex ſua generalitate remane-

Vtroque non cõparente,nõ circunducitur edictum quoad futuros actus.

bit adeo efficax, ut quandocunque actor uel reus comparuerit, poterit contra non comparentem tanquam contra contumacem uſque ad diffinitiuam incluſiue procedere. Roma.conſi. lxx. Arctat enim ad duo ſimilis citatio. Primum eſt ad comparendum ſimpliciter: alterum, ad comparendū certa die. c. cum dilecti. §. ſed contra.uerſi. præterea cum mandatur de dolo & cōtu. Quo'd ſi neu tra pars die indicta compareat circumducitur edictum quo ad comparationem certa die, & remanebit alia dies citationis quoad ſimplicē comparitionem, ad tex.cum nota.in.c conſuluit de offi.deleg. in qua ſiquis litigatorum fuerit contumax poterit contra eum tanquam contumacem procedi, niſi iu dex uellet de benignitate eum uel expectare, uel de nouo citare d.c.conſuluit cum nota. Rota de re ſcript.licet impetrans 345.in no.

Quo'd ſi reus compareat, non etiam actor. Siquidem ſi ante reproductam citationis exequutioné, formulam procedendi pro reo ubi citatio non acto ri met neque certo, ſed aſſerto duntaxat eius procuratori decreta fuiſſet, ſatis ſupra titulo ſecūdo docuimus, modò docenda eſſet formula proceſſus ꝑ eodem reo ubi citatio actori met, uel legitimo eius procuratori fuiſſet decreta, abſtineretꝗ à reproductione & à proceſſu; quo caſu cōſueuit Palatiū, & ſi ſibi de citationis exequutione nō cōſtet propter prę ſumptionē, quæ oritur ex cōparatione rei credere aſſertioni ipſius rei de exequuta citatione medio ta men iureiurando, & cum ſimili iuramento admit tere reum comparētem ad proſequutionem cauſſę cōtra actorem, ac etiam ubi actor nullo dimiſſo ꝑcuratore acceptāte à Romana Curia receſſiſſet reo ſic admiſſo, proceſſum per audientiam contradicta rum tanquam contra contumacem concedere. Ro ta deciſ.402.actor preſens de reſcrip.& de dol.& cō tu.in no. Et ubi cauſſa ſit talis quæ litis conteſtatio nem deſyderet, & reus non alias reperiat libellum

Forma procedendi contra actorem abſentem.

oblatum dabitur reo cōdemnatio expenſarum ad uerſus actoré nō cōparentem abſq; alia citatione, ac etiā ſi uoluerit abſolutoria ab inſtantia iudicii, ſed noua erit opus ad hoc actoris citatione, iuxta nota.per Inn.in.c.cōſuluit de offi. deleg. at ſi reus libellum reperiat oblatū & dabitur condemnatio expenſarum ut ſupra abſq; alia citatione, non etiā abſolutoria ab impetitìs, niſi actore rurſus ad hoc citato.Inno.d.c.conſuluit. Rota decis. penulti.in anti. Quòd ſi cauſſa talis ſit,quæ litis conteſtationē non deſyderet, utpote beneficialis uel alias ſpiritualis,& dabitur reo ſic citato, uel appellato in terminis,clem.cauſſam,de electio.cōtra actoré uel appellanté in terminis dictæ Clem. non comparētes,abſolutoria ab impetitione eiuſdem actoris,ſi modo reus,uel citationē reproductam reperiat,uel ipſe de eius exequutione aliàs legitimè doceat,& ſimiliter appellatus, uel inſtrumentū appellationis eiuſdem,uel productū reperiat, uel ipſe producat, ſin autē reus non aliàs reperiat citationem ac eius exequutionem reproductam, & uelit admitti ad proſequutionem cauſę medio iuramento ſuo ut ſupra admitteretur ſed cum temperamento,ſi modo reus per aliquod temporis ſpacium poſt decretam citationem compareret,uel procuratorium mitteret,ita ut infra illud uerisſimiliter citatio exequi potuiſſet,alias expectari ſolet reus per aliquod tempus arbitrio Auditoris. Si uero reus nollet iurare non alias daretur ſibi abſolutoria ab impetitione actoris, ſed ab inſtantia iudicii cū tēperamento tamen,de quo ſupra,Rota d.decis.402.uſq; in finem ſi actor præſens de reſcript. & de dolo & contum. in no. Admoneo tamen ꝙ in caſibus quibus reo condemnatio expenſarum tantum dabitur,poterit etiam obtinere decretum ꝙ actor ad nouam citationem non admittatur niſi idoneè caueat de comparendo in termino, ad text.cum mater in.c. actor de dolo & cōt.in.vi. Comparitionem autem

intelligas indefinitè, prout indefinitè prolata eſt, in c. actor, uidelicet cum perſeuerantia uſque ad finem litis, glo. ibidem uerbo ſufficienter, auth. generaliter de epi. & cle. Cautionem deniq; intelliges idoneam uidelicet datis pignoribus, uel fideiuſſoribus. l. ſi mandato. §. fi. ff. man. niſi talis eſſet actor, qui ſimilis cautionis facultatem non haberet, tunc enim iuratoriam dabit. c. per ueſtras, de do. poſt diuor. reſti. d. auth. generaliter. C. de epiſ. & cle. nota. per glo. uerbo generaliter. Inno. & alijs in d. c. actor de dol. & contu.

Quid actore comparen te agendum contra reum abſentem.

Quòd ſi actor compareat, reus uerò non, & tunc quia ſimiles citationes Romanæ Curiæ, ut ſupradiximus, ſi de beneficio ex diſpoſitione iuris & natura cauſſæ, & quauis alia re agatur, ex preſcripta obſeruatione Curiæ habent in uentre peremptorium abſque alia eius expreſſione. Rota deciſ. 245. de ſenten. et re iud. licet in cauſſis in no. poterit contra reum uſq; ad ſententiam incluſiuè per Audientiam contradictarum procedere. Rota d. deciſ. 245. de cita. & de cita. nota quòd aliquis abſens 638. in anti. Egi. de iudi. fuit citatus conclu. 310. Amplius poterit nedum ad ſententiam, ſed etiam ad exequutionem contra ſimilem contumacem procedi, etiam ſi alia opus eſſet commiſſione dependenti, tam in cauſſa principali, quã in articulo exequutiuo. Quę minus eſſet alias quam per ſimilem audientiam cõtumaci intimandam Rot. deciſ. 115. in uim commiſſionis de reſcrip. ſeu commiſſio. in no. Imo citationes quę ſolent per ſimilem audientiã fieri ſunt magis urbanæ quam neceſſariæ Rota. d. deciſ. 345. quare ſi aliqui per audientiam omitterẽtur termini non uitiaretur proceſſus. Egi. d. conclu. 310.

Admonemur tamen quòd non poterit iudex cõtra reum ſic citatum tanquam contra contumacem per ſimilem audientiam procedere, niſi de exequutione citationis fuerit ſibi prius facta relatio, & ſi poſt aliquẽ actũ fieret, nõ tamẽ cõualeſceret

actus ſic nulliter geſtus. Bart.l. hoc autem. §. i.ff ex qui.cau.in poſſ.ea.in.l.multum.ff.de cond. & de monſtr.Inno.in.c.cũ contingat de offi. deleg. Bal. in.l.conſentaneum col.fi.in.fi.C. quomodo & quã do iudex,quæ tamen perpetua non ſunt. Finge ꝙ ſi expectaretur relatio,mora periculi eſſet. Rurſus quod Iudex ex aliqua præſumptione credidiſſet partem citatã,licet adhuc de relatione nuncii ſibi non liqueret,tunc enim ſi iudex ante relationẽ ad aliquos actus procederet,conualeſcerent omnino per relationem ex poſt facto ſuperuenientem. Bal. in.l.falſus.C.de furtis,ideò inoleuit praxis in palatio,ut pro iſta credulitate iudicis ſatis ſit allegare citationem exequutam,quam allegationem pratici uocant productionem uerbo factam, ea enim ſolent cauti procuratores uti etiam ubi citationem iam exequutam haberent in manibus, idq; ſub ſpe futuræ comparitionis citati, quæ ſi contingeret releuaret actorem à reali productione eiuſdem exequutionis,is enim qui poſt emanatam citationem comparet,præſumitur citatus. Egid. præſumptio. conclu. 364. & contra ipſum uel eius legitimum procuratorem ſic comparentem, poterit Auditor ad quem nulla exequutio citationis uel eius relatio perueniſſet procedere. Rota de cita. ſi aliqua cau. 637.in ant.imò dicit collector quod ex obſeruatione palatii ualeret ſimilis proceſſus, etiam ſi procurator comparens non alias ſpeciale, duntamen alias ad ſubiectam cauſſam ſufficiens haberet mandatum,idq; etiam ſi talis procurator non ſpõte comparuiſſet in cauſſa, ſed per actorem repertũ in curia ante reproductam relationem exequutionis contra principalem factæ ad cauſſam huiuſmodi traheretur. Quo caſu ſuadet collector ibi cautius eſſe ſi actor procuratorem ſic repertum & citatum compelli procuret iureiurando reſpondere ſi ſciat uel credat,citationem contra principalem ſuum fuiſſe in partibus exequutã,ex hac pratica pro-

Iudex an ante relationẽ procedere poſſet.

ducendi uerbo tantum citationem multiplex poteſt eſſe producentis utilitas. Prima quod plerunque citationes in partibus non ſat legitime exequuntur, nonnunquam defectus eſt in relatione exequutoris. Quo caſu ſi realiter ante rei comparitionem reproducerentur poſſet reus uel eius procurator ad cauſſam miſſus antequam cōpareret, & mandatū daret, reſcire defectum relation is uel exequutionis, & proinde à comparitione abſtinere. Quod ſi uerbo tantum reproducatur, habet actor intentum facultatis procedendi cōtra reum tanq̃ contumacem, nempe proceſſum per audientiā contradictarum abſq; realis citationis reproductione ſaltim uſq; ad cōcluſionem in cauſſa, & ita reus magis urgetur ad comparendum. Dixi autē uſque ad concluſionem in cauſſa, quia per eam ulteriori probationi renuntiamus ad.c. cum dilectus de fide inſtr.c.ii.de reſti. in integ.lib.vi.Clem.ſæpe de re iud. quamobrem ſi citatio realiter reproducenda ſit, & per teſtes relatio exequutoris recognoſcenda, uelu ti ſpecies probationis non eſſet ulterius differenda niſi forte diceremus ꝙ iſta uerbalis reproductio facta in termino faceret realem extra terminū ſubſequutam retro trahi, ita ut fingeretur facta in termino, ad nota.per Bal.in.c.i. in prin. extra de fid. inſtru.per Fely.in.c.licet cauſſam col.xiii. in princ. extra de probatio. Altera utilitas eſt quæ ex uerbali hac productione reſultat & certior, quod ſi reus ante realem reproductionem compareat per ſe uel procuratorem legitimum propter præſumptionem exequutæ citationis, quæ ut ſupradiximus ex comparitione oritur, releuaretur actor à reali hac citationis & exequutionis productione, Rota deciſ.prędicta.637. in ant. & conſequenter ab impenſa regeſti, quæ in regeſtratura ſimilis reproductionis tenorisq; dictæ citationis & eius exequutionis necnon examinis teſtium ſuper recognitione aliàs fieret, quæ eſſet ad minus duorum aureorum.

Procuratoris interrogādi in initio iudicii utilitas.

Citatio contra putantes intereſſe.

Addo ꝙ minus poterit actor contra reum ſic citatum & non comparentē tanquam contra contumacem per audientiam contradictarum procedere,ubi citatus eſſet uigore clauſulæ , omnesq́ alios ſua intereſſe putantes , uel ſi nominatus eſſet in citatione , non tamen ſimpliciter, ſed cum conditione quatenus prætenderet intereſſe , idq́ ea ratione quòd ſimilis citatio non arctet ad comparendum , niſi quatenus , citatus uelit ad cauſſam uenire , eſt enim monitoria potius hæc citatio quàm arctatoria ad nota per Inno.& Hoſtien. in. c.dilecti de exceptio . Quòd ſi contra eum procederetur, proceſſus eſſet nullus tanquam fundatus in contumacia,quæ non erat. c. ſanctæ Mariæ de conſtit.c. inter quatuor de maio. & obed. c. i. &. c . quoniam ergo ut lite non conteſta . Fateor tamen quòd ſibi præiudicaret ſententia pro actore contra alios nō comparentes data ad effectū ut uolens poſtea agere impediatur,idq́ ꝙ ſciuerit & paſſus fuerit eius cauſſam agi,nec perſonaliter citatus poſſet prætendere ignorantiam proceſſus,argu.d.c.quamuis &.c. ſuborta de re iudic.&.l.ſæpe.ff.eodem tit.non tamē ad effectum ut ſi poſſeſſor eſſet impediatur retinere rem uel beneficium de quibus ageretur.Nunquam enim ſimilis ſententia tametſi apta impedire,ut ſic citatus non agat , ſatis erit ad impediendam retentionem ſed ad hoc ut ſimilis ſententia contra ſic citatum exequi poſſit , non eſſet ſic generalis & incerta contra omnes intereſſe putantes ferenda ſententia inſtit . de actio . §. curare . l. i . de ſenten. quæ ſine certa quanti. per totum . Quæ omnia procedunt ubi quis non eſſet in citatione nominatus , ſed uigore præſcriptæ clauſulæ generalis citatus eſſet per exequutionem in ſpecie , quæ exequutio in Ro . Cu . de æquitate tolleratur . Secus autem ubi fuiſſet in citatione à iudice nominatus,Rota de cita . & dilatio . ſi impetretur 419 . quam pro prædictis omnibus omnino uidebis , ubi etiam

collector ſuadet pro conſilio actori, qui contra ſic citatum proceſſiſſet, ut obtineat commiſſionem reualidatoriã proceſſus & refert collector fuiſſe in ſuo caſu cõceſſam, licet ut ipſe credit minus iuſte.

Verum ſi reus cepto iam proceſſu per actorẽ ſuperueniat. Videamus qualiter audiendus ſit in quauis parte iuditij & admitti ſolet ad cauſſam in ſtatu in quo reperit eam, nec alias precedens eius contumacia mulctari ſolet, niſi quod actus facti tenẽt, in eius preiudicium poſtquam ſciuit cauſſam ſuam tractari, nec poteſt prætendere ignorantiam argumento. d. c. quamuis & . c. ſuborta de re iud. & l. ſæpe. ff. eo. tit. Præiuditium autem poteſt eſſe multiplex. Finge quòd actor in teſtium examine properaſſet abſque interrogatorijs rei preiudicarent. n. ac ſi cum eis examinati eſſent, ſuccurreretur tamen in hoc reo, ſi uellet teſtes expenſis ſuis ſuper interrogatorijs repeti. Rurſus finge ꝙ poſt terminũ ad articulandum ritè & rectè ſeruatum ſuperueniret, nõ poterit amplius dare obiectus Rota decis. x. nu. vi in ultimis in fi. Idem ſi poſt dilationes datas ſiue terminos ut aiunt ſeruatos, quia non concederetur de nouo neque ulterius expectabitur niſi inquantum uidebitur auditori. Idem quoque ſi poſt unam uel plures ſentẽtias latas cõpareat, quia connumerabuntur ad cõſtitutionem triũ et rei iudicatæ, idem deniq; ſi poſt latam ſententiã lapſaq; tempora ad appellandũ, quia præiudicabit ſibi lapſus tẽporis et amplius nõ appellabit, prout inferius dicemus. Quòd ſi ſuperueniat reus cõtumax poſt primam ſentẽtiã infra tẽpus tamẽ ad appellãdũ audiri ſolet ſimpliciter appellans abſq; ulla expẽſarũ refectione pro mulcta ſuę cõtumaciæ fuerit perſonaliter alias' ve in exequutione citationis apprehẽſus. ſi uerò poſt tempora ad appellandum ſuperueniat, & tũc aut reus in exequutiõe citationis ꝑſonaliter fuit apprehẽſus, & nõ alias uia ordinaria appellationis audiretur, ſed extraordinaria reſtitutionis refectis

dumtamen expenſis in quibus actorem fatigauit, arg.tex.in.c.exceptionem de exceptio. nec alias co geretur hoc caſu dimittere poſſeſſionẽ & iudicato aliter parere,quaſi cauſſa non fuerit parte abſente plenè diſcuſſa,cuius merita partium aſſertione pã duntur.l.fi.C.ſi per uim uel alio me. Aut non fuit reus contumax in exequutione citationis perſonaliter apprehenſus,& tunc nõ erit neceſſaria uia reſtitutionis extraordinaria.Sed poterit reus ſimpliciter à die notitiæ appellationẽ emittere, & ſignatura dabit cõmiſsionem ſimplicis appellationis cauſſæ à die habitæ notitiæ,cum clauſula tamen, prout de iure, Rota de appell.cum iura. 303.in no. Si uero reus contumax ſuperueniat poſt duas uel tres conformes per audientiam latas, tunc pp nimiam contumaciam partis non daretur reſtitutio,niſi cũ clauſula,Parito iudicato,ad te.in.l.fulcinius.§.fi.ibi pp nimiam contumaciam.ff.ex quibus cau. in poſſ. eatur.Quæ clauſula importat dimiſsionẽ poſſeſſionis reſtitutionem fructuum perceptorum et expenſarum litis ſolutionem, mitigaretur tamen iſte rigor,ubi reus contumax allegaret paupertatem, ob quam ſignatura daret ſibi commiſsionem reſtitutionis dilata ſeu reſeruata in fine litis fructuum & expenſarũ ſolutione ſub hac formula reſcripti. Placet D. N. Pape dimiſſa poſſeſſione conſtito de oratoris paupertate. Paupertas enim & ſi à reſtitutione fructuum & expenſarum ſolutione excuſet, non tamen à dimiſsione poſſeſsionis quam poteſt reus quantumcunque pauper facilè dimittere, ad tex.in. c.olim de reſti ſpolia.quæ procedunt etiam ubi aduerſus tres cõformes reſtitutio peteretur.Caſſa.deciſ. x. de reſcrip. qui etiam ſtrictius loquitur, ubi ſcilicet latæ eſſent non per audientiam, ſed in contradictorio iudicio,in qua reſtitutionis ſpecie mos Signaturæ fuit,ſi cauſſa beneficialis ſit reſtitutionem gratioſè concedere,quòd ſi prophana,cauſſam reſtitutionis duntaxat iudicibus committere

Paupertas hic non excuſat.

prout de iure,Staph.de lit,gra.& iuſt.char.163.

Generaliter autem uolentibus uia reſtitutionis audiri,pręfinitum eſt à lege tempus quadriennij,ad tex.in.l.ſi C.de reſti.in integ.idq; etiam ſi eſſet eccleſia ad.c.i.eo.tit.in vi.& computabitur à die ultimæ ſententiæ. Rota.de reſti.in integ . latis tribus165.in no.Quòd ſi poſt quadriennium contumax ueniat, etiamſi eccleſia eſſet non admitteretur niſi iuſta ſubeſſet cauſſa,ex qua condemnatus ueniret de iure etiam poſt quadriennium audiendus,utpote ratione legitimi impedimenti, ad tex. in d.c.i.de reſti.in integ.in vi. cum nota . Quo caſu opus eſſet impetrantem in commiſſione de lapſu quadriennij mentionem facere,& pro obtinenda reſtitutione,uel eius commiſſione iuxta naturã cauſe narrare quòd iuſta ſubeſſet cauſſa,& ſignatura ſuper omnibus reſcriberet , prout de iure,ut ſupra docuimus. Reſtitutio intra quadriennium petitur.

Cæterum mortuo reo in quacunque parte iudicij,cauſſa beneficialis ſit,ſolet palatium actori concedere proceſſum,per audientiam contradictarum cõtra intereſſe putãtes,ad effectũ non ſolum adiudicationis beneficij,uel ad relaxationẽ fructuũ fortẽ ſequeſtratorũ , Rota de reſcrip. in cauſſa beneficiali 144.in no . Verũ etiam ad effectũ abſolutoriæ quæ poteſt eſſe utilis ad multos effectus, Caſſa.dec. i.de ſenten.& re iud.nec ulterius citãdus eſſet procurator defuncti etiã dominus litis effectus , Caſſa. d.dec de appellatio.nu.iij.Secus ſi ꝓphana , in qua citandi ſunt hæredes ſi qui appareant,ſin autẽ dãdus eſſet curator hæreditati iacẽti,niſi forte ſuperſtes eſſet aliquis defuncti procurator, qui dominus litis effectus fuiſſet,cõtra quẽ poſſet in ſimili cauſſa ad ulteriora procedi,& ſententia cõtra eũ lata here ditati præiudicaret,prout etiã tenuit Rota meo tẽpore & me inſtãte in una Veneta bonorũ inter illuſtrẽ dominũ Comitẽ Pitiliani cliẽtẽ meũ, & dominos de Allidoſiis ex altera corã.R.P.D. Aquen. Mortuo Beneficiario quomodo ꝓcedendum.

Cap. V
De eiſdem ac de procuratoribus.

Contra procuratores oppenere licitum eſt.

NOnnunquam etiam litigatores ab initio uel alias comparent, per procuratores ſuos, tunc ſi actoris uel rei uices geris, procuratorium ex aduerſo comparentis imprimis diligenterq; reſpicies. Quòd ſi minus ſufficiens ſeu minus legitimum cõpereris, tunc ſi rei uices geſſeris, cuius proprium eſt inducias querere, ſatis erit tibi excipere contra procuratorem, & proteſtari ne audiatur, niſi de magis legitimo doceat mandato, & ita ſibi proceſſum impedire, niſi tua fortè intereſſet abſolutoriam obtinere, uel alias cauſſam expediri, uel fortè auditor cauſſæ prout mihi rei partes defendenti pluries contigit uelit nihilominus in cauſſa procedere nec alias tibi expediat à ſpreta exceptione appellare. Non denegabit tamen auditor hoc caſu pro cautela eius qui dubitat & excipit de uiribus mandati alterius partis proceſſum per audientiam contradictarum præuia dilatione ſimili procuratori ad docendum de magis legitimo mandato. Rota de citati. ad partes nota quòd ſi aliquis 245. in anti. Caſſa. dec. vi. ut li. pen. nu. 4. Idem dixero ſi non partes rei, ſed potius actoris ſuſtinebis, utroque tamen caſu ſolent cauti procuratores duplicem facere proceſſum, citando ſcilicet principalem per audientiam contradictarum, & nihilominus procuratorem quoque de cuius mandato dubitatur per curſores quatenus tamen procurator. Is enim qui procuratorem miſit minus legitimum pro non comparente & contumace habetur. l. i. §. unus autem. ff. de procu. Vbi Paul. & alii, idem ſi legitimum non tamen acceptantem, utique enim contumax reputabitur & contra ipſum tanquam contra contumacem ſolet palatium abſque alia monitione ſeu compulſione ſimilis procuratoris ad acceptãdũ uel recuſandũ onus mãdati proceſſum ꝑ audiẽtiã contradictarũ concedere. Egi. decis. 681.

681.ſi citatus de procu. Solent tamē nōnulli prius ſimiles monitiones & compulſiones per cenſuras ad acceptandum uel recuſandum præmittere, idq́ ut urbanius agant,& plerunque etiam eorum inſcitia ſuadente uel uerius cogente,ſunt enim urbanæ potius quam neceſſariæ.

Acceptari debet manda tum.

Pluriſariam autem contingere poteſt,ut de procuratorio alterius partis apud acta liqueat, non tamen de acceptatione procuratoris in eo dati. Finge ꝙ is qui datus eſt procurator facultatem ſubſtituēdi in procuratorio haberet,& ad effectum ſubſtituē di tantum acceptando, alium loco ſui abſentem, uel ſi preſentem non acceptantē tamen ſubſtituiſſet,præſens enim & tacens in hac ſpecie pro conſentiente non habetur,ꝙ procurationis onus ſit inducatq́ obligationem & actionem mandati contrariam,toto titu.mandati.ff.&.c.& in onerosis ac obligatoriis preſens & tacens pro conſentiente non habetur, ſed pro contradicente, ad nota. per Bar. in.l.quo enim.ff.rem ratam haberi.& in.l.fil.fam.ff. ad macedo.& per Dyn. in regula is qui tacet conſentire uidetur,in addict.ibi. nota tamen ꝙ in onerosis,allegat text. in materia noſtra rotundum in l.filius famil.§.inuitus.ff.de procurato. Adſtipulantur nota. in additio. ad Rotam.145. ſi procurator de procura.in no.glo. uerbo aſſenſum in Clem.i.de procu. Idem ſi plures eſſent in procuratorio nominati non in ſolidum, & unus tantum produxit illud,uel ſi inſolidum, is tamen qui produxit mortuus eſſet uel abeſſet,uel denique ſi procuratorium à tertio extraneo productū reperiretur. Solet enim cauti procuratores hac productione uti, ubi à quoquam tranſmitteretur ſibi generale mandatum, uellet tamen procurator datus in particulari duntaxat cauſſa procurationis onus & cum ſimili proteſtatione acceptare, quæ in palatio admitti ſolet, Rota de procu.nota ꝙ ubi procurator xxxij.in anti.ea ratione quia ſi procuratorium generale per ſe-

ipſum produceret, Procurator in eo nominatus,& ſi proteſtaretur quòd ad certam cauſſam acceptaret, iſta proteſtatio eſſet contraria facto præcedenti, eo enim ipſo quòd procuratorium per ſeipſum produxit, conſtat receptionem inſtrumenti & ipſius chartæ præceſſiſſe, quæ utpote actus poſitiuus mandati acceptationē inducit in omnibus in procuratorio contentis, niſi doceretur ꝙ in ipſa præſentatione inſtrumenti ſibi facta ſimilem feciſſet proteſtationem, ad tex. cum glo. uerbo aſſenſum.& nota per alios in Clem.i.de procur.& nota.in additio.ad.d.deciſ.145.in no.

Intantum uerò eſt huius procuratorii muneris neceſſaria acceptatio, ut expreſſum de iure ciuili,& ſecundum canones tacitum per actum tamen poſitiuum deſyderet cōſenſum facto uel uerbis, ad tex. in.d.§.inuitus glo.uerbo aſſenſum & nota.per alios in.d. Clem.i.de procura.

Acceptare quando quis dicatur. Quamobrem ſupra diximus eum qui preſens eſſet dum conſtitueretur, & dum notarius de procuratorio rogatus ſuo inſtrumento aſſeruiſſet preſentem non uideri acceptantem.d.l.filius fam.§.inuitus.ff.de procura.

Idem dicerem in eo qui conſtitutus eſſet, & antequàm alias acceptaret, pateretur ſe in cauſſa citari& ſecum procedi nūquam recuſans, dummodo ultra iſtam patientiam non faceret aliquem actum poſitiuum, ad.d.§.inuitus & glo.in.d.Clem.i.de procu. Alludit Rota Caſſa.dec.iij.de reſcrip.

De ſubſtituto a ꝓcuratore. Idem quoque in eo, qui conſtitutus eſſet, cum facultate ſubſtituendi, & antequam aliàs acceptaſſet in uim facultatis huiuſmodi ſimpliciter ſubſtituiſſet, nec alias dixiſſet ſe procurationis onus acceptare ſimpliciter uel ad eum effectum, non induceretur enim per ſimilem actum acceptatio mandati, minus ad effectum ſubſtituēdi, imò nulla eſſet ſubſtitutio. Rota deciſ. 145. Adeo ut neuter ipſorum ſubſtituens ſcilicet neq; ſubſtitutus citādus eſſet,&

adhuc cõtra principalem daretur proceſſus per audientiam, Rota d. deciſ. 145. in no. Veluti procederetur etiã contra eũ cuius procurator licet eſſet in curia, non tamen produxiſſet adhuc mandatũ. Rota deciſ. 169. ſi rigore. de procu. in no. uel ſi poſtquã produxiſſet & ꝓcurationis onus acceptaſſet, à Ro. Cu. receſsiſſet, Rota faſtoli cauſſa xxx. nu. ij. uel moreretur, utroq; enim caſu, docto de abſentia uel obitu, iuxta caſus contingentiam, ſolet palatium ſimilem proceſſum per audientiam alteri parti concedere, & quandoque etiam in caſum mortis, nõ niſi intimata principali morte procuratoris. Egi. conclu. 495. licet mors procuratoris. de iudit. Quod noſtro tempore non ſeruatur, debet. n. is qui procuratorem miſit uigilare rebus ſuis, idq; etiam ſi procurator mortuus, iam dominus litis effectus uiuens alium ſubſtituiſſet modo ſuperſtitem, resq; tempore mortis ſubſtituentis eſſet adhuc integra reſpectu ſubſtituti, utpote quòd ſubſtitutus adhuc procurationis onus non acceptaſſet, finitum enim eſſet mandatum ex ſubſtitutione, ex quo procurator principalis iure proprio ſubſtituit, & contra principalem daretur proceſſus per audientiam, docto tantum de procuratoris ſubſtituentis obitu, ommiſſa perſona ſubſtituti: ſecus ſi principalis procurator non iure proprio & tanquam dominus litis effectus, ſed uigore facultatis ſubſtituendi in ſuo procuratorio forſan datæ, nõ extingueretur enim hoc caſu mandatum ex ſubſtitutione per mortem ſubſtituentis, ſi tamen dominus ſuperuiuat, ueluti eius nomine datum, Rota de procu. ſi aliquis 414. in not. & in deciſ. Biſignet. ix. num. ix. in ultimis. Egi. conclu. vi. mortuo procuratore, ſecus ſi his caſibus ſubſtitutus præmoreretur principali procuratore ſuperſtite, remaneret enim tunc procurator is qui ſubſtituit quouis modo ſubſtituiſſet, etiam ſi in ſubſtitutione ad effectum ſubſtituendi tantum procurationis onus acceptaſſet

prout poſſet, Rota de procu. nota ꝙ ubi procurator xxxij. in anti. nec aliàs per audientiã, ſed ſecũ procedendum eſſet, teneretur ipſe principalis procurator etiam notario actuario de ſalario ſuo reſpondere, ſi tamen principalis cauſſæ non eſſet præſens in curia, quo caſu ſolent procuratores à ſolutione regeſti diſpenſari, Rota de procur. licet procurator deciſ. 303. in no. Caſſa. deciſ. i. de procurat. nu. iij. Idq; ea ratione quod licet conſuetudo Rom. Cur. obliget eos ad iſtam Notarii mercedem, id tamen nonniſi in defectum pręſentiæ principalis & quaſi in ſubſidium, ut ipſis Notariis cauſſarum actuariis omni caſu conſultum ſit, cum maxime frequentiores in Ro. Cu. tractentur in litigatorum abſentiam quam præſentiam cauſſæ, contra quos conſultum ſatis non eſſet ipſis Notariis, neq; litigatori cauſſæ expeditionem proſequenti, qui plerunque altera parte non ſoluente cogitur eius partem animo recuperandi ſub nomine depoſiti Notario ſoluere, præuia tamen iudiciali monitione ad ſoluendum infra tres dies, & dilatione tridua iã elapſa. Quo caſu ſolet is, qui deponit de ſuo depoſito fidem ab ipſo Notario per cedulam manu ſua uel ſubſtituti recipere, quæ poſtmodũ apud ordinarios iudices paratam habet exequutionem & ad ſolam citationẽ partis ad dicendum contra ipſam & ſoluendum iuxta eius formam alias tradi mandatum exequutiuum, ſolent iudices exequi & manum militaré preſtare mandatum exequutiuum decernentes.

Admittitur ſubſtitutus ꝓ domino litis.

Admittit autem ſacrum palatium pro domino litis effecto etiam eum, qui litem non fuiſſet conteſtatus, ſed qui poſt litis conteſtationem in cauſſa ſuperuenerit, uel citra ipſam conteſtationem in cauſſa tamen in qua non deſyderetur, aliquos fecerit actus ſucceſſiuos ſolitos ſcilicet poſt ipſam conteſtationem fieri, Rota de procura. procurator ſubſtitutus 226. in no. Imò non ſolum eum qui principalis ſit procurator, ſed ſubſtitutus quoque ab eo

quandoquidem ſubſtitutus etiam per litis conteſtationem, & actus ſuccedaneos quos ſupradiximus dominus litis euadit, Rota.d.deciſ.122.in no.Biſignet,diciſ.x.nu.ix.in ultimis.Idem ſeruatum eſt in tutore & curatore,qui ſimiliter à lege per litis cõteſtationem uel actus ſuccedaneos ut ſupra ſubſtituẽdi facultatem accipiunt, quam ab homine habere non poſſunt,etiam ſi iudex in deputatione ipſorũ dixiſſet cum facultate ſubſtituendi,Rota Biſignet. d.deciſ.x.dub.ix.in ultimis, ſed An procurator ad cauſſas indefinite, uel etiam cum collectiua omnes datus poterit eſſe procurator in cauſſa beneficiali & alias ſpirituali. Lapus uult ꝙ non & ꝙ in ſimilibus ſpeciale mandatum deſyderetur,in Clem.non poteſt de procu.Butrius contra in e.decernimus de iudi.uerſi.ſi quæritur an poſſit.Vltima pars uſu recepta eſt in palatio.Egi.de procur.generale conclu. v.Extendetur quoq; ſimile mãdatum cũ collectiuo omnes nedum ad preſentes uerum etiam ad futuros Rota dec.413.fuit dubitatum de procu.in no. licet collector in additio. ad deciſ.xix. Fuit dubitatum etiam de procura.in no.uideatur limitare hoc dictum ad caſum conſtituentis ante lites ut tunc extendantur ad futuras alias ſecus,ut ibi.

Amplius ſi ad cauſſas deuolutas & de iuris neceſſitate in Rom.Cu.tractandas fuerit procurator conſtitutus poterit ſecum agi etiam in cauſſa non deuoluta neque in Ro.Cu.de iuris neceſſitate tractanda,ſi modò in tali cauſſa fuiſſet in Ro.Cu.proceſſum & de nullitate huius proceſſus in Ro.Cu.habiti ageretur. Vſu enim receptum eſt, ut articulus nullitatis proceſſus in Rom.Cu. habiti, tametſi in cauſſa aliàs ad partes remiſſibili nunquam remittatur. Egi.de procu. ſecundo procurator conclu.306, Idem in cauſſa principali licet non aliàs deuoluta, ſed in uim ſpecialis commiſſionis Papæ commiſſa, Rota de commiſſio. & procur. nota, quòd ſi poſt 476, in antiq. **De cauſis deuolutis tractandis.**

Addo quod cõſtitutus ad tractandum cauſſas in Romana Curia . utique poterit eas tractare in eodem loco ſi forte contingeret curiam abinde alio transferri.Dumtamen cauſſę de mandato Papę in eodem remanerent loco. Vbi.n. Papa ibi Ro.Cur. eſſe cenſetur,quod ſolent Pont.noſtris temporibus ſuis cancellariæ regulis ad caſum ubi contingeret receſſus ultra duas dietas limitare . Quo caſu nullã admittunt Romanæ Cu.diuiſionem, ſed eandem utroque loco cenſeri uolunt, quæ regula eſſet tempore diui Pauli ob longiores eius ac frequentiores curſitationes,ad plures dietas extendenda.

Procurator contra unum cõſtitutus nõ comparet cõtra alium.

Illud quoque non ignorabis ꝙ procuratorium datum reſpectu certæ perſonæ non inſeruit reſpectu alterius etiam ſi de eadem re agendum eſſet. Egi.de procu. procurator conſtitutus conclu. 313. Rota de commiſſio. & procur. ſi cauſſa.456.in no. Minus inter eaſdẽ perſonas inſeruiet, niſi ad cauſſas in eo expreſſas . Rota deciſ.171.ſi.A. conſtituat de procur.in no. Extenderemus tamen illud ad cõſequutiua & incidentia cauſſæ expreſſæ etiam ſi cõſequutiua & incidentia huiuſmodi ubi non in ſequelam uenirent ſpeciale deſyderarent mandatũ, ad nota per Butr.in.c. nonnulli.§.ſunt & alii uerſi. quero.Eodem exemplo ſeruat palatium, ut procurator ad cauſſam principalem datus nõ autem ſpecialiter ad petendum reſtitutionem in integrum, prout alias ad principaliter petendum eam requiritur ut admittatur,ſi reſtitutio in integrũ non principaliter ſed incidenter à cauſſa principali poſtuletur,eadem quoque ratione eodem in palatio ſeruatum eſt ,ut procurator ſimpliciter ad agendum & defendendum cõſtitutus appellare poſſit non etiã appellationem proſequi,Rota deci.xxi.ſi dominus principalis de procura.in no.quaſi appellatio ſit de conſequutiuis prioris inſtantiæ, ad quam ſimile mandatum dumtaxat extenditur , & proſequi appellationem ſequiorem inſtantiam concernere po-

tius uideatur, niſi forte in mandato diceretur expreſſe etiam ad appellandum & proſequendum. Quo caſu non ſolum mandatũ extenditur ad proſequutionem appellationis, uerumetiam ſi is qui datus eſſet procurator à lata ſententia appellaſſet, cogeretur emiſſam appellationem proſequi, aduerſus nota.in.c.non iniuſte de procura. idq́ etiam ſi in ipſa appellatione proteſtatus fuiſſet nolle proſequutioni aſtringi. Rota deciſ.107. ſi procurator de procurato.in no.

Generaliter uerò uſu receptum eſt in palatio ut in omni cauſſa in qua de calumnia iurandum ſit ut procurator nedum in animam principalis rerũ etiã eius propriam iurare teneatur, Rota deci.307. quidam de iuramento calum. in no.& deci.491.nota ꝙ procurator de iuramento calum. in anti.

Cęterum ſi plures procuratores in eadem cauſſa dati ſint, non etiam in ſolidum, receptum eſt, ut cũ uno duntaxat ualeat proceſſus in cauſſa beneficiali, ad.c.ſi duo.§.ſanè de procu.lib.vi.Rota de procu. ſi in cauſſa benef.107.in no.

De petitorio ac poſſeſſorio ac alterius ſuſpenſione.

Cap. vj.

GEneraliter uerò ubi quis commiſsionem ſuper beneficio uel alia re ſimpliciter impetraret, & cauſſam ut ſupra introduxerit, nec aliàs ſe ad alterum reſtringat cauſa cenſebitur tam ſuper poſſesſione quàm ſuper proprietate commiſſa & introducta Caſſa.deciſ.ix.de cau.poſſ.& proprieta.Egi.concluſi.606.concluſio.d.poſſ. & proprieta. & ratio uidetur in promptu, quia licet poſſeſſorium & petitorium ſint duæ cauſſæ æquè principaliter & ſe inuicem non contingentes.l.naturaliter.§.nihil commune.ff de acqui. poſſ. Si tamen faciamus relationem de una ad aliam, petitorium uidetur principa-

Cõmiſſa cauſa cenſetur tã ſuper petitorio quam ſuper poſſeſſorio.

lius & trahit ad ſe poſſeſſorium.c.cum eccleſia.c.cũ dilectus de cau.poſſ.& proprie. Quod etiam amplia tur ubi cauſſa nõ committeretur expreſſe ſuper beneficio uel alia re, ſed ad preces poſſeſſoris ſuper iactationibus & moleſtationibus, cenſeretur enim tunc cauſſa quoq; negocii principalis commiſſa & tam poſſesſionis quàm proprietatis Caſſa. d.deciſ. ix.de cau.poſſ.& proprie.nu.viij.

Suſpendi quā do poſſit petitorium.

Nec poterit ſuper altero quis proceſſum impedire ac utrunque unica ſententia expedietur,iuxta regulam.c.cum dilectus de ca. poſſ.& proprie. niſi alterum expreſſe ſuſpenderetur,quæ in cauſſa ut præmittitur commiſſa admitteretur. Caſſa.ibidem nu. viij.Quo caſu conſueuit fieri cedula quædam ſuſpẽſionis alterius negocii,cuius cedulæ formam licebit uidere apud libellum cui formularii procuratorum & Aduocatorum nomen inſcribit.

Quæ tamen ſuſpenſio non eſt generaliter permiſſa, ſed uſque ad concluſionem tantum & non poſt,Rota deciſ.lxix.nota ꝙ in cauſſa de cau.poſſ.& proprie.in antiq. Admittitur tamen poſtmodum lata ſententia in cauſſa appellationis,Rota ibidem amplius non admitteretur etiam ubi reus iam probaſſet ius habere in proprietate, Rota ibidem,minusq; poſt indictas uacationes fieri poterit ad effectum ut in poſſeſſorio procederetur tanquam in caſu excepto in ipſa uacationum indictione,Rota deciſ.140.in no. de cauſſa poſſ. & proprieta. & de fer. tempo. & 94. in antiq. nota quod tempore feriarum de feriis.

Admoneo tamen ꝙ ſi ab una parte fiat, ad aliã quoque extendi ſolet,ac ab utraque parte facta cenſebitur,Rota.in antiq.deciſ.625.ſi auditor de cauſſa poſſesſio.& proprieta. amplius quod hæc ſuſpenſio poterit quandocunque reuocari, & ad priſtinũ iudicii ſtatum reuerti,idq; etiã tacite, utpote ſi quis poſt ſuſpenſionem ſimpliciter daret materias uel ſcripturas negocium ſuſpenſum concernentes,cen

ſeretur enim tunc à ſuſpenſione receſſum, etiam ſi in ſuſpenſione ipſa fuiſſet ſuſpendens proteſtatus quod non intendebat à ſuſpenſione recedere niſi hoc exprimeret, per actum ſuſpenſioni cõtrarium, uideretur à proteſtatione receſſum ad no. in. c. m. de conſt. c. ſollicitudinem de appel. Rota. dec. 250. ſi ſuſpendens de cauſſ. poſſ. & proprie.

Sed & maius dubium eſt. Vtrum is qui ſemel ſuſpendit, & poſtmodum reuocata ſuſpenſione ad negocium ſuſpẽſum rediit, poterit iterum illud idem negocium ſuſpendere, & collector. d. deciſ. 250. in no. mouet nec aliàs diſſoluit.

Omni tamen caſu, quo ſuſpenſio de una parte facta ſit, ſi altera commiſſionem impetret, ut Iudex ſuſpenſione non obſtante ſuper utroque procedat, Poterit nihilominus iudex ſuper poſſeſſione prius pronunciare ſi de ea prius liquebit, Nec ſuperflua erit commiſſio, quæ non prohibet quin Iudex poſſit ſuper altera duntaxat iudicare, Sed conceditur ut ſuper utroque poſſit ubi aliàs non poterat obſtante ſuſpenſione. Sicq; impedimentum ſuſpenſionis tantum remouet, Egi. conclu. 506. quod de queſtione, de ordi. cognitio.

Denique & aliud quoque operabitur hæc ſuſpenſio, ut ſi in ſecunda fiat inſtantia, ſuſpendit quoq; effectum iurium in prima productorum, quæ & ſi ſatis aliàs eſſent ad diſcolorandum titulum actoris in iudicio poſſeſſorio, ſi ſuperueniat ſuſpenſio impedit ne poſſint ſuum effectum facere, nec aliàs inſeruiunt reo ad diſcolorandum titulum actoris in iudicio poſſeſſorio, Rota deciſ. 593. A. de cau. poſſ. & proprie. in no. & ſic remouet obſtaculum iurium pro parte rei productorum quantum diſcolorant titulum actoris, non autem inquantum probarent de proprio iure rei, quia hoc caſu non ſolum non impediret ſuſpenſio earum effectum, uerum nec admitteretur, Rota. d. deciſ. lxix. nota ꝙ in cauſſa de cauſſa poſſ. & proprie. in antiq.

DE CAVSIS EX NATVRA *cauſſæ uel ex Principis reſcripto ſummarijs.*

Cap. 1.

INTRODVCTA iã cauſſa in Ro. Cu. altero ex præſcriptis modis, modo inſtruere oportet mi Pellee, qualis erit in iudicijs procedendi tela, Proceſſus enim de iure & in obſeruatione terminorum ex ſtylo ſacri Palatii difformis eſt ſecundum naturam cauſſarũ, Quia ſi cauſſa ſit beneficialis, matrimonialis, uſurarum: uel decimarum, eſt de ſui natura ſummaria, ad clẽ. diſpend. de iudi. Si uerò cauſſa ſit prophana, Viduarum tamen uel pupillorum, uel ſi aliarum perſonarum ualorem tamen quingentorum non excedat, & proceſſus erit ex diſpoſitione Bullæ innocentianæ ſummarius arbitrio Auditoris & de conſenſu aliorum Coauditorum ad.d. extrauag. ſeu conſtitu. Innoc. vi. Quòd ſi cauſſa alias ſit ordinaria reſcribat nihilominus Princeps ſuo reſcripto cauſſam ſummariè ſimpliciter &c. tractandam, Modus procedendi in ſimilibus traditur de iure in clem. ſæpe de uerbo. ſignifica. in extrauaga. ad reprimendum quo. in cri. læſ. maieſt. pro. & utrobique notatur. Cõcedit autem Signatura ſummariũ hunc proceſſum paſſim omnibus petentibus niſi cauſſa iniuriarum eſſet, Caſſa. deci. vij. de reſcrip. Eſtq; adeo frequens in hoc uſus ac ſtylus Regentis cancellariæ ad quem hoc reſcribẽdi ac extendendi munus ſpectat; ut ubi ſimilis ſummarius proceſſus patitur in ſui reſcripti extenſione non apponeret uerbũ ſum

marie, ſolemus id in curię potius & obliuioni ipſius Regentis abſcribere, quàm coniectari quod uoluerit negare, Quamobrem conſueuit Rota ante uel etiam poſt ſententiam citata parte mãdare corrigi, & auditor tunc ad Regentem deſtinare ſolet notarium actuarium citata parte ad intereſſendum, & Regens indifferẽter corrigit, & uerbum illud ſummarie ſuo reſcripto addit, qui ſi negaret, ſeruaret nihilominus Rota proceſſum ſic ſummarie factũ, Caſſa.deciſ.vij. de reſcrip. Et ubi cauſſa ſemel ſummarie committatur ſemper ſummaria durat, etiam in ſequioribus inſtantiis, tametſi in earum commiſſionibus nihil de ſummario proceſſu dicatur, Qui ſummarius proceſſus ſemel conceſſus, nedum ad ſequiores inſtantias, uerumetiam ad alios Iudices in cauſſa ſurrogatos extendi ſolet, Caſſa.deciſ. viij. de reſcript.

De dilationibus ac terminorum ſacri Palatij obſeruatione in quauis cauſſa.

Cap. V

SEd quales erunt dilationes ac futura erit in cauſſis terminorum obſeruatio ex ſtylo ſacri Palatii ſatis traditur eo Libello, qui præ manibus Notariorum circumfertur, ac cui Formularium terminorum titulus inſcribitur, cauſſa ſit beneficialis, uel aliàs ſummaria, ſeu prophana, uel aliàs ordinaria. Verum quicquid ſit, id omne ad frigiorem inſtructionem tuam repetam hic ſub compendio, In cauſſis igitur uel de iure, uel ex Principis reſcripto ſummariis, Egi. tradit conclu. xxvij. de iudi. & dila. Tres tantum eſſe terminos ſiue dilationes quaſi de ſubſtantia ipſius iudicii obſeruandos, nempe Ad ponendum, ad Articulandum, & producendum omnia. Verum hodie quatuor erunt & noſtra etas tertio addidit quartum, nẽpe ad dicendũ contra producta. Quatuor igitur erunt

Quatuor ſũt termini ad ſententiam.

termini de ſubſtantia ſine termino ad ſententiam, qui in cauſſa non alias inter dilationes computatur tanquam neceſſarius pro uocatione partis ad ſententiam.c.i.de cau.poſſ. & proprie.l.de unoquoque.ff.de re iud. idq; etiam ſi eſſet Principis ſententia clem.paſtoralis de re iud.Abb in.c.uenerabilem de electio.col.iij.Hi quatuor termini ſi ommitterẽtur ſententia eſſet nulla, ſecus uerò ſi alii, quos tamen cautius erit obſeruaſſe,utpote, Ad libellandũ, ad declarandum & iurandum de calumnia, Ommiſſi tamen non uitiabunt proceſſum non terminus ad libellandum,quia in ſummariis ſine libello proceditur.d.clem. ſæpe de uerb.ſignifi. Non alius ad declarandum, quia non eſt de ſubſtantia,ſed cõtingens tantum, ut infra dicemus, Non denique ultimus ad iurandum de calumnia, quia ſimiliter contingens eſt, & ſi pars non petat poterit hoc iuramentum ommitti.c.i.de iura. calum. in.vi. Sunt autem omnes termini prædicti in prima inſtantia longiores & in ſuccedaneis breuiores, prout infra dicemus, & poteris fuſius apud libellum terminorum Rotæ uidere.

De terminorum obſeruatione in cauſſa beneficiali in quauis eius inſtantia.

Ad dicendum contra commiſſionem	
Ad libellandum,	Singuli ad primã,
Ad declarandum,	
Ad iurandum de calumnia	
Ad articulandum,	Ad duodecimam,
Ad dicendũ cõtra articulos,	Singuli ad ſecundã
Ad producendum omnia,	
Ad dicendũ contra pducta,	

Eodemq; ordine ſeruari debent unus poſt alterum,prout ſupra deſcripſi,præterquam terminum ad declarandum & iurãdum de calumnia, quos ut

iungerem cũ aliis qui tempus ad primã deſyderãt, extra ordinem notaui, poſt alios oẽs ſeruari ſolent.

In ſecunda inſtantia omnes termini prędicti ſeruantur ad primam diem, excepto termino ad articulandum qui ſeruatur ad octauam.

In tertia inſtantia iidem termini omnes ſeruantur ad primam excepto termino ad articulandum, qui ſeruatur ad ſextam.

De terminorum obſeruatione in cauſſa prophana & in quauis eius inſtantia.

Cap. iii

QVòd ſi cauſſa ſit prophana, & de iure habemus modum procedendi in.l.prolatam cum nota. per glo.Bart.& alios. C.de ſenten.& interloquu.omn.iud.ac etiam ex ſtylo ſacri Palatii obſeruatio terminorum difformis eſt ſecundum inſtantias, & in prima ſunt longiores in ſequioribus autem breuiores exemplo beneficialium cauſſarũ de quarum dilationibus proximè loquuti fuimus.

Sunt autem in prophanis cauſsis & in prima inſtantia termini decem, quorum ultimus, uidelicet ad declarandum contingens eſt, alii uerò quaſi de ſubſtantia iudicii, nempe. **Termini decem.**

Ad dicendũ contra cõmisſionem, } Ad primam
Ad libellandum, } Ad octauã,
Ad reſpõdendum Libello, }
Ad conteſtandum litem } Singuli ad primam
Ad iurãdum de calumnia }

Quod ſi citatus differat litem conteſtari compellemus ipſum, & ſeruatis quatuor terminis, Ad conteſtandum litem, primo ſimpliciter, ſecundo ad primam diem, tertio etiam ad primam, addita tamen pœna ſcilicet excommunicationis, & ultimus etiã ad primam, ſed addita clauſula, aliàs ad uidendum ſe declarari, obtinebimus eum declarari, liteq; conteſtata proſequemur, ut infra.

Ad articulandum, ad decimam quintam
Ad dicendũ contra articulos,
Ad producendum omnia
Ad dicendũ contra producta
} Singuli ad ſecũdã
Ad declarandum & iurandum de calumnia, Ad primam

Ad dicendum cõtra declarationes ad primam, ſi dentur facto & in ſcriptis alioquin ſi uerbo tantum non ſeruatur & uidetur potius terminus contingens quam de ſubſtantia.

In ſecunda et tertia inſtantia idem terminus ſeruari debet.

In ſecunda inſtantia ſeruantur omnes iidem termini excepto illo ad reſpondẽdum libello & litem conteſtandum, quo omiſſo reliqui ſeruari ſolent ſinguli ad primam, excepto termino ad articulandum, qui ſeruatur ad octauam, Et terminus ad dicendum contra declarationes ſimiliter eſt contingens, ut proxime dixi.

In tertia inſtantia iidem termini ſeruantur ad primam excepto termino ad articulandum qui ſeruatur ad ſextam.

Quòd ſi cauſſa ſit de penſione: uel aliàs ſuper fructibus alio'ue membro beneficii ſeu eius poſſeſſione: uel denique etiam ſuper beneficio, eccleſiaſtico, ad quod tamen ageretur tanquam ad unitum, omni caſu cenſebitur prophana, & prout in prophanis termini ſubſtantiales ſeruari ſolent, & litis conteſtatio deſyderabitur, Egi. conclu. 617. ſi agit de lit. conteſta.

Nec mirum tibi uidebitur quòd de beneficio eccleſiaſtico, tanquam de re prophana agi poſſit, quia ubi beneficium pretenditur unitum predii loco habetur, Rota. d. deciſ. 369. nota quòd ubi beneficium de unione & art. in antiq. etiam quoad proceſſum & terminorum obſeruationem Egi. d. conclu. 617. quod extendit Egi. etiam ad caſum ubi reus contra quem ageretur ad beneficium tanquã unitum exciperet illud tanquam eccleſiaſticum beneficium iure ſui tituli & ex collatione apoſto-

lica: uel alia ad eum ſpectare, idq; ea ratione, quod ad dignoſcendum iudicium attendimus actionē per actorem intentatam, & ſecundum eam metimur illud, Egi. ibidem, Quamobrem ſi ex diuerſo actor ageret tanquam ad beneficium eccleſiaſticum iure ſui tituli, reus uerò de unione eiuſdem beneficii exciperet, ſecus dicerem cauſſam ſcilicet non prophanam, ſed beneficialem, & prout in beneficiali procedendum eſſe, argumento à ratione, Egi. ibdem.

Ex diuerſo nonnunquàm etiam in prophana cauſſa extra ordinem agimus & prout in beneficialibus terminos obſeruamus, Si modò auditor cauſſæ hunc ſummarium proceſſum litigatori uelit concedere, quem abſq; alio ſpeciali ad hoc reſcripto ex indulto extrauagantis Innocen. vj. de faculta. Audi. Rotæ de aliorum tamen Coauditorum conſilio dare poteſt, idq; duobus tantum caſibus, nempe, ubi uiduarum & pupillorum cauſſa, uſque ad quamcunque ſummam ageretur, quòd tamen reſtringerem ubi pro eorum parte proceſſus fieret, ne id quod fauore introductum eſt operaretur odium aduerſus iuris regulas. Amplius ut inter alias quaſcunque perſonas, ubi tamen ageretur de ſumma uel re ualorem quingentorum non excedentibus eſſetq; (ut opinor) utroque caſu iudicis interloquutio neceſſaria. **Extra ordinem quando dicatur.**

Differunt autem termini ſeu dilationes, quæ in beneficialibus dantur & ſeruantur ab his quæ in prophanis, alia etiam ratione, quòd in cauſſa beneficiali communes ſint actori ſcilicet & reo, Secus in prophana in qua iuris ordo ſeruatur, ſecundum quem dilationes prius dantur actori & exinde reo, cui probandi onus non incumbit, niſi poſtquam actor ſuam probaſset intentionem, ad tex. in. l. ſi quis. C. de exceptio. Rota deciſ. 169. nota de dila. in antiq.

De obſeruatione terminorum in cauſis nullitatum.

Cap. iiij

VErum ſi agatur ſuper nullitate alicuius proceſſus uel ſententiæ, alterius ue actus iudiciarii, utiq; multiplex poteſt eſſe proceſſus, quia ſi nullitas ex eiſdem actis deprehendi poſſet, paucioribus & breuioribus utimur dilationibus, duabus ſcilicet ad dicendum contra commiſſionem ad primam, & dicendum contra ultimo producta ſimiliter ad primam diem, ſcilicet contra proceſſum uel alium actum iudicialem, de cuius nullitate dicatur, & exinde ad ſententiam procedetur, Secus uerò ubi nō ex eiſdem actis, ſed ex aliis exterioribus probationibus ueniat oſtendenda nullitas, hoc.n. caſu, quaſi res maiorem cognitionem deſyderet, plena terminorum obſeruatio neceſſaria erit, iuxta naturam cauſſæ beneficialis ſcilicet uel prophanæ & iuxta inſtantiam in qua tractabitur cauſſa, Rota deciſ. 340. fuit dubitatum de litis conteſta. & de iudi. in no. Quo caſu debet etiam actor in libello exprimere cauſſam nullitatis, quam pretendit, ad nota. per Innoc in.c. cum de re iudi. & per Bart. in lege ſi expreſſe de re iudi. Rota deciſ. 144. nota ꝙ intentans de libell. obla. & de nullita. in antiq.

De obſeruatione terminorum in articulo grauaminis.

Cap. v.

QVòd ſi cauſſa nōn per appellationem à diffinitiua ſed ab interloquutoria & grauamine ſit deuoluta quia ſupradiximus per ſolitā clauſulam ſemper in commiſſionibus ſimilium appellationum apponi ſolitam non cenſeri aduocatum negocium principale, niſi in euentum iuſtificati

cati grauaminis, Ideo pro eius iuſtificatione ſolet fieri proceſſus particularis, qui proprias habet ex ſtylo palatii dilationes infra notatas.

Ad dicendum contra commiſsionem,
Ad dicendum contra appellationem
Ad impugnandum & iuſtificandum, Singuli ad primam.

Exinde poterit iudex ſuper grauamine pronunciare, Quòd ſi appellans iuſtificato grauamine, uelit in negocio quoque principali pronunciari noua opus erit iuxta naturam cauſſæ terminorum obſeruatione ac iudiciali tela.

De obſeruatione terminorum in cauſſa qua quis reus petit abſolutoriam ab obſeruatione iudicij.

Cap. vj.

PLerumque etiam reus ad iudicium tractus acto re negligente procedere, non ualens aliàs abſolutoriam ab impetitis obtinere, inſtat pro abſolutoria ab obſeruatione iudicii, quæ dari non ſolet, niſi datis actori quatuor dilationibus, quæ ſubſtantiales ſunt ſimilis iudicii, uidelicet.

Ad procedendum prout de iure, primo pro prima dilatione.
Secundo pro ſecunda,
Tertio pro tertia } Singuli ad primam,
Quarto pro quarta,

Et exinde reo actore non aliàs procedente neque proſequente cæptum iudicium ad ſimilem abſolutoriam procedi ſolet, Rota deciſ. x. nu. 12. in ultimis.

Solent tamen practici, ſuper hanc telam & terminorum obſeruationem narrata actoris negligentia commiſsionem impetrare, qua ſolet Signatura reſcribere, ut loco iſtorum terminorum ſub-

ſtantialiũ prefigatur terminus peremptorius actori ad procedendum, quo elapſo &c. ad abſolutoriam proceditur.

De obſeruatione terminorum in articulo compulſoriæ generalis decernendæ.

Cap. vij

AD uidendum decerni literas compulſoriales generales in Ciuitate & dioceſi Burgenſibus.
Ad conſtituendum procuratores ad intereſſendum, alias uidendum decerni proceſſum per affixionem ad ualuas Eccleſiæ loci, Omnia unica citatione ad primam.

De terminorum obſeruatione in articulo compulſoriæ ſpecialis.

Cap. viij

QVòd ſi pro ſpeciali compulſoria quis inſtaret, difformis erit terminorum obſeruatio.
Ad dicendum contra commisſionem, ſi eius uigore, petatur, ad primam,
Ad uidendum decerni literas compulſoriales ſpeciales.
Ad concordandum de loco loci & iudice, Etiam ad ſtatim.

Hi omnes termini ſolent etiam unica citatione & audientia inculcari, & ſemper cum decreto competens dilatio dari, ad exequendum eam exemplò remiſſoriæ.

Vtroque caſu compulſoriæ ſcilicet generalis uel ſpecialis, Solet is contra quem petitur citatus comparere, & ſi generalis petatur, quæ nunquam impediri poteſt ſuos apud acta procuratores conſtituit ſi principalis ſit, ſinautem procurator alios loco ſui ſubſtituet, in loco commorantes ad intereſſendum exequutioni dictarum literarum,

& proteſtabitur nihil fieri, niſi procuratore dato citato.

Quod ſi ſpecialis ex aduerso petatur compulſoria, Tu uidebis ſi ex aliquo capite deneganda ſit, & petenti te oppones, in qua ſpecie plerunque euenit, ut res in controuerſiam eat, & locus fiat Aduocatis, ea ratione; quod ſpecialis compulſoria (ut ſupradiximus) annexam habeat dilationem ad partes, qua pendente iudicis officium ſaltem quoad cauſſæ deciſionem conquieſcit ad tex. in. l. ſiue pars. C. de dilation.

De terminorum obſeruatione in articulo remiſſoriæ decernendæ.

Cap. ix.

NOnnunquam etiam ex partibus non ſcripturis tantum ſed etiam teſtium depoſitionibus egemus, Pro quibus inoleuit uſus Literarum remiſſoriarum, qua ſcilicet Iudex teſtis examen ad Iudicem de partibus remittit, pro qua obtinenda ſolet Palatium hos præcipue terminos ſeruare.

Ad dicendum contra commiſsionem, ſi non uigore innocentianæ bullæ, ſed in uim ſpecialis commiſsionis petatur remiſſoria, ad primam.

Ad uidēdum decerni Literas remiſſorias iuxta formam commiſsionis, ſi uigore eiuſdem petantur, alias ad uidendum decerni illas in uim innocentianæ.

Ad concordandum de loco loci & de iudice.

Ad dandum interrogatoria,

Ad uidendum includi articulos,

Ad uidendum iurare portitorem,

Omnes prædicti termini, excepto termino ad dandum interogatoria, qui ſeruatur ad cras ſeruari poterunt etiam ad ſtatim ſi uolueris, eosq; nedum diuiſim, uerumetiā omnes inculcatos, Expectabit tamen iudex tanto tempore ſic citatum antequam

Articulos includat, & rotulum portitori cõſignet, quantum poſſit dare interrogatoria.

Conſueuit tamen ſacrum Palatium petenti remiſſoriam dilationem quoque concedere ad probandum in partibus, utpote duorum menſium, & alteri parti contra quam decernitur, aliam ſucceſſiuam ſemper breuiorem utpote unius menſis, ad effectum ut poſſit ſi uoluerit perſonas teſtium ex aduerſo inducendorum reprobare, & exceptiones ſibi cõtra perſonas ipſorum competentes probare, Prima dicitur probatoria, quam ſolent etiam Patres & breuiorem & longiorem iuxta loci diſtantiam concedere, Amplius & dilationes datas prorogare, ſemel uel pluries, ad probantis, uel reprobantis inſtantiam qua in ſpecie utpote dilationum ſolet Palatium exemplo legis plurimum tribuere iudicis arbitrio. De quibus inferius ſuo loco dicemus.

Quandoque etiam euenit, ut latis una uel duabus ſentẽtiis antequam tertia feratur ſententia, ob non appellationem, uel non legitimam proſequutionem in rem tranſeat iudicatam, & uictor uelit ad exequutionem procedere, tunc dantur uicto ſeu ſeruantur dilationes infraſcriptæ.

Ad dicendum contra commiſſionem qua datur facultas exequendi.

Ad docendum de appellatione ac legitima eius proſequutione.

Primo pro prima dilatione,
Secundo pro ſecunda,
Tertio pro tertia,
Quarto pro quarta, } Singuli ad primam.

Solent tamen practici ut hanc telam ac terminorum obſeruationem euitent, cõmiſſionem impetrare, qua datur ut loco omniũ ſupradictorum terminorum prefigatur terminus uicto ad docẽdum de appellatione legitimaq; eius proſequutione, quo elapſo ad exequutionem procedatur.

De obſeruatione terminorum in crimine uel alio facto notorio.

Cap x

PLerunque etiam res non ordinariam cognitionem deſyderat, utpote, ubi ſuper notorio crimine uel alio facto ageretur, quo caſu iuris ordinem non ſeruamus, imò illum non ſeruare eſt ſecundum iuris ordinem procedere, extra de iureiurand.c.ad noſtram.iij.q. Quamobrem extraordinariam uocamus eorum cognitionem, quæ traditur extra de accu.c. qualiter.ij.§. ad corrigendos & de ſymo.c.licet heli. in princ. Amplius in ſimilibus nulle recipiuntur probationes extra de accuſa.c. euidentiam extra de cohabi.cleri. & mulie.c.tua.ij. queſt.i.c.manifeſta &.c.de manifeſta &.c.ſcelus.l.ea quidem.C. de accuſa. Nullum porrigemus Libellum neque ulla cauſſæ cognitio adhibetur, extra de fil. presby.c. quoniam, Hinc ſacrum Palatium ommiſſa omni tela in ſimilibus, his duntaxat utitur terminis.

Ad dicendum contra commisſionem, quæ Iudici iuris dictionem tribuit, Exinde dabit actor articulos ſuæ intentionis, & citabitur reus ad dicendum contra articulos, quibus tantum præmisſis abſque alia tela ac terminorum obſeruatione ad ſententiam procedetur.

Adnotationes communes circa terminorum obſeruationem.

Cap xi

DIximus ſupra terminos ſeruari aliquos ad primam uel ad ſecundam, nonnullos etiam ad ſextam, octauam, duodecimam, & decimam quintam, Modò poſſet quis probabiliter dubitare, quam intelligemus primam, ſecundam, ſextam, octauam,

quam deniq; duodecimam, & decimam quintam, an forte dies iuridicas, uel potius currentes computabimus, & reſpondi intelligendum eſſe de currentibus utpote ſi quis citetur ad duodecimam, intelligemus de duodecima currenti, ſiquidem iuridica fuerit; ſin autem de prima poſt duodecimam iuridica immediate ſequente, & ſic de ſingulis, exceptis tamen dilationibus quæ communiter dari ſolent ad ſecundam, in quibus non computamus dies currētes ſed duas iuridicas expectabimus etiam ſi plures interponerentur currentes.

In ſecunda inſtātia dilationes ille dātur quę in prima

Amplius docuimus quales futuræ ſint dilationes in unaquaq; inſtantia cauſſarum ſacri Palatii. Modo addubitabis quid ſi in cauſſa una uel plures latæ ſint ſententiæ in partibus uel ſi in curia, extra tamen Palatium, utpote coram Auditore cameræ alio'ue iudice, & poſtmodum ad Rotam ueniat, quibus utemur terminis ſeu dilationibus, & Palatium ſeruat, ut ſeruentur prout in prima inſtantia, iuxta naturam cauſſæ, Rota deciſ. xx. in no. anno domini de appell. niſi forte coram priore iudice fuiſſent plene ſeruati. Quo caſu ſeruandi eſſent prout in ſequiori inſtantia Rota deciſ. 477. nota anno domini de obſeruationibus terminorum & in cau. appellationis in antiq.

Addo quòd lata una abſolutoria pro reo & duabus condemnatoriis pro actore, ſi poſtmodum appelletur & cauſſa committatur, termini ſeruabuntur prout in tertia.

Intantum eſt neceſſaria præſcripta iudiciorum tela, ac terminorum obſeruatio iuxta ſuos caſus, ut conſueuit Palatium, ubi minus legitime & diminute ſeruati eſſent, admittere appellationem à mala terminorū obſeruatiõne ſeu illorum obmiſsione, Egi. dec. xxvij. de iud. & dil.

Idem dixero etiam ubi à Signatura commiſsio impetraretur, qua dari ſolet, ꝗ nullis terminis non ſeruatis ad expeditionem cauſſæ procedatur, ut ſi-

mili commiſſione non cenſeantur partes à totali terminorũ obſeruatione diſpenſati, Rota dec.487. nota, ꝙ ſi cauſſa committitur in antiq. de clauſula ꝙ nullis terminis ſeruatis.

Imò quia præmiſſa à uolentibus nimiũ propera re fieri ſolent, mos fuit Patrum in hoc diſcrete agere, ſi maxime uideant terminos, qui ſeruati apparebunt contra minus legitimam perſonam tentos & ſeruatos & tanto tempore quantum caperet ordinaria terminorum obſeruatio, uel aliàs ſibi ſufficere uidebitur reum expectare, Caſſa. deciſ.viij. de reſcrip. in fi.

De reiteratione terminorum ac malæ eorum obſeruationis, ac totius proceſſus nulliter formati ſanatione.

Cap. xxij.

ETſi ſacrum Palatium certas habeat in una quaque cauſſarum ſpecie procedendi ac dilationũ formulas litigatoribus preſcriptas, Rarò tamẽ euenit, ut litigatores terminos ipſos, prout ſupra docui mus, diſtinctos & ad ſuos dies rite & recte ſeruent, Solet enim is qui in cauſſa procedit terminos non ſingulos per ſe, ſed ad minus binos ſimul ac eoſdẽ tametſi ad ſextam, octauam, uel aliam longiorem diem in citatione conceſſos proxima ſequenti audientia obſeruare, ac eadem audientia comparere, & citati contumaciam non minus quàm ſi dilationis dies ueniſſet incuſare, Nonnulli etiam magis properantes eoſdem terminos duabus uel tribus & quandoque unica duntaxat audientijs, idque etiam non ſuo, ſed præpoſterato ordine inculcare, Quamobrem uſu receptum eſt in Palatio, ut mala hæc terminorum obſeruatio per illorum reiterationem unicis contextu & audientia ſeruari

Principis reſcripto termini non obſeruati.

poſſit, idq; nonniſi Principis indulto & reſcripto, quo ſolet Signatura reſcribere ut iudex reiteratis etiam unicis contextu & Audientia omnibus terminis ſubſtãtialibus prepoſterate inculcate ac etiã defectiuè & aliàs nulliter ſeruatis, ad expeditionem cauſſæ procedat.

Intantumq; uiſa fuit Inno.vi. hæc terminorum reiteratio litigatoribus neceſſaria & conceſſibilis, ut hanc facultatem admittendi litigatores ad ſimilem reiterationem terminorum Auditoribus ſacri Palatii conceſſerit, ut per ſeipſos abſque alio ſpeciali Principis reſcripto, poſſint litigatores ipſos ad reiterationem terminorum male & nulliter ſeruatorũ admittere, Quibus uerbis malè & nulliter infertur, ut Caſſa. docet deciſ. viij. c. de reſcrip. in fi. nõ ſolum ſi prepoſterati uel inculcati fuiſſent etiam unica audientia, (Quo caſu admonet iudicem diſcretè ita agere, ut reum tanto tempore poſtea expectet, quãtum ſolemnis obſeruatio caperet,) Verum etiam ſi per aſſertum procuratorem & minus legitimum ac etiam contra ſimilem perſonam ſeruati fuiſſent, dũmodo in reiteratione ſint principales, uel aliàs legitimatæ perſonæ, Addit quoque eadem uerba inferre, ut eadem reiteratio ſanet etiam ubi eorum obſeruatio in aliis deficeret, & eſſet aliàs nulla, & preſertim (ut à ſenioribus accepi) etiã ubi plures eſſent correi eiuſdem iudicii, & termini contra alterum tantum ſeruati eſſent, Poſſent enim contra ambos in uim huius innocentianæ Bullæ ualide reiterari, Imò quandoque ab eiſdem audiui Innocentianam ſanare terminorum obſeruationem etiam ſi cõtra quemlibet à iudicio extraneum, uel forte etiam contra Paſquillum tenti eſſent, idq; ea (ut opinor) ratione, quòd ſacrum Palatium duntaxat reſpiciat ut tantum temporis à prima citatione fluxum fuerit, quantum ſolemnis terminorum obſeruatio caperet, quoquo modo dilationes datæ & fluxæ ſint.

Amplius & alia quoque ratione ꝙ hæ dilationes & termini ſuis diebus per actuarium recipiantur in actis,& is qui à principio ad cauſſam legitimè citatus eſt,preſumitur ſcire ea quæ ſunt in actis,& conſequenter ſingulas dilationes prefixas, Quæ præſumpta notitia ſubſtinet actum, & dilationes ad quas citatio minus legitime precesſit, prout de deuolutiua citatione ſupradiximus, ad tex. in clem. cauſſam in fi.de electio.Roma.cõſi.360.& alio.410. Rota de procura. ſi de mandato.271.in no. Egi.de præſump.qui per ſe conclu.364. Nec dicatur hoc poſſe procedere in preſente, Secus autem uideri in abſente,quia abſens legitime citatus, & contumax reputatur preſens in ſui odium, ad tex. & nota.per. Bal.ibi in auth.qua in prouincia.C.ubi de crim.agi. opor.cũ ſimil. Adeo enim pro ratione cuiusq; uſus ſacri Palatii inſudo ꝙ mihi perſuadere non posſim quidquam uſu receptum eſſe in Palatio quod ab ipſo legis fonte non ſcateat.

Verum cum bulla Innocentii eam facultatem Auditoribus ſacri Palatii in causſis, quæ in ipſo Palatio tractarentur, duntaxat conceſſerit, meritò apud alios, Ro. Cu.delegatos iudices & apud eoſdẽ etiam Auditores, ubi tamen cauſſa foret alicui ipſorum extra rotam & Palatium commiſſa,non inſeruit,& litigatoribus uolentibus beneficio ſimilis reiterationis terminorum gaudere. Speciali Principis reſcripto ſeu commisſione opus eſt,Solet tamen Signatura ſimiles commisſiones pasſim concedere, Nonnulli etiam in causſis quæ in ſacro Palatio tractantur,& in quibus innocentiana ſupplet, eadem non contenti ſimiles impetrant reiteratorias commisſiones, quas etiam in causſis in bulla comprehenſis certis caſibus (opinor) neceſſarias, utpote ſi in prophana cauſſa, termini prout in beneficialibus ſeruati eſſent, Eſſet enim hoc nedum neceſſarium,uerum etiam in eadem exprimendus hic defectus, alias non ſuffragaretur commisſio. Caſſa.

deciſ.ix.de reſcrip.idem ſi iuxta naturam cauſſæ defectiue tamen ſeruati eſſent, quibuſdam de ſubſtantia omisſis, quo caſu narranda etiam eſſet hęc omisſio, argu. notatorum in.d deciſ ix.

Proceſſus in pte factus cõfirmatur.

Nonnunquam etiam non ſimplicem reiterationem terminorum, ſed ſanatoriam totius proceſſus litigatores petunt, utpote quãdo parte abſente proceſſum fuiſſet; Quo caſu ſolet à Signatura concedi cum clauſula tamen parte legitimè citata, idq; ea ratione ꝙ citationis defectus etiam per refectionem expenſarum inſanabilis reputetur, ad tex.in clem. paſtoralis uerſic. cæterum.de re iudi. Staph. car.145.uerſi. poſtremo, niſi forte citatio non fuiſſet in totum omiſſa, ſed defectus eſſet circa illius exequutionem ut quia minus legitime & non ſeruata forma eſſet exequuta, Daret enim Signatura hoc caſu ſanatoriam commisſionem cum clauſula tamẽ dummodo ad citati notitiam peruenerit, cui clauſulæ ſatis quidem factum erit, quo quomodo probetur hęc notitia, dum tamen plena & certa, ad tex.in clem.cauſſam in fi.de electio.& nota per Roma.conſi. 360. Rota deciſ. cclxxi.in no.ſi de mandato de procur.

Proceſſus quã do non posſit confirmari.

Eadem cõmisſio ſanatoria totius proceſſus, non inſeruiet, ubi defectus eſſet ratione mandati iuxta tex.in.c.in noſtra, & in.l.licet. C.eo.æquè enim inſanabilis reputatur hæc nullitas mandati, præſertim ubi defectus mandati à reuocatione proueniret, quæ in procedentis notitiam tranſiuiſſet, ad.c. ex inſinuatione de procu. quandoquidem plus deficit proceſſus contra procuratorem reuocatum, quam nunquàm conſtitutum, ꝙ primo caſu præter, Secundo uerò contra uoluntatem principalis uideatur eſſe proceſſum, ad tex. iuxta glo.in.c.ex parte in fi.de reſcriptis, adeoq; urget hæc nullitatis ſpecies ut minus refectis expenſis ſanaretur, altera enim pars uidens hunc defectum forte ſuas omiſit defenſiones, neque ſuccumbere curauit ſciens pru-

dens ſimili nullitatis exceptione ſe futurum eſſe tu tum etiam poſt ſententiam argu.tex.in.l.an inutilis.ff.de accep.in prin.

Idem dixero ſanatoriam non inſeruire ubi defectus in iuriſdictione & iudicis competētia eſſet, niſi forte per prorogationem iuriſdictionis ſummoueretur, pro qua tacitus conſenſus ſatis eſſet, ubi tamē litigatores ſcirent iudicem incompetentem eſſe, ad nota.per Bar.in.l.i.ff.de iudi. & nota. in.c.ad petitionem in prin.de accu.& per glo.in.l.unica uerbo inchoare.C.qui pro ſua iuriſdictione, ſecus ſi ignoraſſent, tunc non uiderentur partes in iudicem cōſentire, neque eius iuriſdictionem prorogare, & nullitas remanet, Is enim qui errat non conſentit, imò nihil conſenſui magis contrarium quàm error.l.ſi per errorem.ff.de iuriſd.om.iud.

Quandoque etiam euenit ut quis non reiteratione terminorum neq; proceſſus ſanatione, ſed eius potius extenſione indigeat, Finge me diu tecum egiſſe, & proceſſu iam facto (equidem ualidè) ius nouum mihi ſuperueniſſe, uelimq; ex eo obtinere, ſolet tunc Signatura commiſſionem cōcedere, ut iudex ex eiſdem actis & proceſſu ſuper hoc nouo iure iuſtitiam faciat, Staph.car.148.à tergo, Imo quia in cauſa beneficiali cenſentur litigatores à principio deducere omne ius quod competit uel competere poteſt.c.ſtatuimus de electio.in.vj. iſta ratione ſeruauit Palatium ꝙ ſuper nouo hoc iure quandocunque etiam poſt concluſionem in cauſſa, dum tamen ante ſententiā abſq; alia terminorum & prioris proceſſus reiteratione, uel extenſione prædictis, ſi per nouam gratiam de bono iure meo conſtaret iudicari poſſit Egi.conclu.662.ſi ex gratia. de iudi. quo caſu alteri tamē parti daret ſacrum Palatium dilationes competentes ad proponendum & probandum exceptiones & defenſiones, ſi quæ forte aduerſus hoc ius nouum & ſecundam gratiam ſibi competerent etiam ad partes argumento.c.

Nouum ius quādo proceſſu pēdente deduci poſſit.

ſtatuimus in fi.&.c.ut circa de electio.in vj.&.c.paſtoralis.ij.reſponſo excep.Egi.d.conclu.662.

Expenſe quādo refici debeant in confirmatione ꝓceſſus inualidæ.

Generaliter uerò in cauſsis beneficialibus uſu receptum eſt ut ſimiles commisſiones ſanatoriæ proceſſus dentur quandocunque etiam ante ſententiā ſine expenſarum refectione, Secus autē in prophanis cauſsis in quibus ſimiles darentur commisſiones tantum cum clauſula refectis expenſis, cui ſolent cauti Procuratores addere, ſi quæ ueniant de iure reficiendæ niſi forte impetrans narraret paupertatem propter quam loco præſcriptæ clauſulæ refectis expenſis daretur alia uidelicet reſeruatis expenſis in fine litis, cui nihilominus cōſeui ſemper eadem uerba addere, uidelicet ſi quæ de iure reficiendę ueniant, idq̧ ne ſi uictus ex aliquo legis capite poſſet ſe tueri ab expenſarum refectione id ſibi minus liceat propter preſcriptas preces, Staph.car. 147.& ſequenti.

At ubi non ſanatoria proceſſus nulliter formati ſed extenſiua ualidi ad ius nouum lite pendente ſuperueniens peteretur commiſsio licet ex ſuccumbentia rei inferretur eū ſemperfuiſſe iniuſtum poſſeſſorem,& propterea non uideretur audiendus,petendo refectionem expenſarum, quibus actor ante ius nouum,non fouendo uſque tunc bonum ius,uidetur reum temere fatigaſſe, argumento.l.is qui ſe obtulit de rei uendica. Admitteretur nihilominus reus tametſi ſuccumbat ad compenſationem dictarum expenſarum quibus uſque ad productionem noui iuris temere faticatus fuerit ab actore argumento.l.eum qui temere.ff.de iudi. cum expenſis quibus reus à productione dicti noui iuris iniuſte defenſioni ſe offerens, eadem ratione condemnaretur,& mutuam temeritatem inuicem compenſarent argum.l.ſi ambo.ff.de compenſa.Staph. car.149.

De poſitionibus, articulis, & compulſione partis ad reſpondendum ſingulariter ſingulis.

Cap. xvij.

TErmini ſacri Palatii de quibus ſupra loquuti fuimus, ſunt dilationes, quæ dantur, ut litigatores interim ualeant cauſſam neceſſariis probationibus inſtruere, Quamobrem adinuente ſunt poſitiones, ut per eas ponens ab onere probandi per aduerſarij confesſionem releuetur. c. ſtatuimus de confeſſ. lib. vj. l. eum qui. i. reſponſo. ff. de iure iuran. Dico enim ponens non autem magis actor quam reus, quia poſitiones ab utraque parte fieri poſſunt. c. prout extra de dolo & contu. c. unico de litis conteſta. c. dudum el. ij. circa medium de electio. ſpecul. tit. de poſitio. §. tertio num. iij. uerſi. fiunt autem poſitiones, Quibus propterea utimur priuſquam ad genus alterius probationis deueniamus breuitatis tamen cauſſa nō formamus poſitiones ad partem, ſed articulos noſtræ intentionis, damus tamen, animo ut priuſquam probatio fiat ſuper ſingulis diuerſa pars interrogetur, ideo articulantiū mos inoleuit, ut in principio articulorum, dicamus, Poſitiones & articulos infraſcriptos dat facit & exhibet procurator & eo nomine Venerabilis uiri Sempronii quibus prius & ante omnia ſingulariter ſingulis per partem aduerſam medio iuramento per uerbum credit uel non credit reſponderi, & ſi negabuntur illas ſeu illos ad probandum admitti petit, & porrectis articulis ſolet is qui porrigit monitorium obtinere contra aduerſarium, ut infra triduū debeat medio iuramento ſingulariter ſingulis medio iuramento per uerbum credit uel non credit reſpondiſſe ſub excommunicationis pœna, & niſi reſpondeat non admittimus ut ſic monitus pro

Actor & reus poſitiones tradunt.

Formulæ poſitionum.

confeſſo habeatur, iuxta c.ij. de confesſis in.vj.ſed elapſo tertio die proceditur ad pœnas in monitorio contentas & excommunicatur, declaratur, & declaratus denunciatur, ut excommunicationis tædio cogatur monitus reſpondere, Qui ſi excommunicationem per.x dies paſſus fuerit, ad brachij ſecularis inuocationem pro commiſſa pœna ac etiam ad captionem pignorum procederetur, ut monitus metu præmiſſorum faceret, q metu excommunicationis hactenus facere ceſſauit, licet nunquã uiderim captionem pignorum neque brachium ſeculare expectari, Specul.tit.de poſitionibus.§.nono uerſi. quod tacens.

Quæ compulſio fieri conſueuit etiam ſi Articuli eſſent obiectiui, ut notat. Io.mo.in.c.ij.de confeſſ.& ſeruauit Rota deciſ.18.in no.nota qualiter, depoſitio. idq́ dum tamen Articuli ſic obiectiui crimen non continerent, quibus non cogeretur quis reſpondere, niſi cum temperamento, de quo per Egidium conclu. 274. ſuper cri.de confesſis, Amplius compelleretur quis reſpondere, etiam ſi ſuſpenſum eſſet petitorium, & articuli illud cõcernerent, imo arreſtari quis poſſet hic ad hũc effectum, ſi forte receſſurus eſſet, donec reſpondiſſet, Rota deciſ. 394.in no.ſi ſuſpenſo, de cau.poſſ.& proprie. Idem quoq; ſi Poſitiones & articuli eſſent impertinẽtes, Rota deciſ.640. in antiq. dic q ſtylus, de articul.& reſpon.Idq́, ſi modo diſpoſitiue ſpecificati eſſent, alias enim non arctaretur quis reſpondere, niſi quatenus ipſe uellet, Rota deciſ.729.in antiq.nota q ſi aliqua cauſa de articulis, prout non arctaretur ubi poſitio crimen reſpondentis contineret, ut ſupra, & in pleriſque alijs caſibus, quos apud ſpecul.ti.de poſitio.§.ſexto legere licebit.

Compellitur quis poſitionibus rñdere.

Verum ubi de pertinentia articulorum tantum eſſet in reſpondendo controuerſia, mos iudiciorũ inoleuit in Palatio ut tempore iſtius cõpulſionis, non admittatur iſta pertinentiæ: uel impertinẽtiæ

Impertinẽtia articulorum reſeruatur.

diſcusſio, idq;, ne in præludiis iudiciorum iſta diſputatio lites longius produceret, ſed reſeruatur ad tẽpus admisſionis articulorum, Rota d. deciſ. 640. in antiq. Imò eadem fermè ratione introductum eſt, ut in ipſa Articulorum admisſione iſta diſcusſio euitetur, quod Iudices non aliàs ſimpliciter admittant articulos, ſed cum proteſtatione, ſaluo iure impertinentium & non admittendorum, qua proteſtatione præſeruatur ius parti, hoc in quauis iudicii parte, & pręſertim quando cauſſa in allegationibus iuris reperitur, diſcutiendi pręcipue, ſi contra Articulos dixit generalia contra in forma ſolita, quæ eſt etiam alia practica præſeruandi exceptiones, ut in qualibet parte iudicii diſcuti posſint, prout inferius ſuo dicemus loco.

Sed dices, quare practica acquieſcit reſponſioni per uerbũ credit cum depoſitio de credulitate non probet glo. in l. teſtium. C. de teſtibus, Specul. tit. de teſte. §. i. nu. 58. uerſi. item quòd depoſuit de credulitate. Reſpondeo id enim procedit in teſte, ſecus in confesſione partis, quæ & ſi de credulitate ſit, tamen probat, ac ſi de ueritate eſſet, ad nota. in c. ex literis extra de iureiuran. Specul. titu. de poſitio. §. vj. num. ij. uerſic. hoc autem certum eſt. Vbi Specul. declamat contra Patronos cauſſarum, qui adeo inuerſam habent conſcientiam, ut clientibus ſuis facile perſuadeant, Articulis huiuſmodi negatiue reſpondendum eſſe, ſub pretextu quòd ille qui reſpondet, ſe non credere, non preciſe neget, quodq; aliud ſit neſcire, aliud uerò non credere, ita Specu. dicit iſta, licet in depoſitione teſtis diuerſa eſſe, ſecus tamen in reſponſione partis, & alibi etiam dicit, ſimiles patronos inſtruentes principales ad negatiua reſpondendum contra id quod ſciunt, teneri parti ad intereſſe, eodem tit. de poſitio §. iij. num. viij. uerſi. & nota quod aduocatus, & inferius §. nono nu. vi. uerſi. item nota quòd Aduocatus. Quorum Patronorum facilitatem in hoc impro-

Per uerbum credit quare depoſitio admittatur.

bo, ſi qui ſunt, qui litigatores ſuos ad ſimiliter reſpondendum, ubi de ueritate ſunt alias certi, inſtruant, (prout pleroſque noui) Qua in re latisſimus eſt in Ro.Cu. hoc agendi campus, in qua licet de iure non debeant litigatores in reſpōdendo poſitionibus uti Aduocatorum conſilio, ex quo interrogatus debet eſſe certus de facto ſuo. c. ab excommunicato extra de reſcrip. l. quiſquis. C. de reſcind. uendi. imò arcendus ſit Aduocatus à reſpondentis præſentia, ne uerbo. uel nutu. reſpōdentē inſtruat, Specul. tit. de poſitio. §. iij. uer. non enim debet pars, cum ſequē. Inoleuit tamen practica, ut monito ad reſpondendum Articulorum copia detur, ad effectum, ut inſtructus illis reſpondere ualeat, quæ practica potuit duplici ratione introduci uel præ nimia Notariorum in hoc facilitate, quibus non expedit cauſſas partium confesſionibus, ſed longioribus probationibus expediri, ex quibus ipſi prouentus faciunt, uel uerius ꝙ ex quo in Ro.Cu. frequentiores ſunt forenſium cauſſæ, quæ cum communiter non per principales met de meritis inſtructos, ſed per Procuratores plerunque male informatos tractentur, uidetur ceſſare ratio certitudinis facti, quę in principali uigere ſupradiximus, & propterea dignum uiſum fuit maioribus noſtris, ut copia daretur habenti reſpondere, qui poſſit interim ſi nō principalem, ſaltim ſcripturas conſulere & cautius reſpondere, quo caſu opinor procuratores de ueritate facti non ſat certos tuta conſcientia poſſe facere ſimiles reſponſiones per uerbum non credit ſaltem præuia petitione dilationis ad conſulendum principalem & non obtenta, quia ſi non eſt certus, non poteſt neq; debet aliter reſpondere, alias enim temere cauſſæ clientis ſui præiudicare poſſet, & anteceps ſubire periurii periculum, quod non debet. l. uideamus. ff. de in litem iur. & l. marcellus. §. qui reum. ff. rerum ammot. glo. c. in pertractandis extra de iuramen. calum.

Aduocati clientes non inſtruant ad reſpōdendum poſitionibus.

Quæ

Quæ tamen dilatio ad conſulendum principalem procuratori dubitanti & alleganti ſe non eſſe certū de his de quibus interrogatur denegabitur, ubi poſitio reſpiceret negocium ad quod fuit conſtitutus.c.dilectus extra de procur.l.ſi actor.ff.&.l.fi.C.eodem.Imò iſto caſu ſi procurator ceſſaret reſpondere,ueniret mulctandus in expēſis quas pro probatione ſimilis facti cui Procurator reſpondere recuſat,fieri contingeret Specul. ti. de poſitio.§.vi.nu.xix.uer.quid ſi procurator dicit dubitare, Si uerò poſitiones reſpicerent aliquem nouum & emergentem articulum, qui forte prȩuideri nō potuit,non erit imputandum ſi procuratorem non inſtruxit argum.c.cæterum in princ.extra de iura. calum.c.fraternitatis de teſtibus, clem. paſtoralis de excep. quo caſu, uel alio quo iuſta quæuis alia cauſſa ſubeſſet poterit iudex pro eius arbitrio dilationem concedere,ad tex.in.c.dilectus de procu.& d.l.ſi actor.ff.&.l.fi.C.eodem,ſpecul.tit. de poſitionibus.d.§.vi.nu.xix. At dice tu, quis tenebitur reſpondere poſitionibus,principalis:uel procurator, & ſi principalis adſit,ipſe tenebitur, Specu. titu. de poſitio.§.viii.nu.v.uerſic quod ſi pro illo,idq́ ea ratione quòd ipſe magis ſit de ueritate certus.l.fi. C. de procurat.c.iuris extra de iudic. nec admitteretur Procurator ad reſpondendum altera parte uolente per Dominum reſponderi. l. non ſolum. ff. de procurat.l. proinde. §.i. ff. ad. l. aquiliam, &.c. ad hoc aliàs præſentium extra de teſtibus,quod tamen intelliges ubi principalis per ſe ipſum non reſpondiſſet, quia factum principalis faceret ceſſare factum ac etiam mandatum procuratoris, in hoc, licet ubi procurator reſpondiſſet, poſſit nihilominus cogi quoque principalis,ut etiam per ſe ipſum reſponderet,Specul.tit.de poſitio.§.vi.nu.xviii.uerſic.in ſumma notandum & propterea dicit text. Dominū teneri mittere procuratorem bene de meritis cauſſæ inſtructum in.d.c.in pertractandis ex-

Dilatio ad conſulendum partē quando procuratori detur.

tra de iur.cal.&.l.ii.§.ſin autem.C.de procu.c.ſi.extra de dolo & contum.

Poſitiones fiunt in quacunque parte iudicii.

Fiunt autem poſitiones hinc inde ab utraque parte, prout cuique probandi onus incumbit.c.pro ut extra de dolo & contumacia.c.unico de litis cõteſta.dudum.cl.ii.circa medium de electio. Specul. tit.de poſitio.§. iii.num.iii.uerſi.fiunt autem Poſitiones, Amplius factæ admittuntur ad effectum, ut eiſdem altera pars reſpondeat, ut ſupra etiam poſt inchoatas probationes, imò etiam in quacunque parte iudicii etiam uſque ad concluſionem in cauſſa & poſt publicatas atteſtationes exemplo inſtrumentorum.c. cum dilectus reſponſo i.extra de fide inſtru.& ratio uidetur eſſe in promptu, quia in inſtrumentis & Poſitionibus ceſſat ſubornationis timor.Specul.eo.ti.§.iiii. nu.v. uer. ſed quid ſi aliqua partium.Quod tamen intelliges, dum tamen datus non eſſet terminus peremptorius ad faciendum omnes probationes, poſt quem non defuerunt, qui uoluerunt etiam poſitiones non admitti cum ipſæ probationum loco ſuccedant, Specul.eo. ti.§.ii.in princ.&.§.iii.uerſi.fiunt quoque &c.

Sed quis, mi Pellee, erit in formandis poſitionibus & articulis modus, hunc enim ſi in foro diſcere cupis, ſerò ſapìes, quod in hac re theorica potius ſit neceſſaria, & niſi tu bonam habueris legum ſup pellectilem, difficile erit tibi hoc articulandi munus bene explere. Quamobrem, dubitans Specul. ti.de poſitio.§.iii.in fin. uerbis ad quem hoc poſitiones & articulos faciendi munus ſpectet, reſpondet conſuetudinem interpretatam fuiſſe, quod Ad uocatus, conſuetudinem intelligens, uel ſuorum temporum: uel in prouinciis, nam in Roma. Cu. Procuratores abſque aliquo Aduocatorum conſilio paſſim poſitiones & Articulos formant, Quod etiam cõprobat ipſe ratione quia poſitiones ius tãgunt, & omnia quæ ius tangunt per Aduocatum expediuntur.l.aduocati.C. de aduo.diue.iudi.Quã

obrem ſoleo ego prout noſti pleroſq; admirari, qui legalem bibliothecam nec legerūt, nec intelligūt, & procurationis munus in Roma. Cu. exercent & copioſas quoque clientelas habent, cuius rei alia ratio mihi non ſuccurrit niſi ꝙ non legibus, ſed aliis artibus cauſas agunt & tuentur, ſed de his hactenus. In hoc enim articulandi genere, hæc tibi firma regula erit: ut naturam actionis propoſitæ intuearis, & quæ tibi incumbant ad fundandam intentionem in moto iudicio, utpote, ſi de dominio agatur, quæ ad eius probationem neceſſaria ſint. l. cum res. C. de probatio. c. licet extra eodem. l. in rem actio. ff. de rei uendica. ꝙ ſi publiciana egeris, conſyderabis in ea quæ fuerint tibi neceſſaria. l. i. ff. de publi. & ſic de cæteris, tum in prophanis, cum etiam in beneficialibus in quibus incumbentia ſolent communiter eſſe infraſcripta, uidelicet exiſtentia, ac qualitas beneficii, pertinentia collationis cum poſſeſſione conferendi, poſſeſsio defuncti, mors in poſſeſsione uel alia uacatio, ſcientia collatoris de uacatione, & collatio, acceptatio & habilitas prouiſi. Fructus beneficii, & intruſio rei aduerſarii una cum fructuum perceptione, & hæc tibi ſatis erunt pro monſtratione ad alia.

Regula infor mandis poſitionibus.

De articulorum admiſsione.

Cap. xii

QVód ſi habita uel prætermiſſa reſponſione poſitionibus, & articulis ſingulariter ſingulis ut ſupra ponenti expediat materias articulatas probare, ſolet inſtare ut articuli ad probandū admittantur, & iudex ſuper admisſione interloqui, cū clauſula præſeruatiua de qua ſupra, ſcilicet ſaluo iure impertinentium & nō admittendorū, cuius practicæ ratio mihi adhuc ſatis nō cōſtat, cū eo ipſo ꝙ iudex recipit articulos apud actuariū ſuum, eos ſaltim tacite admittat nec iure cautū reperio iudicē debere ſuper hoc interloqui, ideo ſoles

Teſtes affuturi ſuper articulis nō admiſſis recipiuntur.

Palatium teſtes affuturos ſuper articulis non admiſſis recipere, Rota decis. 394. in no. ſi ſuſpenſo de cau. poſſ. & propr. Amplius etiam ſeruat ut in cauſſa attemptatorum & in quauis alia dum tamen beneficiali, teſtes non affuturi ualide recipi posſint ſuper articulis nō admisſis, ſi modò eſſent de iure dantis, & termini ſubſtantiales ſeruati fuiſſent, Rota decis. 515. in anti. nota ualet receptio de teſtibus & arti. admiſſ. Imò generaliter uoluerunt Domini quòd ſi in quauis cauſſa poſtquam termini ſubſtantiales fuiſſent ſeruati, reciperentur teſtes ſuper articulis non admisſis, hoc non eſſe magnum peccatum, nec propterea uitiari teſtium receptio, ſi modo articuli eſſent pertinentes, & ꝙ ſimilis admisſio non ſit de ſubſtantia ordinis iudiciarii, Rota. 392. in no. ſi auditor de teſti. & decis. 445. in anti. nota ſi auditor de admiſſ. articulorum, & interlo. Verum licet iſta expreſſa iudicis interloquutio non ſit de ſubſtantia ordinis iudiciarii ut ſupra, ſi tamen petatur cum ſit actus iudicialis, de more eſt ut pars citetur ad uidendum articulos admitti, per. l. de uno quoque, Rota decis. x. in no. fuit dubitatum de fide inſtr. nu. xxiiii. & pars audiri ſolet, non ſolum uolens ante admisſionem contradicere, uerū etiā poteſt appellare Rota. d. decis. 392. in no. & 445. in antiq. utpote quod articuli ſint calumnioſi Rota decis. 646. in antiq. dic ꝙ ſi aliquis de articulis. Item quod non ſunt diſpoſitiue ſpecificati, Rota decis. 729. in antiq. nota quòd ipſi aliqua cauſſa de arti. Denique ꝙ obiectiui & nō bene formati ac ſpecificati Rota decis. 648. in antiq. ſciendum; de articulis; uel non dati in termino ad articulandum Rota decis. 647. in antiq. nota ꝙ ſi in aliqua de articul. de quibus Articulis obiectiuis & illorum admisſione fuſius dicemus, ubi de exceptionibus rei locus erit, quòd frequentius dari ſoleant loco exceptionis à reis, quibus ſatis eſt ob non ius actoris obtinere, Rota decis. lxx, in an-

Interlocutoria ſuper admisſione articulorum an ſit neceſſaria.

Pars articulis contradicere poteſt.

tiq.nota quòd ubi conſtat de re.iudi.idem ſi ex iuſta quauis alia cauſſa impugnentur, quas apud Specul.tit.de poſitio.§.vii. ubi docet quibus modis Poſitiones impugnentur legere licebit, & ubi circa articulorum admisſionem Auditor dubitaret, poteſt illorum admisſionem differre, & rem conferre inter Patres, ut illorum uota habeat Rota decis. 722. in anti. Dic quod ſi aliquis de admisſione arti.& ſi res dubia redderetur, conſueuit Palatium pro admisſione inclinare, Rota decis 644. Domini de rota de admisſio.arti.in antiquis. Prout eadem ratione ſolet in quacunque cauſſa etiam prophana articulos de iure dantis: uel aliàs pertinentes admittere poſt terminũ ad articulandum quãdocunque uſque ad concluſionem in cauſſa, licet forte de rigore iuris non eſſent admittendi.c.paſtoralis de exceptio. Rota decis.448.nota ꝙ omnes in antiq.de artic.in cauſſa prophana; Imò illos admitteret Palatium etiam poſt cõcluſionem ſaltim ex gratia Egi.conclu.447. articuli.de probatio. & conclu.745. de reſtitut.in integ. ubi limitat Dummodo res ſit integra, & docet quando dicatur res integra, & tunc per admisſionem articulorum tacite rumpitur & reuocatur concluſio ſi cauſſa beneficialis ſit Rota decis.467.nota ſi poſt in antiquis, & idem ſi ciuilis, dummodo concluſio ſit facta cum facultate reuocandi, Egi.d.concl.447. & licet actus reuocationis concluſionis uideatur præiudicialis & talis qui requirat citationem, Vult Palatium citationem ad dicendum cõtra habere aliam citationem in uentre, ad uidendum reuocari concluſio Egi.cõcl.493. cõcluſio quòd ſi daretur de iudicijs

Articuli quãdo admitti debeant.

De poſitionum ſeu articulorum ac confesſionum reuocatione.

Cap. xlii.

Poſitionibus datis & reſponſionibus, quandoꝗ euenit, ut reſpondentem aliquid reſpondiſſe,

uel ponentem aliquid poſuiſſe pœniteat, ex quo aliqua cõfeſsio reſultet parti præiudicialis, quæ quando, quantum, & qualiter late docet Specul. ti. de cõfeſſ. §. iii. per totum, & Egi. conclu. 691. confeſsio de confeſsis cum pluribus ſequent. Poteris ubi opus erit uel lubebit eo recurrere, & à te ipſo uidere. Huic preiudicio iudulget lex reuocationis remedium, ut uidelicet pars quæ poſitiones dedit illas reuocare ualeat quandocunque ante ſententiam cum tẽperamento tamẽ ſi confeſsio erronea ſit. l. de etate. §. qui iuſto &. §. fi. ff. de interroga. actio. l. nõ fatetur. ff. de cõfeſsis. l. error. C. de iu. & fac. ign. c. fi. extra de confeſsis. Quo caſu is qui errorem allegat, is de illo docere debet. l. ei qui. ff. de probatio. Secus uerò ſi confeſsio non per errorem, ſed ex certa ſcientia facta fuerit, non admitteret enim lex hoc caſu reuocationem. l. quidam in iure. ff. de donatio. l. iulianus. ff. de confeſſ. l. qui ſtichum eod. ti. Idem ſi poſt ſententiam uellet reuocare, non admitteret enim lex reuocationem. d. l. error. C. de iuris, & fac. igno. niſi talis error probaretur, qui omnem culpam etiam minimam excluderet, & tunc quoque nonniſi uia extraordinaria reſtitutionis in integrum ex clauſula generali ſi qua mihi iuſta cauſſa uidebitur. l. de etate. §. nec cauſſa. l. cum fideicommiſſum. ff. de interrog. actio. quæ tamen intelliges ſi modo error qui allegatur & probatur ſit error facti & non iuris, quia error iuris indiſtincte præiudicat. l. error. C. de iu. & fac. igno. & prætextu eius nõ reuocatur confeſsio propria. l. ij. ff. de confeſſ. licet non deſint, qui contrariam ſententiam ſequuti fuerint, iſta tamen communis eſt Egi. d. dec. 695.

Poſitiones quando reuocari ualeant.

Sed & quæ de reuocatione confeſsionis ſupradiximus de iure procedũt etiam ſi confeſsio per procuratorem facta eſſet. præiudicat enim Domino ſi non reuocetur, & reuocatio nõ admittitur, niſi Dominus doceat rem aliter ſe habere, & ſic de errore. l. certum. §. ſed an ipſos. ff. de confeſſ. Abb. in. c. i. ut

Confeſsio etiã procuratoris reuocatur.

lite conteſta.in tertio membro,Fely.ibidem col.ix. nu.xiiii.uerſi.circa tertium membrum, Specul.tit. de confeſ.§.fi.nu.ii.uerſi.ſi uero ſit per procuratorem Egi.conclu.695.factum de cõfeſſ. procu. quod tamen intelliges ſi modo non fuiſſet uoluntaria & ſpontanea procuratoris confeſsio, utpote quòd ſe ultro obtuliſſet confitendo uel aliàs de dolo ſuſpecta eſſet cõfesſio,Egi.d.decis.695.ibi dixi autem uoluntaria,Fely.d.c.i. de cõfeſſ.col.ix.nu.xv.uerſi. prima declaratio, Addo quòd confesſio procuratoris de iure in tribus differt à confesſione principalis,Primum eſt quòd confesſio propria pretextu erroris iuris,non reuocatur.l.ii.ff.de confesſis, ſecus uerò in confesſione procuratoris,Cyn.in.l.i. C.de confesſis,Butr.& Abb.in d.c.i.ut lite conte.Secundum quòd confesſio propria impedit appellationem & facit quem pro iudicato haberi. l.i. de confesſis.ii.q.vi.biduum,ſecus in confesſione procuratoris,Fely.ibidem,Tertium eſt quòd confesſio propria nocet,in alia cauſſa,non ſic procuratoris,Specul.de confesſis.§. uidendum uerſic.nunquid.Butr. & Abb, ac Fely.d. c.i. de confeſſ. d. colum. ix. nu.xviii.uerſi.Quarta declaratio, ideo de iure communi plurimum intereſt, quòd confesſio ſit facta per procuratorem:uel per principalem:qua in re tu aduertes, quia plerunque confesſio procuratoris efficitur principalis & propria, utpote ſi principalis mandatum habeat ad ſic reſpondendum Egi.d.decis.695.factum de confesſio.procura.uerſi.dixi ex mandato domini præcedente Fely.d.c.i. ut lite conteſta.col.antepenult. num. xvi. idem ſi ſubſequeretur rati habitio, quæ mandato comparatur, Egi. ibidem uerſi. dixi uel eius ratihabitionem quam intelligemus etiam de tacita, utpote quod procurator ſic reſpondiſſet & principalis ſciuiſſet & paſſus eſſet,Rota decis.373.in antiq. nota quòd ubi procur.de confeſſ.

Quæ etſi de iure uera ſint ex benignitate ta-

men Patrum mos inoleuit in Palatio ut ſi per procuratorem datæ ſint poſitiones reuocari poſſint etiam per procuratorem,non aliàs doĉto de errore, idq; etiam ſi cum eius iuramẽto datæ eſſent materie, ſi modò cauſſa beneficialis, matrimonialis,uel aliàs talis in qua animæ periculum uerſetur, quo caſu admitti conſueuit,& confeſſionis reuocatio & materia contraria primæ ſaltim cum iuramẽto ſuper errore,in cauſis uero prophanis, idẽ,dummodo poſitiones non fuerint ſpecificate medio iuramento,quia iſto caſu non admitteretur procurator uolens reuocare uel contrarias materias dare, ad nota.in.c. cum in poſitionibus de cõfeſſ. lib. vi. Rota decis 260.in no. ꝓcurator.de procura. & de articul. & ſi procurator ad reuocandum confeſſionem ut ſupra admitteretur non aliàs doĉto de errore,ergo multo magis ad illius reuocationem,admitteretur principalis,ſecundũ Fely.in. d.c.i.ut lite nõ conteſta.col.antepe.nu.xvi.uerſi.nõ reperii,Sed quid ſeruabimus in confeſſione propria principalis,prædiĉta enim decis.de confeſſione tantum ꝓcuratoris loquitur,in cuius reuocatione potuerunt domini faciliores ſe reddere ea ratione quòd plerunque procuratores Ro.Cu.tanquam male informati propter cauſſas,quæ ut plurimum ex longinquis partibus ueniunt, faciunt iſtas poſitiones & confeſſiones, quæ ratio in perſona principalis ceſſare uidetur,an forte quod attinet ad confeſſionem principalis,in iuris diſpoſitiõe remanebimus, ut nõ reuocet,niſi doĉto de errore, per ſupradiĉta, Egid.atteſtatur idem ſeruari in palatio etiam in reuocatione confeſſionis propria, ut admittatur uolens reuocare etiam non doĉto de errore, loquens de confeſſione principalis & nõ procuratoris, imò quia (ut ſupradiximus) reuocatio de iure admittitur ante ſententiam duntaxat, Egi. atteſtatur uſum Palatii interpretatum fuiſſe, illa uerba.i. ante tertiam,uel aliàs rem iudicatam conclu.693. ernea

Error an ſit probandus in reuocatione.

confeſsio.de confeſsis iu finalibus uerbis, qui tamē Palatii uſus duas recipit ſectiones, Prima eſt ut nō procedat,ubi poſitio,de cuius reuocatiōe ageretur, eſſet iam probata in actis,repelleretur enim hoc ca ſu uolens reuocare,quaſi calumnioſe ageret , Alex. in.l.i.§.ſi quis ſimpliciter.ff.de uerb.oblig. col.iij.in final.uerb.Secunda ſectio eſt,ut non procedat, ubi poſitio uel aliàs confeſsio facta in cauſſa prophana eſſet iurata Rota.d.decis. 260. in no.procurator de procu. & articu . in fine,quæ licet loquatur in procuratore,multo magis idem erit in principali , ubi uellet reuocare confeſsionem propriam iuratam, Fely.d.c. i. ut lite conteſta.col . antepen . Secus autem ubi uellet reuocare confeſsionem procuratoris etiam in alia inſtantia factam , Rota decis.505.nota quòd poſitiones de corruptio poſitio. in antiq. qua ratione inoleuit proteſtationis mos , ut cauti Procuratores ſoleant ſemper cum ex aduerſo poſitiones dentur , proteſtari ut deſuper eis non recipiantur teſtes niſi ſpecificatis materiis med'o iuramento , & quando principalis adſit proteſtamur quòd niſi per principalem met ſimiliter ſpecificentur , & hoc ut non liceat poſtea reuocare , neque contrarias materias dare ut ſupra , quod tamen intelligo , ut ſtante iuramento remaneamus in terminis iuris communis , ut non admittatur reuocatio , niſi cum temperamento , ſi iuſta erroris cauſa ſubeſſet & probaretur , glo . in . c . ſi . in uerbo iuſta de iure iurando , & docet conſ. neap . decis . lxxxiii . in cauſſa antiqua nume . iii . uerſicu . maxime etiam conſydero . Cæterum ſcies in hac ſpecie reuocationis confeſsionis , quod facilius ſit admittenda reuocatio confeſsionis factæ in reſpondendo articulis quàm alia quæuis confeſſio , ea ratione quòd ex quo ad poſitionem partis uidetur facta , quaſi ad perſuaſionem aduerſarii. Bart.in l.error.i.colum.C.de iur.& facti igno. & in l. i.ff. de eo per quem fact. erit, ubi etiam Alexand.

Reuocari nō poteſt poſitio iurata & in actis probata.

Proteſtatio procuratoris contra poſitiones.

Fely.d.c.ſi.ut lite conteſta. d. col. antepen.nu. xv. uerſi. ſcias tamen quod facilius,& propter facultatem ſacri palatii in admittendo reuocationes huiuſmodi ſolent cauti Procuratores, ubi cauſſa fuerit in calculo ferendæ ſententiæ,antequam petant in cauſſa pronunciari reuocare omnes errores in genere, etiam per principalem ſi eius copiam uel mandatū ad hoc ſpeciale habuerint, idq; ea ratione,ne tempore latæ ſententiæ reperiantur in actis confesſiones non reuocatæ,quæ intentioni obtinentis repugnent,& ita legens multa antiqua regeſta à ſenioribus didici.

Procuratores reuocant omnes errores.

De reſponſionibus rei ad Poſitiones actoris,deq; interrogatorijs ac exceptionibus eiuſdem.

Cap. V.

EX diuerſo,ſi tu partes rei ſuſtinebis,munus tuum erit intentionem actoris optime ſcrutari,& quod ad reſponſiones poſitionum attinet, quantum,ſalua conſcientia,poteris nihil de actoris intē tione concedere, quarum reſponſionum formulā, apud uulgare Formularium Procuratorum Ro. Cu.habes,non repeto, Amplius & articulos diuerſę partis diligenter conſyderabis in omni capite & primo interrogatoriis in examine fiendis, & exinde exceptionibus ſtudebis pro uiribus actoris intētionem extenuare, prout reo incumbit.iiii. q.iiii. c.i.In quo genere extenuandi intentionem actoris per uiam interrogationum, ſolemus teſtes tribus interrogationum ſpeciebus interrogare, nēpe quibus:uel factum quod ex aduerſo articulatur ratione alicuius qualitatis,temporis,loci,alio ve reſpectu alteratur,diminuitur,uel alias mutatur eius effectus, ita ut alleganti non proſit, uel quibus ratione perſonæ:uel denique ratione dicti ipſius teſtis tollitur de fide ſua in totum uel in partem, Quod ſi exce-

Teſtes ſuper tribus interrogantur.

ptionibus quoque actoris intentionem extenuare uolueris, utique triplici exceptionum ſpecie pro rei defenſione uti ſolemus, de peremptoriis loquor & alias prætermitto, nempe, qua ſcilicet ratione perſonæ actoris: uel ratione defectus in titulo eiuſdē uel denique ratione melioris iuris ipſius rei actoris intentionem euacuamus atque elidimus. Pro quibus agendis formulas ſupra citato uulgaris formularii libello habere licebit, Materiam uerò tribuet tibi legalis potius ſuppellectilis, quàm longa fori uerſatio.

Quarum exceptionum ſi ultimam ſpeciem reſpicimus hæ exceptiones tam & ſi principaliter ex eis inferreretur ius alteri parti nō competere, cum tamen tendant ad purificandum uel aliàs inſtruendum ius & titulum ipſius excipiētis, paſſim admitti ſolēt, pro ut ſupra de articulis actoris docuimus, ſed reliquæ duæ ſpecies cū per ſimiles exceptiones non doceatur neque principaliter, neque in conſequentiam de aliquo iure excipientis, ſed de non iure alterius partis, dicimus eas eſſe de materia obiectiua, & cū uideatur quis ſimili materia actoris pòtius perſonam ac titulum arguere, & defectus opponere, quam de iure ſuo dare, Conſueuit ſacrum Palatiū in ſimilibus difficilioris eſſe admisſionis, ea ratione ꝙ materia odioſa uideatur, in qua non eſt laxanda, ſed potius reſtringenda licentia, argumen. c. i. ii. q. iii. c. ſi quis epiſcopus criminationes. vii. q. viii. quis crimen. & l. ſciant de accu. Et prima difficultas ſacri Palatii eſt in hoc genere, ut non requirat à producente ſpecificationem de qua in l. libellorum. ff. de accu. canonizata in. ii. q. viii. Rota decis. xxxvi. in no. fuit dubitatum de libell. obla. & iniuriis in princi. & hoc quia de iure expreſſum eſt ſimilem ſpecificationem in obiectibus neceſſariam eſſe, etiam in beneficiali cauſſa in. c. ut circa de electio. lib. vi. & in clement. conſtitutionem eodem tit. Innocent. in. c. cum ueniſſent de in in-

teg.reſtitu.Rota decis.606.in antiq. Dic quòd ſtylus ſacri Palatii de materia obiectiua, Et propterea niſi ſimilis materia ſit ut ſupra bene ſpecificata, non conſueuit admitti in palatio, Rota decis. 648.in antiq.ſciendum de articulis, &. 780. etiam in antiq.ſciendum de articulis obiectiuis, Egi. conclu.445.ſi contra de proba. & conclu.562.concluſio de excep. Et quod ad temporis expreſsionem attinet, in hoc diſsidet ſpecificatio noſtra ab ea de qua in. d. l. libellorum quòd ſatis erit exprimere menſem & annum, & non cogeris ſpecificare diem, niſi forte eſſemus in caſu in quo dies eſſet de ſubſtantia Nic. milis in uerbo articuli nume. vi. Quæ tamē omnia intelligas & quæ ſupradiximus, ſimiles materias male ſpecificatas non admitti, uidelicet parte opponente, quoniam & ſi materia aliàs ſit bona, ſpectat tamen ad partem allegare quòd non ſint bene ſpecificatæ, & non tenetur iudex id à ſe ſupplere parte non excipiēte etiam ſi abſens ſit, dum tamen contumax eſſet, niſi forte ſpecificatio eſſet ualde neceſſaria & magni effectus in materia ſub iecta, Egi.concluſio. 434. ſi contra de excep. Amplius intelligas, niſi materia quæ daretur obiectiua eſſet iam probata, Rota decis. 780. in antiq. ſciendum de articulis obiectiuis, imò non ſolum ſi plene probata eſſet, ſed etiam ſemiplenè tantum, utpote, per unum teſtem, quaſi tūc omnis calumniæ ſuſpicio ceſſet, Egid. concluſio. 452.ſi mandatur de probatio.cuius argumen. idē dicendum eſſet ubi quis aliis modis ſuſpicionem calumniæ deduceret.

Exceptio nō ſpecificata repellitur.

Secunda difficultas eſt ut non audiatur quis uolēs dare obiectus, niſi prius de titulo: uel aliàs de iure ſuo docuerit, argumento notatorum per Inno. in.c.cū bertol.de re iudicata, quandoquidem non ſolet quis audiri niſi ſua interſit, ad nota. per eundem Innocen.in.c.ſuper his, uerbo excludatur, de accu. & eſt glo.ordinaria in. c. prius electionem de

Obiectus præſtans an audiatur, ſi non pudet de titulo.

conceſſ.preben. Egi.çoncl.383.non poſſeſſor de ex-ceptio. & in propoſito conſueuit Palatium admittere pro ſufficienti intereſſe ad finem dandi obiectus, ſi is qui daret illos poſſeſſor eſſet, Audiretur enim uolens poſſeſſor dare obiectus abſque eo quòd de alio iure ſuo doceret, Rota.418.nota an reus de excep.obiect.in anti.& decis.lxx.nota quòd ubi cõſtat de re iudica.in anti.&.ii in antiquoribus, Biſignet. Caſſa.dec.ii de exceptio. in fi.Idq; ea ratione quod interſit poſſeſſoris etiam ius non habentis non amoueri à poſſeſſione beneficii, donec conſtet de meliori iure alterius Rota.d.decis.lxx.in antiq. & ſatis eſt reo uincere ob non ius actoris etiam ſi per eius confesſionem:uel aliàs conſtaret de non iure ſuo, argu.l.fi. C. de rei uendica. & notatorum per Compoſtell.in.c.mandatis de reſcrip.Cuius rei ratio eſt quia melius eſt quòd poſſeſſor iniuſte remaneat in ſua poſſesſione quamuis iniuſta uel uitioſa quàm dare alteri uitioſum ingreſſum de nouo, præſertim quia ſi poſſeſſor erit iniuſtus ſubeſt ſuo ordinario, qui poterit ꝓ officio ſuo illum à poſſeſſione amouere.c.ordinariis de offi.ordina.lib.vi. Io.mo.in.c. ut circa de electio eodem lib.uerbo inter dictam, Rota.d decis.418.in antiq. nota An reus de exceptio.obiectiuis.

Tertia denique difficultas eſt, ut non paſſim in quacunque iudicii parte admitti ſoleat hæc materia obiectiua ueluti de ſimplici ſupra docuimus, idq; eadem fermè, ratione ſuperius allegata, quod ueluti concernens defectum tituli uel perſonæ aduerſarii & non ius dantis, uiſa fuerit odioſa, & propterea arcenda eius probatio.l quidam. ff.de lib.& poſth.c.pene d.i.de pen.Specul.ti.de excep §.iii.incip.Dicto de dilatoriis nu.ix. uerſi. & nota quòd ſi contra excipientem ibi,& hæc repulſio precipue locum habet contra exceptiones criminum: uel defectuũ, quamobrem uſu receptum eſt in ſacro Palatio ut in quauis cauſſa ſpirituali:uel ꝓphana ſimilis

Obiectus an ſemper tradi posſint.

materia non admittatur,niſi infra terminum datum ad articulandum,Rota decis. 708. Nota ꝙ ſi aliqua cauſſa,de artic.obiecti . 647. Nota ꝙ ſi in aliqua cauſſa de arti.606.Dic ꝙ ſtylus,de materia obiecti.419.Nota. An ille reus,de excep.420. Nota ꝙ ſi prima inſtantia, de excep.obiecti.&.426. Nota ꝙ ſi in prima inſtãtia de excep . obiecti.oībus in antiq.

Tertius quādo obiicere poſſit.

Quod procedit & ſeruatur non ſolum in eo, qui à principio in cauſſa fuiſſet, ſed etiam in tertio ueniente ad cauſſam , ex clauſula generali , omneſq; alios etc.poſt ſimilem terminum excluſiuum ſeruatum,in quo licet uideretur prima facie,quod poſſet dare obiectus poſt dictum terminum,qui non deberet excludere eum,cui nō fuit prefixus, & qui nō fuit in cauſſa,nec potuit prius dare,& propterea ſine culpa non deberet excludi.c.cognoſcentes,de cōſti.Nihilominus non conſueuit Palatiū ipſum admittere uolentem poſt dictū terminum dare obiectus,ex quo admisſio tertij ſolet fieri ad ſtatum in quo reperit cauſſam,& ſic debet admitti ad ſtatum cauſſæ cum ſuis qualitatibus.l.eum qui.ff.de iureiuran.Caſſa decis.i.de excep.

Poſt terminū na obiectus dantur.

Amplius ſeruatum eſt etiam ubi ſimiles materiæ datæ eſſent uerbo infra terminum,quo caſu nō inſeruiret communis practica excipiendi generalia infra terminum,neque operaretur effectum præſeruatiuum ſolitum per ſimilem excipiendi modum operari,quod propter omnes exceptiones ſic in genere licet uerbo infra terminum datas,præſeruaretur excipienti facultas illas dandi etiam poſt terminum per no.per Bal.in.c.i.in prin.extra. de fid. inſtru. per Fely. in. c . licet cauſſa col . xiij . de proba. Mar. ſing.xiij.

Idem quoque ſeruari cōſueuit ſi datæ eſſent materiæ etiam facto & realiter infra terminum , uelletq; is qui dedit,nihil de nouo dare,ſed aliquid de cōtentis in materiis datis in termino duntaxat declarare , non admitteretur enim ſimilis declaratio

poſt terminum, & dilatio quæ de ſtylo Palatii pro termino ſubſtantiali ſeruari ſolet, ad declarādum, prout ſupra ſuo loco docuimus non daretur, & data non inſeruit, reſpectu ſimilis materiæ, & ad effectum illam declarandi, ad nota.in.c. in generali.§. ſi.per Io.mo.de re iu.lib. vi.Rota decis. 262. in antiq.Nota ꝙ in articulis de articu.& obiectio.420.in eiſdem, Nota quod ſi in prima inſtātia de exceptio. obiectio.& 426.in eiſdem, Nota quod ſi in prima inſtantia eodem tit.& licet ille qui declarat, nihil de nouo faciat, ſed quod factum eſt tantum dilucidet.l.hæredes palam.ff de teſta.cum nota. Nihilominus in iſta materia utpote odioſa, uoluerunt Patres imputari parti, quæ à principio debuit præuidere & clarius excipere. Rota decis.64.in antiq.Nota quod in articulis, de articu.

Mitigaretur tamē iſte rigor & admitterētur poſt terminum ad articulandum tam declaratio ad materias prius datas, quàm ipſæ materiæ ſi tunc de nouo darentur, ubicunque calumniæ ſuſpicio ceſſaret, & ſummoueri poſſet, prout in pleriſque caſibus ſeruatum eſſe comperio, utpote ſi materia quæ daretur: uel quam declarare quis uellet reperiretur iam probata, argumento notatorum per Rotam decis.780.in antiq.ſciendum de articul. obiecti.& decis.648.in eiſdem ſciendum de articul.

Idem ſi non plenè probata eſſet, ſed ſemiplenè tantum per unum teſtem, Egid.conclu.452. ſi mādatur de probatio.idem ſi probatio ſimilis materię eſſet in promptu Egid.conclu. 571. Quod ſi. v. de exceptio.quæ licet loquatur de probatione in ꝓmptu per inſtrumenta, cum tamen ratio generalis ſit, non ſecus dicerem ſi probatio quæ in promptu eſſet conſiſteret etiam in teſtibus uel alia probationis ſpecie, quo exemplo idem opinor dicendum ſi materia quæ daretur, haberet præſumptionem iuris pro ſe, ſummoueret enim ſimilis præſumptio calumniæ ſuſpitionem, prout alibi ſimilis pręſum-

ptio iuris pro aſſertione prelati,quæ alias non probaret in præiudicium ſuæ eccleſiæ,(ea ratione ꝙ aſſertio ſuſpicaretur facta ad effectū fraudandi eccleſiam) faceret ſimilem ſuſpicionem ceſſare, & aſſertionem probare,etiam in Eccleſiæ preiudicium, ad nota:per Curt.iunio.in tractatu ſuo feudorum, prima parte principali car.vi.q.viii.nu.xv. allegat. c.ſi diligenti & Abb.ibi.iii.notab.de preſcriptio.

Qua ratione,idem quoq; ſeruatum eſt ubicunq; is qui daret obiectus iuſtā tarditatis ſuę cauſſam haberet,utpote ſi poſt terminū huiuſmodi notitia ſimilis obiectus ei ſuperueniſſet, ad.l.de ætate. §.ex cauſſa.ff.de interro.actio.c.paſtoralis de excep.adſtipulatur.c.inſinuāte de off.deleg.& c.ut circa in uerbo niſi aliquid de elec.in.vi.Eg.cōcl.561.cōclu.ꝙ ſi P. ibi de tertio uero,Caſſa.decis.i.de excep.in prin. & cum ignorantia potius præſumatur, q̄ ſciētia.l. uerius.ff.de prob.uidetur ibidem noluiſſe Egi. pro uerificatione ignorantiæ non ſtari ſimplici allegātis aſſertioni neq; eū probationis onere grauandū eſſe,ſed iuramento potius ſuo in hoc ſtari debere, ueluti de re quæ in animo cōſiſtat, donec aliunde ſcientia comprobari nō poteſt, Idem etiam ſi quis uellet dare obiectus cōtra titulum & gratiam poſt terminū huiuſmodi ex aduerſo productos,admitteret enim tunc eum ea ratione ſacrum Palatium, ꝙ ſi iſte titulus uel gratia non fuerunt ante terminū producti,non potuit altera pars diuinare neq; præuidere exceptionem contra hactenus ignotā actionē, idq; etiāſi non ſolū terminus ad articulandū, uerumetiā alii omnes ſeruati reperirētur.Caſſa.decis.i.de excep.nu.ii.quo exemplo, idē opinor dicendū in eo qui uellet dare obiectus cōtra perſonā tertii qui non ueniſſet ad cauſſam niſi poſt dictū terminū ad articulandū.Militat enim excuſationis ratio p̄cedenti æquipollens,uerum hæc facultas dādi obiectus etiā poſt terminū in p̄ſcriptis caſibus uel aliis ubi eadē excuſatiōis cauſſa militet,nō cōſueuit

Iuramento an ſtetur ſuper ignorantia obiectus.

ongius

longius laxari,ſed eadem odii ratione arctari,ſi modo uolens obiicere,id in continenti faciat,& ſi contra gratiam ut ſupra poſt terminum productam uelit dare obiectus,obiiciat in termino ad dicendum contra, poſt quem non audiretur amplius Caſſa.d. deciſ.i.de exceptio.nu.ij.&.iij. Et quod ſupra diximus obiiciat in termino, intelligas ſpecifice, nam cõmunis practica excipiendi generalia contra,præſeruatiua facultatis ſpecificandi exceptiones nobis competentes in quacunque parte iudicii operatur in exceptionibus, quæ ſunt de iure dantis, quæ ſic non ſpecificatæ dari poſſunt, Secus autem uidetur dicendum in iſtis exceptionibus obiectiuis quæ nõ ſunt de iure dantis & in quibus requiritur ſpecificatio,de qua in d.l.libellorum de accu.per ſupradicta, ſaltim in his, quæ ſic non ſpecificatæ non admitterentur etiam parte non opponente, (prout ſupra docuimus) conceſſo pro nunc quòd in aliis parte non contradicente admisſibilibus, practica dicẽdi generalia contra faceret effectum ſuum præſeruatiuum.

Obiectus etiã in ſecunda inſtantia dari poſſunt.

Generaliter uerò uſu receptum eſt, ut ei qui obſtante ſibi termino ad articulandum excluſiuo ſimilis facultatis obiiciendi: uel obiectus declarandi nõ ualuit in una inſtantia obiectus dare: uel datos declarare, id ſibi liceat, in ſequiori inſtantia uſque ad tertiam inſtantiam, quia termini & dilationes, quę dantur in una inſtantia tanquam ordinatoria illius inſtantiæ non ſe extendunt, ad ſequiores inſtãtias,& iſta ratione de more ſacri palatii eſt quod omnis inſtantia habet̃ ſuas dilationes & terminos, imò iidem termini de nouo dãtur prout ſupra ſuo loco uidiſti, & hoc ut quis in cauſſa appellationis posſit non probata probare, & non allegata allegare, quam facultatem admittit Palatium etiam in iſtis materiis obiectiuis tametſi odioſis, Rota deciſ. 419.in antiq.nota an reus de exceptio. Milis in uerbo Articuli nu.iiij. allegat.l.per hanc.C.de tempo.

appella.allegat conſi. Roma. de quo ibi per eum, quod etiam ſeruatum eſt in obiectibus uel eorum declarationibus in precedenti inſtantia propter lapſum termini repulſis,nam repulſio non eſt reprobatio cauſſa cognita facta arg.l.non uidetur.§.ſi rationem.ff.de compenſatio.& repulſio fuit ab illa inſtantia tantum, Rota deciſ.420.& 426.ambabus incipientibus Nota ꝙ ſi in prima inſtantia, de exceptio.obiecti & ambobus in antiquis. ubi licet ſimilis facultas admittatur in ſequioribus inſtantiis,reſtringitur tamen infra terminum ad articulãdum de nouo in dictis inſtantiis dandum,& (ut opinor) reciperet omnes ampliationes & limitationes, quas ſupra docuimus.

Sed dices ſi uis excluſiua iſtius facultatis dandi obiectus: uel datos declarandi à lapſu termini ad articulandum prouenit, iſta materia raro uel nunquam practicabitur,ex quo inoleuit abuſus, ut termini nunquam ſub ſua die, neque aliàs rectè ſed nulliter ſeruentur ſub ſpe habituræ ſanationis per reiterationem in uim extrauagantis Inno.vj.de facultatibus Auditorum ſupra ſæpius citatæ,uel ſpecialis commisſionis pasſim dari ſolitæ, & quod nullum eſt,nullum præſtare poſſet impedimentum & quod debeamus intelligere de termino ritè & rectè ſeruato, Docet Caſſa.d.deciſ.i de exceptio.in princ. Quamobrem non deſunt procuratores in Roma. Cu.etiam famoſi,qui non ſolum non nouerunt caſus, quibus ſimilis materia uel eius declaratio admitteretur:uel repelleretur:uerum nec ſcirent eam ab aliis materiis diſcernere,licet antiquiores Patres in illis dignoſcendis plurimum inſudarent, prout nobis plures deciſiones ſupra ſæpius citatæ indicant,& præſertim deciſ.xxvij.in no.fuit dubitatum de poſitio. & exceptio. & propterea non eſt omnino negligenda, præſertim quia facile poſſet uenire caſus neceſſariæ diſputationis iſtius materiæ. Finge enim quod quis timens obiectus caueret à mala

obſeruatione iſtius termini, & ritè ac rectè ſeruaret illum, ut excluderet te ab iſta obiiciendi facultate, Rurſus finge quòd Auditor, (prout plerunque euenit noſtris temporibus) pronunciet prout in cedula, & poſtea ſubſcriberet interloquutoriam, nonne terminus ad articulandum, tam etſi nulliter à principio fuiſſet ſeruatus, remanebit beneficio reiterationis factæ tempore dictæ pronunciæ prout in cedula ſanatus, ac ſi ualide ſeruatus fuiſſet, & à reiteratione citra operabitur ſuum effectum excluſiuum?

Cæterum non ignorabis in hac ſpecie ꝙ ubicunque ageretur ad canonizationem gratiæ ſi neutri tunc omnis materia quantumuis obiectiua diceretur deſcendere à gratia impetrantis & eſſe de iure dantis, & eſſemus extra caſum.c.ut circa de elec.lib. vi.& clem. conſtitutionem eo. ti. Quandoquidem ſi ius & titulus dantis iſtos obiectus, eſt illa gratia ſi neutri, cum nullum ius impetranti tribuat niſi ſub illa conditione ſi neutri ius cõpeteret, quicquid obiiciat Impetrans ad docendum de non iure ſui aduerſarii, cenſebitur de iure dantis & non obiectus, ex quo tendit ad purificandam gratiam ſuam cõditionalem Nic.milis uerbo artic.nu.vij. Rota deciſ. 827.in antiq. Nota ꝙ materia de materia obiecti.& deciſ.27.in no fuit dubitatum de excep. & poſitio. Et propterea ſeruat Palatium, ut in præſcripto caſu quando ad canonizationem ſimilis gratię ſi neutri ageretur, admittere quoſcunque obiectus abſq; ſpecificatione.l.libellorũ de accu.de qua ſupradiximus, Rota.d.deciſ.27. fuit dubitatum in no.idꝗ etiam poſt terminum ad articulandum, & quandocunque prout alias materias non obiectiuas, & licet exceptiones huiuſmodi ſimpliciter acceptę ſint ex natura ſua obiectiua, utpote concernentes defectum tituli uel perſonæ aduerſarii ratione tamen ſubiectæ materiæ gratiæ ſi neutri in qua dãtur, mutatur eius natura, & cenſentur rationibus prędictis Obiici quando poſſit in reſcripto ſi neutri.

de iure ipſius dantis,& dicit collector.d.deciſ.xxvii. prima additione in fi. mirum non eſſe quod una res ſimpliciter accepta ſit unius naturæ,& poſtmodum per adhæſionem alteri rei mutet naturam, quia hoc uidemus in pluribus caſibus, & ſubnectit exemplum de tigno, qui ſimpliciter acceptus res mobilis eſt,& poſtmodum ædibus fixus immobilis reputatur.l.eum qui ædes.ff.de uſucapio. & intantum admitterentur ſimiles materiæ abſque ſpecificatione, & circumſcripto termini lapſu, ut procedat non ſolum in ſimilibus materiis quæ de nouo darentur,uerumetiam in eiſdem quæ in eadē cauſſa antequam gratia ſi neutri ſuperueniret, ſeu ad eius canonizationem ageretur,fuiſſent repulſæ tanquam uel male ſpecificatæ:uel datę poſt terminum argu.notatorum per Rotam deciſ.420.& 426.ambabus incipientibus nota quòd in prima inſtantia de exceptio.obiecti ambobus in antiquis. Quamobrem tu hinc diiudicare potes quanta ſit plerunque ſimilis gratiæ ſi neutri utilitas.

LIBER VI.

DE PRODVCTIONE IVRIVM *in curia ac de literis compulſorialibus, illarumq; exequutione in partibus.*

DATIS iam articulis pro inten tione actoris ac exceptionibus rei ad extenuandum intentionē actoris, ſolet quiſque pro uerificatione ſuæ intentionis probationes quas habet afferre, & cauſ ſam iuribus:uel teſtium depoſi-

tionibus inſtruere, & primo de iurium productione dicemus, iura enim hic probationes quæ in ſcriptura conſiſtant uulgari quodam uocabulo uocamus. Quas ſcripturas ſi quis ad manus habeat uel ſi ex partibus à propriis tamen notariis rogatis (ſi publicæ ſint) uel aliàs originales habendæ ſunt, abſque alia Iudicis iuſſione ac partis uocatione ad Roma. Cu. adduci & tranſportari poterunt, & ubi habueris iterum atque iterum legendæ ſunt, & ubi legeris munus tuum erit perpendere inſpecta natura actionis ſi actoris: uel exceptionis ſi rei partes defenderis, quid quantum, & quando, intentioni tuæ prodeſſe: uel obeſſe poſſint, & illas prout re bene penſata expedire dignoueris, exhibebis in iudicio, qua in re niſi ita eruditus fueris, ut legum ac canonum conſilio uti poſſis facile cum aliis practicis non minus quam talpa proprio plerunque peribis iudicio, prout ſæpiſſimè ego meros practicos, qui non ualentes eum, (qui in iudicio nimium properaret, legibus cohibere, iurium productione ſe tueri ſolent) propriis eorum nexibus deprehendi, quos reprehendit Papa in. c. imputari, extrà de fide inſtr. & admonet text. in. l. ſcripturæ diuerſæ. C. de fide inſtr. & eis alludit uulgatum carmen, Heu pateris telo uulnera facta tuo.

Inſtrumenta publica ſine iudicis iuſſione habentur.

Quorum exemplo deterriti ueteres & ſi eruditiſſimi eorũ eruditione non confiſi, conſueuerunt in exhibendis iuribus eſſe parciſſimi, illaq; nõniſi paulatim, & quantum ac quando ipſa neceſſitas urgeret, exhibere, ea (ut opinor) ratione, ꝙ ueluti ueteri adagio dicimus dubium eſſe litis euentum, ſic ab ipſis cõpertum eſt dubias quoque eſſe in quauis iudicii parte litigatorum curſitationes, & in re tã dubia, non poteſt quandoq; etiã eruditiſſimus quiſq; à longe prognoſcere, quod poſtmodum contraria actione ac temporis beneficio commonitus dignoſcit, Tempus enim eſt pendentis baculus, & in certamine contraria actio ad melius operandum nos

Parcæ producendum.

Dubius eſt litis euentus.

instruere ſolet quam omnibus artibus, non minus quàm ij qui bello præſunt explorare debemus, quandoquidem lis belli ſpecies eſt, in quo genere admonet nos Cicero in catone hiſce uerbis, Quis eſt tam ſtultus, quàmuis adoleſcens, cui ſit exploratum ad ueſperam eſſe uicturum? Quæ Ciceronis uerba nobis in hac iudiciorum ſpecie præſertim qui in ſacro Palatio cauſſas agimus atque defendimus optime arrident ea ratione, quod Patres ipſi eiuſdem ſacri Palatii ueluti ſupremi ordinis Iudices à multis annis eam ſibi aduerſus iuris regulas preſcripſerint libertatem, ut liceat eis ab ipſis regulis, quæ inferiores iudices quaſi in compedibus detinent, pro eorum ſacroſancto arbitrio recedere, & in rebus dubiis non aliàs principem, prout Iuſtinianus ſanxit conſulere, ſed quod eis ratione conſonum, iuxta factorum contingentias uidetur decernere, eſtq; omnibus nationibus Romano ſubiectis Imperio, lex eorum ſententia, non minusquam eſſent apud Græcos Amphyctionum decreta, quæ Demoſtenes in oratione pro Cteſiphonte citat, & quorum conuentus erat totius Græciæ publicum conſilium, ex ſeptem eius Ciuitatibus conſtans, quod Strabo. libr. nono. & cur ita diceretur Dyoniſius lib. xiiij. docent.

Sed longius digreſſi, ad ſpeciem noſtram productionis iurium reuertamur, in qua his omnibus facile occurres periculis, ſi ea quam ſupradiximus uteris producendi parſimonia, nec abſterreas terminorum obſeruationem ac lapſum præſertim ad producendum omnia, cum ſupradixerimus patres ex præſcripta quadam urbanitate conſueuiſſe non ſolum probationes quæ in ſcriptura conſiſtant, ſed etiam articulos & teſtes admittere quandocunque ante concluſionem in cauſſa, Rota deciſ. 448. nota ꝙ omnes in anti. de artic. in cauſ. prophana, & non ſolum ante concluſionem, ſed etiam poſt ſaltim ex gratia, Egi. conclu. 447. articuli, de proba. & conclu.

745.concluſio de reſtitu. integ. Idq; etiam ſi iura non eſſent de iure dantis,ſed obiectiua,non ſolum enim admitteretur eorum productio, ſed etiam operaretur ut articuli de ſimili materia in iuribus huiuſmodi contenta eorum calore admitterentur, Egi.conclu.571.Quod ſi.v.de exceptio.Dixi autem parſimoniam, ne ad eius ultimũ extremum, quod uitium eſt facile declines, utpote iurium productio nem differendo uſque ad ultimas audientias, in quibus non ſolent Auditores iura neque alias probationes admittere, nimium de calumnia producentis ſuſpicantes.

Amplius quia ſcripturas ſimpliciter producẽdo uidetur quis fateri omnia in eis contenta uera eſſe, etiam quæ producenti præiudicarent, iuxta nota. per Inno.in.c.cum olim in fi.uerſi.ſed dices de cẽ ſibus,& in.c.cum uenerabilis nu.iiij.uerſi.item licet producens, de exceptio.& ſimilis confeſſio non ad mittit reuocationem pretextu erroris, ſed imputatur producenti, qui potuit præuidere ut ſupra, ad nota.per Specul.& Io.Andr.in tit de inſtru.edi.§.ui dendum,uerſi. quid ſi aliquid, & nota per Inno.& per Butr.in.d.c.cũ olim,de cenſibus,& per Immol. in.c.g.perpetuus extra de fide inſtr. & per eundem Butrium ac latius per Fely.in.c. imputan. de fide inſtru.col.i.nu.vij.uerſi. ſeptima & ultima declaratio, & ratio eſt in promptu, quia iſta eſt confeſſio ſcripta & probata, quæ non reuocatur, prout notant Abb.& alii in.c.fi.de confeſſis.Mos producendi ſcripturas inoleuit in Roma. Cu.quo litigatores non per ſeipſos ſed per alium qui ſemper eſt unus ex connotariis actuariis cauſſæ ſcripturas producunt, eundemq; per cenſuras eccleſiaſticas ad illas producendum obtinent ab Auditore compelli, adeoq; inoleuit mos ſimilis productionis, ut Notarii quotidie hoc munere grauati, uolentes ſe ab eo eximere, & litigatoribus nihilominus in hoc morem gerere,ſibi inuicem conſenſerunt ut ſinguli in

Fatetur quis cõtenta in ſua productione quæ non reuocatur.

ſuis cauſsis posſint apud acta notare ſimiles produ ctiones, præuia tamen compulſione, ut ſupra, ab uno ex connotariis ſuis, tametſi ſemper abſente & præmiſſorum ignaro recepiſſe, Et ubi iura fuerint ſic per compulſum producta, ſolet actuarius repetitionem illorum ſub nomine litigatoris productionem obtinentis ſubnectere, cum proteſtatione tamen in quantũ pro parte producentis faciant, nec aliàs aliter, nec alio modo, prout apud Formulariũ ipſorum Notariorum ſeu terminorum rotę ſub rubrica, de productione iurium per compulſum. xlvi. cart. legere poteris, Quæ proteſtatio admittitur de iure, ad nota. per Bart. in. l. publicæ. §. fi. ff. depoſiti, & in. l. aurelius. §. pen. ff. de libe. lega. & per Innoc. & Butr. in. c. cũ uenerabilis de excep. per Bal. & Paul. de caſt. in. l. i. C. ut quæ deſunt aduoca. & per Fely. poſt alios in. c. imputari extra de fide inſtr. col. fi. in fi. Et uſu recepta eſt in Palatio & iuuat producentem in hoc ꝙ pro natura proteſtationis conſeruat ſibi ius ueniendi contra partes preiudiciales in eodem Inſtrumento ſeu ſcriptura conſiſtentes, Rota Deciſ. 282. in no. licet quis producens de appell. & fide inſtru. ac confesſis, quæ tamen limitat dum tamen productio non ſit proprii inſtrumenti cum producente celebrati. Quo caſu ex quo omnia narrata in inſtrumento probant inter ipſas partes, nõ poſſet pars producens acceptare in parte & partibus ut ſupra, etſi ſimilem productionem faceret, non releuaret, Rota. ibidem in fi. Quam tamẽ proteſtationem etiam ubi proprium produceretur inſtrumentum, ut iuuet producentem, & preſeruet ſibi ius ueniendi contra in capitulis prorſus ſeparatis admittit Fely. in. d. c. imputari in fin. uerbis, per nota. per Immol. in. d. c. G. perpetuus ſupra eo. tit. de fide inſtru. & atteſtatur Immola eſſe communem Doctorum opinionem, quæ inſeruit pro declaratione limitationis traditæ per Rotam. d. deciſ. 282. in caſibus dumtaxat in quibus licet de iure contra cõ

Proteſtatio in productione iuuat.

tenta in proprio inſtrumento uenire. Et cum ſupra dixerimus ꝙ ſi quis abſque ſimili proteſtatione & ſimpliciter inſtrumentum producat, uidetur fateri omnia in inſtrumento contenta uera eſſe etiã quæ producenti præiudicarent, per nota. per Inno. in. c. cum uenerabilis, de exceptio. &. c. cum olim de cenſibus, & contra ſimilem confeſsionem, utpote ſcriptam & probatam uenire non poſſe per ſupra allegata, Tu tamen intelligas directe abnegando contenta in inſtrumento eſſe uera, Quod ſi non directe ut ſupra uolueris improbare inſtrumentum ſed potius euadere per indirectum, utpote ſi ex inſtrumento aliqua oriatur confeſsio dubia, poteris nihilominus euadere inſtrumentum, faciendo probationes, non contrarias inſtrumento, ſed tales per quas illa dubia confeſsio declaretur talis, ut tibi nõ preiudicet factum in ea confeſſatum etiam uerum, ad nota. per Fely. in. d. c. imputari col. i. nu. vii. uerſi. ſeptima & ultima declaratio, de fide inſtru. Vbi allegat. c. cum dilecti de accuſa. & Butr. in. d. c. cum olim de cenſibus, ubi etiam concedere uidetur, ut quis poſſit uenire contra inſtrumentum ſic ſimpliciter productum, ſi modo non diſcrete, ſed contra totum inſtrumentum ueniens per aliud male productum, & allegat dubium in. d. c. cum olim, Idem ſi uolueris non confeſsionem certam, ſed tantum preſumptionem ex inſtrumẽto reſultantem diluere, admitteretur etiam probatio tendens ad hunc finem, ad notata per Paul. de caſt. in. l. exercendis col. iiij. nu. iiij. c. de fide inſtru. uerſi. & prædicta, ubi etiam habes materiam & theoricã Doctorum, quæ probatio, & quot teſtes requirantur contra inſtrumentum, quouis modo quis contradicat inſtrumẽto, poteris enim ubi opus erit eo recurrere.

Generaliter uero, ubi iurium productio fuit, neceſſaria eſt partis uocatio ad dicendum cõtra, alias non probat, ad regulam legis de unoquoque. ff. de re iudicata & tex. in. l. properandum. §. ſinautem, In productione inſtrumentorum uocari ſolet pars.

uerbo terribiles iuncto textu in uerbo præſentia. C. de iudi. quem ad hoc Angel. ibidem dicit ſingularem & in l. iudices. C. de fide inſtr. & nota. per Bar. in l. item illa. C. de conſtitu. pecu & latius per Fely. in c. in nomine col. ix. num. xxxi. uerſi. iiij. quæritur, extra de teſti. niſi forte poſt ſimilem productionem ſeruatus eſſet terminus ad dicendum contra producta, de ſtylo palatii ſeruari ſolitus, qui meo iudicio huic citationi ſaltim quoad iura prius producta æquipolleret, ubi tamen hæc citatio ſpecialis fiat, Hæc eſt communis formula qua utimur in Palatio, Citetur. N. &c ad dicendum contra iura producta & repetita, Quod adiectiuum & repetita, addi ſolet, ea ratione, ut citatio etiam repetitionem producentis, qui actus eſt à productione diuerſus reſpiciat, & quia ſi ſcripturam produxeris priuatam uel manu publici Notarii: ſi modò non fuerit ex publico archiuio habita, non creditur ei ſoli, niſi producens uerificet ſcripturam manu eius, cuius enunciatur ſcriptura, ad tex. & nota. per Paul. de caſt. & alios, in auth. & ſi contractus. C. de fide inſtru. & nota per Fely. poſt alios, in c ſcripta extra eodem, Solemus in palatio productæ ſcripturæ fidem ſupplere per recognitionem iurium productorum, & propterea eadem citatione ad dicendum contra iura, addere conſueuimus, necnon uidendum iurare teſtes ſuper recognitione iurium, Qui ſi recognoſcere, habeant ſcripturam manu eius cuius enunciatur ſcriptum, ad tex. & nota. per Paul. de caſt. & alios, in auth. & ſi contractus. C. de fide inſtru. de iure non probant, niſi fuerint preſentes dum ſcriberetur, & dicant uidiſſe ſcribere eum, nec aliàs ſufficeret, ſi teſtes deponerent, quod ipſi non fuerunt preſentes dum ſcriberetur, ſed habent illam pro manu talis, quia manus eiuſdem eſt ſibi plurimum nota, ad nota. per Bar. in l. nuda col. ij. C. de donatio. & in auth. & ſi contractus. C. de fide inſtrumen. & nota. per Paul. de caſt. in l. compa-

De recognitione ſcripturæ.

rationes col.iij. num iiij.uerſic. Sed contigit interdum. C. eodem & per Bart. in l.admonendi.ff.de iure iurando, & per Io.de Immola & per Fely. in.c. ſecundo col.v.uerſi.vij.limita, ibi his ſic diſcuſſis,late de fide inſtrum.conſ.neap.deciſ.181.in antiquis in quodam proceſſu de fide priuatarum ſcripturarum, Nihilominus uſu receptum eſt in ſacro Palatio, ut aduerſus iuris communis diſpoſitionem ſuper recognitione ſcripturarum plene probent teſtes, qui non fuerunt præſentes dum ſcriberetur, & deponunt recognoſcere manum ſcribentis, quia eſt ſibi ualde nota, prout communis uſus Roma.Cur. docet, idq; ea, ut opinor, ratione quòd ſcripturæ, quæ in Rom. Cu. producuntur, ut plurimum ſunt ex longinquis partibus ad Rom. Cu.tranſportatæ nec de facili poſſunt in Rom.Cu. haberi teſtes qui fuerint præſentes dum ſcriberetur in partibus ſcriptura, & propterea non abhorret à iuris diſpoſitione iſte ſtylus, quia iſto caſu, quando ſcriptura tranſportata è longinquis partibus producitur, nec de facili inuenirentur teſtes, qui recognoſcerent, ſi modo appareat expedita in forma publici inſtrumenti, & alias non ſit ſuſpecta, admittunt Doctores ſcripturam pro probanti etiam abſque alia recognitione, prout late docet Paul.de caſt.in authen. & ſi contractus col.fi.nu.v. ibi,ſed ſi non eſt posſibilis, quia producitur inſtrumentum ex longinquis partibus C.de fide inſtru. allegat Specul.in ti de inſtr.editio.§ reſtat uer quid ſi producitur, uel ſi defuerint teſtes qui recognoſcant manum ſcribentis, conſueuimus curare, ut iura quæ ex partibus ad Ro. Cu.pro inſtruendis cauſſis habentur ferè ſemper cum atteſtatione & ſigillo ordinarii uel alterius perſonæ ſeu collegii, ad quos hoc munus ex conſuetudine loci ſpectaret ad Ro. Cu.traducātur, quorum Sigillum de iure ſupplet fidem productæ ſcripturæ, & illam reddit auctenticam ac in iudicio probātem, ad no.per Abb.& alios

De probatione per ſigillū.

preſertim p Fely.in.c.ſcripta col.antep. nu.xxxiiij. uſque ad finem extra de fide inſtru. & latius in.c. poſt ceſſionem de probatio. Deſyderāt tamen Docto.pro effectu prædicto ſigillum huiuſmodi plures habere qualitates, Prima eſt, ꝙ ſit illius ad quē hoc munus ſpectet de iure uel conſuetudine loci, prout in locis ſupra allegatis docent, Secunda ꝙ ſigillum ſit auctenticum, ad nota. per Abba.in.d.c. poſt ceſſionem ſequitur Fely. ibidem col.v.nu.vij. uerſi.Sed eſt aduertendum & quæ requirantur, ut ſigillum reputetur auctenticum, refert ſe ad no.per Specul.in tit.de procu.§. Ratio autem formæ uerſi. Item ꝙ non eſt ſigillum.& in ti.de proba.§.fi.uerſi. x.ipſum allegat, Tertia qualitas ꝙ ſigillum ſit illud in ſimilibus uti ſolitum ad hoc deputatum, ad no. per Bal.in.d.c.poſt ceſſionem, per tex.in.c.ſignificauit de appellatio.quem aduerſus ſententiam, Inno. ibidem ſequitur Fely.ibi.d.col.v.nu.xvij.uer.ij.requiritur, ultima qualitas eſt ꝙ ſigillum ſit notū illis quibus preſentatur, Fely.ibi.uerſi.iiij.requiritur.

Quamobrem, ſolemus in Palatio in termino citationis, de qua ſupra diximus ad uidendum iurare teſtes ſuper recognitione, Si teſtes ſcripturam ſeu manum ſcribentis non recognoſcant, curare, ut ſaltim recognoſcant ſigilla pro ſigillis illorum ſigillantium propriis auctenticis, & in ſimilibus uti ſolitis, & per iſtam recognitionem, ſigillum efficitur notum Auditori cui præſentatur, & ſic concurrentibus iſtis qualitatibus, ſola ſimilis ſigillorum recognitio reddit productam ſcripturām auctenticam, & probantem, per ſupradicta.

De comparatione.

At ubi deficeret facultas recognoſcēdi manum ſcribentis uel ſigillum, recurrendum eſſet de iure ad ſcripturarum comparationem quæ iure ciuili examinatio appellatur, & non prius, utpote ad remedium ſubſidiarium quę quando cum qua ſpecie ſcripturæ per quas & qualiter fienda ſit docent Docto.in.d.l.comparationes, & in auth. ſequenti.quæ

incipit ad hæc, & alia etiam ſequenti. quæ incipit & ſi contractus. C. de fide inſtru. & ſi facultas etiam faciendi iſtam examinationem ſeu comparitionem quis non haberet, & ſcripturæ ex longinquis partibus uenirent, probaret ſcriptura, abſque alia recognitione uel comparitione, prout ſupra diximus, ſi modò appareret expedita in forma ſolita, qua aliæ publicæ ſcripturæ expediri ſolent, & non eſſet ex aliqua digna cauſſa ſuſpecta, prout docet Paul de caſt. in. d. auth. & ſi contractus, col. fi. in fi. uerſi. ſed ſi non eſt posſibilis, quòd dictum uidetur eſſe notandũ, quia eſſet utile, ubi caſus talis tibi cõtingeret.

Cæterum, quia de iure producens inſtrumentũ, non cogitur aliàs dimittere originale eius auctenticum ſed duntaxat copiam apud acta notarii cum originali concordatam, ſecundum Paul. de caſt. in l. fi. C. de fide inſt. i. notab. Solemus in Rom. Cu. ubi iura fuerint producta & legitime recognita citare partem ad uidendum mandari illa reſtitui retenta copia cum originali concordata, ſi modò adhuc non ſunt regiſtrata, aliàs non dicimus retenta copia, ſed ſimpliciter reſtitui iura regiſtrata, & in termino ſimilis citationis, Auditor mandat illa reſtitui, facta tamen obligatione, de illis iterato toties quoties Auditor iubebit exhibendis, & exinde facta ſimili obligatione & dimiſſa copia apud Notarium collationata, ſi modo reſtituta adhuc non exiſtant, ut ſupra recuperamus iura originalia, & quoad prædictam obligationem de iterata productione attinet te in hoc uellem admonitum, quòd ad iſtam iteratam productionem, non poteris de iure cogi, niſi aduerſarius inſtans declaret illam uelle ad effectum redarguendi iura de falſo & aliàs prout late docet Paul. de caſt. in. d. l. fi. ii. notab. c. de fide inſtru. **Inſtrumenta retento regiſtro reſtituuntur.**

Quòd ſi quis iura & ſcripturas non habebit aliàs in promptu neque habere ſperet à proprio notario rogato, ſed per alium ſint ex partibus à propriis ori

ginalibus tranſumptanda, non ſolet ſacrum Palatium fidem adhibere, niſi auctoritate ſua & uigore literarũ compulſorialium tranſumptatio fiat, Rota dec.688.in antiq. Dic quod tranſumptum de cõpulſoria Quas literas ideo cõpulſorias uocamus, ꝙ per eas ſoleat Auditor cauſſæ uices ſuas ſubdelegare in partibus pro compellendis perſonis penes quas ſcripturæ iura & monumenta ad cauſſam facientia reperirentur, ad illa ſibi exhibendum ad effectum illa tranſumptandi, Qua ratione etiam ipſos exequutores ſimilium literarum in partibus iudices compulſores pragmatici nuncupant.

Compulſoriarum duæ ſpecies.

Harum literarum compulſorialium duę ſunt ſpecies, Vna generalis eſt, quæ ideo generalis dicitur, quæ datur pro extrahẽdis omnibus & ſingulis ſcripturis ad cauſſam facientibus in genere, & iſtas ſolet Palatium abſque alio ſpeciali reſcripto Papæ in quacunque iudicii parte, etiam parte non citata, & ante partis primam citationem, uel etiam una cum ipſa prima citatione paſſim petentibus concedere, Rota deciſ.xlvii.in antiquis, Nota ꝙ compulſoria, de compulſoriis, Et hoc quia ſimilis compulſoria generalis, non habet aliquam dilationem annexam; quæ retardet proceſſum ſeu expeditionẽ cauſſæ, & propterea non reputatur parti preiudicialis, Altera ſpecialis; (quæ ideo ſic uocatur, quia pro exhibenda certa ſpeciali ſcriptura dari ſolet), non ita paſſim cõceditur, ſed parte legitime citata, ac cauſſa cognita, utpote ſi profutura ſit producenti ſcriptura, pro qua extrahenda peteretur ſpecialis hæc compulſoria, Item ſi adſit indicium ꝙ ſcriptura, quę deſyderatur, in rerum natura ſit, uel alias tantus detur fumus, qui ſatis ſit ad diluendam omnẽ calumniæ ſuſpitionem, utpote ſi de ſcriptura quæ deſyderatur exẽplum produceretur extraiudicialiter tranſumptatum, argu.no.per Caſſa.dec.iij.de dilatio.

Amplius non conſueuit etiam dari niſi ad hoc ſpecialis commiſſio Papę impetretur, qua exemplo.

remiſſoriæ non ſolet Signatura aliàs preciſe, ſed Iudicis arbitrio reſcribere, ea (ut opinor) ratione, quia una cum compulſoria ſpeciali ſoleat concedi certa dilatio ad illam exequendam in partibus, qua durante propter fumum de ea datum expectatur is, qui compulſoriam obtinuit, & iudicis officium ſaltim quoad deciſionem cauſſæ conquieſcit, Et ubi pro habendis cõpulſoriis citatio partis fiat, ſi generalis petatur compulſoria ſub hac formula fieri ſolet, Citetur. N. ad uidẽdum decerni literas compulſoriales generales, ad Ciuitatem & dioceſim calaguritanas, & quia ubi per ſimiles literas fit ad partes remisſio alicuius negocii, admonendus eſt de iure aduerſarius, ut ad locum deſtinati negocii accedat, uel procuratorem mittat, ad no. per Paul. de caſt. in l. iudices nu. vj. in fi. uerſi. item nota ex lege iudices. C. de fide inſtr. addere ſolemus in citatione, necnõ ad conſtituendum, ſi principalis ſit, aliàs ad ſubſtituendum procuratorem ad intereſſendum exequutioni literarum in loco, alias ad uidendum decerni in loco proceſſum per affixionem ad ualuas maioris Eccleſiæ loci.

Si uero ſpecialis peteretur compulſoria, addimus in citatione & ad cõcordandum de loco & iudice, prout ſupra titulo de terminorum obſeruatione fuſius diximus, de quibus ſi aduerſarius cõcordet bene eſt, ſin autem dabitur iudex compulſor uel petitus, uel alter Iudicis officio, & licet ſupradixerimus, hanc ſpecialem compulſoriam non dari, niſi auditori ſpeciali reſcripto Papæ detur hæc facultas, & ita paſſim omnes ſeruant, Crederem nihilomininus Auditorem poſſe ſimiles compulſorias ſpeciales ac dilationem cum eis dari ſolitam, de aliorum tamẽ coauditorum ſuorum uoto concedere. idq; in uim extrauagantis Inno. vi. de facultatibus Auditorum Rotæ, ex eo capite ubi facultas concedendi nouam dilationem ad parteis eis impartitur, & ſimilis compulſoria ſpecialis non eſt niſi noua quædam

dilatio, quæ litigatori datur ad habendam ex partibus aliquam ſpecialem ſcripturam ad cauſſam facientem; ideo dicimus, ꝙ non ſolet dari niſi cauſſa cognita & plerunque contingit rem in controuerſiam ire, & locum Aduocatis fieri, qui de iure certant, an cõcedenda uel potius deneganda ueniat, Et cum queſtio ſit de dilatione, in qua ſpecie lex plurimum iudicis arbitrio tribuit, res ab ipſius Iudicis arbitrio plurimum pendet. l. ij. ubi Bar. ff. de re iudi. glo. c. præterea de dila. & in dubiis conſueuerunt patres pro dilatione inclinare, præſertim ubi calũniæ ſuſpicio ceſſet. Qua de re inferius ubi de remiſſoria nobis dicẽdum erit, plura differemus, quæ etiam in propoſita ſpecie tibi inſeruire poterunt.

Forma procedendi in executione compulſoriarum. Generaliter uero, ubi compulſoria generalis, uel ſpecialis decreta ſit, & uelis in partibus illius exequutionem proſequi, Formula procedendi erit, ut is, qui pro exequutione inſtat, Literas iudici compulſori coram Notario & teſtibus præſentet, & inſtat ut uelit ad ipſarum literarum exequutionem procedere, & locum loci ubi ſedere ad hunc effectũ uelit ſcribam actuarium & nuncium deputare, & committere nuncio, qui faciat diligentiam de reperiendis procuratoribus exaduersò nominatis ſi qui exaduersò dati fuerint, quorum nomina ſolent notarii Rom. Cu. qui literas compulſoriales expediũt in calce ipſarum literarum adnotare, ut facilius in notitiam tam iudicis compulſoris quàm partis exequentis tranſire poſſit: & hoc ſi procuratores dederit aduerſarius, ſinautem uel ſi dederit, non tamen reperiantur, inſtabis ut ſimilis diligentia committatur de reperiendis aliis procuratoribus aduerſarii ſi qui adeſſent, & illis non repertis poterit Iudex compulſor domi aduerſarium citare ad actus in articulo exequutionis dictarum literarum neceſſarios. Si modo domicilium in loco habuerit, procedendo iuxta formam traditam in. c. ſi aduerſus de eo qui mittitur] in poſſesſionem. Et ſi non habebit

bebit in eo loco domicilium poterit citari per edictum prout docet, Ro. decis. x. in no. Fuit dubitatum de fide inſtru. per totam, Vel ſi ab Auditore in ipſo literarum decreto fuerit (ut moris eſt) decretus proceſſus per affixionem ad ualuas maioris Eccleſiæ, uel alterius loci, iuxta formam in decreto literarum traditam ꝓcedetur, & altera uia iuxta ſuos caſus ubi iudex compulſor prædicta omnia fecerit, curabis omnia aduerſario tuo intimari & de intimatione apud acta relationem fieri.

His omnibus intimatis nominabis apud acta perſonas compellandas penes quas ſcripturæ reperiuntur, & monitorium obtinebis contra eaſdem perſonas, ut ſub excommunicationis aliisq; pœnis in literis compulſorialibus contentis debeant infra triduum iura & monumēta & alia (illa deſignando) coram dicto iudice compulſore apud acta Notarij exhibere, ad effectum ex illis exemplum tranſumptandi, Quibus exhibitis citabitur pars alio ex prædictis, quo magis licebit modis ad dicendum contra iura producta & repetita & uidendum iurare teſtes ſuper illorum recognitione & poſteaquam recognita fuerint ad uidendum mandari extrahi iura per infraſcriptum inſtantem ſpecificanda ad primam diem, qua adueniente induces teſtes qui recognoſcant iura producta & ſpecificabis quæ extrahere intendes & iudex mandabit exinde exemplū extrahi quæ ubi extracta fuerint alia citatio fiet ad uidendum mandari exempla ſeu tranſumpta ex ipſis originalibus extracta cum eiſdem originalibus collationari & intereſſendum collationi fiendæ ſi uelit intereſſe, & ſuper eiſdem omnibus iudicis decretum ac auctoritatē interponi mandariq; includi omnia in rotulo & clauſa ſigillo iudicis cōpulſoris obſignari ac obſignatū ad Roma. Cu. deſtinari, ad primam diem, ſeu etiā per totam, quo citationis termino adueniente, Iudex mādabit collationari, & collatio fiet, qua facta ſuper omnibus eius de-

Monetur habens inſtrumenta ut ea exhibeat.

De exemplo tranſcribendo.

cretum & auctoritatem interponet, ac omnia in rotulo includi & incluſa ſigillo obſignari iubebit, & faciet, ac exinde rotulū ſic clauſum & obſignatū cū literis eiuſdē iudicis misſiuis ad auditorē qui hoc ſibi negociū ſubdelegauit, deſtinabit & tranſmittet.

Nec uideatur tibi iuri diſſonum quòd in partib. utantur hac citandi facultate, iſti iudices compulſores, qui meri ſunt exequutores, quique citandi facultatem de iure non habent, nec uiderentur etiam poſſe illam habere ab Auditore compulſoriam decernente per nota. in clem. auditor de reſcrip. quia iſta queſtio, fuit alias in Palatio diſputata, & collector erat contra facultatem, & nihilominus admiſit ſacrum Palatium, ut poſſent atque deberent in iurium extractione, & aliis in exequutione ſimilium literarum neceſſariis partem uocare, alias nulla eſſet iurium tranſumptatio eorum auctoritate facta, Rota decis. x. in no. Fuit dubitatum de fide inſtru. & atteſtatur collector rationibus ſuis non obſtantibus contrariam partem ſemper ſuo tempore fuiſſe in curia ſeruatam, limitat tamen iudicem compulſorem in ipſa iurium exemplatione aliisq; prædictis non teneri partem uocare, ſi preſens fuerit tametſi non citata, per nota. per Inno in. c. fi. de fide inſtru. Amplius ſi pars non fuerit alias preſens neque citata, non erit exemplatio omnino nulla, quia ſaltim contra eum qui tranſumptari fecit probabit, ad tex. in. l. chyrografis. ff. de admini. tuto. Item etiam contra quemlibet alium, qui ſimilia exempla & tranſumpta produceret, ad tex. cum materia in auth. ad hæc. C. de fide inſtru. Sed conceſſa citatione ꝑ neceſſaria, quē citabimus in ipſa iurium exemplatione ſeu tranſumptatione, non ſolum ubi ſumus in exequutione cōpulſoriæ, uerū etiam in aliis caſibus; ubi quis aliquam ſcripturam ex proprio originali exemplari uelit, etiam coram quouis ordinario, qua in re tu diſtinguas, aut ſcriptura ꝑ cuius exēplatiōe inſtās tangit certā per

ſonā,& illa nominatim citanda erit ad tex.in.c.cū. P. tabellio, de fide inſtru.aut non tangit certam perſonam,utpote ſi peteres exemplari priuilegium uel aliud ſimile, tunc fiet citatio generalis per edi-ctum, ut in.c.cum inhibitio, de clande.deſpo. niſi fortè exemplum peteretur ab eo qui conceſſit,utpo te,priuilegium ab eodem Principe, & indulgentia ab eodem Pontifice, qui conceſſit, Tunc probaret exemplum ſine aliqua partis citatione tranſumpta tum,& ſi non haberetur ab eodem ſcriba, qui origi nale recepit & adnotauit,quia utroque caſu ſiue ab eodem notario,ſiue ab eodem qui conceſſit exem-plum haberetur,etiam ſinè partis citatione, eidem non minus quàm originali crederetur, Rota.d.de-cis.x.in.no.in princ.& inferius in additione. de fi-de.Inſtrum.

De teſtibus & eorum inductione, iuramento atque examine in Romana Curia.

VErum ſi teſtium depoſitionibus inſtruenda ſit cauſſa & teſtes ſint preſentes in curia,indu-ces eos parte, uel preſente, uel citata. aliàs nulla eſſet eorum receptio, ad tex. in. l. ſi quando, iun cta glo. C. de teſtibus & in. c. ii. extra eodem & nota. per omnes utrobique, & per lanfran. in. c. quoniam contra uerbo teſtes column. iiii. de pro batio. Quod tamen intellige de unica citatione tan tum non de trina, quæ fieri ſolet. Vbi perempto-rium deſyderatur, communis enim concluſio eſt, ut in receptione teſtium non ſit neceſſaria citatio peremptoria, tametſi non defuerint, qui contra-riam ſententiam ſequuti fuere, prout latiſſime do cet Fely. qui omnes refert in. c. in nomine, co-lumn.vi.nu. xxi. cum ſequenti. uerſi. extra quero. Quod quidem perpetuum nō eſt,finge quòd de ab ſentia,uel obitu alicuius docendum eſſet,utpote ad

Citatio in teſtium receptione requiritur.

uerſarii principalis uel ꝓcuratoris, Solemus enim de hiiſce utpote de aliis notoriis docere per teſtes extraiudicialiter inductos, Quę practica à iure com muni non abhorret prout de abſentia habes apud Fely. in d.c.in nomine col.iiij. nume.xiij.uerſi.vi. limita, & de obitu, per Abb.& poſt ipſum per Fely. in.c.quoniam frequenter in fi. col. fi.nume.xxiiij. uer. ultimo dum tangit Abb. de modo probandi mortem extra ut lit. non conteſt. & de aliis notoriis habes etiam apud eundem Fely qui alios refert in d.c.in nomine col.iij. nu. vij. uerſi. modo aduerte. in quibus iudex poteſt ſe extraiudicialiter informare, utpote, de fama & aliis ſimilib.ad no. per In. no.in.c.i.de poſtula.prela.& in.c bone el primo in uerbo teſtes de electio per Archid.in.c.eorum.xij. q.iij.Butr.in.c.fi.de cõſuetu. Quod ego limitarem, ut non procederet ubi iſta informatio ueniret capienda in inquiſitione criminali, qua ageretur de

Modus probandi mortẽ

uita hominis, tunc enim ubi quis contra reum uellet probare mortem alicuius, ad arguendum ipſum de crimine, eſſet liquido et parte citata probanda, Fely. in d.c.quoniam freqūter col fi.nu.xxiiij uerſi.ultimo, ibi in rebus tamen maximis, Bal.in.§. iniuria punitur de pace iura.firmam. col.iiij. nu.xiij. uerſi.in iſta materia queritur, Item limitarem ut ꝓcederet ad effectum receptionis tantum, non autẽ, ut ex eis iudicari, & ad diffinitiuam ſentẽtiam procedi poſſit, niſi pars ad audiendum ſententiã legitime citaretur ad nota.per Bal in. l. cum fratrẽ col. iij.nu. viij. uer. in contrarium ibi & ita firmiter tenendum.C.de his qui ut indig.Ludo. Roma.ſing. 768.incip.communis concluſio.

Lite non cõteſtata quando producantur teſtes.

Rurſus, finge quod ſi pars citaretur eſſet timor mortis uel diuturnæ abſentiæ teſtium uel aliàs amiſſionis facultatis probandi, His enim caſibus aduerſus iuris regulas recipi poterunt teſtes lite non conteſtata, ac parte non uocata, idq; ea ratione ne interim ueritas ſeu probatio pereat, prout notant

communiter Doctores in.c.quoniã frequenter extra ut lite non conteſtata.Fely.præſertim colum.v. nume.iiii.uerſi.Et ut intelligas quod nobis Romæ ſepiſsime contingit in teſtibus affuturis, quos plerunque in Roma. Cu. repertos etiam ubi commiſſionem cauſæ præſentari fecimus antequàm citatio in partibus exequatur tanquàm affuturos inducimus atque examinari facimus & curamus,qua in re tu animaduertas quòd ſi teſtes poſtmodum tempore comparitionis partis & litis conteſtandæ ſuperuiuerent, euaneſceret eorum receptio, nec amplius ſatis eſſent ad probationem, ſed duntaxat fumum facerent, utpote ad habendam remiſſoriam ad partes ubi teſtes reperirentur, pro illorum repetitione, Rota decis.109.in antiquis Nota quòd cauſſa pendente de teſtibus affuturis, ſequitur. Roma.in.l.ſi uero.§. de uiro.liiij.fallen.ſolu.matrimo. ſequitur Fely.in.d.c. quoniam frequenter column. v.nume. iiii. uerſi. Adde etiam aliud ſpeciale, ibi ſi tamen ſuperuenirent, & quòd de futura abſentia teſtium ſupra diximus,intelligas quòd abſentia ſit futura talis,quòd ſi pars citaretur ac lis conteſtaretur ubi neceſſaria eſt, teſtis commode haberi nõ poſſet, ad nota. per Abb. in. d. c. quoniam frequẽter. q. i. & per Fely. ibidem. d. col. v. uerſi. circa. i. q. Abbatis, in qua ſpecie ſeruatum eſt quòd teſtes receſſuri ad Ciuitatem Ananiæ, iurantes ſe receſſuros, & non breui reuerſuros recipi poſsint tanquam affuturi, Egi. conclu. 616. incip. etiam teſtes.de teſtibus. Dixi autem iurantes, quia ne fieret fraus & teſtes inducerẽtur tanquam affuturi cum tamen affuturi non eſſent,Inoleuit mos in palatio ut à ſimilibus,qui ut affuturi inducuntur duplex iuramentum exigatur, unum de futura abſentia, aliud uerò, de ueritate dicenda prout atteſtatur Fely.in.d.c.quoniam frequenter col.iiii.allegat Rotam decis.ccxcii.in antiq.

Adeoq́ huic periculo amiſsionis probationis

Innouare licet in teſtiũ affuturorum receptione.

propter futuram diuturnam abſentiam teſtiũ,ſolet Palatium occurrere, ut eadem ratione permittat etiam iudicem à quo appellatum fuiſſet à grauamine; tametſi nihil debeat appellatione pendente attemptare ſeu innouare. c. nõ ſolum de appell.in. vi. ſimiles teſtes ualide poſſe recipere, prout atteſtatur Fely.in.d.c.quoniam frequenter col. ii.uerſi. & ut intelligas,ut lite non conteſta.allegat decis. Rotæ.ii.de teſtibus in antiq. nec cenſeretur propterea is qui teſtes induceret appellationi renunciare Rota decis. 385.in antiq.nota utrum de appell. Amplius permittit etiam, ut ſimiles teſtes per Iudicem ad quem appellatum eſſet à grauamine, ualide recipi poſſe etiam non cognito de grauamine, ne interim probatio pereat, Rota decis. lix. in antiq. Nota quòd ubi eſt appellatum, de teſtibus affuturis, & non ſolum per Iudicem ad quem,ſed etiam per Ordinarium in partibus,lite pendente in curia ualide recipi poterunt, Rota decis. 109. in antiq. Nota quòd cauſſa pendente, de teſtibus affuturis, prout reciperentur, quoque circa petitorium, ubi etiam ab altera parte ſuſpenſum fuiſſet, & de poſſeſſorio tantum diſcuteretur, argumẽto Rotæ dec. 344.in no. Si ſuſpenſo petitorio de cauſſa poſſeſſ. & proprieta. Et pleraque etiam alia in teſtibus affuturis aduerſus iuris regulas conſtituta & ſeruata ſunt, quæ legere poteris apud Doctores in. d. c. quoniam frequenter ut lite conteſta.& apud Collectores deciſionũ ſacri palatii in pluribus aliis locis, & inter alia ſolet Palatium ubi ſimiles teſtes inducantur,dilationes ſolitas,utpote, ad dandum interrogatoria, (quæ de ſtylo ſolet ſemper eſſe alterius diei poſt diem termini ſeruati, ad uidendum iurare teſtes)breuiores cõcedere, & loco diei certas duntaxat horas dare,plures uel pauciores quantum articulatæ materiæ quantitas & qualitas expoſtulare ſibi uidetur, Quam tamen dilationem ſolent practici exaduersò, poſt exceptiones in genere uel in

ſpecie datas uerbo inſcriptis tam contra materias articulatas quàm contra perſonas teſtium, certis p teſtationibus longiorem facere in fine dilationis ſibi datæ, de re aliqua proteſtantes, utpote teſtes nō recipi, niſi ſpecificatis exaduerſo materiis medio iuramento, Item niſi intimata ſibi hora, qua aduerſarius intendit teſtes examinare, quia uult ipſos uidere in facie & cognoſcere, Item niſi concordato de interprete, & etiam complures aliàs ſibi cogitant proteſtationes, plerunque ad effectum differendi tā tum, Quas ſemper ægre tuli, niſi quantum urgente neceſſitate fiant, Augent enim actorū congeriem & clientis tui impenſam, proximum offendunt, & cauſſæ tuæ parum: uel potius nihil proſunt.

Quas ut euitemus proteſtationes, ſolet is qui articulos exhibet et teſtes inducit, aduerſarium ſuū hac citationis formula, quæ longo Ro. Cu. uſu comperta eſt, citare, uidelicet Citetur. N. ad dicendum contra articulos facto datos, uidendum illos admitti & iurare teſtes tam ſuper articulis quàm tota cauſſa, & ſi affuturi ſint, addi ſolet, etiam ſuper eorum affuturatione, & committi Notario receptionem iuramentorum egregiarum & impeditarum perſonarum ad primā diem, & poſtquam commiſſum fuerit, ad uidendum illos iurare in eorum uel notarii domibus, & ad dandum interrogatoria ſi quæ dare uult & intendit, per totam illam & ſequentem dies, Et nihilominus intimetur eidem qualiter materiæ ſunt ſpecificatæ medio iuramento, & teſtes poſtmodum examinabuntur ſingulis diebus & horis, inſtante, &c. Dicimus autem AD DICENDVM CONTRA ARTICVLOS FACTO DATOS ET VIDENDVM ILLOS ADMITTI, rationibus de quibus ſupra titulo de articulorum admiſſione loquuti fuimus, Tantum abeſt ſcias quod ideo ſemper præcedēti citatione partis, adiecta eſt dilatio ad primā, quia vulgatū eſt prag-

Citatio ad uidendum iurare teſtes.

maticorum axioma, quod omnis terminus poteſt eadem die ſeruari, præterquam terminus ad dicendum contra, qui ſemper ſeruatur ad primam, ea (ut opinor) ratione, quod is qui citatur ad dicendum contra, indigeat copia productæ ſcripturæ antequam excipiat, quam una & eadem die habere, legere & penſitare ueriſimiliter non poteſt, præſertim quia fere omnes pragmatici Ro. Cu. cauſſas cum conſilio alicuius famigerati Procuratoris agũt, uel defendunt, & niſi nox dilationẽ interponeret non poſſent nos ſuper exaduerſo productis conſulere.

Teſtes ſine iuramento non probant.

Item dicimus, ET AD VIDENDVM IVRARE TESTES, quoniam teſtes ſine iuramento non probant tex. in. l. iuriſiurandi. C. de teſtibus, & in. c. de teſtib. extra eodem, Bal. in. l. milites. C. de militari teſta. Fely. in c. tuis queſtionibus in principio primo notab. etiam de teſtib. Eſtq; hoc intantum uerum, ut procedat etiam in cauſſa quãtumuis ſummaria, Immo. in clem. ſæpe col. xxxvi. de uerbo. ligni. utque teſtium numerus non ſuppleret hunc defectum Dominicus in. c. multis. xliiii. diſtinctio. Minusq; eorum qualitas quantuncunque grauis, etiam ſi Cardinalatus honore prefulgerẽt, glo. in. c. cum olim uerbo quorundam & Abb. ibidẽ de priuileg. in quibus Cardinalib. Epiſcopis & aliis perſonis in ſacris conſtitutis, hoc tãtum comperio, exemptionem ſcilicet non a munere iuſiurãdi, ſed ab eius modo, ut non alias teneatur iurare tactis ſacroſanctis ſcripturis, ſed illis ꝓpoſitis, tex. in auth. ſed iudex. C. de epiſ. & cleri. & in. c. fi. extra de iura. calum. & utrobique notatur, a quibus conſuetudo etiam expoſtulat, ueluti ab aliis manum ſuper ſacroſanctas ſcripturas ab ipſis ſuper pectus emiſſam deſyderamus, ſola enim manus emiſſio ipſius iuriſiurãdi ſignum eſt, prout etiã hodie ſeruamus, ubi quid uolumus in fide noſtra, quæ in Ieſu Chriſto eſt, ꝓmittere, Quæ cautionis formula, manu, ut præmittitur, emiſſa, uidetur etiã apud antiquiores

In uſu fuiſſe, quia de ea meminit Modeſtinus in.l. quidam.ff.de proba. Admoneo tamen perpetuum non eſſe, ut teſtis ſine iureiurando non probet, Finge quod ſtatutum teſtes à iuramento diſpenſaret dictans teſtem non iuratum probare, ſeruandum eſſet, Roma.conſi.90. Viſo puncto, Fely. in. c. tuis extra de teſtib.col.ii.nu.ii.uer. ex eodem habes unũ caſum, Rurſus finge quòd litigatores forte de teſtis integritate confiſi ei iuſiurandum remitterent, ſtaretur enim eius depoſitioni tametſi abſque iuramẽto factæ quod ipſorum litigatorum fauore tantum lex deſyderat, glo.in. d. l. iuriſiurandi. C. de teſtibus, in.l ii.§.ſed quia ueremur.C.de iura.calu.& in.l. i.ff.de feriis, Fely.in.d.c.tuis col.ii.nu.i.uerſi. ex eodem tex. habes quòd iuramentum teſtis extra, de teſti.& cum iuramentum fauorem utriuſque partis reſpiciat, prædicta intelligas non de alterius, ſed utriuſque partis remisſione, Io.And. Card. Abb.& Feſy.ibi col. ii.uer. in tex. ibi remittatur Amplius quoque de remisſione expreſſa, ſatis enim non eſſet tacita, utpote partibus non opponentibus. Hoſtienſis & communiter alii in.c.nuper extra de teſtibus, Fely.in.d.c.tuis col.iii.nu.ii. uerſi. ſed ultra Doctores, Imò etiam expreſſa nõ ſufficeret, niſi in cauſſis quæ à mera partium uoluntate pendent, Secus in aliis, utpote ubi de ualiditate matrimonii, de beneficio eccleſiaſtico alia've re ſpirituali ageretur, Car. & Abb.in.d.c.tuis ſequitur Fely. ibidem col. iii. nu. iii.uerſi.in eadem glo.ibi ne colluderent.

Super tota cauſa recipiatur teſtis.

Dicimus quoque TAM SVPER ARTICVLIS. QVAM TOTA CAVSA, non quia aliqua necesſitas ad hoc impellat, utpote ꝙ iudex non teneretur aliàs teſtes recipere, niſi etiam ſuper tota cauſſa iurarent, prout uidetur uoluiſſe Inno. in. c. per tuas de teſtibus quia uerior eſt contraria ſententia Bal.in.d.c.per tuas, quam etiam ſequitur Fely.ibidem col. iii.nu.iiii.uer. Item in quãtum dicit Inno. Quorum ſententia fuit, hoc nõ eſſe

neceſſarium,ſed totum pendere à producentis uoluntate,cui poſſet quandoque hoc utile eſſe, Vtpote ſi teſtis aliquid ſciret extra articulos, Quo caſu, ſi ſuper articulis tantum iuraſſet,non poſſet extra illos interrogari,& ſi interrogaretur,non probaret eius depoſitio, quaſi facta in hoc ſine iuramento glo in.l.ſi quis § fi.in uerbo admittatur ff. de petitio.hæredit.in.l.ſi legatum in ultima col.ff. de falſiſ.& in.l.i.§. diuus l'ultimo. ff. de queſtio.& in. l.ſi duo.§ idem iulianus,ad finem. ubi etiam Alexan. col.ii.uerſi.pro cuius declaratione,Fely.in.c. de teſtibus col.i nu.ii.uerſi.glo.i. ibi non iurauerunt ſuper hoc extra de teſtibus, In qua ſpecie illud dicimus eſſe extra articulos quod, non pertinet ad illos: uel ſaltim non tendit ad declarationem facti in eis articulati Bar.& Alex.ibidem col.iii. in fi.ubi etiã Iaſon. Admoneo tamen ꝙ niſi producẽs teſtes expreſſe inducat illos ſuper articulis, teſtis ſimpliciter inductus & iurans etiam ſi tunc darentur aliqui articuli,cẽſetur iuraſſe ſuper tota cauſſa,Quòd ubi teſtis aliquid extra articulos dixiſſet utilitatẽ, & honorem tibi afferret;Immol.& Abb.in.c.de teſtibus ubi etiam Fely.qui hoc dictum commendat col.penul. nu xiii.uerſi ii. noto,extra de teſtibus.

Inſuper dicimus etiam AD VIDENDVM COMMITTI RECEPTIONEM IVRAMENTORVM EGREGIARVM ET IMPEDITARVM PERSONARVM, alia ratione,quia notarius nõ poteſt iuramẽtũ teſti deferre ſine iudice uel eius mãdato Bar. in.l.uideamus.§.differre.ff.de in litem iurãdo, But. & Abb.in.d.c.tuis ubi etiam Fely. colum.fi. nume. viii.uerſi. Item in quantum prædicti dicunt quòd notarius ſine iudice. eſtq; hoc intantum uerum,ut ſola Iudicis præſentia, & patientia non ſufficeret, prout aduerſus Butrii ſentẽtiam in.d.c.tuis,firmat Bart.in d.l.uideamus. §. differre. & ratio uidetur eſſe in promptu, quia in deferendo teſti iuſiuran-

Receptio teſtium cõmittitur iudicis mandato.

dum Iudicis auctoritas deſyderatur, per ſupradicta & qui habet auctorizare, ſatis alias non facit ſi ſit præſens & taceat.l.iiii.& ibi Bart.ff de aucto.tuto.per quem tex.infert generaliter Bart. in.l. quæ dotis.in ultima colum.ff.ſolu.matri. quod ſcientia & patientia illius ad quem actus cura & ſollicitudine tantum, per Iudicium uero ad alium ſpectat, non inducit conſenſum, ſequitur Fely. in.d.c. tuis col.fi.nu.viii. uſque ad finem. Quamobrem licet alias Bal.in.l. qui teſtium extra de teſtibus, tradat pro regula ꝙ etiam in cauſſa ciuili teſtes recipi debeant per Iudicem & nō per alium & dicat de hoc eſſe duas gloſſas unam in.l.hac conſultisſima.§. fi. uerbo depoſitiones.C.qui teſta.face. poſſ. Alteram in.l. iubemus la prima.C.de lib.cau.& adſit ad hoc tex.ſecundum unum intellectum glo.ibi in.l. ſolā. C.de teſtib. nihilominns quicquid ius commune in hoc dictet, hodie propter multiplicitatem negociorum conſuetudo admittit, ut Iudex posſit teſtium iuramentū ac examen Notario cauſſæ actuario committere, prout atteſtatur Bal.in. d.l. hac cōſultisſima.§.fi.C qui teſta.fac.poſſ.& Saly. in auth. apud eloquentisſimnm.C.de fide inſtru.& hoc ubi iuſta ſubſit cauſſa faciendi ſimilem commisſionem notario, Immol in. l. ſi quis ex ſignatoribus. ff.quemadmodum teſta.ape.Bal.& Angel. in.l. iudices.C de fide inſtru. Fely.in.c. cum cauſſam extra de teſtibus, Quæ conſuetudo, ut ego opinor, a iuris diſpoſitione non abhorret, ut ubi iuſta cauſſa ſubſit Iudex mandet per Notarium ſuum recipi a teſte iuramentum & examen, & uidetur eſſe caſus in clem.i.de offi.deleg.ſecundum Angel.in.l.iudices.C.de fide inſtru.& in.c.ii.de iudi.in.vi ſecundum Fely.in d.c.cum cauſſam col.pen.nume.xxx. uerſi. Nihilominus iſta fallentia quia in Roma. Cu.cauſſa multiplicitatis negociorum plurimū uiget, ſolēt Iudices pasſim Notariis receptionē tam iuramenti q̄ examinis teſtium committere, parte

Examinatio teſtium actuario committi poteſt.

tamen quoad commiſsionem examinis nō alia's citata, & hoc quia examinatio teſtis eſt quid facti quod poteſt committi & fieri extra iudicium Rota dec.588.in antiq. Nota ſi in remisſione de probatio.& pro cauſſa ſolemus abſque aliqua eius uerificatione exprimere perſonas inducendas eſſe egregias uel impeditas,& alia's quæ ad Iudicis præſentiam commode adduci non poſſunt,ut præſcripta citationis pars oſtēdit, & melius uidebis ſi ſolitam huius actus extenſionem Notariorum: uel in aliquo regeſto:uel in ipſorum Notariorum ſeu terminorum Rotæ formulario uidebis, quæ eſt ſub rubrica de receptione iuramentorum cart. lxxiii. ex qua etiam extenſione illud intelliges,ꝙ & ſi citatio ſit ad uidendū committi notario receptionem iuramentorū tantum,Nihilominus ſub iſta citatione ſacrum Palatium non ſolum cōmittit Notario receptionem iuramenti,ſed etiam examē ipſius teſtis,& commisſio hæc fieri ſolet Notario, ut nudo miniſtro,ita ꝙ ipſe non habet diſcutere, An articuli uel teſtes ſint admittendi,nec ne, ſed hac diſcuſſione à iudice facta, Notarius ueluti nudus miniſter iuramentum defert teſti,ac eius depoſitionē recipit,Abb.in.c.quoniam contra col. xviii. ſequitur Fely.in d.c.cum cauſſam,col.pen.nu.xxx.uerſi. nihilominus iſta fallentia, ibi. & unum circa hoc dixit dominus Abb.de teſtibus,& in.c.cauſſam col.i. nu.i. uer.in tex.ibi nuncio de teſtibus cogen.

Amplius dicimus & poſtquam commiſſa fuerit, AD VIDENDVM ILLOS IVRARE IN EORVM VEL NOTARII DOMIBVS, PRO TALI DIE quoniam teſtes debent iurare parte præſente,Io.And.in additio.ad Specul.in tit.de teſte.§.ſequitur,uer.& nota. ubi requirit præſentiam iudicis notarii & partis ſequuntur.Butr.& Abb.in.c.fraternitatis ad fi.de teſti.uel citata pro certis die & loco Saly.in.l.generaliter.§. iiſdem.C. de rebus creditis, & ſi teſtis extra

Iurare teſtes parte præſente debent.

diem & locum ad quos diuerſa pars citata fuit iuraret non ualeret eorum receptio, Fely. in. c in nomine col. fi. nu. xxxvii. uerſi. ultimo ſcias extra de teſt. Rota. decis. 167. in ultimis, item Rota decis. 172. in no. ſi teſtes citati de dilatione & de ferijs. Docet tamen collector cautelam, ut is qui teſtes inducere intendit ſi adueniente hora citationis deprehendat aduerſarium coram Iudice nec aliàs habeat teſtes ad manus, & illos tunc producere non ualeat, petat à Iudice parte præſente citationem transferri ad diem ſequentem; & ſic ſequenti etiam die poterunt teſtes iurare ad nota. per omnes in. c. conſueuit de offic. delega.

Addimus quoque ET AD DANDVM INTERROGATORIA PER TOTAM ILLAM ET SEQVENTEM DIES, Nam quicquid ius in hoc dictet, generalis inoleuit conſuetudo, quæ etiam in Ro. Cu. uſu recepta eſt, ut ei, contra quem articuli dantur et teſtes inducuntur, dilatio detur ad dandum interrogatoria, quam generalem conſuetudinem atteſtatur gloſ. in. c. ii. uerbo interrogatoria, de teſtib. in. vi. & ubi dentur à diuerſa parte interrogandi ſunt ſecundum ea. tex. in. c. ii. §. teſtes etiam de teſtibus in. vi. & qualiter hæc interrogatoria fiãt ſupra ſuo loco docuimus, Imò non ſolum ad hoc dari ſolet dilatio parti, ſed etiam edenda ſunt ſibi teſtium nomina Bal. in. c. per tuas extra de teſtib. Allegat glo. in l. i. §. editiones. ff. de edendo. Sequitur Fely. in d. c. tuas col. iii nu. iii. uerſi item in quantum dicit Inno. ibi & adde ſecundum Bal. & ratio eſt, quia interrogatoria fieri ſolent ſecundum circunſtantias cauſſæ, ac perſonarum inductarum, quas circunſtantias perſonarum inductarum non poteſt diuerſa pars conſiderare, niſi ſibi edantur ipſarum perſonarum nomina, quã rationem refert glo. in. d. c ii in uerbo interrogatoria, de teſtibus in. vi. Qua ratione crediderim dilationem datã ad dandũ interrogato

Interrogatoria dari poſſunt.

ria non currere,niſi à tempore quo edita fuerint te ſtium nomina,tanquam neceſſaria ad confectionē ipſorum interrogatoriorum per ſupradicta.

Iurare quis debet materiam a ſe ſcriptam ueram & articulos.

Amplius intimatur quoque aduerſario, QVALITER MATERIÆ SVNT SPECIFICATÆ MEDIO IVRAMENTO, quia parte petente tenetur producens ſpecificare materias datas medio iuramento,quo aſſerimus nos credere materias, quas dedimus, eſſe ueras prout ſupra titulo de articulis fuſius diximus, Crediderim tamen ubi materiæ darentur poſt iuramentum de calumnia preſtitum poſtq̃ eius terminum ſeruatū,non teneri producentem aliàs ſpecificare materias medio iuramento,quia ſpecificatio hæc,ſpecies eſt iuramenti de calumnia. Et ubi ſemel preſtitum ſit extenditur ad totā inſtantiam in qua preſtitum fuiſſet, & nulla ratio ſuadet ut toties reiterentur,niſi forte preſtitum fuiſſet à procuratore,& in hoc exigeretur à principali,propter utilitates quas ſupra tit. de articulis enarrauimus, uel niſi forte preceſſiſſet iuramentū principalis & nūc exigeretur à Procuratore, qui ex obſeruantia ſacri Palatii tenetur etiam in animā propriā iurare etiā ubi principalis iuraſſet Rota dec.xxxvii.in no.Quidam procurator,de iuram.calum.nu.i.ibi Nam licet principalis iuraſſet,Quæ conſuetudo eſt approbata in.c.ii.de iura.cal.lib.vi.Et ratio eſt in promptu quia poſſet ipſe calumniare, ſicut Dominus quā refert Collectori ibidem et Sequitur inferius deciſ. xl.in no.procurator,Quamobrem ne poſtmodum ſimilibus proteſtationibus partis aduerſæ differatur examen,ſolemus aduerſarium præuenire, & ſibi etiam non petenti neque proteſtanti in hoc ultro morem gerere, in ipſa articulorum exhibitiōe, & exinde ſibi hoc ut præmittitur intimare, Non deſunt etiam qui nō aliàs ſpecificatis materiis ſimiles intimationes aduerſario faciant,ut per ſimilē intimationē monitus proteſtationē omittat,credens

Intimari debet parti examinatio teſtium.

materias ut ſibi intimatur ſpecificatas fore, qui(ut opinor)dolo faciunt,quare ſi tibi expediens fuerit, materias exaduerſo ſpecificari medio iuramento, memor eris,non aquieſcere ſimili intimationi, ſed à notario rei ueritatem explorare.

Denique fieri etiam ſolet præſcripta intimatio qualiter teſtes poſtmodum examinabuntur ſingulis diebus & horis ſequẽtium dierum,quia licet fuerit pars citata ad uidendum illos iurare ad certos diem & locum, ut ſupra & iurauerint, non tamen iurando dicuntur depoſuiſſe,Bal.in.c. i.col.i. uerſi. nota iſta duo ſi iter domi.& uaſſal.lis oriatur,& notatur in. l. ſi quando. C. de teſtibus ſed tantum iurant de ueritate dicẽda Bal.in.d c i.col.iii.uerſi.Nota formã ſi inter domi & uaſſal lis oriatur niſi forte inducerentur tanquam affuturi, quia tunc duplex iuramentum preſtant, Vnum de futura eorũ abſentia finito examine,Aliud de ueritate dicenda prout ſupra ſuo loco diximus, Aliud quoque preſtant in fine examinis quòd ſecreto habebunt depoſitiones ſuas donec earũ publicatio fiat, per tex. iiii qui falſa,& ſi reuelaret puniretur,tex.ibidem cũ gl.in.l.iuriſiurandi.C.de teſtibus Bal.in.l.presbyteri circa principium uer iiii.noto. C. de epis.& cleri. Specul in tit.de teſte §.ſequitur Fely.in.c. fraternitatis col penul.nu.xii.uerſi in glo.ſi in fi.nos quinque capitula extra eodem, & licet ſupradixerimus iuramentum preſtandum eſſe tactis euangeliis,per tex.in.c. hortamur. iii.q ix.Mos tamen non ſolum in palatio,ſed alibi etiam generalis inoleuit, ut raro: uel nunquam præponantur euangelia ei cui iuramentum defertur, ſed fere ſemper præponitur quæuis alia ſcriptura, quam approbat ualere Abb. in. d. c. fraternitatis extra de teſtibus.ubi etiam Fely.columna.penul.num.xii.uerſi.in glo.fi.ibi ſecundum quem ualet conſuetudo de tangendo quamlibet ſcripturam,& ubi diceretur.N.iudice & parte præſentibus iurauit, nec aliàs adderetur tactis ſa-

Mos iuramẽti teſtium.

croſanctis ſcripturis, præſumerentur nihilominus tactæ ſcripturę prout uoluit Ioan. And. in additio. ad Specu. tit. de teſte. §. ſequitur & ſi negaretur, operaretur hæc pręſumptio effectum translatiuum ut ei qui negaret tacturam interueniſſe, incumberet onus probandi ſequitur Butrius & Abb. in. d. c. fraternitatis extra de teſtibus ubi etiam Fely. col. penul. in fi. uerſi. & ſi diceretur in actis ubi hoc idem extendit ubi negaretur præſtitum fuiſſe iuramentũ, uel fortę ſi appareret præſtitum negaretur præſentia partis faciunt nota. per eundem Fely. in. d. c. tuis penult. & ultima col. de teſtib. Quæ uerba præſcriptæ intimationis qualiter teſtes poſtmodum examinabuntur ſingulis diebus & horis, extendũtur nõ ſolũ ad dies termini ꝓbatorii ſed etiã poſt, dum tamen infra terminũ iurati fuerint, Si modo terminus non ſit datus ad probationẽ perfectam ſeu (ut aiunt) ad probandum: & probatum habendum Rota decis. lxxiii. in no. licet in remisſione de teſti. & remisſio. & ratio uidetur eſſe in promptu, quia depoſitio teſtis retro trahitur ad diem iuramenti, notatur in clemen. i. de offi. delega. glo. & Bal. in. l. damni. §. ſabini col. fi. in princi. uerſi. Old. inducit iſtum tex ff. de damn. infec.

Teſtis ultro ſe offerre nõ debet.

Cæterum quòd ad teſtes attinet, unum nõ prætermittam, quòd & ſi teſtis non debeat ſe ultro ingerere, ſed citatus & inuitus deponere toto titulo de teſtibus cogendis auth. rogati. C. de teſta. & notatur utrobique & qui ultro ſe offert non uocatus neque rogatus ſit de ſubornatione ſuſpectus, argnmento v. q. v. illi. Et propterea de iure citandi ſint teſtes ad perhibendum teſtimonium ueritati, Nunquam tamen utimur in palatio hac ſolemnitate, eo ratione quod Patres ueluti præſumunt reum poſt decretam citationem comparentem fuiſſe citatum & propterea compellunt ipſum ſuo aduerſario reſpondere, nec darent ei dilationem, quia ſi citatus uenit, debuit uenire inſtructus,

prout

prout ſupra titulo de exequutione citationis ad partes.§.Hoc amplius diximus,eodem exeplo præſumunt teſtem uenire ad deponendum,quia rogatus & citatus Rota deci.372.in no.fuit dubitatum, de teſtibus à principio uſque ad finem & quando inducuntur raro:uel, nunquam diſcutitur An ſint admittendi,uel non,ne interim proceſſus retardetur,ſed pars dicit contra perſonas teſtium generalia,quæ excipiendi formula habet clauſulam pręſeruatiuam facultatis ſpecificandi exceptiones ſic in genere datas in omni parte iudicii prout ſupra titulo de exceptionibus docuimus, & ſi quandoque exceptio aliqua competat quæ admodum contra teſtem urgeat ſolemus eam in ipſa teſtium productione ſpecificare nec propterea ſolent Auditores tunc tēpore productionis Teſtium ſimiles exceptiones diſcutere,ut proceſſus citius finiatur, & non cogantur ipſi,qui pluribus occupationibus diſtinētur,ad cauſſam adhuc non inſtructam animū uertere,ſed pro tunc mandant teſtes examinari quantumcunque inhabiles ſaluis exceptionibus quo caſu producens ultra proteſtationem ſuā habentem uim præſeruatiuam reportat inſuper de preſeruatione iuris excipiendi in ſpecie iudicis interloquutionem ,& quandoque ubi euidens uel grauis uideretur obiectus teſtis defectus, ſolent Auditores non ſolum facere interloquutoriam preſeruatiuam de qua ſupra quæ preſupponit teſtes admiſſos ſed taliter ut admiſsio reſolui poſsit, ubi aliqua exceptio daretur & uerificaretur quæ teſtem repelleret, ſed mandant teſtes examinari ſaluis exceptionibus utſupra,& poni ad partem.Quæ uerba important ut teſtes interim non cenſeantur admisſi, ſed remaneant in ſuſpenſo donec Auditor cauſſæ maius ocium nactus poſsit ſuper illorum admisſione deliberandi.Quāobrem ſi te inducente fuerint quandoque ſic teſtes recepti ,& poſiti ad partem memor eris antequam ſententiam petas pro illorum admisſione inſtare, Praxis no.

Qua in re uidi etiam primarios practicos hanc ad miſſionem prætermittere, non aliàs perpendẽtes quantum importet ſimile decretum poſitionis Teſtium ad partem, operatur enim ut teſtes interim pro nõ admiſſis proq; non examinatis habeantur, Reliqua quæ ad teſtes attinent, utpote qui teſtes admittendi ſunt, qui repellendi, quæ contra eorum perſonas opponi poſſint, quando & qualiter producendi, item quando & qualiter recipiendi ſint, ac de eorum cõpulſione, examinatione, numero, publicatione, rubricis, reprobatione, fide eis adhibenda, & alia ſi quæ tibi circa teſtes occurrent habebis apud Specul. toto tit. de teſte materiam diſtinctam ſub eius rubricis, & apud Doctores præſertim canoniſtas in tit. de teſtibus & in aliis locis cõmunibus ad quos occurrente neceſſitate recurrere poteris non repeto quaſi aliud agens.

De remiſſione ad partes ac illius proceſſu & executione.

QVandoque etiam teſtes non in Rom. Cu. ſed in prouinciis commorantur. Vnde eos euocari uel non poſſunt: uel non expedit, non debet enim Iudex teſtes etiam ſi in ſua prouincia eſſent, temere euocare à propriisq; negociis diſtrahere, argumento. l. ſi quis ex ſignatoribus. ff. quemadmodum teſta aperia. l. iudices ubi Pau. de caſt. de fide inſtr. l. iij. § fi. ff de teſtib. Quamobrem uſu receptum eſt ut Volenti remiſſoria detur qua ſolet is qui cauſſam tuam audit facultatem recipiendi teſtes ac etiam ſcripturas aliasq; probationis ſpecies alicui in partibus pro litigatorum commoditate ſubdelegare, qđ tamen non ſolum Auditoris arbitrio ueluti grauioris præiudicii ſed communi omnium uoto permiſſum eſt extrauag. Innocen. vj. de facult. Auditorum Rotæ. Quod ſi uellet is qui

Remiſſio ad audiendum teſtes datur.

pro remiſſoria inſtaret rem omnem in Auditoris uoluntatem conferre. Solemus hoc caſu commiſſionem impetrare qua Signatura paſſim reſcribere ſolet ut Auditor arbitrio ſuo remiſſoriam cõcedat, quaſi de dilatione tractetur, quæ iure communi arbitraria exiſtit.l.ij.& ibi Bar.ff.de re iudicata, glo.in c.præterea de dilatio. Abb.in.c ij.col.ij.eodem titu. Habet enim remiſſoria dilationem annexam prout inferius dicemus. Quamobrem exemplo dilationis de iure arbitraria eſt.l.iudices cum auth.ſequenti apud eloquentiſſimum.C.de fide inſtru. Caſſa. deciſ.iij.de dilatio.

At ubi concedenda erit remiſſoria cõcedet eam iudex nedum principali ſed procuratori quoque petenti etiam aſſerto tametſi de eius mandato nõ conſtaret, ac ei qui nullum mandatum haberet, dũ tamen is qui compareret de rato caueat, ſub certa pena, Rota deciſ.712 in antiq. Nota ꝙ ſi aliquis de remiſſio. Non tamen paſſim concedet eã ſed cauſſa cognita utpote ſi natura cauſſæ id expoſtulet, finge ꝙ criminalis eſſet cauſſa, repelleretur enim is qui remiſſoriam peteret, ea ratione ꝙ ſi de crimine agatur oportebit Teſtes ad iudicis præſentiam conducere ut ſi res exegerit tormentis ſubiicere eos poſſit. Auth.apud eloquentiſſimum, Quæ auth. plures ſectiones recipit, & certis caſibus etiam ubi de crimine ageretur aduerſus regulam dari poterit remiſſoria, Vtpote ſi Pontifex eam concedat, Specul. tit.de teſtib.§.nunc tractandum poſt principium idem ſi hæreſis inquiſitor Fely.c.cum cauſſam de teſtib. & pleriſque etiam caſibus ab aliis Iudicibus concederetur remiſſoria. Vtpote ſi teſtis qualitas & iudicis dignitas impediret, ueluti ſi mulier impudica examinanda eſſet & iudicis dignitas non pateretur ut ſe ad ipſam mulierem conferret.c.ij. cum nota.de iudi. in.vj. Fely. dicto c. cum cauſſam de teſtibus. Idem ſi teſtes ualetudinarii uel ſenes uel alias diſtenti eſſent, & ad Iudicis præſen-

Remiſſio in criminalibus non fit quoad teſtes.

tiam uenire impedirentur ac ſimilis eſſet iudicis dignitas prout ſupradiximus ad nota.in d.c.ij.de iudi.in.vj. Rota deciſ.222.in no.ſenes de dilatio. Idē ſi Teſtes alterius iuriſdictionis eſſent & propterea à Iudice euocari non poſſent, concedet enim hoc caſu,ut Iudex qui præeſt,examen faciat, Fely.d.c. cauſſam de teſtibus, Abb.ibidem Lanfr.c.quoniam contra eodem tit.uerſi. teſtium depoſitiones, niſi forte is qui teſtibus præeſſet paratus eſſet teſtes ad iudicem cauſſæ remittere, qui prius ubi commode fieri poſſet in hoc implorandus eſſet, prout ſuadet Lanfr.ibidem. Amplius etiam extra iſtos caſus non denegaretur remiſſoria, ubi de crimine ageretur ueluti ſi de leui ageretur crimine propter quod nonniſi pecunia reus mulctari poſſet, Paul.de caſt d.l. iudices.C.de fide inſtr. Idem denique ſi de quouis graui crimine queſtio eſſet,non tamen uia actionis ſed exceptionis, Ancha.c.ij.§.teſtes in princ.de teſti, Fely.d.c.cauſſam eodem tit.

In attentis ad teſtes non remittitur.

Eadem ferme ratione reſponſum eſt ubi de attemptatis ageretur non concedi remiſſoriam quaſi de crimine uideatur agi. & is qui attemptat delinquat iudicem contemnens Rota deci.59. Nota ubi de appel.& atten. & deciſ.219. Nota ſeruat, de attempta.omnibus in antiq. Quod tamen generaliter non intelligas ſed ubi ab actore peteretur ſcilicet ab eo qui diceret attemptatum. Quādoquidem reo qui de attemptatis accuſaretur ad ſui excuſationem remiſſoria dabitur. Caſſa dec.iiij de dilatio. ni ſi forte is qui dicit attēptatum iampridem probaſſet, Denegaretur enim hoc caſu etiam reo remiſſoria. Caſſa.d.deciſ.iiij.de dilatio. quod ad eum quoque caſum extendi poſſet quo actor paratus eſſet attemptata in continenti probare, etenim ſi actor probationem haberet in promptu, recipienda potius eſſet eius prompta probatio quam probatio rei quæ abeſſet, & ubi recepta eſſet, res ad proximum caſum reuerteretur.

Amplius non ab ſimili ratione reſponſum extat in iudicio ſpolii denegandam eſſe remiſſoriam reo pretenſo ſpoliatori, quaſi futura eſſet ad confouendam occupationem quæ ſonat in delictum, qua ratione nec lex reſtitutionem eidem concederet. l. auxilium. §. fi. ff. de mino. Adſtipulatur tex. in. c. bone de electio. & in. c. fi. de immu. Eccle. & in. c. quia fruſtra de uſu. & in. c. i. de delict. puerorum. Quod tamē receptum non eſt niſi ubi pro actoris parte facta eſſet aliqua ſpolii probatio tametſi non plena ex qua aduerſus eum non mediocris oriretur preſumptio, quæ calumniæ preſumptio præſcriptæ rationi coniuncta in hac ſpecie ut ſupradiximus arbitraria uiſa Patribus fuit tantæ potentiæ ut reo remiſſoriam hoc ſpolii iudicio denegandam arbitrati fuerint, Caſſa. deciſ. ij. de dilatio. Quamobrem ſolet cautus procurator actoris ſimili iudicio properare quantū poteſt ut confeſtim aliquam ſpolij probationem faciat, ad dilationem ſeu remiſsionem excludēdam, & ex diuerſo etiam procurator rei ſi cautus fuerit uigilare ſolet ut aliis probationibus & contrariis coniecturis animum Iudicis ad concedendam remiſsionem propenſiorem faciat, una enim coniectura aliam debiliorem ſummouet. l. diuus de in integ. reſti. l. non ſolum. §. de uno. ff. de ritu nupt. & ex ſimilibus preſumptionibus ſolent Patres animi motum ad denegandam uel concedendam remiſsionem inſtruere. l. teſtium. §. ideoque & §. ſequēti. ff. de teſti. c. in preſentia de renunti. c. conſtitutus in fi. de fideiuſſo. Caſſa. d. deciſ. ij. de dila.

In ſpoliatione non fit remiſſio.

Vſu quoque receptum eſt in ſacro Palatio ut in beneficialibus cauſsis ex natura cauſſę remiſſoriam in prima & in ſecunda inſtantiis partes denegent, eamq; duntaxat in tertia concedant tametſi ex in[illegible]dulto bullæ Innoc. vj. de faculta. audito. rotæ. poſ[illegible]am in quauis inſtantia concedere, nedum in [illegible]anis uerum etiam in beneficialibus cauſsis, [illegible]ne ab eorum arbitrio pendeat nec ſatis con

In beneficiis remiſſoria denegatur.

ſtat qua ratione introductus ſit iſte uſus, niſi dicamus ꝙ ex quo in beneficialibus cauſsis agitur de re quæ in bonis noſtris non eſt ſed tantum noſtræ adminiſtrationi commiſſa,& quæ tota à Superioris gratia dependet,& in cuius conceſsione is qui concedit magis intendit: uel ſaltim magis intendere debet prouidere Eccleſiæ quam homini cui beneficium datur, non fuit uiſum patribus propter intereſſe hominis de beneficio prouiſi per remiſſoriam quæ dilatio eſt cauſſæ expeditionem differre in præiudicium Eccleſiæ, quæ interim remanet in ſuſpenſo. Quod intereſſe Eccleſiæ utpote primum in mente concedentis uidetur preponderare intereſſe hominis de beneficio prouiſi cum maxime poſſit homo ſi remiſſoriam uelit etiam in prima inſtantia habere ſi appellationi renunciet, promittatq; ſtare unicæ ſententiæ,quo caſu ſolet Palatium in beneficialibus etiam in prima uel ſecunda inſtantiis remiſſoriam cōcedere quaſi per renunciationem huiuſmodi ſit repenſum Eccleſiæ pro breuiori expeditione cauſſæ pluſquam referat dilatio cum ipſa remiſſoria concedi ſolita.

Quod ſi natura cauſſæ non repugnet prout ſupra diximus ſed patiatur remiſſoriam concedi tunc uidebit Iudex ſi iuſta de cauſſa petatur quoniam ſi calumnioſe peteretur uel de calumnia aliquo modo ſuſpicari poſſet nunquam concederetur remiſſoria, Roma.conſi.273. Clarium eſt Fely.in.c.de cætero.de re iudi.

Quamobrem traditū eſt pro dilatoriis exceptionibus aliisq; incidentibus à principali cauſſa probandis utpote ſi ad repulſam teſtium exaduerſo productorum & ſimilia peteretur denegandam eſſe remiſſoriam ea ratione ꝙ ſimiles exceptiones uideantur calumniam ſecum adferre. c. licet cauſſam de probatio.glo.in qui.caſ.audi.teſti.commi.in conſtitutionibus regni ubi And de iſernia in princ.Fely. c.i.de appel.niſi forte exceptiones quę ad repulſam

teſtium darentur litem perimerent ueluti ſi teſtes ex aduerſo producti dicerentur corrupti ut falſum deponerent, tex.in d.c.licet cauſſam de probatio. Vel ſi teſtes ſuper recognitione inſtrumentorum & ſigillorum inducerentur nõ denegaretur enim hoc caſu remiſſoria tametſi huius recognitionis articulus uideatur incidens eſſe à cauſſa principali idq; ea ratione quòd niſi ſigna ſigilla & notarius probarentur ius partis producentis periret, Rota dec.218.in no.licet pro inſtrumentis de fide inſtr. & hoc ſi nullo modo in curia recognoſci non poſſent Rota ibidem.& uidetur durum ꝙ per recognitionem ſigillorum & inſtrumentorum remiſſoria detur., ex quo pro extrahendis ipſis inſtrumentis denegari conſueuit per nota. in.c.i.de electio.lib. vj.& in.c.cordi de appella.eodem libro Rota ibidem in princ. Quod tamen intelligas ubi pro extrahendis tantum inſtrumentis peteretur. Secus ubi articuli eſſent probandi partim per inſtrumenta & partim per teſtes, quia tunc daretur remiſſoria pro omnibus Rota deciſ.248.in not.quando cauſſa de probatio. In recognitione an remiſſoria detur.

Eadem quoque ratione conſueuit ſacrum Palatium remiſſoriã denegare ei cui ſemel conceſſa fuiſſet, Rota deciſ.589.in antiq.nota ꝙ remisſio de litter.remiſ.idq; etiam ſi noui articuli & in alia inſtãtia producerentur de iure producentis & ſuper eis tantum peteretur remiſſoria, Rota deci.215.in no. Si in prima inſtantia de teſti.dilatio.& remisſio. Idem ſi cauſſa ſemel in prima uel alia inſtantia fuiſſet in partibus tractata & examinata argumento text.in.l.de die.§.iubetur.ff.qui ſatiſda.cogantur. His enim caſibus uidentur litigatores ſemel habuiſſe facultatem probandi in partibus & cum id non fecerint, præſumuntur potius calumniæ cauſſa quàm probationis fiendæ remiſſoriam petere. Quapropter ſi calumniæ ſuſpicionem ſummouerent non denegaretur remiſſoria etiam his caſibus Remiſſoria ſemel conceſſa an iterũ detur.

quibus uel ſemel conceſſa uel aliàs cauſſa in partibus ſemel tractata fuiſſet finge eum qui ſemel remiſſoriam habuit uel cauſſam aliàs in partibus tractauit, impeditum fuiſſe quo minus uel remiſſoria uteretur uel aliàs probationes ſuas faceret,& impedimentum probaſſe, non denegaretur enim ſibi remiſſoria etiam iterato. Egi.conclu.427.In cauſſa de dilatio.utpote ſi quis probaret teſtes metu noluiſſe teſtimonium perhibere uel Iudicem remiſſoriæ ſimili metu uel alia cauſſa teſtes non recepiſſe uel aliàs facto maxime aduerſarii ſe impeditum glo.in conſtitutionibus regni tit.in qui.cau.audi.teſti.cõmi. Quod extenderetur etiam ubi facto iudicis uel impeditus quis fuerit, probationes facere,uel forte quæ factę ſunt non inſeruirent,utpote ſi iudex nulliter atteſtationes recepiſſet, utpote ſi nõ citata partę uel alteri cui non poterat, examen commiſiſſet, uel aliàs nulliter receptæ fuiſſent probationes dolo uel quauis negligentia Iudicis, concederetur enim his caſibus remiſſoria etiam ubi ſemel conceſſa uel cauſſa in partibus tractata fuiſſet. Egi.conclu.625.ſi habuit de probationibus.

Remiſſoria quando dari poſſit.

Et generaliter ubi uel propter naturam facti uel propter fumum probationis etiam nulliter ut ſupradiximus datum uel denique aliàs calumniæ ſuſpicio ceſſet, non denegabitur petenti remiſſoria Caſſa.deciſ.iij.de dilatio.cum temperamento tamẽ ꝙ is qui remiſſoriam peteret iuramentum preſtet quo iuret ſe non animo fruſtrandi aduerſarium remiſſoriam petere ſed quia credit per teſtes in partibus commorantes poſſe intentionem ſuam probare,arg. tex. in.d.l.de die.§.iubetur, ubi hæc iuris iurandi formula à iure conſulto traditur.ff.qui ſatiſda.cogantur. Paul. de caſt.in.d.l.iudices. C.de fide inſtru.& ſi his caſibus aduerſus iuris regulas etiam iterato concederetur petenti remiſſoria multo minus denegatetur prorogatio dilationis datę pro exditione iam conceſſæ ac decretæ remiſſoriæ,prout

ſemper ſimilis prorogatio concederetur ubi quęuis probabilis cauſſa allegaretur; ad oſtendendum ꝙ prior dilatio ſatis futura non eſſet, ad nota. in. d. c. i. in quib. cau. audi. teſti. commi. in conſtitu. regni. ubi præſertim Iſernia, omni tamen caſu quo remiſſoria uel concederetur uel prorogaretur, poterit utraque pars tam ipſa remiſſoria quàm eius prorogatione uti. l. proinde. C. de tempo. in integ. reſtit. & tam in conceſſione quam in prorogatione eiuſdem partis uocatio neceſſaria erit Iſernia. d. c. i. in quibus cau. Audi. teſti. commi. in conſti. regni niſi forte ante conceſſionem remiſſoriæ, diuerſa pars citata fuiſſet ad uidendum admitti articulos ad probandum extra curiam quia hæc admiſſio uim remiſſionis habet & ſatis erit partem ad hoc citaſſe. Rota deciſ. x. in no. fuit dubitatum de fide inſtru. nu. ij.

Quod ſi & natura cauſſæ & alia omnia concedēdam ſuadeant remiſſoriam ac omnis calumniæ ſuſpicio uel ceſſet ex circunſtantiis facti. uel probationibus etiam nulliter receptis ſummota fuerit, adhuc iudex uidere debet, utrum remiſſio in tempore petatur, quia ſi ante litis conteſtationem peteretur, denegari ſolet remiſſoria. Quod tamen intelligo ubi eſſemus in cauſſa in qua litis conteſtatio neceſſaria foret & procederet etiam ſi proponeretur Teſtes ualetudinarios eſſe uel aliàs ex loco originis receſſuros ut ad remotas regiones ſe conferrent, Rota deciſ. 366. in antiq. Nota ꝙ poſito de remiſſ. literis. Quod nihilominus durum reputat ibi Collector, quaſi uideatur ſibi magis ferendum eſſe; ut Auditoris poteſtas per remiſſionē expiraret, quàm ꝙ interim periret partis probatio, qua ratione recipi poſſunt teſtes etiam ante litis conteſtationem, & aliàs etiam aduerſus iuris regulas prout notatur per omnes in. c. quoniam frequenter extra ut lite non conteſta. Idem ſi in beneficiali cauſſa ante tertiam inſtantiam peteretur, niſi appellationi quis renunciaret, & promitteret de ſtando unicæ ſenten-

Ante litis cōteſtationē an remiſſio detur

tiæ prout ſupradiximus, idem denique in quauis cauſſa beneficiali uel prophana, ſi peteretur ante terminum ad articulandum rite ac recte ſeruatum Caſſa.deciſ.ij. Dubitatum de dilatio.nec a lapſu huius termini quis excuſaretur, ſed ſuæ negligentiæ imputaret, potuit enim præuidere antequam terminus ſeruaretur an futura eſſet ſibi neceſſaria remiſſoria & illam ex abundanti petere, & ſatis eſſet ante hunc terminum ꝙ petita fuiſſet licet non obtenta, quamobrem conſueuerunt cauſſarum patroni dum articulos dictant & in eius principio petunt illos ad probandum admitti addere hæc uerba in Romana Curia uel extra quæ petitio ab hac mora litigatorem excuſaret, Non ignorabis tamē quòd hodie raro uel nunquam hæc mora nocebit ex quo inoleuit abuſus quòd omnes terminos non ſua die ſed ante & alias nulliter ſeruamus & ſi nulliter ſeruatus fuerit non oberit intelligitur enim de termino ad articulandum rite ac recte ſeruato quia quod nullum eſt nullum præſtat impedimentum iuris, ad regulam quod nullum eſt & ita intelligit Palatium Caſſa.d.deciſ.ij.de dilatio. Poſſet tamen obeſſe ubi ſuperueniſſet reiteratoria per quam omnis mala terminorum obſeruatio ſanari ſolet Caſſa.viij. de reſcriptis. nume.x. prout ſupra titulo de exceptionibus.§. ſed deces. ſi uis excluſiua in alio propoſito de materia obiectiua quæ ſimiliter ante terminum ad articulandum bene ſeruatum dari debet Rota deciſ. 708. Nota ꝙ ſi aliqua de articul. obiecti.647. Nota quòd ſi aliqua cauſſa eodem titulo. 606. Dic quòd ſtylus de materia obiecti. & 420.nota quòd ſi in prima inſtantia eodem titulo omnibus in antiquis.

Cæterum etſi potuiſſem pleraque alia quæ à doctoribus in hac ſpecie ſparſim tradita fuere hic congerere cum tamen res ipſa maius ocium deſyderet nec tecum impreſentiarum uelim de re unica ſed de pluribus perfunctorie loqui, cumque Her

tules ſeuerolus prouincialis & collega meus non ſemel tantum ſed pluries pollicitus fuerit nobis in hac remisſionis ſpecie refertisſimum tractatum ne ſibi uidear uelle quaſi locum præoccupare. uiſum fuit iſtæc pauca tecum dixiſſe ut tibi ipſius rei principia duntaxat demonſtrarem, cui rei tantum abeſt ut præter formulam proceſſus ac terminorum in articulo remiſſoriæ ſeruari ſolitam de qua ſupra titu. de obſeruatione terminorum in articulo remiſſoriæ diximus, Aliqua etiam de proceſſu ac exequutione ipſius remisſionis in partibus dicamus.

Qua in re conſueuit is qui remiſſoriam obtinuit uel eius procurator ad hoc legitimus literas exequutori in ipſis literis de partium conſenſu uel alias iudicis officio deputato preſentare inſtare ut uelit ad exequutionem literarum producere,& pro eius exequutione locum audientiæ ſcribam ac Nuncium deputare,quibus peractis ſi principalis aduerſarius à loco exequutionis remiſſoriæ abſit idem inſtabit ut Nuncio committatur diligentia pro reperiēdis Procuratoribus aduerſarii ſi qui exaduerſo nominati ſint uel aliis, & ubi hæc diligētia facta fuerit ſi procuratores reperiantur, cum eis procedendum erit,ſinautē, poterit exequutor in proceſſu exequutionis ſuæ aduerſarium domi citare ſi in loco domicilium habuerit procedendo iuxta formam traditā in c.ſi aduerſus de eo qui mit. in poſſ.& ſi non habebit eo in loco domicilium,poterit citari per Edictū, prout in exequutione compulſoriæ docet Rota de cſ.x.in no. fuit dubitatum de fide inſtru. uel quia ſemper conſueuimus ante relaxationem inſtrumēti remiſſoriæ citare aduerſarium,ad intereſſendum in loco ſaltim per procuratorem uel ſi ipſe abſit pro curatorem ſuum ad ſubſtituendum procuratores ad intereſſendum iuxta nota. per Paul de caſt.in l.iudices nu.vi.in fin. uerſi.item nota.ex l.iudices. C.de fide inſtrum. Solemus etiam in eadem cita-

Literæ remiſſoriæ præſentantur.

tione addere, aliàs ad uidẽdum decerni proceſſum per affixionem ad ualuas Eccleſiæ maioris loci, & in obſeruatione termini huiuſmodi ſimilem proceſſum obtinere & propterea non repertis principali neque procuratoribus in loco per ſimilem affixionem in proceſſu exequutionis remiſſoriæ procedetur aduerſarium ad ſingulos actus neceſſarios ſic citando, & ſi exhibendæ erunt ſcripturæ ac teſtes inducendi procedes in omnibus prout in iurium ac teſtiũ productione ſupra diximus, in Ro. Cu. procedi ſolitum eſſe.

Sed dubium eſt remiſſoria concedi ſolet cum certa dilatione pro obtinente ad probandum, ac cum alia pro altera parte ad reprobandum teſtes pro parte obtinentis inducendos ſub forma de qua in c. licet circa finem de probatio. uidelicet, Precipimus magiſtris M. & P. ut teſtes quos ſuper hac exceptione pars duxerit producendum infra menſem, recipere ac examinare curent & plenius etiam per Specul. tit. de teſte. §. Talis tali. An ſatis erit in termino partibus dato teſtes inducere, & iurari facere, ita ut poſt terminũ examinari poſſint, & quicquid de iure dici poſſet, ſeruauit & ſeruat ſacrum Palatiũ ut poſſint nihilominus teſtes infra terminum inducti & iurati extra terminum examinari ea ratione ꝙ examinatio quid facti ſit quæ etiam extra iudicium expediri poteſt, Rota deciſ. xxiiij. in ultimis, utrum duo menſes de teſti. & deciſ. 588. in antiq. Nota ſi in remisſione de probatio. & 586. etiam in antiq. utrũ duo menſes de proba. & de teſti. Specul. tit. de teſte. §. qualiter autem ſint producendi teſtes nu. xiij. uer. is quoque.

Teſtes an poſt terminũ examinari poſſint.

Et licet forma remisſionis ſit ut præmittitur ad recipiendum teſtes, poterit nihilominus exequutor in partibus recipere etiam reſponſiones partiũ ad articulos ſingulariter ſingulis fieri ſolitas ac eorum confesſiones, & legitime receptæ erunt. Imò non ſolum poterit ſimiles reſponſiones ac confeſ-

Remisſiones partium recipere poteſt qui teſtes.

ſiones à ſponte reſpondentibus recipere ſed etiam litigatores monere ut reſpondeant poſitionibus & articulis, Ita ut ſi non reſponderint, pro confeſſatis habeantur Rota.deciſ.584. in antiq. Decreta remiſſione, de probatio atque confeſſ.& in ultimis Biſignet dec.xxiiii.incip.decreta. Et ſimiliter de uerbo ad uerbum & cũ formula remisſionis, qua utimur in Ro. Cur.precipiatur iudicibus in partibus ut ſuper articulis qui eis mittuntur incluſi recipiant teſtes & inſtrumenta ac quasuis alias probationis ſpecies poteris ſemper coram exequutore remiſſoriæ non ſolum teſtes ſed etiam quæuis inſtrumẽta producere Rota deciſ.ſupra proxime allegatis.

Verum quia poſſet difficultas eſſe coram eo in partibus an debeat per ſe ipſum uel per alios examen teſtium recipere, De qua ſupra tit.de teſtib.loquuti fuimus, formula remisſionis hanc difficultatem ſummouet qua ſibi hęc facultas recipiendi examen teſtium per ſe aut per eius notarium qui tamẽ de fide pręſtanda corporale preſtabit iuramentum cuius iuramenti tu memor eris in ipſa Notarii deputatione & cum de iure facultas recipiendi teſtes non uideatur poſſe extendi ad compellendum ipſos Fely.qui alios allegat in.c.i.in princ.extra de teſti.cogen.& non raro cõtingat ꝙ teſtes in partibus ab examine ſe ſubtrahant, laudarem ut in remisſionis inſtrumento præter communem ſtylum adderetur hæc facultas, præſertim cum hodie raro uel nunquam per Audientiam contradictarum, quæ certas habet ſuarum literarũ immutabiles formulas expediantur, ſed per manum Notarii cauſſæ actuarii ſub Auditoris ſigillo uigore ſpecialis commisſionis, qua potes petere ut alia quæuis facultas iuſte concedenda in remisſionis inſtrumento ſubdelegari posſit, licet ego ſemper hanc expeditionẽ ſimilium literarum extra audientiam damnare conſueuerim, prout ſupra ti.de audientia contradictarum dixi.

Examen teſtium a quo fieri debet.

At ubi denique perfectus fuerit tam probationis quam reprobationis hinc inde reſpectiue fiendæ proceſſus, is qui expeditionem cauſſæ ac remiſſoriæ tranſmiſſionem deſyderabit, citabit aduerſarium ad uidendum mandari collationari cum propriis originalibus ea quæ collationanda erunt & intereſſendum ſi uoluerit, & parte preſente uel ſic citata collatio fiet, Demum alia citatio fiet, ad uidendum ſuper omnibus Iudicis auctoritatem impartiri, & mandari omnia in rotulo remiſſoriæ introcludi ac rotulum ſigillo iudicis obſignari & obſignatum ad Rom. Cur. & iudicem qui remiſit deſtinari & tranſmitti. Cuius citationis hora adueniente iudex ſuper omnibus auctoritatem ſuam interponet, & alia faciet, iuxta præſcriptæ citationis & partis petitionis formulam & rotulo obſignato literas ſuas ad iudicem qui remiſit miſſiuas reſcribet quibus ſibi ſignificabit ſe Literas remiſſorias recepiſſe & iuxta illarum formam ad omnia ſibi commiſſa proceſſiſſe, & ꝙ de omnibus colligatum & introcluſum proceſſum tranſmittit, & pro faciliori omniū recognitione bene erit ut atteſtationem ordinarii de legalitate Notarii quam literam legalitatis nocamus adhiberi facias cum ſigillo & aliis requiſitis de quibus ſupra titu. de productione iurium ad ſaturitatem diximus.

DE CALCVLO FERENDÆ SENtentiæ, allegationibus facti, uel iuris: ac ipſius ſententiæ prolatione.

PROBATIONIBVS iam expletis ſolent litigatores uel ſaltim eorum alter qui magis uictoriam ſperet ad cauſſæ expeditionem properare, uerum cũ raro uel nunquam deguſtent patres cauſſarũ merita donec inſtruuntur, tametſi in eis quotidie interloquantur, prout natura ipſius inſtantis actus qui dietim geritur expoſtulat, modo de omnibus inſtruẽdus eſt iudex & pro commodiori eius inſtructione, ac etiam ut litigatores uel eorũ ſollicitatores poſſint ad nos, quorum conſilio & opera in hoc ſtatu cauſſæ plurimũ indigent, uniuerſam cauſſæ hiſtoriam afferre, mos inoleuit, ut omnia quæ apud actuariũ hactenus geſta ſunt & quæ ipſe in memorialibus ſuis miſtim, cũ aliis cauſſis & in diuerſis etiam codicibus ac filziis uel etiam ſacculis iuxta cuiusq; ipſorũ ſtylum & obſeruantiam adnotat & cuſtodit in unum codicem exemplẽtur, quem Regeſtum quaſi res geſtas continens uocant, Quod tamen regeſtum non poteſt Notarius facere niſi de uoluntate ſeu mãdato partium uel alterius ipſarum & quando fiat communis uſus obligat litigatores principales & eis abſentibus quaſi in ſubſidium etiam eorũ procuratores ad mercedem eidem Notario ratione regeſti & aliorum debitam, Rota deciſ. 303. in no. licet procurator de procu. Quæ merces in quouis Auditorio ad certam quantitatem taxata eſt, ſupra quam aliquid à partibus exigere eiſdem non licet, Imò

Regeſtum cur ſic dictum.

Merces pro regeſto debetur.

conſueuerunt ex præſcripta quadam eorum urbanitate quam uulgò gratiam uocant ſponte ſoluentibus ſemper aliquid de taxa remittere, contra uerò moroſos in ſoluendo ab altera parte ratam eis tangentem, præuia tamen monitione ad ſoluendum recipere non tamen ſolutionis ſed depoſiti nomine, idq; ut opinor, ut is qui ratam alterius ſoluit, poſſit illam uia magis fauorabili & exequutiua ab aduerſario recuperare. Ideo ſolet is qui pro expeditione cauſſæ inſtat mandare Notario cauſſæ actuario ut omnium actorum regeſtum conficiat, & una cum ſimili mandato ſemper aliquid pro arra mercedis ſuæ eidem notario dare & interim monitorium obtinere cum clauſula iuſtificatoria ſi quis ſenſerit &c. contra aduerſarium principalem ſi adſit ac etiam procuratorem obtinere, quo ſibi iudex iubere ſolet ut de rata mercedis Notario debitæ parti ſuæ tangente infra tres dies ſatisfaciat, quo termino trium dierum elapſo ſolet is qui monitorium obtinet, ratam mercedis notarii aduerſario tangentem penes ipſum Notarium ſub nomine depoſiti conſignare & Notarius cedulam receptionis dicti depoſiti ſoluenti manu ſua conſcriptam facere conſueuit, quę poſtmodum apud ordinarios iudices paratam contra aduerſarium executionem habet. Tu igitur ſi ad hoc monitus fueris & putaueris te aliqua exceptione tueri poſſe utpote quod principalis in Rom. Cu. adeſſet. Rota. d. deciſ. 303. in no. uel alia eam infra dilationem trium dierum monitorio adiectam propones coram Iudice qui monitorium decreuit, nec aliàs expectabis dictæ dilationis lapſum & depoſitum apud Notarium ex aduerſò fieri, quia poſt dilationem monitorio adiectam non audieris ſed monitorium ueluti iudicis preceptum exequutioni demandabitur. Et ita receptum eſt uſu contra quem ego ſemel contendi etiam in caſu quo exceptiò licet poſt dilationem, ante tamē factum depoſitum & re adhuc integra propoſita fuerat,

Moneri debet pars ut ratā mercedis regeſti ſoluat.

A precepto inchoatur.

fuerat,& reſponſo per iudicem à practicis habito (quod ſtylum uocant, quoque ſolent ij qui in foro diu uerſati fuerunt de eo quod uiderint in foro ſeruari atteſtari) ſuccubui. Nec iſte uſus ab ipſa lege uel ſaltim cõſuetudine ſcripta abhorret, quoniam Doctores atteſtantur iſtam conſuetudinem Rom. Cu. ut à ſimilibus à præceptis iudicium inchoari liceat, Abb. in c. ex parte uerbo ſignificet, qui dicit ꝙ licet ante ſimilia præcepta nulla præceſſerit litis conteſtatio neq; cauſſæ cognitio, non tamen habet monitus iuſtam de eo cõquerendi cauſſam ex quo fiunt cum clauſula ꝙ ſi ſenſerit ſe grauatum compareat, & comparẽdo poteſt illud ad terminos ſimplicis citationis reducere, & non comparendo uidetur debitum pro quo monetur fateri, meritò cõtra ipſum utpote confeſſum exequi poterit, & atteſtatur iſtam practicam pro faciliori iudiciorum expeditione adinuentam fuiſſe in Rom. Cu. nec poſt tempora audiretur monitus uolens negare & litẽ cõteſtari, Rota dec. 540. in antiq. Vtrum præceptũ de litis conteſta. Aduerſus tamen hunc rigorem ſolent ordinarii ubi extra caſum mercedis notarii ſimilia præcepta ſeu monitoria fiunt reũ etiam poſt tempora monitorii ac etiam poſt decem dies ad appellãdum comparẽtem etiam ſi negare uelit ex eorum quadam benignitate audire atque admittere.

At ubi ſatisfactum ſit notario ſolet ipſe regeſtũ partibus ut uideant cõmodare, etiam ei quæ nõ ſoluerit, ubi enim ſibi ſatisfactũ ſit, non querit à quo, & regeſtum paſſim utrique parti concedit non tamen principalibus ipſis ſi adſint ſed eorum ſollicitatoribus ſibi bene notis & quandoque etiam nonniſi eorum procuratoribus egregiis & ubi regeſtum receperint ſolent litigatores ipſi uel eorum ſollicitatores ſi modo rebus ſuis bene proſpicere uelint illud procuratori ſuo quem ſibi ex noſtrum numero delegerint afferre, ut uniuerſam cauſſæ hiſtoriam uideamus & pro habenda uictoria operam

Regeſtum utrique parti concedi ſolet

noſtram preſtemus. Qua in re conſueuimus primum acta ea qua poſſumus diligētia uidere,& exinde naturam intentati iudicii & quæ utrique parti incumbant iterato ſpeculari,& ſi actoris partes ſubſtinemus, ſi eius intentionem, ſi uerò rei ſi exceptiones, quibus nitimur actorem refellere, bene fundauimus & ſi in hac cauſſæ diſcusſione comperiamus aliquam probationem nobis deeſſe, curamus eam ſuppleri ſiue ſcripturis ſiue teſtibus fienda ſit,ſolentq; Patres ex eorum quaſi preſcripta benignitate iura noua materias uel teſtés ferè ſemper recipere etiam ſi concluſum eſſet in cauſſa,Egi.conclu.447.Articuli de proba.& conclu.745.conclu.de teſti.in integ.prout ſupra ſæpius diximus.

Publicatio teſtium quando peti ſoleat

Quòd ſi probatio in teſtibus conſiſteret,cum depoſitiones teſtium ſub ſecreta cuſtodia retineantur,nec conſueuerint in Roma. Cu. cauti cauſſarum patroni petere, ut publicentur niſi in tertia inſtantia & tunc quoque niſi cum ipſa tertia ſententia immineret,& hoc ut facultas non probata probandi(quæ in pluribus utilis eſſe poteſt) uſque ad finem nobis conſeruetur, conſueuerunt cauti cauſſarum patroni apud Auditorem ſuæ cauſſæ eſſe & ſecum de meritis cauſſæ differendo preſupponere ſe in probatis eſſe in his de quibus maxime dubitent,ut his preſuppoſitis pietatem iudicis prouocent.Solēt enim Patres præſertim à nobis ſic laceſſiti in hoc nobiſcū benigne agere, & aliquid nobis ex teſtium depoſitionibus exprimere,ſaltim in genere,nos admonentes quòd non ſumus in probatìs in hoc uel alio capite & ubi de probitate Procuratoris magis confident apertius loquuntur,& quādoque depoſitionē alicuius teſtis in eo articulo in quo probatio ſua deficeret,uel in quo diuerſa probatio afficere uidetur,ſibi legunt,Sicq; in hoc & pleriſque aliis ſolent Patres probitati noſtre quādoq; deferre nec propterea de hoc arguendi ſunt Patres quaſi hoc fiat ad maiorē ueritatis indagationē, ne

temere in cauſsis iudicent,idq́ nõniſi cum his quorum probitatem ſepius experti fuerint, in quibus omnis ſubordinationis timor ceſſare uidetur cuius ratione duntaxat teſtium depoſitiones ſecreto cuſtodiuntur,memores præſertim quòd lex ipſa ob ſimilem teſtium quaſi tranſitoriam ac mutilatam lecturam non ſolet ſubornationem expaueſcere,& nihilominus ulteriores ꝓbationes admittere etiã ab iis quorum probitas probata non eſſet, prout late Doctores omnes,& poſt omnes Fely. in. c. ultra tertiam col.i.in prin.nu.i.extra de teſti.Imò magis damnanda eſt nimia in iudicando facilitas illorũ præſertim ſi qui prouentus magis quàm ueritatem affectantes rebus plerunque ſuppreſsis ſententias temere non minus quam fulmina iaciant,ignorãtes quidni quam grauior ſit futura aduerſus ipſos, Dei optimi max.iuſtitia ac tantæ impietatis diuina ultio.nec ſatis memores comminationis Hieremiæ qui aduerſus eos hijſce uerbis proclamat. Væ uobis qui iudicatis terram quoniam iudicabimini. Et ubi explorauerimus in quo deficiat ꝓbatio noſtra,uel aduerſa nobis obſit,neceſsitati cauſſæ noſtræ quibus poſſumus remediis occurremus, antequam cauſſa reliquis Patribus in auditorio confertur,ſeu ut aiunt in relationibus ponatur.

Sanari quando poſsit proceſſus.

Verũ ſi non de probationibus meritis ve cauſſæ ſed de proceſſu ac ordine iudicii dubitemus aut talis eſt defectus qui per terminorũ reiterationẽ ſanari poteſt,& tunc de eo non curamus quia in ipſa petitione ſententiæ petimus quoq; ad terminorũ reiterationem admitti in uim uel innocẽtianę bullæ uel ſpecialis commiſsionis & utraq; uia ſanatur omnis mala terminorũ obſeruatio.Caſſa.dec.x.de reſcr.aut proceſſus in alio deficit uel ſi etiã in ipſa terminorum obſeruatione peccet,taliter tamẽ ut ſimplex reiteratio ſatis futura non ſit,ſi defectus ulterius procedendo ſuppleri poteſt ſupplemus,ſin aut ſolet Signatura dare commiſsionem ſanatoriam

proceſſus nulli utpote ſi parte abſente & minus legitime citata proceſſum fuiſſet & Signatura reſcribit pro ſanatione proceſſus ut præmittitur facti cum clauſula tamen parte legitime citata, quę clauſula importat ut ex illo proceſſu non poſſit aliter iudicari niſi pars legitime citetur, idq; ea ratione quòd citationis defectus etiam per refectionem expenſarum inſanabilis reputetur tex. in clement. paſtoralis uerſicu. cæterum de re iudi. Staphi. car. 145. uerſicu. poſtremo, niſi forte citatio non fuiſſet in totum ommiſſa ſed citatus fuiſſet aduerſarius defectus tamen eſſet circa illius exequutionem, ut quia minus legitime exequuta fuiſſet. Daret enim hoc caſu Signatura commiſsionem ſanatoriam ſed cum alia clauſula, dum tamen ſic citatio nulliter exequuta ad citati notitiam peruenerit, cui clauſulæ ſatisfactum erit quoquomodo probetur hæc notitia dum tamẽ plena & certa tex. in clem. cauſſam in fi. de electio. Rom. conſi. 360. Rota decis. 271. in no. ſi de ſpeciali mandato, de dolo & contuma.

Nouus proceſſus quando fieri debeat.

Quòd ſi non reiteratione terminorũ neq; proceſſus ſanatione, ſed eius extenſione potius indigeamus utpote ſi diu tecum egiſſem, & proceſſu iam facto, (& quidem ualide) ius nouum mihi ſuperueniret uellemq; ex eo obtinere. Tunc cautus cauſſæ patronus commiſsionem impetrabit qua Signatura reſcribere ſolet, ut ex eiſdem actis & proceſſu ſuper hoc nouo iure iuſtitiam faciat, Staph. car. 148. à tergò, imò quia in cauſſa beneficiali cenſentur litigatores à principio deducere omne ius qđ competit uel competere poteſt. c. ſtatuimus de electio. in. vi. iſta ratione ſeruat Palatium ꝙ in beneficialibus ſuper hoc nouo iure quandocunq; etiam poſt concluſionem in cauſſa dum tamen ante ſententiam ſuperueniente abſque aliqua terminorum uel prioris proceſſus reiteratione uel extenſione ſi per hanc nouam gratiam de bono iure meo conſtaret iudicari poſſet, Egi. conclu. 162. ſi ex gratia.

Quo tamen caſu ſi altera pars dilationem ad partes, peteret, daretur, ut poſsit uenire inſtructus ad proponendum exceptiones & defenſiones ſuas reſpectu iſtius noui iuris argu. tex. in.d.c. ſtatuimus in fi.& c.ut circa de electio.in.vi. in.c. paſtoralis.ii. reſponſo de except.Egi.d.concl.662. Et ubi ſanatoria proceſſus peteretur, ſi modo cauſſa beneficialis ſit, dari ſolet quandocunq; ante ſententiã abſque aliqua expenſarũ refectione, ſecus ſi prophana ſit cauſſa in quibus ſimiles commisſiones ſanatoriæ dari non ſolent niſi cũ clauſula refectis expẽſis cui ſolent cauti Procuratores addere hæc uerba, ſi quę de iure reficiendæ ueniant, & hoc niſi forte impetrãs poſſet narrare paupertatem quo caſu loco præſcriptæ clauſulæ dari ſolet alia reſeruatis expenſis in fine litis, cui nihilominus conſueui ſemper eadẽ addere uerba, ſi quæ de iure reficiendæ ueniant, ne ſi orator ex aliquo legis capite poſſet ſe ab expẽſarum refectione tueri, id ſibi propter præſcriptas preces minus liceret. Staph.car.147.& ſequenti, quę expenſæ quando reficiendæ ueniant & quid quantum & quando hæc reiteratoriæ ſanatoriæ ac extenſiuæ commisſionis remedia operentur, ſupra titulo de reiteratione terminorum utpote ſuo in loco fuſius loquuti fuimus.

Reſeruantur expenſæ in fine litis.

Reuiſo ac iuxta eius exigentiam reſtaurato iam proceſſu is qui actoris partes agit, uidebit quod ſibi uelit & qualiter poſsit id ex actis obtinere ac de omnibus breui ſua informatiuncula de ipſo facto tantũ iudicem inſtruere curabit, ex diuerſo altera pars ſtudebit quo pacto actoris aduerſarii intentionẽ refellere poſsit, & exacte ſimili informatione facti de omnibus iudicẽ admonebit ambo in ſcriptis & ubi alter ex litigatoribus rem differret, ſolet is qui pro expeditione inſtat neglige͂ti per curſorem intimare, qualiter Auditor habet regeſtũ in manibus animo expediendi cauſſam, ut ſic interpellatus uel ueniat uel auditor uiſa eius negligentia cauſſam etiã

Informatio ex proceſſu extrahitur ad iudicis inſtructionem.

-co non aliàs audito expediat, qui ubi ſibi uidetur cauſſæ tuæ operam dare acta omnia uidet, informationes ſibi à partibus datas legit, partes iterum atque iterum audit, raro tamen in contradictorio ſed unam ſeorſum ab altera. Et re ad ſaturitatem intellecta hiſtoriā facti ipſius cauſſæ uniuerſam ac difficultates quas ipſe ſentit reliquis patribus in auditorio fideliter confert, uel ſaltim conferre debet, & cauſſa ſic in auditorio relata Patres quandoque difficultates utpote non probabiles non admittūt cauſſamq́ pro altera parte expediendam notant, quandoque etiam de eiſdem uel potius de aliis ipſi dubitant & Auditorem cauſſæ ponentem inſtruunt de his in quibus dubitant & pro quorum diſſolutione debeat dubia litigatoribus dare & Aduocatos admittere. Quandoquidem non conſueuerunt antiqui Patres dubia litigatoribus dare niſi uniuerſa cauſſæ hiſtoria in auditorio relata, & niſi ea in quibus Patres dubitarent, ſicq́ raro uel nunquam niſi de his in quibus ſapientes dubitarent, non diſputabatur, & cauſſæ melius intellectæ citius & ſanctius expediebantur, Noſtris uerò tēporibus rarò uel nunquam uniuerſa totius cauſſæ hiſtoria in auditorio ſimul & ſemel recenſetur, ſed ſigillatim quantum ad cuiusq́ dubii de quo diſputetur diſſolutionem pertinet, nec diſputamus ea in quibus Auditorium, ſed in quibus uel Auditor ipſe uel quandoque etiam in quibus indocti & importuni cauſſarum patroni dubitant, quorum importunitati Patres ex eorum benignitate nonnunquam deferunt licet quandoque proteſtentur quòd ſi in hoc eis morem gerant caponorum impenſam ferrent. Eſt enim hæc caponorū impenſa certa pœna, quam auditorium ei auditori, qui non probabile dubium partibus dediſſet, diſputandum nō exigit, ſed iocoſe potius comminatur, quaſi hoc fuerit inter patres aliàs ſemel uel pluries ſeruatum.

Generaliter uero dubia litigatoribus dari ſolēt,

ad effectum ut aduocatos conſulant, & allegationes ſuas tam iuris quàm facti deducant ſemper cũ competenti dilatione ut poſsint aduocatos conſulere, & interim etiam Auditores ipſi allegationes uidere ualeant & ſemper dari conſueuerũt illa met die qua fuit audientia utpote die Veneris pro proxima die Lunæ, & diæ Lunæ pro proxima die Veneris, & quando dantur nobis dubia die Veneris ſolemus informationes Auditoribus dare ſequenti die Sabbati, & quando dubia dantur die lunæ informationes Auditoribus dãtur die Mercurii ſemper in ſcriptis, Vna ſcilicet facti quæ à Procuratore, altera iuris quæ ab Aduocato dictitantur, & nõ ſolum dantur auditori ipſius cauſſæ ſed omnibus, eſtq; hic informandi modus admodum litigatoribus utilis & tam Auditoribus quam cauſſarum aduocatis & patronis longe minus laborioſus quàm eſſet alter informãdi in uoce proxime antiquatus quo torquebantur omnes continua pœna cũ graui temporis diſpendio. Tu igitur, ubi Auditor acta uiderit, ſtudebis à te ipſo difficultates cauſſæ reaſſumere, ut raro uel nunquam dubium habeas diſſoluendum quòd prius non fueris præmeditatus & ꝑ cuius diſſolutione non fueris bene inſtructus, ut ubi dubium habueris poſsis pro temporis anguſtia facti informationem adeo tempeſtiue dictitare, ut illam eadem die poſsis ad aduocatum (cuius opera uteris) tranſmittere utq; ipſe de facto bene inſtructus melius ualeat de iure reſpondere, Quandoquidem non ignoras ex facto ius oriri. l. ſi ex plagis. §. in cliuo. ff. ad. l. aquil. minimamq; facti mutationẽ maximam eſſe iuris. l. ſi is. ff. excuſ. tuto. cum ſimil. In quibus informationibus dictandis tametſi meri facti ſint, plurimum iuuaberis, ſi legum ſupellectilem habueris, ſatis enim non eſt facti hiſtoriam recenſere, ſed duntaxat recenſenda ſunt ea, quæ ad dubitationem, de qua diſputatur, attinent, & quæ pro uictoria expediunt, quæ ſine legibus ſeligere

Dubia quando litigantibus dari ſolẽant.

haud facile poteris, Imò ſolent procuratores qui leges callent ſuis informationibus ſi factū pro uictoria dubii neceſſariū deducere ut ex eius narratione iuris concluſiones claræ reſultent, tantumq; abſit ut auctoritate legis uel doctorum cōprobētur qua in re non poteſt certa dari regula, niſi ꝗ in ipſa facti cōſyderatione ſecum etiam ſtudeas ſtudio quodam nō reſolutiuo quod ad Aduocatū pertinet ſed aperitiuo duntaxat quantum tibi operanti uiā mōſtret, ad uictoriā. Quod ſi nō ſtudueris uel ſtudendo nō intelliges plerunq; ſaxū uel ſacrū offendes.

Auditor cauſam audit & refert.

Relata in auditorio cauſa ac propoſitis dubiis unusquisque uotū ſuum pro deciſione dubii profert, præterquam Auditor qui cauſſam audit & proponit qui merus eſt relator, in relatore tamen res ualde reſidet, Is poſtmodum uota patrum recipit, & illis acceptis iuxta plurium uota ad petitionem alterius & quandoque etiam utriusque partis ſententiam promulgare ſolet, ad quem actum conſueuit ſimilis citatio fieri. Citetur N. &c. ad uidendum reiterari omnes terminos ſubſtantiales unicis contextu & audientia in uim Innocentianæ bullæ ſi eius uigore duntaxat uelit pars inſtans terminorum obſeruationē (ſemper minus recte factam) ſanare. Quod ſi uigore ſpecialis quoque commisſionis deſuper præſentatæ addere ſolemus citationi, ad dicendum contra commisſionem ultimo præſentatam & uidendum reiterati omnes terminos ſubſtantiales unicis contextu & audientia iuxta eius formam, Quibus malam terminorum obſeruationem ſanamus, prout ſupra diximus. Et ne quandoque probationes noſtræ ſatis plenæ non eſſent cum de iure minus plenè probanti iuramentum quod ſuppletorium uocamus regulariter deferri poteſt & uim probationis habeat Ludoui. & Alex. in. l. iii. §. dato. ff. de iureiu. Saly in. l. in bonæfidei col. antep. ff. de reb cred. Bart. & alii communiter Iaſ. præſertim in. l. admonendi. ff. de iureiu.

Solemus hac in eadem citatione partem citare, & ad uidendum deferri iuramentum in ſupplementum ſemiplenæ probationis. Amplius ne ſi is qui pro ſententia inſtat aliqua excommunicatione innodatus eſſet, cum de iure nō poſſit pro eo ſaltim adiudicatoria ferri, Rota dec. 194. in no. pro reo excommunicato de re iudi. tunc eidem citationi addi ſolet & ad uidendum infra ſcriptum inſtantem ab omnibus cenſuris, ſi quibus innodatus foret, ad effectum ualiditatis ſententiæ abſolui. Item cum de iure concluſio debeat præcedere ſententiā, Dicimus quoque eadem citatione, ad concludendum & audiendum ſententiā, omnia ad certam diem, qua adueniente is qui inſtat data relatione curſoris & incuſata aduerſarii contumacia, petit & obtinet ſe ad reiterationem terminorū admitti & præuia abſolutione à cenſuris quā ſibi Auditor ſigno crucis manu facto concedere ſolet. Defert ſibi iudex iuramentum in ſupplementū concludit & ſentētiam profert, ferè ſemper noſtris temporibus pront in cedula. Qui pronunciandi modus à certis annis admodum inualuit, nec ſatis placet. In cauſſa enim eſt ut plerunque Iudices re non ſat intellecta ni dixerim digeſta in cauſſis pronunciari nō abſtineant ſub ſpe nihilominus ante ſubſcriptionē maturius conſyderandi uel ſi denique ferendus eſt ut pote aliquando uel utilitas uel neceſſitas hoc ſuadeat nō tamē paſſim ſeruādus uel ſaltim arctādus eſſet, ut ſimiles cedulæ infra decē dies ad appellandū aperiēdę omnino eſſent, ne diu litigatores in ſuſpēſo detinerent, & iudicibus mali occaſio daretur.

Abſolui quādo pars poſſit ante ſententiam.

Lata denique ſententia prout in cedula pars quę obtinuit, cedulam ſententiæ formare properat, ac Iudicem adit, cui cedulam ipſam ac etiam ſecum euangelia pro bona nunciatione porrigit, quę Doctores ſportulas, nos uerò uulgò propinas uocamus, qua in re nulla eſt quantitati lex indicta, ſed litigatores diſcreti conſulto etiam patrono cauſſæ

Salaria relatori dantur.

qui naturam cauſæ nouit quiq; labores auditoris percunctatus fuit pro qualitate cauſſæ ac pro modo laboris eorum arbitrio,in hoc ſe reddunt liberales & licet honeſte ab ipſis met auditoribus accipi poſſint;ſaltim diſpenſante antiqua conſuetudine, quam Doctores atteſtantur ualere,ſi modo immoderata non exiſtat.Cardina.in clemen ſtatutum .i. oppo.de electio.& queſtio.vij.& Gemi. in. c. ſtatutum de reſcriptio.lib.vi.Maxime noſtris temporibus quibus Auditoribus multiplicarunt impenſæ, & prouentus decreuerunt , ueruntamen ut honeſtius agant quam lex ipſa permittat ſolent aliquem ex familiaribus ſuis cedularum receptorem & ſimilium ſportularum depoſitarium deputare, qui omnia ſic cuſtodit,donec res expedita cedulaq; ſubſcripta fuerit,Quam Auditor prius reuiſis etiam ſæpius actis legit atque iterum legit & quandoque etiam litigatori aduerſario legendi facultatem facit,eumq; etiam in modo ſubſcribendi audit & pro ſuo arbitrio mutat,delet,addit,corrigit & eam denique ſæpius reuiſam atque mature conſideratam manu propria ſubſcribit ſub hac formula , I T A PRONVNTIAVI N. ROTÆ AVDITOR & ſubſcriptam notario actuario in actis cuſtodiendam tradit,cuius tergori ſolet Notarius diem non qua tradita ſed qua prolata fuit adnotare,Formulas uerò ſimilium cedularum plures legere licebit apud uulgatū Formularium procuratorum ſeu Aduocatorum Ro. Cu continet tamen ſemper plures partes,prout natura cauſſæ & petitionis qualitas expoſcit,cui oportet illam eſſe conformem quoad rem quoad cauſſam quo denique ad actionem.l.ut fundus.ff.com.diuidun l.fi.C. de fideicom.liberta. Lanfran.in.c.quoniam contra uerſi ſententia & uerſi. ulterius ſciendum de probatio.Iaſ.poſt alios in.§ curare inſtitu.de actio.utpote ſi pro actore canonizationē tituli uictor obtinet, ad iudicationem ſuper re de qua agitur, inductio-

Formula auditoris qui ſententiam pronunciauit

nem in poſſeſsionem eiusdem rei aduerſarij, uerba lem tamen damnationem oppoſitionis aduerſe, perpetui ſylentii impoſitionem, fructuum & expenſarum condemnationem, Quod ſi pro reo ſubſcribenda ſit ſententia aut mera abſolutoria, & has partes continebit ſententia, uidelicet abſolutionem ab impetitione aduerſarij, damnationem eiuſdem impetitionis, ac moleſtiæ reo illatæ, perpetui ſylentii impoſitionem, ac expenſarum condemnationem. Aut non mera abſolutoria futura eſt ſententia ſed etiam canonizatoria tituli & adiudicatoria rei de qua agitur, proxime præſcriptæ formulæ addi ſolent hæ duæ adiudicationis ac canonizationis partes & ſic de ſingulis ſententiis eorum formulam ſemper petitioni conformes, quas omnes hic recenſere ocioſum eſſet.

Cæterum cum plerunque eueniat, ut tempore ſententiæ pendeat aliqua dilatio partibus uel alteri tantum conceſſa, quæ ſi remaneret, faceret ſententiam nullam utpote latam pẽdente dilatione, quæ facit iudicis officium conquieſcere.l. ſiue pars. C. de dilatio. & c. ſignificante de appella. & tradunt Doctores utrobique. Nonnunquam etiam contingit quod tempore ſententiæ aliqua neceſſaria Iudicis interloquutio utpote de prefixione termini aliave ſimili re infauorem eius cui danda eſt diffinitiua præceſſerit, & nihilominus poſtmodum ad importunitatem aduerſarij ab eodem iudice reuocata fuiſſet per ſolitas repoſitiones quibus quotidie ſolẽt Iudices Roma. Cu. ſuas interloquutorias reuocare, & partem appellantem ad priſtinum ſtatũ reponere, De quibus meminit Rota dec. 445. in antiq. Nota ſi auditor de admiſſ. arti & interloq. Quæ repoſitiones ſi remanerent intactæ, careret proceſſus præcedenti interloquutoria. Quæ forte ad ſententiæ ualiditatẽ uel iuſtitiã neceſſaria erat. Ideo ut ꝑdictis oĩbus occurratur ex quo dilationes ac repoſitiones prædictæ iudicis sũt ĩterloquutiones, quas

Dilatione pẽdente non eſt ſententia ferenda.

iudex ad libitum reuocare poteſt, Docto.in.l.quod iuſſit.ff.de re iudica. Mos iudiciorũ inoleuit in Ro. Cu. ut in ipſa prolatione ſententiæ iudex poſſit ad remouendum omnia, ſi quæ ut ſupra diximus, obſtacula extarent ad partis ſententiam petentis, reuocationem omnium dilationum & repoſitionũ (ſi quæ extant) præmittere. Eſtq; hæc abundans cautela, qua utimur ne is qui ſententiam obtinet aliquem ex his quos ſupradiximus ſcopulis offendat, & memini hanc difficultatem ſemel in facto habuiſſe in una cauſſa Vercellenſi Sanctæ Mariæ marthæ coram Reuerendo patre domino Fabio Acorambono, qui in cauſſa diffinitiue pronunciauerat pendente dilatione ad dicendum cõtra quædam iura pro parte Bartholomei de Alba clientis mei, qui ſentẽtiam obtinuerat, producta, & in ſubſcriptione aduerſa pars de hac difficultate Audito rem admonuit, Et ego difficultatem ſummoui ex capite iſtius reuocationis, quę adeo uſu recepta fuit ut ſoleat a Notarijs abſque alia partis expreſſa petitione ueluti ſolita clauſula extendi, quas Notarius poteſt de iure, etiam q a partibus non exprimeretur, per ſeipſum pro libito extendere, Bar.in.l.ſi pignore.§.fi.ff. de pigno.actio. Et licet præſcripto caſu mihi replicaretur q per reuocationem dictæ dilationis ad dicendum contra iura prædicta, illa remanerent ſine citatione ad dicendum contra, & conſequenter ſine probatione, Fely.poſt alios in.c. ij.col.9.nu.31.uerſ.quarto quero extra de teſtibus, Nihilominus non curaui ex quo illa iura fuerant ex abundanti producta, & non erant aliàs ad uictoriam & iuſtitiam neque ad ualiditatem ſententiæ neceſſaria.

Iudex interloquutorias reuocat ante ſententie prolationem.

De ſequeſtra. poſſeſsionis & fructuum.

ET ſi ſequeſtratio ſecundum iuris regulas prohibita ſit toto titulo. C. de prohib. ſequeſtra. pecu-

pluribus tamen caſibus ſpecialiter permiſſa eſt, quos non alias hic repeto. poteris, ubi opus erit, eos uidere in.c ii.ubi glo.& Doctores extra de ſeque ſtra.poſſ.& fructuum & apud Specul. eodem titulo per totum & de exequutione ſententiæ.§.nunc dicēdum uerſiculo quid ſi ab eo exequutore & apud Docto in.l ſi. fideiuſſor.§.fi.ff. qui ſatisda. coga.in l.æquisſimum.ff.de uſufr. & per canoniſtas extra, in.vi.& in clemen.unica eod.ti.Quibus ſpecialibus caſibus, ultimus eſt quem conſtitutio Viēnenſis concilii addidit regiſtrata in.d. clem.unica eod. ti. & quem quotidie in Romana Curia præ manibus habemus, uidelicet ꝙ ſi cauſſa beneficialis in Roman.Cur.tractetur & contra poſſeſſorem beneficii prima feratur ſententia, quæ diffinitiua ſit, uiſum fuit eidem ſacro concilio ad comprimendum Litigantium malitias, ut beneficii poſſeſſio cum fructuum cuſtodia apud perſonam ordine fide & facultatibus idoneam per loci Ordinarium ſequeſtretur, eſtq; unus hic ex caſibus, quibus inferior intromittere ſe poteſt in cauſſa ad Ro.Cu.deuoluta quē glo.in.d.clem . unica uerbo loci Ordinarium notat, & refert alium de quo in.c.cum teneamur extra de appell.& alibi dicemus, Quam ſequeſtrationem præſcripto caſu adeo neceſſariam poſtmodum reputauit Inno.vi.ut negligentibus forte locorum Ordinariis ſimiles ſequeſtrationes pro facultate ſibi à dicto concilio tributa de qua in.d.clemen.unica facere, hāc eandem facultatem Auditoribus ſacri Palatii in cauſſis coram eis uertentibus cōceſſit, prout in extrauaganti dicti Inno.de facultatibus Auditorum Rotæ, quam bullam Innocentianam uulgò uocant, continetur. Idq; ut opinor, alia ratione quia caſus hic exceptus limitationes aliquas admittit, & propterea articulus ſequeſtrationis plerunque in controuerſiam uadit, ita ut nonniſi cauſſa in hoc cognita, & admiſſis quandoque aduocatis decerni ſolet ſequeſtratio, & di-

gnum uiſum fuit ut hæc difficultas in auditorio diſcuteretur potius quam apud loci ordinarium.

Quamobrem uſus iudiciorum adoleuit in Roma. Cu. ut eadem citatione qua poſſeſſorem ad ſententiam citari facimus addatur quoque & ad uidendum decerni ſequeſtrum, & ne de perſona ſequeſtri ſit controuerſia, ſolemus quoque eidem citationi addere & ad concordandum de ſequeſtratoribus, & Patres ſolent una cum ipſa ſententia ſimile Sequeſtrum decernere apud perſonas de quibus litigatores concordauerint. Vel ipſis negligentibus Auditor cauſſæ ex officio deputauerit, ſemper tamen ordine fide & facultatibus (ut ſupradiximus) idoneas. Quod ſi is qui ſententiam obtinet in ipſa petitione ſententiæ omiſerit petere ſequeſtrum, nō eo minus poterit Victor illud poſt ſententiam uel ab eodem Auditore, qui pronunciauit, etiam ſequē ti audientia, uel ſi interim cauſſa appellationis fuiſſet commiſſa & priori Auditori inhibitio facta, illud à iudice ad quem abſque alia ſpeciali commiſſione & in uim eiuſdem extrauagantis Inno. vi. ſuperius citatæ obtinere poterit, Caſſa. decis. v. de ſequeſtra. poſſ. & fruc. nu. v. ibi cum decretum ſequeſtri ſoleat fieri, ſtatim lata diffinitiua eadem audiētia uel ſequenti, & ubi iſta ſequeſtratio fiat in uim dictæ Clementinæ unicæ eodem tit. ſequeſtrantur non ſolum fructus ſed etiam beneficium ipſum ſeu illius poſſeſſio. tex. in d. clem. uerbo beneficii poſſ. ubi etiam glo. uerbo beneficium & notant Docto. in c. examinata de iudi. ita quod non poterit is, qui uſque ad ſequeſtrum poſſedit, amplius ſe intromittere, non ſolum in fructibus, ſed nec etiam in ſeruitio Eccleſiæ, celebrando miſſas uel alias uerbum dei predicando minuſq; alius quiſpiam, niſi ab habente poteſtatem miſſus fuerit, Egi. conclu. 429. per predicationem eodem titulo utpote ab Ordinario loci ex facultate ſibi attributa in. d. clem. unica eodem titulo cum quo licet Auditores ſacri Palatij

Partes de perſona ſequeſtri conueniunt.

Poſt ſequeſtrationem una pars nō debet actus iure ſuo facere in eccleſia ſequeſtrata.

ex indulto Inno. vi. de quo ſupra in hoc munere concurrant, eumq́; in decernendo ſequeſtrum præuenerint, Crediderim tamen facultatem Ordinarii in aliis in quibus Auditor palatii non diſpoſuit, illeſam remanere, & ſimilibus præſertim quæ Eccleſiæ ſeruitium reſpiciunt, prouidere poſſe atque debere, ex ſua ordinaria facultate, quæ ex diſpoſitione dictæ clemen. uidetur potius excitata, Imò ꝓrogata quam de nouo conceſſa prout notat & tradit Io. And. in additio. ad Specul. in Rub. eo. tit. circa fi. ibi, eſt igitur ordinaria prorogata nedum ſimpliciter excitata. Et cum ſupradixerimus ſimilem ſequeſtrationem fieri non ſolum fructuum ſed etiam ipſius beneficii, poterunt etiam ſequeſtratores præmiſſis omnibus pro eorum facultate manũ apponere. Imò non ſolum poterunt ſimilem ſubſtitutum, qui Eccleſiæ inſeruiat, ammouibilem deputare, ſed ſi quæ alia iura ſint ipſius ſequeſtratæ Eccleſiæ exercere, quod admittit Palatiũ etiã in iure eligendi uel præſentandi, Ita quod ſi durante ſequeſtro uacauerit beneficiũ cuius electio uel præſẽtatio ad ſequeſtratã Eccleſiam pertineret, poterũt pro eorum facultate ſequeſtres eligere uel præſentare Rota dec. 323. in antiq. no. glo. de electio. & ſequeſtra. quæ facultas (ut opinor) extenditur etiam ad ius conferendi, Vaſſalumq́; uel emphiteuticariũ inueniendi & alia quæuis ſequeſtratæ Eccleſiæ iura excernendi glo. in. d. clemen. unica uerbo beneficiũ & Docto. ibidem ac in. d. c. examinata de iudicijs.

Erũtq́; iſti ſequeſtres optimi fructuum cuſtodes, quos interim uendere & alia facere poterunt, quæ diligẽs paterfamilias in re propria faceret, & quicquid ſupportatis oneribus ſibi ſupererit, ei qui finalẽ uictoriam reportabit, reſtituẽt, te. in d. cle. unica in fine principii. qua ratione infert glo. ibidem ꝙ & ſi de fructibus beneficii ſequeſtrati. Tantum deductis oneribus & impenſis ſupereſſet, ut exinde poſſent prædia pro Eccleſia cõparari, non tamẽ poſſet

Officium ſequeſtrum.

ſequeſter ſuper abundantes fructus in emptionem prediorum conuertere, glo. ibidem uerbo reſtituat.

Ampliantur hæc quæ de ſequeſtratione ſupradiximus, ut præſcripto caſu concedatur ſequeſtratio etiam ſi a ſententia (ut præmittitur) lata appellaretur, atque de nullitate diceretur tex. in d. clem. unica eo. tit. Idq; etiam ſi non ab ipſo poſſeſſore, ſed a tertio pro ſuo pretenſo intereſſe emiſſa eſſet appellatio, Rota deciſ. 390. in no. ſi feratur de appell. & dec. 393. in anti. Nota ꝙ ſi feratur de ſententia & de ſequeſtra. Niſi forte nullitas ex defectu iuriſdictionis proponeretur. Hæc enim nullitas quæ iuriſdictionem reſpicit, ſequeſtrationem impediret, glo. fi. in fi. & Docto. in d. clem. unica, Et quod de appellatione ſupradictum eſt, procederet, etiam ſi non ſolum ab ipſa ſententia, ſed etiam ab omnibus inde ſequutis appellatum fuiſſet, non autē expreſſa cauſa grauaminis, quoad appellationem a ſequeſtri decreto ſub illo uerborū cōpendio ab omnibus inde ſequutis interpoſitā Rota deciſ. ij. Biſignet. de ſequeſtra. poſſ. & fruct. Caſſa. dec. v. in prin. eodem tit. Quandoquidem non ignoras ſequeſtrationem interloquutoriam eſſe, a qua ſi appelletur, tenetur appellans cauſſam grauaminis exprimere tex. in c. cordi de appell. clem. appellanti eo. tit.

Sequeſtratio poſt ſententiam poſſeſſorij fieri pōt.

Addo ꝙ iſta ſequeſtratio decernitur quoque cōtra eum qui ſententiam & rem iudicatam in poſſeſſorio obtinuiſſet & exinde in cognitione petitorij contra ipſum iam poſſeſſorem ferretur ſententia, Sententiæ. n. poſſeſſorij non faciunt aliquam preſumptionem contra obtinentem in petitorio. Car. & alij in d. cle. unica eod. tit. & ratio uidetur eſſe in promptu quoniam notiſsimi iuris eſt cauſſam poſſeſsionis nihil habere commune cum proprietate nec de una ad alteram inferri poſſe. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poſſ. nec uidetur obſtare ꝙ tex. in d. clem. unica de prima ſententia loquatur & noſtro caſu ſi aliæ præceſſerunt ſententiæ

in

in poſſeſſorio nō poteſt hæc dici prima:quia prima eſt ſentētia in iudicio proprietatis, & propterea prō cedit in ea diſpoſitio dictæ cle.& ita declaratur tex. in quantum loquitur de prima ſententia in petitorio uel poſſeſſorio lata. Imò procederet quoque ipſa clementina,ubi ſententia in altero ex prædictis iudiciis utpote petitorii non eſſet aliàs prima ſententia reſpectu cauſſæ, dummodo eſſet prima reſpectu loci,ideſt lata in Roma. Cu.& ſic procederet etiam ſi prima ſententia in Rom. Cu. lata non eſſet, prima reſpectu cauſſæ,ſed eſſet ſecunda uel tertia confirmatoria aliarum præcedentium extra Ro. Cur. latarum.glo.in.d.clem.unica in uerbo promulgata. Vbi etiam Cardinalis & alii. & non ſolum decerneretur hæc ſequeſtratio contra eum cuius poſſesſio ſententiis re iudicata in poſſeſſorio adiuuari poſſet, ſed etiam contra eum qui triennio pacifice poſſediſſet,ſi modò ſymoniacum uel alium habuiſſet uitioſum ingreſſum,ita ut preſcriptione regulæ de triennali iuuari non poſſet,Caſſa.deciſ.iij.eo.tit.

Verum iſte caſus a regula prohibitæ ſequeſtrationis per dictam clem.unicam exceptus,perpetuo receptus non eſt, ſed quandoque etiam ſi ſuper petitorio uel poſſeſſorio beneficii contra poſſeſſorem ferretur ſententia, ab exceptione dictæ clem. recederemus & ſtaremus regulæ iuris communis ſequeſtrationem prohibenti. Finge ꝙ pro Sempronio lata eſſet ſententia & alius ſequeſtrationem peteret, denegaretur quidem ſibi hæc ſequeſtratio, quia clementina intelligitur de ſententia lata pro eo qui ſequeſtrum peteret glo.in.d.clem. uerbo contra poſſeſſorem ibi. Idem ſi fertur ſententia contra poſſeſſorem , Milis in uerbo ſequeſtrum nu.iij. Idem ſi pro eo, qui ſequeſtrationem peteret, lata eſſet ſententia,ſed ſuper poſſeſſorio non tamen principaliter de per ſe intentato ſed ſimul cum petitorio poſtea ſuſpenſo. Milis uerbo ſententia nu.xx.uerſi.ſententia lata in poſſeſſorio ſolo & reddit rationē quia

Sequeſtratio pro tertio nō fit.

ſimilis ſententia ſuper poſſeſſorio intentato una cū petitorio poſtea ſuſpenſo non alias diffinitiua repu tatur allegat Antonium in rubrica de re iudica. Caſſa.dec ij.in fin. uerbis ibi ſecus ſi poſſeſſorium. Idem etiam ubi is qui ſententiam obtinuiſſet,& ſequeſtrum peteret aliam ſententiam alias contra ſe ſuper petitorio reportaſſet, Card.in d.clem. unica quarta.q.Io.And.in additio.ad Specul.ſuper rubrica eo.tit.uerſic.ſed propter clem.prædictam quæro, & hoc quia preſumptio unius ſētētiæ tollit aliam ut ibi per eum, quod Caſſa. extendit etiam ubi illa prima in rem tranſiuiſſet iudicatam & iſte qui modo obtinuit uia reſtitutionis in integrum fuiſſet auditus.Caſſa.deciſ.i.eodem ti. Idem quoque ubi contra ſententiam nullitas proponeretur ex defectu iuriſdictionis,impediretur enim hoc caſu ſequeſtratio,glo.fi.in fi. & Docto.in.d.clemen. unica eodem tit.quam Card.ibidem dicit eſſe ſingularem & non eſſe alibi, Idem denique ubi contra eum ferreretur ſententia,qui triennio pacifice poſſediſſet,tex.in.d. clem.unica uerbo dum tamen triennio Caſſa.deci. iiij.in princ.eo.tit.Nec dixeris quomodo potuit cōdemnari ſi triennalis erat cū exceptione regulæ tutus eſſet, non raro enim contingit, ut is qui triennio pacifice poſſediſſet, condemnari poſſit. Finge quod impetrans non fuiſſet ius ſuum infra triennium expertus, & nihilominus non eſſet tutus poſſeſſor exceptione regulæ,quia Impetrans prorogationem habuiſſet, Crediderim hanc triennalem poſſeſſionem parere exceptionem ſaltim aptam impedire Sequeſtrum licet non repellere actorem, Rurſus finge quod triennalis ante ſententiam nō dediſſet de ſua triennali poſſeſſione, uellet tamen uti eius exceptione in cauſſa appellationis, poterit enim interim de triennali poſſeſſione huiuſmodi excipere etiam ad impediendum ſequeſtrum. Amplius finge quod poſſeſſor triennalis eſſet nec alias exceptione regulæ tueretur, forte quia reus & poſ-

Triēnalis poſſeſſio impedit ſequeſtrationem.

ſeſſor triennalis ob non ſolutionem penſionis aliam'ue cauſſam legitimam priuationis pœnam incurriſſe diceretur. Caſſa.deciſ.iiij.eod.tit.in prin. Quamobrem idem generaliter reſponſum eſt ubi non de titu uel poſſeſsione beneficii ſed ad priuationem ageretur. Milis in uerbo ſequeſtrum num. ſecundo uerſi. ſequeſtrum poſſeſsionis ibi, Item fit ſequeſtrum quando agitur de tit. beneficii uel de eius poſſeſsione.

Generaliter uerò ubi ex diſpoſitione d.clem.decretum eſſet ſequeſtrum, licet aliàs regulariter cautio ſit medicina ſequeſtri, & per dationem fideiuſſoris ſoleat ſequeſtrum fiendum euitari & factum reuocari. l.ſi fideiuſſor.§.fina.ff.qui ſatiſda.cogan.ubi etiam Docto.& canoniſtæ in.c.examinata in glo.ij. de iudiciis hæc tamen regula limitatur ut non procedat in ſequeſtratione de qua in.d.clem.neque in aliis caſibus in quibus ſequeſtratio non permittitur tantum ſed precipitur à lege, ut in caſu d.clem. prout notanter limitat. Io.And. in additio ad Specul.in princ.uer.quid ſi ſequeſter ibi & nota ꝙ licet regulariter ſequeſtratio, ſequitur Milis in uerbo ſequeſtrum nu.iij.uer.ſequeſtrum ubi eſt fiendũ.Imò non reuocaretur etiam ſi poſſeſſor poſt ſequeſtrum obtineret ſententiam, cuius occaſione fuit decretũ per aliam ſententiam infirmari, ſed expectanda eſſet finalis cauſſæ uictoria, tex.in.d.clem.unica in fi. principii ibi reſtituat ei qui finalem in cauſſa uictoriam obtinebit, glo.ibidem uerbo finalem, Milis in uerbo ſequeſtrum nu.i. Eſtq; hoc in tãtum uerum, ut ſi iudex qui priorem ſententiam contra poſſeſſorem latam infirmauit, ſequeſtrationem etiam reuocaſſet, ueniret omnino reintegranda, Specul.eo.tit. nu.v.uerſi.ſed pone lata eſt ſententia.

Dat*io* fideiuſſoris repellit ſequeſtrationem.

Cæterum dubitabis. An ſequeſtratio ſit apud unum uel plures ſequeſtres fienda & Io And.in additio.ad Specul.eo.tit.uerſi.ii.quero. Voluit ꝙ apud unam perſonam tãtum ſequeſtratio fiat, idoneam

Plures an debeant eligi ſequeſtri.

tamen fide facultate & ordine, utſupra, idq; pluribus rationibus, motus præſertim ꝙ clementina de perſona ſequeſtris ſingulariter loquatur, Et ſi de pluralitate Papa ſenſiſſet, utique expresſiſſet, prout de coadiutoribus epiſcopi exprésſit.c.unico de clerico ægro.lib.vi.& ratio etiam non ſuadet ꝙ in locum unius plures ſurrogentur, ac etiam pro minori impenſa Eccleſiæ quæ maior eſſet in pluralitate perſonarum allegat.c.fi.de conceſsio. preben.in.vj. ſed quicquid ipſe dicat, & præſcriptæ rationes ſuadeant, ſeruamus in ſacro Palatio contrarium & ferè ſemper duo deputantur ſequeſtratores, quibus etiam alii ſurrogari ſolent ex cauſſa, utpote ſi aliquis ex eis moreretur uel aliàs impeditus non ualeret commiſſo ſibi officio ſatisfacere, idem ſi malè in adminiſtratione ſe gereret, aliàs enim ſine cauſſà mutari non poſſet, ſi eius qualitas ratione fidei uel facultatum in dubium reuocaretur: quia in deputatione uidetur eius perſona approbata. Io. And.in additio.ad ſpecul. ibidem cui committẽdo uidetur illam uti idoneam approbaſſe & durante eius officio nemo alius poterit in adminiſtratione iurium ſequeſtratæ Eccleſiæ ſe intromittere, & qui ſe intromiſerit committet in interdictum in ſequeſtratione contentum per quod unicuique interdicitur ne in iuribus ſequeſtratæ Eccleſiæ uel eorũ adminiſtratione ſe immiſceat, qui, ſi extraneus fuerit, excommunicationis pœnam incurret ꝙ ſi aliquis ex litigatoribus ius ſuum ammittet.d.clem.unica. §.i.eodem ti. Nec excuſaretur quia licet fructus ſequeſtratos uendidiſſet, non tamen tradidiſſet, uel quia minus actum uenditionis abſoluiſſet, ſed tantum tractauerit, quaſi per actum nõ perfectum pœnam nõ incurrat ipſo iure, per regulam odia & nota in.c.perpetuè.de electio.in ſexto minus excuſaretur, quia pretium quod poſt ſequeſtrationem exegiſſet eſſet pro uenditione rei ante ſequeſtrationẽ factæ, quaſi hæc ſolutio precii eſſet ad tempus uen-

Mutari an ſequeſter poſſit

Pœna prohibentis ſequeſtrum.

ditionis referēda,per.l.ſeio.ff.de mino.quia in quolibet ex prædictis actibus non poteſt quis ſe intromittere niſi nomine & pro iure ſequeſtratæ Eccleſiæ,& ſequeſtratio etiam interdicit,ne quis in iuribus Eccleſiæ ſe intromittat, Egi.conclu.428.ſolus tractatus de ſequeſtra. quod reſponſum extat non ſolum in eo qui ſe in concernentibus fructus & red ditus Eccleſiæ ut præmittitur commiſceret,uerum etiam in eo qui uerbum dei predicando uel aliud genus ſeruitii in Eccleſia faciendo ſe intromitteret, Egi.conclu.420.per predicationem, de ſequeſtr.

De appellatione, apoſtolis ac eiuſdem appellationis proſequutione.

LAta ſententia,ſi quis litigatorum ſit qui ſe grauatum ſentiat,lex appellationis remedium indulſit.l.i.ff.de appella. Hæc appellandi facultas regulariter permiſſa eſt,niſi reperiatur expreſſe prohibita glo.uerbo reſtituitur.& Docto.in.l.reſtituere.ff. de rei uendica.l.in maioribus & ibi Bar.C.de appella.Specul.tit.de appel.§ in quibus ubi ponit.xxxvij. caſus in quibus prohibetur appellatio,Et licet inter alios caſus prohibita reperiatur, ubi de re minima ageretur,ſacri tamen canones hoc appellationis remedium non ſolum in cauſſa graui, uerumetiam minima admiſerunt.c.de appellationibus extra de appell.Vbi Doct. Franciſcus præſertim, Item licet ſecundum leges regulariter ab interloquutoria ante diffinitiuam ſententiam non permittatur appellatio.l.ante ſententiæ.C.quorum appell.non recip.niſi quando talis eſſet, quæ preiudicium per appellationem à diffinitiua irreparabile inferret.l.ij. ff.de appell.recip. Admittitur tamē per ſacros canones ante ſententiam tam poſt litem conteſtatam quàm ante.c.ſuper eo.cum materia & notatis per Abb.& alios Franciſcum præſertim, Amplius & ſi

In poſſeſſorio anadmittatur appellatio.

iuris ciuilis concluſio ſit, ut à ſententia poſſeſſorii non appelletur, quaſi recuperabilis ſit preiudicii, ubi quis ſententias in negocio principali reportaret l.i.C.ſi de momen.poſſ.appella. Vbi Bar.Bal.Ang. & omnes poſt Cyn.Specul.tit.de appell.§.in quibus caſibus appell.liceat uer.vi. non appellatur & de Libel.conceptio.§.nunc uidendum uerſi.26. Bar.in l. ij.ff. de appell.recip.col ij.uerſi. Quero, Ius tamen pontificium appellationem admittit à quocunque grauamine etiam poſſeſſionis. c.cum ceſſante de appell.c.ſignificauerunt extra de teſtibus.c.ex conqueſtione, de reſtitut.ſpolia. & notatur utrobique. Quæ iuris canonici diſpoſitio etiam in his in quibus à lege ciuili disſidet, ſeruanda eſſet in Ro.Cur. utpote in loco iuriſdictionis Eccleſiaſticæ per glo. ordinariam in.c.ij.de arb.lib.vj. Niſi à pluribus annis ipſi Ponti.experti quòd tanta in appellando ſacrorum canonum facilitas cauſſas reddebat immortales, nimiam hanc appellandi licentiam anguſtaſſent, utpote ſi de re minima appellatum eſſet, per quandam extrauagantem (quam motum proprium uocant) & quæ per tribunalia Vrbis circūfertur, qua prohibetur appellatio, ubi infra ſummam decem ducatorum auri ageretur, prout eandem appellandi licentiam arctarunt etiam à pluribus annis Pont. ubi ab interloquutoria appellaretur quæ uel uim diffinitiuæ haberet uel grauamen per appellationem à diffinitiua irreparabile inferret, per regulam.xxxv. in ordine, cui de non appellando ante diffinitiuam ſententiam inſcriptio eſt, per quàm regulam ſolent Pont. rem à diſpoſitione iuris canonici ad terminos iuris ciuilis reducere, ſecundum quod diximus ſupra, prohibitam eſſe appellationē ante ſententiam l.ante ſententię.C.quorum appellationes non recip. niſi quando grauamen tale eſſet ꝙ per appellationem à diffinitiua reparari non poſſet utpote ſi iudex quem torqueri iuberet.l.ij.ff.de appella.recip.ubi etiam Bart. qua re-

Quando grauamen reparari nō poteſt appellatio recipitur.

gula ſolent Pontifices non ſolum prohibere litigatoribus ne aliàs prout ſupra ante ſententiam appellent, Verum etiam iudicibus ne, ſi ſimilis prohibita appellatio coram eis remiſſa foret, admittant, amplius & Signaturæ præpoſitis ne ſimilium appellationum cauſſæ committātur, niſi in comisſione orator exprimat alteram ex duabus præſcriptis qualitatibus interloquutoriæ à qua appellauit. qđ uidelicet uel uim diffinitiuæ habeat, uel grauamen per appellationem ab ipſa diffinitiua irreparabile inferat, quamobrem prouocant mihi riſum nonnulli qui in commisſionibus ſolent delere illa uerba, uim diffinitiuæ, ignorantes quippe, caſus iſtos, quòd uidelicet ſententia diffinitiua ſit, uel uim diffinitiuæ habeat. quatenus ad admisſionem appellationis attinet, inuicem æquiparari & unum alteri æquipollere, non ſolum ex diſpoſitione præſcriptæ regulæ, uerum etiam iuris communis, prout tradit glo.in.d.auth. habita.c. ne filius pro patre. Habet quoque hæc regula decretum irritans, ut ſimiles appellationes cum omnibus inde ſecutis nullius ſint futuræ roboris uel momenti, addit denique pœnam.xxv. flo. auri ſimiliter appellanti, qui in ſimilis prohibitæ appellationis defenſione & proſequutione ſuccumberet, licet gloſator in eandem regulam in fin. dicat non uidiſſe unquam ſimilem pœnam exigi, prout nec nos noſtro uidimus tempore.

Amplius hac nimiam ſacrorum canonum in appellando facultatem arctarunt quoque ſancti Ponti. à pluribus annis in cauſſa prophana, ubi de poſſesſione pronunciatum fuiſſet, per conſtitutionem bo.me Egidii Cardinalis Sabinenſis, dum uiueret uniuerſi S. R. E. patrimonii Vicarii ſeu Legati ſub rubrica in qui.caſ.appell.non ualeat, quæ & ſi prouincialis lex eſſet, uiſa tamen fuit iuſta & ſancta, & à Pont.in ipſa Rom.Cu.in poſſeſſorio rei prophanæ recepta eſt, ubi inoleuit practica, quod ubi in

Egidiana cõſtitutio ſuper exequutionẽ appellationũ.

negocio poſſeſſionis lata eſſet aliqua ſententia, ſolet is qui ſententiam obtinuit, properare, ut commiſsionem impetret, quā datur ut iudex qui ſententiam protulit, eam, quatenus egidianæ conſtitutioni locus ſit, exequatur, Ideoque ſolet is qui ſententiam reportauit & exequutionem affectat, properare in ſimilis commiſsionis impetratione, quia ſi Victus præueniret ipſum in committenda cauſſa appellationis, opus eſſet commiſsionem ſuã reformare & partem citare, quo caſu res plerunque controuerſiam recipit.

At ubi commiſſio detur, non ſolet aliàs ſignatura, ut ſupradiximus, preciſe de exequutione reſcribere, ſed ſub ea conditionė, quatenus egidianæ conſtitutioni locus ſit, idq́ ea ratione, quia & ſi conſtitutio generalis exiſtat, & ueluti diſponens idem quod ius commune, non ſolum generaliter intelligéda, uerum etiam ne ocioſa ſit, caſus à concluſione iuris ciuilis exceptos excludere uideatur, Dec. in rub. de probatio. col. x. uerſi. quarto limita, ſatis tamen operatur, ſi nos à iure canonico, quod in Rom. Cu. ſeruandum erat, ad ius ciuile reducat, nec propterea caſus à regula iuris ciuilis exceptos hæc conſtitutio excludit, ſed omnes ſectiones recipiet, quas & ipſa iuris ciuilis regula, & ueluti lex noua ſuperueniens ab antiqua interpretationem accipiens omnes admittet interpretationes limitationes, quas ipſa lex antiqua admitteret, utpote ſi ſuper miſsione in poſſeſsionem ex. ij. decreto ferretur ſententia, Bart. in d. l. ij. ff. de appella. recipien. col. vij. uerſi. ſexto quæro, Bal in. d. l. i. C. ſi de momen. poſſ. appell. q. x. Abb. in. c. ad ſedem col. pen. de reſti. ſpolia. idem ſi conſtaret de euidenti iniuſtitia latæ ſententiæ Bar. in. d. l. ij. in fi. ff. de appell. recip. Bal. d. l. i. col. i. in fi. Abb. d. c. ad ſedem col. pen. idem ſi petitorium fuiſſet negocio poſſeſsionis cumulatum, uel agenti poſſeſſorio fuerit oppoſita & admiſſa exceptio dominii & proprietatis. Bal in. d. l. i. col. iij. uerſi. quæro quid ſi in

poſſeſſorio. Quod etiam extenderetur, ubi poſſeſſorium duntaxat intentatum fuiſſet, eſſet tamen tale, quod annexam haberet proprietatis cauſſam, ac illius naturam ſaperet, glo. & Docto.in.d.l.i. Bartholomeus Veronenſis cognomento cæpolla lib. cautelarum, cautela.161. ueluti ſi interdicto adipiſcendæ uel retinendæ actum fuiſſet. Quæ cauſſam habent cum proprietate, Docto.in.l.naturaliter.§. nihil commune.ff.de acqui. poſſ. Idem denique ſi interdicto recuperandæ ſeu remedio.c.reintegranda ageretur, & queſtio de poſſeſsione iuris eſſet, decimandi collectandi & ſi quæ ſimilia ſunt, in quibus ſatis nō eſſet probare actus poſſeſſorios, ſed amplius iuris adminiculum deſyderatur ueluti in poſſeſſorio mixto, Specul.tit.de cauſ. poſ.& proprie.§ i. uerſi. porrò &.§.quia uerò & de reſtitu.ſpolia.§.nūc dicendum col.fi.Bal.in.l.unica col.ii.num.vij.uerſi. quero nos dicimus per.l. unde ui.ff. de itine. actuq; priuato, Idem ſi ageretur de poſſeſsione alterius cuiuſuis rei, in qua non poſſet quis ſtatum habere, niſi ex Principis indulto. Hoc enim caſu, & ſi natura poſſeſſorii nihil commune habeat cum cauſſa proprietatis, ad nota per omnes in.d.§. nihil commune. Veruntamen res ipſa ſubiecta operatur, ut iudicium annexam habeat proprietatis cauſſam, utpote ſi de poſſeſsione beneficii feudi uel alterius rei, in qua non poſsit quis ſtatum habere niſi ex cōceſsione Principis, in quibus propterea reſponſum extat ſatis non eſſe, ut actor poſſeſsionem probet, niſi etiam de tit. docuerit.c.i.de reg.iu.in.vi. Bal.in d.l.unica col.ij ibi, & maximè in poſſeſſorio beneficii.Egi.conclu.49.Agens poſſeſſorio de reſtitu. ſpolia.& concl.17.de reſti.ſpol.incipit:ſecundū.eundē.

Addo alios caſus, quibus de iure licet aduerſus regulam iuris ciuilis à ſententia poſſeſſorii appellare, & quibus etiam liceret egidiana non obſtante, ut pote ſi is qui ſentētiam in poſſeſſorio obtineret, prius petitorio ègiſſet, & ſuccubuiſſet Bart. in d.l.1.& in

A poſſeſſorio quando liceat appellare.

d.l.ii.Idem ſi ei,qui in poſſeſſorio ſuccubuiſſet,deficeret probatio in petitorio Ang.d.l.i.Lanfr.c.quoniam contra de appellatio.uerbo appellationes.xx.fallentia, idem ſi ſimilis ſententia poſſeſſorii cõtra minorem lata fuiſſet, Bar.d.l.ii.col.i.in fi.Bal.ibidẽ col.penul.uerſi. quero ſi Eccleſia, Idem ſi eſſemus in caſu, ubi melior eſſet poſſidentis conditio & ſtatus poſſeſsionis ad uictoriam cauſſæq; deciſionem prodeſſet, Bar.in.d.l.ii. Idem denique ſi ſententia condemnaret non ſolum ad poſſeſsionem, ſed etiã ad fructus per capitula diſtincta, eſſet enim hoc caſu quo ad poſſeſsionem cõſtitutioni locus,& quoad fructus admittetur appellatio,in qua tamen nõ audietur appellans, niſi parito ſententiæ quoad poſſeſsionem.Bart.in.l.creditor.§.iuſſus in fi.ff.de appel.Bal.in.d.l.i.ſeu unica col.uer.ſed pone, reliqua, ſi quę ad hanc regulam attinent poteris uidere per te ipſum apud Docto. in omnibus præallegatis locis ac per Alexan.Iaſ.& Dec.in.d.l.i.C.de bonorum poſſeſsione ſecundum tabu.

Et quamuis à ſententia poſſeſſorii non liceat appellare ſolet nihilominus dari appellatio ab alio grauamine illato ante ſententiam in poſſeſſorio latam,utpote ſi Iudex recuſaſſet teſtes recipere,uel teſtem infamem uel aliàs repellendum recepiſſet,uel denique aliud ſimile grauamẽ intuliſſet, quod per appellationem à diffinitiua reparari nõ poſſet,idq; æquitate iuris canonici, prout habetur ex notatis per Inno.in.c.fi.de ope.no.nuncia.aduerſus iuris ciuilis rigorem ſecundum quod appellatio à ſententia poſſeſſorii prohibita eſt,cẽſetur etiam prohibita ab omni eo,ꝑ quod peruenitur ad ipſam per.l.oratio.ff.de ſpon. Refert. & ſequitur Bal.in.d.l.i.C.ſi de mom. poſſ.appell.col.ii. nu.iiii.uerſi. & modo & in l poſt ſententiam col.ii.nu.vii. & viii.uerſi.pone ergo ubi refert Guilier.de cunio hoc dicentem in.l. ſi ex cauſſa. §. nunc uidendum.ff. de minoribus & commẽdat dictum pro notatu digno,& licet ſu-

prædixerimus, conſtitutionem Cardinalis Egidii à Pontificibus in Ro. Cu. receptam reducere diſpoſitionem iuris canonici, in hac ſpecie ad terminos iuris ciuilis, non tamen admitto iſtam reductionem, utpote correctoriam iuris canonici, niſi ad limites uerborum, & in caſu expreſſo, appellationis ſcilicet ab ipſa ſententia ſuper poſſeſſorio lata, prout ſic notanter limitat Oldr. conſi. 106. in prin. uerſi. & ſi dicatur, nec propterea iſtã prohibitionem extẽdemus præter uerba ad appellationẽ à grauamine in cauſſa poſſeſsorii illato ante latam poſſeſsionis ſententiã, in qua remanet illeſa præſcripta iuris canonici diſpoſitio, appellationẽ à quouis grauamine generaliter admittẽs, appellationem in quã non ſolum in poſseſsorio ſed etiam in aliis cauſsis, cum tẽperamento tamen præſcriptæ regulæ de non appellando ante difinitiuã, de qua ſuperius loquuti fuimus.

Sed & inter alios caſus, quibus appellatio etiam iure ciuili prohibita reperitur, eſt ubi quis ab exequutione grauatum diceret, à qua lex ciuilis appellationem non admittit, ſed ab exceſsu tantum in exequendo. l. ab exequutore. ff. de appella. l. ab exequutione. C. quorum appella. non recipi. & notatur utrobique per Bar. Bal. & alios notant Abbas Fely. & alii in. c. quoad conſultationem cum nota. de re iudica. Rota deciſ. 346. ſi appelletur de appella. in no. Nec iſte exceſsus præſumitur, niſi probetur. c. nouit & d. c. quoad conſultationem cum nota. de re iudica. Rota, ibidem, Idq; propter auctoritatem rei iudicatæ, quæ facit ualde contra appellantem preſumi, & iſte exceſsus poſset multipliciter contingere, utpote ſi iudex exceptiones aptas exequutionem impedire non admiſiſſet, uel ante tempus, uel in maiori quantitate, uel in re in qua non eſſet exequendum, exequutus fuiſſet prout notanter docet Bart. in d. l. ab exequutione ff. de appella. colum. i. uerſicu. contra hoc oppono, & in dicta. l. ab exequutione. ff. quorum appella.

Ab executionis exceſſu poteſt appellari

non recipi.queſtio.i.& licet fuerint opiniones, uerior tamen eſt, ꝙ in ſimili appellatione exprimenda ſit iſta cauſſa exceſſus, alias per eam non retardaretur exequutio, Abbas in d.c. quoad conſultationem colum.penul. num.30.uerſi. Quero an in appellatione ab exequutione, uſque ad finem. Quam opinionem recitatis & confutatis aliis ſequitur & comprobat Fely.ibidem col.x.nu.xx.uerſi. Nihilominus primam opinionem puto ueriorem, quam etiam ſequitur Rota. d.deciſ.346. ſi appelletur de appell.in no Vbi non ſolum cauſſæ expreſsio deſyderatur in ipſa appellatione, ut ſupra, ſed dicitur, ꝙ ſi ab exequutione rei iudicatę ad partes remiſſæ appellaretur ad Papam, non daretur inhibitio, niſi expreſſa cauſſa, exceſſus uerificaretur, prout etiam in tertio appellante pro ſuo intereſſe requiritur, ꝙ non ſolum exprimat in appellatione legitimam cauſſam, uerumetiam eam ſaltim ſemiplenè, uerificet antequam in cauſſa ſuæ appellationis ulterius audiatur, glo.in l.ij.uerbo iudicio cum glo.ſequenti.ff.de appella.recipien. & eſt tex. ubi Ang.& Raphael.in.l.i.ff.de appella.recip. Fely.d.c.quoad conſultationem d.col.x.nu xx.uerſi.Nihilominus primam opinionem puto uerã ibi, Idem notat, Phil. cuius expreſsionis cauſſę duæ à Doctoribus circumferuntur rationes, una quia ubicunque appellatio emittitur in materia, in qua regulariter prohibetur appellatio, expreſsio cauſſæ deſideratur, quia appellatur contra regulas iuris, & appellationi ius commune repugnat, ad nota.per Abb.in.d.c.quoad cõſultationem col. penul.& per Fely. ibidem.d.col.x. cum ſequenti per totum, Altera eſt & meo iudicio uerior quia omnis pronunciatio Iudicis poſt latã diffinitiuam eſt merè interloquutoria non habens uim diffinitiuæ, prout latè docent Immol.in.l.ſi finita §.non autem.ff.de damn.infec. & per Areti.in l.v.ff.de uerb.obli.ſequitur Fely.in rubrica extra de re iudica & ſuadetur ratione, quia ſi diffinitiua præ

ceſſit,& ſic ſemel diffinitum eſt negocium, Iudex quoad diffinitionem negocii iam functus eſt officio ſuo,& ſi ſumus in interloquutoria, ideo in appellatione ab exequutione cauſſæ expresſio deſyderatur,quia interloquutoria eſt, a qua non appellatur, niſi expreſſa cauſſa ut in.c.ut debitus de appel.quam rationem in propoſito reddit Aret.in.d. l.v.ff.de uerb. oblig.ſequitur Abb.in.d.c.quoad conſultationem col. penul.nu.xxx.uerſi. Quero an in appellatione ab exequutione, præſertim cum iſta ſit quædã interloquutoria,à qua niſi expreſſa cauſſa appellatur, Refert & ſequitur Fely.ibidẽ col.xij. ibi,Et iſta omnia bene nota,ultra Areti.in.d.l.v.

Imò non defuerunt qui uoluere ꝙ in ſimili appellatione ab exequutione requiratur non ſolum expresſio cauſſæ in genere,ueluti ſi diceres,appello quia Iudex exceſſit modum in exequendo, ſed expresſio cauſſæ in ſpecie uidelicet, appello, quia Iudex exceſſit in hoc, uel in tanta quantitate, & ſic nominatim, & non in genere, Abb.in.d.c.quoad conſultationem col.fi.num.xxxiij.uerſi.unde non puto ualere hanc appellationem, quorum opinionem non reperio fuiſſe receptam,ſed communiter Docto. in præallegatis locis & aliis communibus tranſeunt cum priori ſententia ꝙ expresſio cauſſæ ſit neceſſaria in genere tantum,ut ſupra,ideo cauti cauſſarum Patroni cauere ſolent, ut non exprimãt exceſſum in ſpecie ſed in genere tantum & utilitas eſt, quia ſi exprimerentur exceſſus nominatim in hac re uel quantitate, iſta appellatio non ſuſpenderet exequutionem niſi in quantum caperet expreſſus exceſſus.Specul.tit.de ſenten. excommu.§ nunc dicendum uerſi.ſed nunquid, & fuit originalis opinio Vber. quam refert Specul. ibi & eam ſequitur Antonius de Butr.in.d.c.quoad conſultationem, ꝙ ſi expresſio exceſſus in genere fiat, tunc ratione incertitudinis ſuſpenditur exequutio in totum,donec ex euentu liqueat in quãtum iudex exceſſerit,

Expresſio cauſſæ in appellatione ab exequente an requiratur.

uide omnia apud Abba.in.d.c.quoad conſultationem col.fi.nu. xxxi.uſq; ad numerum. xxxiiii uerſi.ulterius uſque ad uerſiculum poſtremo,tu igitur ubi in articulo exequutiuo ab aliqua Iudicis pronunciatione appellabis, utpote à fructuum liquidatione,expenſarum taxatione,ac aliis interloquutionibus in negocio exequutiuo fieri ſolitis appellabis expreſsa cauſſa exceſſus in genere tãtum,iuxta primam opinionẽ ſuperius relatam, quam ſeruamus in Roma.Cu. licet Innocen.in.c.fi.col.ii.in glo.ſua uer.taxa quod me.cau.& Bal.in.l.terminato col.ii. uerſi. Modò ego quero. C.de fruc. & litium expen. Lanfra.in.c.quoniam contra uerſi.expenſæ, uelint quòd exprimatur quantitas, in qua fuit exceſſus: Admoneo tamen quòd & ſi ab exequutione, ut præmittitur, pretextu exceſſus permittatur appellatio, prout ſupradiximus, non tamen permittitur bis, prout in aliis caſibus permiſſis, ſed ſemel tantum, & fuit ſententia Nicola. de matta.in.l.iii. C. de iuris & facti igno. quam ſequitur Ang.Aret. in.l.ab exequutione.ff. de appella.& Fely. in.d.c. quoad conſultationem col.xii. num.xx.uerſi. ſcias quòd ubi appellatur ab exequutione exceſſiua, & Firmanus ſuo repertorio uerbo appellatio ab exequutione num.vii quod dictum Fely.ibidem commendat pro notatu digno & tenebis illud menti, quia in Roma.Cu.paſſim permittunt in ſimilibus bis appellari,& rem tranſire per treis conformes,& ubi mihi occaſio ſe offerat,uolo contradicere,ut poſteritati diſcutiatur de ueritate illius notabilis dicti, quòd certe habet in ſe maximam rationem, quia non uidetur dignum ut Victor in concernentibus exequutionem cogatur expectare alias tres ſententias, aliàs enim res in infinitum iret,& lites euaderent immortales.

A notorio nõ appellatur.

Addo quòd non ſolum ab exequutore, uerumetiam à quouis iudice prohibita eſt appellatio in cauſſa notorie manifeſta ex ipſa facti euidẽtia.c.ex

literis extra de ſponſalibus c cum ſpeciali.§. porrò extra de appella. ubi Abbas & alii idq́ ea ratione, quòd ii qui in ſimili caſu appellant, ſoleant ad appellationis remedium conuolare, ut diutius eorum temeritatem ſubſtineant, cum tamẽ appellationis remedium non fuerit aliàs inſtitutum ad confouẽdam Litigatorum malitiam & temeritatem, ſed ad preſidium Innocentię & oppreſſorum defenſionẽ, tex. in. d. § porrò, & ad corrigendam litigantiũ iniquitatem & plerunq; etiam imperitiam. l i. in prin. ff eo. Dixi autẽ in cauſſa notorie manifeſta ex ipſa facti euidentia, quia ſi aliud notorium eſſet, utpote notorium famæ, uel notorium iuris, cum his caſibus contraria probatio fieri poſſit, lex hac notorii ſpecie de ueritate non ſatis certa appellationem admittit, qua uictus poſſit non probata probare argumen. c. ex tranſmiſſa extra qui filii ſint legitimi & l. obſeruare. C. quorum appellatio. non recip. & quæ ſint inter has notorii ſpecies diſcrimina & differentiæ, ut poſſis unum ab altero ſecernere, habes à Specula. toto titu. de notoriis criminibus, & quantum ad ſpeciem noſtram attinet deſtituendi quem ab appellationis remedio, illud notorium dicimus, quod ipſa facti euidentia demonſtrat, tex in. d. c. cum ſpeciali. §. porrò extra eodem in princ. uel quod quiſpiam ſua confeſſione manifeſtaſſet text. ibidem, Et licet iuriſtæ uideantur in confeſſo tantum, non etiam conuicto appellationem admittere, glo & Bar. in. l creditor. §. iuſſus. ff. de appella. iure tamen pontificio, non admittimus appellationem pro confeſſo, nec Iudex debet deferre, quod tamen intelligas in confeſſione non excuſata, quæ notorium inducit, & appellationis remedium excludit, prout notabiliter declarat & limitat Abb. in. d. §. porrò colu. ii. & iii. uerſi. ſi uero fuit tantum confeſſus, Vel id quod etiam per teſtes legitime inductos conſtaret, quibus per uictũ non fuiſſet oppoſitum, Abb. in. d §. porrò col. ii.

Inſtituẽde appellationis ratio.

uerſi.in glo.uerbo.confesſione, qui refert in hoc & ſequitur opinionem Hoſtien. Vel deniq; ꝙ per ſententiam & rem iudicatam liqueret, glo in.d §.porrò uerbo confesſione,& Abb. ſuper ea, De quibus tribus modis notorii latius uide in tex. & nota.in c.fi.extra de cohabit.cler. & mulie.

Amplius & quæ ſupradiximus de notorio confesſionis procederent, etiam ſi quis non condemnaretur ex confesſione propria,ſed aliena, utpote, ſi heres ex confesſione defuncti, quod eſt menti tenendum ſecundum nota. per Io. And. in additio. ad Specul in tit.de appella.§ in quibus in princ.uerbo confeſſus qui refert in propoſito quandam queſtionem Nicolai de mattarellis,quos refert & ſequitur etiā Abb.in.d.§.porrò col.iij.nu.vij.uerſ.ſed quero,An heres potuerit appellare. Quam theoricam in caſu notorii confesſionis quotidie practicamus in Ro.Cu.ubi quis uigore obligationis in forma cameræ conueniretur,à quarum procesſibus non ſolet Roma.Cu. appellationes admittere neque earū pretextu exequutionem retardare, idq; ea ratione ꝙ is,qui ſe in ſimili forma obligat procuratores irreuocabiles in eadem obligatione etiam iureiurando conſtituit.ad confitendum debitum eius nomine pro ſumma in obligatione contenta,& creditor per organum alterius ex procuratoribus per Debitorem ut præmittitur conſtitutis confesſionem debiti reportat,& ubi reum habet ſic confeſſum, Iudicis auxilium implorat,ut contra ipſum ueluti confeſſum exequatur, meritò tanquam confeſſus non appellat,Et quia ſupradiximus idem in herede,qui ex confesſione defuncti condemnaretur,minus admitteretur appellatio heredis eius, qui ſe ſimili forma cameræ obligaſſet, ſi modo ante defuncti obitum creditor aduerſus debitorem ſuum, qui poſtea obiiſſet,debiti confesſionem obtinuiſſet,aliàs enim morte debitoris mandantis finiretur eius mandatum in dictos procuratores ut præmittitur factū.l.

manda-

mandatum.C.manda.inſti.eo.§. recte.& nota. per glo.Bar.& alios in.l.item eſt & l.inter cauſſas.ff.eodem & per Bar.& Doct.in l eius.ff.ſi cer.peta.Rota decis.171.in no.Si.A.conſtituat,de procura.& propter finitum mandatum non ualeret aliàs creditor per organum dictorum procuratorum ab eis debiti confeſsionem reportare, niſi forte debitor, qui in obligatione procuratores conſtituit ut ſupra,illos conſtituiſſet ad confitendum debitum etiam poſt eius mortem, prout ſimilis conſtitutio de iure fieri poteſt tex.in.l.ſi uero non remunerandi.§.fi.ff.mandati,Bal.in.l.eam quam.vi.q.in lectu. antiqua.C.de fidei com.Alex.in l.fi.ff. ſolutio matri.Card in clem.i.de ſepul.q.xxiij. Quo caſu duraret mandatum etiam poſt mortem conſtituentis,& eo defuncto, poſſet nihilominus debiti confeſsio à ſimilibus Procuratoribus haberi;per ſupra allegata,& ſubintraret motiuum confeſsionis defuncti,quæ pariter excludit heredem ab appellationis remedio per ſupradicta,quam cautelam nō cogitarunt adhuc duri creditores, qui plerunque & ſi debitorem in ampliori forma cameræ obligatum habeant,eo defuncto coguntur contra heredes non ſolum ordinarium iudicium per uiam diffinitiuæ ſententiæ ſubire, uerumetiam per treis conformes tranſire. Et præter hunc caſum notorii confeſsionis rarò uel nunquam præcedentem theoricam in Ro. Cu. practicamus, & paſsim in cauſsis aliàs notorie manifeſtis aduerſus legis mentem admittuntur appellationes, eſtq; in hoc plerunque nimia facilitas etiam in caſibus, in quibus nulla alia ex appellatione ſperatur profutura defenſio,ſed duntaxat cauſſæ uſque ad tertiam ſententiam productio.

Generaliter uero ubi ꝑmiſſa eſt appellatio,ut ſit litiū quādoq; finis,ne ve res in infinitū iret,Lex nō permittit quē in una & eadē cauſſa,niſi bis prouocare,toto ti.C.ne in una eadēq; cauſſa liceat tertio Quoties licitum ſit appellare.

prouocare Rota dec.724.in antiq. Dic quòd ſi duę, de ſenten. re iu. & appell. ubi habes quòd ſacrum Palatium ad conſtituendum numerum trium ſen tentiarum & excludendum, ne quis tertio appellet, numerat etiam ſentẽtias extra palatium latas, idq; etiam, niſi infra certa prefinita tempora quæ olim fuerunt infra biduum.l.eos.§ ſin autem in iudicio.C.eodem & l.i.§.biduum ff.quando appell.ſit Hodie uerò uſque ad dies decem extenſa ſunt auth.hodie.C de appella.c. ſignificauerunt extra de teſtib.c quoad conſultationem de re iudi. bone de cõfir. util. uel inutil. cõcertationi de app.in.vi. ante riorũ.ii q.vi. Daturq; hoc tẽpus appellãdi nõ ſolum cũ à diffinitiua, uerũ etiam ſi ab interloquutoria, & quocunque iudiciorũ grauamine permiſſis tamen caſibus appellaretur.l.i §.quod in ſententiis.ff. quã do appel ſit. Imò etiã nõ ſolũ ad appellãdũ, ubi quis iudicialiter grauaretur, uerũ etiã ubi cuipiã aliquod munus, utpote tutele uel aliud ſimile iniũgeretur, quis ſe excuſaret, & eius excuſatio non fuiſſet admiſ ſa, ille autem reclamaret à non admiſſa excuſatiõe .§.ſi quis tutor.ff.quando appel.ſit.c biduum .§. qđ autẽ in ſententiis.ii.q.vi.& quod dictum eſt in appellante procedit etiam in eo, qui appellationi ulte rius uellet adhærere, debet enim infra decem dies utiq; adhæſio fieri Rota decis.539.in antiq. À gra uamine de appell.in finalibus uerbis & decis.225. in no.adhærẽtes eo.ti.nec eo minus tibi infra hoc tempus liceret appellare, quia ubi ſententia uel gra uamen inferretur, præſens fueris neq; contradixeris, Bar.in.l.i.uerſi.ultimo noto.C.de relatio & cur rit hoc tempus de momẽto ad momentum, ut ha betur & notatur in omnibus ſupra allegatis locis. Specul.eo.tit §.in quibus uerſi.ſed nunquid dies ap pellationis computabitur de momento ad momẽtum, nec poſſet à iudice in breuius uel longius tem pus mutari, glo.indultum in.vi. Imò nec partium uoluntate & conſenſu, glo.ſingularis in auth.offe-

ratur.C.de litis conteſtatione,Sequitur Bal. in auth.ei qui.C.de temp.appell.quandoquidem nō eſt in partium uoluntate facere,ut lex,quæ poſt decē dies rem inducit iudicatam,non operetur ſuum effectum ad no.in.l.ſi C.de tranſactio.& cum hæc tēporis præfinitio ſit de iure poſitiuo.l.i.§.biduum.ff. quando appellan.ſit & ii.q.v.c.biduum & in.d. auth.hodie.C.de appella. poſſet hoc temporis ſpatiū contrario iure arctari uel prorogari, utpote per ſtatutum uel conſuetudinem loci.glo.ſingularis in .l. præſcriptione .C. ſi contra ius!, uel util. publicam, quam ad hoc Angel.in.l.i.ff.de re iudi.& pro omnibus uide apud Phil.Fran.in. c. cū ſit Romana col. ii.uerſi.in eadem glo.ibi tempus . x . dierum extra de appell.

Sed maius dubium eſt à quo tempore incipiant currere iſti decem dies ad appellādū,& licet in hoc fuerint opiniones,hæc tamen uera & à ſacro Palatio recepta eſt,quòd ſi ſententia feratur contra pręſentem uel ſi abſentem uerum tamen contumacē, tempus currat à momento quo fuit prolata ſententia,tex.in.l.i.§.biduum.ff.quando appell.ſit,& in.c. biduum.ii.q.vi.in prin.utrobique uerbo ex die latę ſententiæ,:Idq; etiam ſi ſententia conditionalis eſſet,prout ſemper excommunicatio . & in pluribus aliis ſolent ſimiles ſententiæ & decreta ſub conditione fieri coram auditore Cameræ , & aliis etiam ordinariis,Ro.Cu.utpote niſi infra tres:uel niſi ad primam,computarētur enim decem dies ad appellandum à die ſententiæ,non autem à die exiſtētis conditionis,tex.in.d.l.i §.biduum.ff.quando appellan.ſit,in finalibus uerbis,& in c. biduum in prin. & utrobique notant gl.& Docto.& in iſtis terminis quando uictus fuit perſonaliter apprehenſus,procedit opinio eorum,qui uoluerunt decendium currere à diæ latæ ſententiæ , Quod ſi contra abſentem & fictum duntaxat contumacem pronunciatum eſſet , terminus decem dierum non incipiet

Decem dies ad appellandum a quo tempore currant.

currere niſi à die quo ſentētiam paſſus ſciuerit tex. in d.l.i.§.fi.ff quando appellan.ſit,& in.d.c.biduũ. §.ſi aduerſus abſentem.ij.q.vi.& hoc modo procedit tex.in.d.c.concertationi de appell.in.vi.qui loquitur de appellatione ab electione ſeu collatione, qui ſunt actus extraiudiciales ſoliti fieri parte non citata neque præſente,& ſic procedit opinio aliorum tenentium hoc decem dierum tempus eſſe utile in ſui initio & non currere niſi à die ſcientiæ ſiue habitæ notitiæ, Quæ diſtinctio colligitur ex præallegatis iuribus,& eam ſequitur glo.in.d.l.1.§. biduum.uerbo ſententiæ latæ.ff.quando appellan. ſit,& Specul tit.de appel.§.in quibus col.i. uerſi.ſed nunquid hoc tempus, ibi.non.n.currit ignoranti, niſi ſit contumax,& ſequitur Rota decis.49.in no. ſi fertur de appellatio.per totum & 364.in no.cum iura,de appell.823.in antiq.Sciendum de appell. & decis.384.in no.fuit dubitatum eodem tit.Quis autem in propoſito dicetur uerus. quis uerò fictus cõtumax.docet glo.in.d.l.i.§.fi.uerbo computãdum, & poſt eam Rota.d.dec.49.in no.ſi fertur de appellatio.per totum & 364.in no. cum iura de appell. 384.in no.ubi habes quod ad hunc effectum ille dicitur uerus contumax,quem iudicis.uel iuris citatio perſonaliter apprehendit.Quę tamen perpetua non ſunt,finge,ꝙ grauamen à quo grauatus reclamat,eſſet grauamen permanens &(ut aiunt) ſucceſſiuam habens cauſſam continuam.Hoc .n. caſu donec grauamen durabit nunquam curret terminus decem dierum,ſed ſemper appellans erit in tẽpore.Bal.in.l.ſi clericus.C.de epiſ.audien refert & ſequitur.Specul tit.noſtro.§ in quibus uerſi.& nota ſecundum uin.ibi,aliàs ubi continuatur grauamẽ, uſque ad finẽ dicti uerſiculi,refert & ſequitur Philip.frãc.in.c ſuper eo.col.i.ij.nota.ibi.Tamen ſi aliquis à die præcepti extra eo.tit.Rurſus finge te ꝑ procuratorem litigaſſe,& contra procuratorẽ tuũ latam fuiſſe ſententiam,& procuratorem ab ea nõ

appellaſſe,nec tibi aliàs contra ſimilem procuratorem conſultum ſit,quia non eſt ſoluendo, poteris n. hoc caſu,tu qui dominus es cauſſæ,appellare, etiam poſt iſtos decem dies à die latæ ſententiæ, & infra decem dies à die quo ipſe ſciueris glo.fi.ff.quã do appella.ſit.& glo.ij.in auth. hodie. C. de appel. quas reputat ſingulares,& notandas Card.in c.i.ut lite non conteſta.ſequitur Bar.in l.i. §. ſi aduerſus in fi.ff.quando appellan.ſit Alex.conſi.95.Viſis ꝓ ceſſibus col.ij.lib.ij.con ſi.neap.decis.344. in antiq. fuit dubitatum in conſi.procurator actoris de fide iuſſoria cautione &c. Et licet fuerint opiniones an iſta ratione,quia procurator non ſit ſoluendo,præ ſeruetur iſta facultas appellandi Domino,ita tamẽ ut infra decendium ad appellandum,appellet. An potius,ut etiã poſt iſtos decem dies à die ſententiæ, dummodo infra decem à die ſciẽtiæ, nihilominus uerior eſt,ꝙ Dominus poterit etiã poſt decem dies à die latæ ſententiæ infra tamen decem à die ſcientiæ appellare.prout refert & concludit Fely.in.d.c. i.ut lit.non conteſta.col.4.et v.nu.6.cum ſequenti uerſi.ſecundo Aduerte quòd ſi procurator, uſq; ad uerſi.unum etiam ſcias,quam tamen intelligas. uidelicet præuia & media reſtitutione in integrũ, nõ autem ipſo iure, prout ſic notabiliter limitat Bal. in.c.ſignificanti de appellatio.in ultima colum. & Saly.in.d.auth.hodie.colum.i. uerſi. ſed dubium, refert.& ſequitur.Alex d.cõſi.95.Viſis proceſſibus column.iii.nu.vii.uerſi.& licet glo. & Doct. lib.ii. Rota ſimili in caſu eius qui legitime impeditus infra tempora non appellaſſet aduerſus opinionem gl.& Bar.de quibus ibi tenentium, impeditum ceſſante impedimento admitti ad appellandum abſque medio reſtitutionis & ipſo iure, prout aliqui uoluerunt in principali appellante à die notitiæ ob non appellationem Procuratoris exiſtentis non ſoluendo decis.49.in no.ſi fertur de appell. uer.item Doct.in gl.ibi.ſed opi. Bar. & gl. ubi etiã

tradit quòd iſta reſtitutio debeat peti coram Iudice à quo, per allegata ibidem. Et licet iſta ſint uera de iure nihilominus non conſueuit ſacrum Palatium admittere iſtam fallentiam, ut Dominus poſſit aduerſus iuris regulas poſt decem dies appellare, quando ſententia fuiſſet lata cum procuratore qui non appellauit, & non eſt ſoluendo uel quòd ad appellandum reſtituatur, prout atteſtatur. Caſſa. dec. v. de appell. & refert rationem qua mouetur palatium, quia uidelicet in Ro. Cu. ut plurimũ cauſæ ꝑ procuratores tractantur, unde exequutiones paſsim cũ maximo partium diſpẽdio impedirẽtur.

Appellatio extra iudiciũ admitti põt.

Verum & ſi tempus ad appellandum currat de momento ad momentum, cum tamen difficile ſit ut Iudex pro tribunali & in iudicio expectet iſta tẽpora, receptum eſt, ut appellatio emitti poſsit etiã extra iudicium & in domo Auditoris abſque alia partis uocatione, Rota decis. 356. in no. ſi appelletur de appella. nume. ii. Eadem quoque ratione poterit appellatio fieri & emitti etiam die feriata, Bar. in. l. diuus uer. & hic fallit. ff de feriis Iaſ. in. l. more col. fi. uer. ultimo adde eodem tit. Hoſtien. Butr. & Immol. in. c. præterea de dilatio. Card. in clem. ii. §. ſimiliter q. ii. de appell. Lanfran. in clem. ſæpe, uerbo de plano. de uerb. ſignifi & in. c. quoniã contra uerbo petitionis de appell. & non ſolum die feriata ſed etiam de nocte Bal. in auth. hodie col. ij. uerſi. ſed nunquid appellatio de appell. Et licet de iure appellans qui moroſus in appellando die tantum decima appellaſſet, teneatur non ſolum probare appellationem emiſſam, uerum etiam horam, & propterea illam in ſua appellatione exprimere Areti. in. l ij. §. dies. ff. quando appellandum ſit, Paul. de caſt. in auth. hodie. C. de appella. Fely. in. c. quoad conſultationem col. penul. uer. iiij. conclu de re iudi. & hoc ut poſsit liquere an ante momentum uel poſt finem momenti fuerit emiſſa, hoc tamen non ſeruatur nec uſu receptum eſt in Palatio, quia Au-

ditores ex indulto Inno. vi. in extrauaganti ſeu bulla innocẽtiana poſſunt appellationes ualide recipere, poſt lapſum momenti, dum tamen eadem die, Quamobrem riſum mihi prouocant aliqui ſollicitatores tenueis, qui ſolent illud ultimum momẽtum cuſtodire, & ubi lapſum eſſet, proteſtari de lapſu termini ad appellandum, nec aduerſarii appellationem aliàs recipiendam fore. Ignorant enim iſta quæ ſunt prima pragmaticorum principia omnibus notisſima. Appellamus autem ſemper corã iudice à quo, ſi eius præſentiam habere poſſumus, ut debitus honor eidem tribuatur. l. omnem honorem. ff. quando prouo. non eſt neceſſe c. ut debitus de appel. quòd ſi quis ante ultimum momentũ uolens appellare, Iudicis copiam non habuit, & ſi fuerint, qui opinati ſunt appellantem teneri iterum redire, quia forte alia die iudicis copiã habebit, Fely. in. c. tranſmiſſa circa medium uer. dum ſubdit de præſcriptio. ſequitur Alex. conſi xix. uol. adſtipulãtur no. per Butr. in. c. ex ratione uerſi. ex his decidi tur extra tit. noſtro, & per Ang. in auth. ſed lis. C. de temp. appel. ſi tamen appellans non aliàs redierit, ſubſiſtit, Caſſa decis. viij. de appel. à principio ad finem, ubi more ſcolaſtico diſputat articulum ad partes, & tandem uidetur inclinare, quòd ſi appellans expectaſſet ultimum momentũ, & ipſo ultimo mométo adiuiſſet ad locũ uel tribunalis: uel habitationis iudicis uolẽs appellare, nec iudicis copiã habuiſſet, ſubſtineretur appellatio. tametſi uideretur poſſe appellanti imputari, cur ultimum expectauerit momentum, Idem dicit ſi quis ante momentum ſimiliter uolens appellare, iudicis copiam nõ habuiſſet, ſi modo appellans doceret de abſentia uel alio impedimento iudicis etiam tempore ultimi momẽti, & quando etiam non doceretur de abſentia uel impedimento ſimilibus, atteſtatur ipſe, patres ſolere, prout etiã aliis caſibus ſolent in dubio inclinare ꝓ nõ deſertione ꝑ doctrinã Pau. de ca. in. l. i. ff. ſiquis

cautio,&quia re dubia exiſtente per inclinationem in hanc partem nihil detrahitur de iurib. partiũ, Imò uidetur tendere ad illorum ac maiorem ueritatis indagationem,ſubiungit tamen in fine, ꝙ utilis eſſet in hoc articulo Principis declaratio, quæ mihi hodie ſuperflua uideretur poſtquã res eſt uſu tot annorum & ſuprema iſtius Auditorii auctoritate pro nõ deſertione declarata,Et licet hæc cõfidẽtia uideatur appellanti prebere occaſionẽ nõ appellandi in conſpectu Iudicis,& ſuo caſu euitãdi refutatorios apoſtolos,quos ſi in præſentia iudicis appellaſſet,habiturus erat,quoſq; euitare nõ cõſueuit eſſe in appellantis facultate propter honorem Iudicis ac partis appellatæ præiudicium, nihilominus non conſueuerunt patres(ut Caſſa.dicit)hoc reſpicere,cum appellans ſemel adeundo Iudicem,uideatur honori eius ſatisfeciſſe,& debemus caſum nõ reperti iudicis potius eius abſentiæ quam malitiæ appellantis in dubio imputare. Admoneo tamen, ut ubi ante momentum Iudicis copiã non habuiſſes, ſi poteris,reuertaris alia uice,& ita etiã uidi à ſeniorib.fieri & paſſim ſeruatur,Imò ubi in ultimo momẽto nõ habemus Iudicis copiã,ſolemus apud Notariũ cauſſæ actuariũ non ſolũ appellare, ſed etiam ab eo apoſtolos petere,Rota dec. 366.in no.ſi appelletur de appellatio.& ſi nõ defuerint, q uoluere eũ q in abſentia Iudicis appellaſſet, nõ teneri aliàs ad apoſtolorum petitionem,Bal.& Ang.in.l.ii.C.hiis qui per me.iudi.nõ appella.Idq; ea ratione ꝙ ſolus Iudex à quo poteſt de apoſtolis reſpondere,utpote is,qui pro informatione cauſſæ coram ipſo tractatę certus eſt,an appellans ſit à iurisdictione ſua dimittendus necne.c.ab eo.& c.ut ſuper eo.tit. Appellamus autem in Ro.Cu.ſemper in ſcriptis ſiue ab interloquutoria ſiueà diffinitiua appellandum ſit, quia ſi ab interloquutoria appelletur, non ualeret appell. aliàs ſiue in continenti, ſiue ex interuallo emiſſa.c.cordi.de appel.in vi.Bar.& alii in l.litigato

Romæ inſcriptis appellatur.

rib.& in l.eos.§.ſi autem.C.eo.quod ſi à diffinitiua appellandum ſit, raro uel nunquam lata ſententia incontinenti appellamns, quo caſu lex admitteret appellationẽ uiua uoce.l.ii.ff.de appella.ſed ſemper ex interuallo, lex appellationẽ in ſcriptis etiã à diffinitiua non minus quàm ab interloquutoria deſyderat, & aliàs emiſſa appellatio non ualeret, & appellans pro non appellante haberetur, Bar.Ang & alii in.d.l.litigatoribus & in.l.eos.C eo. Imò ſatis eſſet appellare in ſcriptis, niſi in ipſa cedula diceretur illa uerba apponi ſolita, in his ſcriptis. Ang. in. l.à ſententia.§.fi.de appell. Adeoq; admittit ſacrum palatium hunc rigorẽ, ut ſi quis ſemel à ſimili grauamine uel ſententia aliàs appellaſſet in ſcriptis, data cedula (ut moris eſt) & modò uolens ab alio ſimili grauamine uel ſententia appellare, diceret appello prout in cedula aliàs occaſione alterius grauaminis: uel ſententię in actis data, quã repeto & peto de nouo in actis inſeri, non cõſueuit Palatiũ appellationem, ut præmittitur emiſſam admittere pro appellatione in ſcriptis, tametſi aliàs ſcripturã ꝓducere uel ꝓductã repetere uideantur inuicẽ æquipollere Rota dec.361.in anti.nota ꝙ iudex de app. Egi. concl.121.ſi iudex eo.ti.à quo nihilominus rigore quandoq; receſſum ẽ, & admitti ſolet ſimilis repetitio cędulæ appellationis aliàs datę, qñ quis non de nouo appellaret, ſed appellationi ꝑ aliũ datę ꝓ ſe & adhærere uolẽtib uellet adhęrere, poſſet. n ſine alia cedula repetẽs illã (ut prędmittitur) alias datã adhærere, Egi conclu.xix.ſi quis de appel.pro ſe & adhærẽtib. Quamobrẽ extra ſuperius exceptum adhæſionis caſum, ſolemus quoties appellãdũ ſit, appellationes in ſcriptis dictare in aliqua cedula, & cedulã nobiſcũ afferẽtes appellare, prout in cedula, & ubi ab ĩterloquutoria, ſemper à cauſſa appellationis exordimur utpote ſi à breuitate dilationis, licet Reuerẽde pater probationes nõ ſint anguſtãdæ, & propterea dilationes nõ niſi cõpetẽtes dãdę ſint, nihilominus

P.V.ad importunas inſtantias partis in huiuſmodi cauſſa aduerſæ &c. & ſic de ſingulis, Quòd ſi à diffinitiua abſque alia cauſſæ expreſsione ſimpliciter dicimus. A quadam prætenſa diffinitiua ſententia &c. quarum appellationum formulas non aliàs hic inſerere uiſum fuit, poteris illas in quauis ſpecie appellationis apud uulgarem Libellum, cui Formularium procuratorum & Aduocatorum inſcriptio eſt, cuius quidem maior eſt rubrica quàm niger, maior inquam emphaſis, & melius apud cauſſarum regeſta uidere, in quibus cedulis tenemur præſertim nomina Iudicum necnon appellantis & appellati ac rem ſuper qua pronuntiatum extitit, exprimere l.i.§.ſi ff.eod.& ſi ab interloquutoria, etiã cauſſam (ut ſupra) clem appellãs de appell. idq; nominatim & in ſpecie, adeo quòd non ſatis eſſet dicere in genere appello. quia grauor. Bal. in .l. ædita in repetitione peruſina.col xv.uerſi. ſciendum tamen eſt.C de eden.& in.l minoribus.col.i.iiij. nota.C.ad ſyle. Vbi dicit idem ſi exprimeretur per relationem ad acta in genere. Fely.in.c.ſuper queſtionum.in.ſi.pri.de offi.del.

Amplius quia à pluribus annis mos patrum inualuit, quo ferè ſemper pronunciant prout in cedula, & plerunque decimus dies inſtat antequã cedula ſubſcribatur & aperiatur, nec interim ſatis certi ſumus an ſentẽtia ſit futura fauorabilis uel cõtraria, inoleuit practica, qua huic ĩcertitudini occurrimus appellando. non alias ſimpliciter, ſed cum clauſula, quatenus contra partem noſtrã, quæ clauſula limitat ꝓuocationẽ appellãtis: ut nõ cenſeãtur appellaſſe, niſi ſub ea conditione, ſi contraria ſcilicet fuerit ſententia, & hoc ne ſi fauorabilis fuerit in toto: uel in parte poſsit appellatus gaudere commodo appellationis eius, quę alias fuiſſet ſibi cõmunis, & potuiſſet eam exercere ac ꝓſequi ſicuti propriã, ad tex.cũ materia & nota. per Bar. Saly. & alios in .l. ampliorem.C.de appella. idq; etiam non ſolum ad effectũ

confirmandæ uel infirmandę,ſed etiam in omiſſis ſupplendæ prioris ſententię. Rota deciſ.365.in no. ſi à diffinitiua de appella.uſque ad ſi. Quam practi cam refert & commendat, Phil. Francus in. c. ſi duobus col.iiii uerſi.ſed queritur primo cum pluribus ſequentibus,ubi ſuggerit exemplum de eo qui in parte,& partibus ſibi contrariis appellaſſet,& reſtringit rem ad caſum,quando ſententia plura ſeparata, ſecus uerò ubi unicum tantum, uel plura connexa contineret capitula,quia iſto caſu appellatio deuolueret negocium,& poſſet nihilominus appellatus uti appellatione appellãtis,tametſi limitate à certa parte tantum,& per alteram partium dũtaxat interpoſita,quam tamen reſtrictionẽ nõ admitterem in caſu appellationis interpoſitæ cũ clauſula noſtra quatenus contra,quæ uerba nõ reſtringunt appellationem magis ad unam quàm ad aliã partem,ſed inducunt potius conditionem & faciũt appellationem cenſeri conditionalem, ita quòd ſi ſententia in totum fauorabilis ſubſcribatur,appellatio remanet conditione defecta ac ſi nõ fuiſſet appellatum,præſertim quia appellatio à ſentẽtia,quę nõ grauat,nõ deuoluit & nihil operatur Inno. in. c.breui extra de iureiur.Bal.in.l fi.col iiii C quãdo prouocare.non eſt neceſſe.Phil Fran in d c. ſi duobus col.i.i.notab ibi ex quo no.ubi etiam habes idẽ col.iiii.quòd quando ſententia continet plura ſeparata capitula,& uterq; litigator appellat quiſque ab altero capitulo,tunc poſſunt ad diuerſos Iudices appellare,& quiſque apud ſuum iudicẽ eius appellationem proſequi,cui tamen in hoc cõtradicit Abb.in.d.c.ſi duobus in fi.idq; ea ratione quòd omnia & ſi inuicem ſeparata fuerint à principio ſimul in iudicio deducta,tamen iſta cumulatio uidetur facere de omnibus unicum cenſeri negocium, quam Abbatis ſententiam per rationem ſuam, Amplexa fuit hactenus in Ro. Cu. & Signatura iuſtitiæ quæ iſta ratione raro uel nũquã diuideret appellatioẽs,

quando eſſent plures omnes tamen à contentis in unica ſententia & unico iudicio atque proceſſu tractatis.

Et quamuis lex dixerit iudicem à quo non oportere exiſtimare ſibi iniuriam fieri, quia Victus ad prouocationis auxilium conuolauerit.l.& in maioribus.C.eo.cum tamen uſu permittente non ſolum dicimus nos appellare ab eius ſententia, ſed etiam dicimus tanquam iniuſta & iniqua, ne uideamur ꝑ hæc uerba uelle Iudici à quo conuitiari.quod appellatoribus prohibitum eſt.l.iudici.ff.de iniuriis.l.illud.ff.de appella.addere ſolemus ueſtris honore & reuerentia ſemper ſaluis,tametſi illa uerba iniuſta & iniqua non inferant conuitium:ſed tantum ea ꝑ quæ iudici dolus impingeretur.Pau.de ca.in.d.l.illud.ff.eodem. Vbi etiam uoluit appellatorem, qui iudici conuitiaretur,non ſolum notari infamia.d.l.iudici.ff.de iniuriis, uerumetiam extraordinaria pœna plectendum eſſe, & quod plus eſt ab eodem met iudice & ſine proceſſu quaſi notoria ſit iniuria quę in appellationis libello,& penes notarium quę publica eſt perſona, iudici inferretur, eſtq; hic laudabilis quidē mos noſter erga iudices à quibus expedit,& cauſſarū patronis & eorū clientulis beneuolentiā omnibus artibus captare,etiam ubi magis uidentur cauſſæ ſuæ contrariari & obeſſe. Nō deſunt tamen qui ſecus ab hoc laudabili more faciant, & quotidie iudices irritent,etiam ubi iure non poſſunt de eis conqueri,& quandoque etiam ubi ſunt conſcii,quòd minus iuſte id faciant, quos ut non imiteris ſemper admoneo,quandoquidem ſi iudicibus gratus,eris, conducet tibi in multis eorum gratia,in his præſertim in quibus gratificationi locus eſt,quæ plerunque ad uictoriam plurimum conferunt.

Apoſtoli petendi in appellatione.

Conſueuimus etiam in ipſa appellationis ſpecie dicere, Apoſtolosq; ſemel,bis tertio inſtanter inſtātius & inſtantisſime ſibi dari atq; concedi petit om

ni meliori modo,&c. Apoſtoli enim dicuntur ab ἀποςέλλειν.quod eſt mittere ſeu nũtiare,quaſi ſint nuntii ſeu literæ nuntiatoriæ quibus iudex à quo ſolet Iudici ad quem uel alteri ſuperiori renũtiare, ſempronium in tali cauſſa à ſua ſententia tali die appellaſſe,ac etiam ſignificare an dictum appellantem à iuriſdictione ſua dimittat,nec ne. Et quia uarius ſolet eſſe huius rei euentus,ab iſto euentu Apoſtoli diuerſimodè uocantur. & quatuor exorta ſunt apoſtolorum genera. Nam ſi Iudex deferat appella.aut quia ius defert & uocantur dimiſſorii. l.unica.C.de libell.dimiſſ.l.dimiſſorie ff.de uer. ſig. aut ob ſuperioris reuerentiam.& uocantur reuerentiales.l.eos.§.ſuperhis.C.de appella. Quibus ſolent ſemp iudices Ro.cu.ubi à diffinitiua appellaretur, appellationi deferre,ut uideantur etiam ob reuerẽtiam Pon.ad quẽ ſemper in Ro.Cu.appellatur deferre. Ro.de.733.in antiquis Nota ꝙ quãdo appellatum de appell.& commiſſ. Quod ſi Iudex friuolam arbitretur appellationem,& talem,cui non ſit nec deferendum ueniat & propterea ei non deferat & dicũtur refutatorii apoſtoli & hoc quia ſimilibus appellationibus non eſt deferendũ, prout nec ius defert.c.cũ appellationib.de appel.lib.vi. quorũ meminit Rota deci.723.in antiquis. Alii etiã dicuntur teſtimoniales apoſtoli,ut quãdo in abſentia iudicis appellatur,corã Notario alia ve egregia pſona,quæ cũ nõ ſit aliàs informata de quibus apoſtolis ſit appellanti reſpondendũ,dat ſibi literas,qbus duntaxat de appellatione atteſtatur,& uocantur teſtimoniales apoſtoli,de quib meminit Caſſa dec. viii.nu.vii.uerſi.item ꝙ locus domicilij de appell. Alii denique cõuentionales dicũtur,ut quãdo pars ipſa appellata defert,quos ideo cõuentionales uocamus,quia partes in deferẽdo appellationi cõueniũt, & in appellatione ad Papã operantur deuolutionis ac alios appellatiõis effectus,ſiue iudex deferat,ſiue nõ.p c.i.in prin.de foro comp.lib.vi. Rota dec.539

rendo ſatisfaceret termino ſibi aſsignato, & deſertionis periculum ſubiret, ex quo Iudex ante ultimum momentum termini non cogitur de apoſtolis reſpondere glo. uerbo intra dictum in clem. quamuis eodem tit. Philip. fran. ibidem. Caſſa. dec. viij. nu. v. de appell. Raro tamen uel nunquam dāt ſimplic. terminum iuris, ſed dicunt, & interim quādocunque per quæ uerba diſpenſatur appellans ab expectatione ultimi momenti, & quandocunque reuertatur infra terminum reuertitur in tempore, Fely. in. c perſonas col. ij. in prin. uerſi. Et ſi dicitur cō pareas & c. Caſſa. decis. viij. de appel. nu. iiii. uerſic. Propterea quando Iudex. Item appellanti etiam in alio repenſum eſt, quod utroque caſu reuertente appellante debito tempore ſecundum ſuos caſus, ſi Iudex non reſpondeat appellanti de apoſtolis, uel taceat uel ulterius terminum proroget, non tenebitur appellans amplius redire, Rota decis. 406. in no. ſi auditor de appella. Egi. conclu. 343. appellans non tenetur eo. tit. Addo quod etiam ille iuris rigor ſecundum quod appellans tenebatur apoſtolos inſtanter ſæpe & ſæpius petere mitigatur, ut reiteratæ iſte petitiones & inſtantiæ poſsint etiam unico contextu ſimul fieri, & huic iuris rigori per reiteratas petitiones & inſtantias huiuſmodi ſimul & unico contextu factas ſatisfactum eſſe uideatur. d. clemen. quamuis. Ideo mos inoleuit ut in cedula appellationis quoad apoſtolorum petitionem, præſcripta clauſula utamur uidelicet. Apoſtolosq́ ſemel, bis, tertio, inſtanter inſtantius & inſtantisſime ſibi dari & concedi petit, & ſi nobis appellantibus terminus iuris præfigatur ad redeundum pro apoſtolis iuxta d. clemen. quamuis. §. uerum ſi iudex, ſolemus redire & petere nobis de apoſtolis reſponderi, & ſi Iudex non reſpondeat, non reuertimur amplius, licet non deſint, qui præ eorum inſcitia ſæpe & ſæpius reuertuntur, & termini iuris huiuſmodi prorogationes plures acci-

piant.de deſertione appellationis alia's uerentes, quorum pleroſque noui, & reprehendi, Imò non ſolum appellans non tenetur amplius redire,ſed ipſe iudex a quo qui in termino iuris dato de apoſtolis non reſpondet,iurisdictionem amittit,ita quòd non remanet amplius iudex & appellans cenſetur à iurisdictione ſua dimiſſus,ita quòd abſq; alio poteſt coram iudice ad quem appellationem ſuam ꝓſequi.d.clem.quamuis.§.quod ſi iudex Rota dec. 406.in no.ſi auditor de appella & non defuerunt qui uoluere iudicem in termino nō reſpondentem de apoſtolis iurisdictionem ammittere,etiam ſi appellans non fuiſſet reuerſus,licet eorum opinio nō fuerit in palatio recepta,Rota d decis.406 in ſecūdo dubio uerſi.ex qua concluſione,Infra quem terminum.iuris appellanti datum ad redeundum pro apoſtolis adeo diſtinetur ſuſpenſus appellans: ut non ſolum non poſſit appellationem ſuam proſequi:ſed nec etiam iudicem impetrare,& commiſſionem cauſſæ ſuæ obtinere & ſi impetretur, non ualet commiſſio. Rota deci.357.in no.fuit dubitatum de appella. & reddit rationem quia apoſtoli ſunt pars appellationis.c.cordi.& in c.ab eo de appella.lib.vi.& antequam appellans illos obtineat uel habeantur pro obtentis ut ſupra,ſtatus appellationis ſuæ pendet, ex quo ſi non reuertatur pro apoſtolis,circunducitur appellatio & cenſetur non appellans d.c ab eo. tit. in vi. & d.clemen. quamuis,merito ſuper eo quòd non habet adhuc ſtatum in natura, non potuit aliquid fieri neque Iudex impetrari.c ad diſſoluendum cum no.ibi de ſpon. quamobrem ſolent procuratores cauti quando uolunt præcurrere in impetrando iudicem, nec alia's finem termini expectare in commiſſione appellationis petere derogationem, & remotionem obſtaculi pendentiæ iſtius termini,per hæc uerba, prætenſoq; termino iuris ad redeundum pro apoſtolis forſan dato ita quòd pro illis amplius redire

re

re non cogatur, attento quod à diffinitiua, quæ poſteriora uerba attento ꝙ à diffinitiua, quando non fuiſſent in commiſſione appoſita ſolent Refe rendarii illa addere, idq; ea ratione ꝙ ſignatura nõ conſueuit dare commiſſiones appellationum pen dente termino ad redeundum pro apoſtolis niſi in appellatione à diffinitiua, quaſi in appellatione à diffinitiua nõ ſit curandũ de apoſtolis iudicis, ex quo lex ipſa defert appellationi.ii.q.vi.c.biduum.

De temporibus ac fatalibus appellationum illorumq; curſu & prorogatione.

EAdem fermè ratione quia appellanti à diffiniti ua lex ipſa defert & quia appellationes in Ro. Cu.ſemper ad ſedem emittũtur,& Iudex qui ſimili appellationi non defert de iure puniendus eſſet.c. de priore cum nota. de appell.c. cum appellationi bus eo.titu.lib.vi. Caſſa.deciſ.viij.nu.x. eodem titu. ſolent Patres in appellatione à diffinitiua ſemper dare apoſtolos reuerentiales in forma, Rota deciſ. 604.in antiq. Dic ꝙ de appel & apoſto. Forma autẽ reſpõſionis non eſt aliàs talis, per quam iudex ſim pliciter appellationi deferat, ſed ſub certis condi tionibus, quas poſtmodum notarius, propter illa uerba in forma, tanquam ſolitas clauſulas extẽdit, uidelicet memoratus dominus Auditor dedit reue rentiales apoſtolos, quatenus à definitiua, & intra decennium, ac quatenus à legitima perſona petan tur, aliàs refutatorios, quam extenſionem refert Caſſia.dec.vii.nu.v.ibi.pro qua facit, ꝙ quando iu dex dat reuerentiales, quare non mediocriter ſunt deridendi ii qui plerunque conqueruntur de iudi ce, qui appellanti à non diffinitiua, uel ſi à diffini tiua extra legitima tempora, uel ſi infra tempora, non habenti tamen legitimam perſonam de reue rentialibus reſpondent, quaſi uideantur propterea

Apoſtoli re uerentiales da ri ſolent.

non leue preiudicium cauſſæ feciſſe, cũ tamen hæc reſpõſionis formula ſit talis quæ preiudicare nõ ualet. Imò quæ ſi appellatio in aliquo ex tribus deficeret, nõ reuerentiales, ſed refutatorios cõtineret apoſtolos. Et quoniã lex permittit, ut iudex à quo poſſit appellãti terminum prefigere ad proſequendũ, tantum non etiã ad finiendũ appell. c. ex inſinuatione. c. ab hæc el. iij. de appel. &. c. cum cauſſa de re iudi cum notatis, ubique, (licet Bar. fuerit in contraria ſententia in. l. preſes. C. eodem, ubi de iſto termino lex ciuilis loquitur, nec reperi alibi) uſu receptum eſt in ſacro palatio ut quotieſcunque Iudex à quo appellationi defert & dat reuerentiales ut ſupra eodem contextu prefigat appellanti decem dierum terminum ad proſequendum appellationem. Rota. deciſ. 485. in no. ſi papa de appella. Caſſa. deciſ. iiij. eodem titu. in princ. Dixi autem quotieſcunque appellationi defert, quia iudex non deferens non poteſt appellanti terminum prefigere, Rota deciſ. 180 in antiq. Nota quòd iudex de appella. Sunt enim hæc inuicem incompatibilia, ut iudex appellanti terminum prefigat ad proſequendum, nec appellationi deferat, Imò ſola ſimilis termini prefixio operatur effectum deuolutiuum: ac ſi iudex appellanti terminum prefigens expreſſe detuliſſet, Rota deciſ 242. in antiq. nota ꝙ in cauſſa eodem tit. Dixi quoque eodem contextu, quia ſi iudex à quo primo deferat appellationi, nec aliàs tũc terminum prefigat, non poterit poſtmodum ex interuallo terminum appellanti prefigere, Rota deciſ. 356. in no. Si appelletur eodem titu. & ſi tempore habili prefixus ſit, poteſt per eundem iudicem prorogari, Franc in. c. perſonas colum. vi. uerſi. iij. quæritur cum ſequenti. de appellatio. licet raro: uel nunquam uiderim ſimiles prorogationes fieri, ex quo iſte terminus eſt ad inchoandam dumtaxat proſequutionem, non finiendam, Abb. in. c. perſonas col. ij. uerſi. ſecundo caſu. Vbi etiam Phil. Fran.

Iudex a quo quem terminum poſſit appellanti præfigere.

col.iiij.ibi ſecundum principale, & ibi.ij.caſu de appell. Rota deciſ.485.in no. ſi papa eodem tit. prout eſt de natura termini hominis, Io. And.in.c.ſæpe eodem titu. Et propterea poteſt alia uia de facili deſertionem euitare, ex quo ſufficit in iſto termino facere aliquam diligentiam, & cum de iure ſufficiat ſola itineris arreptio, quando ad iudicem diſtantem appellatum eſſet.c.cũ cauſſam de re iudi.ac etiam ſola iudicisi impetratio.c. ex parte, &.c. dilectus el.ii.de reſcrip. Ideo ſeruat palatium ſatis eſſe ſi appellans infra hunc terminum commiſſionem impetret, etiam ſi fieret ultima die, Rota biſignet in antiquioribus xx. eodem titu. Imo acquieſcit palatium etiam ſi decima die non fuiſſet commiſsio iudici ad quem præſentata, dumtamen ipſa die decima ſit in banco curſorum, Caſſa. deciſ.iiij. eodem titu. Idem ſi commiſsio non fuiſſet ſignata, nec expedita infra terminum, excuſaretur appellans à deſertione per quamuis diligentiam infra dictum terminum factam, utpote ſi Rota exiſtente Romæ, & Papa ananiæ, appellans infra iſtum terminum iter arripuiſſet uerſus Ananiam pro commiſsione obtinenda, Rota d.deciſ.485.in no.ſi papa eodem titu.uel curia utique Romæ exiſtente congruis loco & hora quæ currit ad Dominum Regentem: uel alium ſignatorem & non repertum, Caſſa. d.deciſ.iiii. eodem titu. Vbi etiam habes quod ſi reperto Signatore, non expediat tuam commiſsionem, quia forte impeditus, ſatis erit porrigere commiſsionem in termino, & proteſtari, Imò ſolemus pro fide præſentationis in termino accipere ab ipſo ſignature præfecto uel regente cancellariæ, fidem manu ſua de die præſentationis in calce comiſsionis, Caſſa. d.deciſi. iiii. de appellatio. Adeoque iſte terminus hominis arctat appellantem, ut ſi infra illum non reperiatur commiſſa cauſſa, uel aliud tale factum, quod (ut ſupra) à deſertione excuſet, ap-

pellatio remanet deſerta.c. perſonas ubi Abb.Fely. Franc. & alii extra de appellatio. Caſſa.deciſ.iiij.in princi. quod tamen intelligas ſi modo terminus fuerit cum congruo ſpacio prefixus, Bal.in l.preſes C.de appellatio.& in.l.fin.C. de temp. appellatio. Franc.in.d.c.perſonas colum.ii.uerſic.iij poteſt iudex appellanti.Dixi autem imperſonaliter,ſi cauſſa non reperiatur infra terminum commiſſa, quia ſatis erit appellanti, ſi reperiatur commiſſa ad inſtantiam appellati, proderitq; ſibi hæc aduerſarii diligentia, & poterit hac commisſione pro appellati parte impetrata uti, quaſi communi, idq; etiam ſi citatus ad dicendum contra dediſſet cōtra eam exceptiones generales, prout pasſim ſic citati ſolemus,dummodo in eis nō perſiſtat, Rota deci.506. in antiq.nota ꝙ ſi appellatus,de appella.& commiſſio.& deciſ.65.in no. ſi appellatus de appellatio.licet Specul. uideatur contrariam ſententiam ſequi eodem tit.§ nunc breuiter nu.15.uerſicu. Sed pone Auditor,à quo appellatur,nec uideatur tibi iſte caſus raro contingibilis, ex quo appellatus non poteſt appellantem in proſequutione ſuæ appellationis præuenire.c.oblatæ eodem titu.quia(ut aliàs diximus) diſpoſitio.c.oblatæ non ſeruatur in appellationibus,quæ proſequuntur, in Roma.Cu. Rota deciſ.104.in no.capitulum de appell.& in Staph.de lit.gratiæ & iuſtitiæ car.150. à tergo uerſi. ſecus dico. Admoneo tamen ꝙ ſi à ſententia utraque pars appellaſſet, cum clauſula tamen, quatenus contra ſe,& altera pars, cui poſtmodū fauorabilis fuit ſententia, cauſſam appellationis ſuæ infra terminum commiſiſſet,crediderim aduerſarium, qui cauſſam ſuæ appellationis infra terminum non commiſiſſet,non poſſet uti iſta commisſione, quæ committit appellationem (ut præmittitur) emiſſam, quatenus contra,& quæ conſequenter propter fauorabilem ſententiam ſubſequutam; utpote conditione defecta, non eſt in rerum natura; prout ſupra

§.Amplius eodem titu. fuſius loquuti fuimus, ubi omnino uidebis.

Sed poſtquam ſatis diximus de termino hominis, Modo uideamus de termino iuris, qui ſimiliter duplex eſt, uidelicet ad inchoandam proſequutionem, & exercendam appellationem, de quo loquitur tex. in. l. nemo. C. de temp. appellatio, & erat uarius pro qualitate locorum ex quibus appellabatur. l. cum anterioribus. C. eodem, Alter uero ad finiendam appellationis cauſſam, cuius tempora etſi alias plura & uaria fuerint, hodie tamen annum præſcripta ſunt, & ex cauſſa, utpote impedimenti, uel alia æque legitima cauſſa ad biennium auth. ei qui appellatio. C. eodem. c. cum ſit Romana extra de appellatio. & notatur utrobique. & ubi iuſta cauſſa impedimenti infra annum incidiſſet, haberet appellans iſtud biennium abſque aliquo iudicis miniſterio, & hoc quia lex ipſa eſt, quæ hoc biennium indulget, d. auth. ei qui, & docto. c. cum ſit Romana, de appellatio. glo. fin. in. c. ſi electio. de electio. in vi. Francus in. c. ex ratione col. xj. uerſicu. ſecunda fuit opinio, qui refert opiniones, & iſtam ſequitur, quando impedimentum incidit in primo anno, & inferius col. xiij. uerſic. circa ſextum loquens de impedimento fortuito proueniente, ad appellatio. ſequitur Fely. ibidem colum. ij. uerſi. Quinto dum intricate, quam conceſsionem biennii ipſo iure abſque aliquo Iudicis miniſterio admittere conſueuit ſacrum palatium, abſque alia cauſſa impedimenti, Caſſa. deciſ. vi. de appellatio. nu. viij. uerſic. Et quia de proſequutione & deſertione appellationis, & reddit rationem, quando ſacrum palatium concedit biennium abſque cauſſa, uidelicet quia in Ro. Cu. ut plurimum cauſſæ ſunt forenſium, qui non modico tempore indigent, ad ueniendum & conducendum teſtes, ac tranſportandum iura ſua, & quia etiā in ea multitudo eſt maxima de uniuerſis chriſtianorum regionibus, quaſi inferat, iſta ſuccedere loco

De termino iuris multiplici.

Bienniū quādo detur.

cauſſæ & impedimenti, quod tamen intelligas, ſi modò appellans in primo anno, proſequutionem inchoauerit,& aliquid in cauſſa fecerit,Caſſa.ibidē, nec ſufficeret ad habendum iſtud biennium,ſi appellans in primo anno iudicem, & cauſſæ comisſionem duntaxat impetraſſet. & iudici ad quem præſentari feciſſet, Rota falſtoli dubio.37.quia ꝑ exordio & principio proſequutionis appellationis requiſito. tamen de iure ad ſatisfaciendum termino introducendæ & inchoandæ appellationis,de quo in.d.l.nemo.C.de temp.appel. & ad habendū hoc biennium ex ſtylo & obſeruantia Ro.Cu.non ſufficit iudicis impetratio,niſi etiam pars citetur, & ſic appellans incipiat cauſſam appellationis exercere, Paul.de caſt.in rub.ff.de in ius uoc. allegans & ſequens in hoc Bal.in.l.fi.§.illud C.qui ſatiſd.cogantur,Iaſ.in eadem rubrica.ff.de in ius uocan. ubi loquuntur de proſequutione neceſſaria ad euitandā deſertionē, quæ induceretur à ſtatuto citius quàm à iure communi,quæ eſt exorbitans, ita quòd non ſufficeret obtinere citationis decretum, quæ eſt cō-misſio de citando,niſi fuiſſet infra annum exequuta,quia iuditium exorditur à citatione,non autem à commisſione de citando. glo in.§. fi. inſtitu.de pe.teme litigan. & glo.in rub.ff de in ius uocan.& alia ſimilis in rubrica.C eodem titu. Imo ſi eſſet etiam exequuta,plerisque caſibus non ſufficeret ad euitandam deſertionem & habendum hoc biennium,utpote ſi nulliter fuiſſet exequuta,Iaſ.in rub. ff.de in ius uocand & hoc quia citatio inualida nihil operatur,glo.in.l.ſi accuſatoribus glo.fi.C.de accuſa.idem ſi ualidè exequuta fuiſſet,& non comparuiſſet appellans. Iaſ.ibidem, & hoc quia propter non comparitionem partis inſtantis circunducere tur citatio, & haberetur pro non citato tex.in.l.& poſt edictum § ꝙ ſi is.ff de iudic. Idem denique ſi citatio generalis fuiſſet prout communiter fiunt in Roma Cur.citationes quæ ad partes decernun-

tur, quæ ut ſupra titu. de dolo & contumacia per non comparitionem partis non circunducuntur, per rationes ibi allegatas, ſi modò ante annum nõ eſſet reproducta, nec aliud fuiſſet in cauſſa factum, Iaſ.ibid. & hoc quia ſimilis citatio extraiudicialis, nec dicitur de proceſſu, niſi à die quo reproducit eam glo. in Clem.i.uerbo citationes de iudi. quæ de iure uera ſunt & bene faciũt ad declarationem, Caſſa.d.deciſ.vj.num.viij. in quantum uidetur uelle pro habendo biennio ex ſtylo palatii ad proſequendum appellationẽ dari ſolito requiri, ꝙ per appellantẽ in primo anno aliquis actus fiat, in ipſa appellationis cauſſa, & qualis debeat eſſe iſte actus nõ reperio deciſum in palatio niſi ꝙ ſola iudicis impetratio & commiſsionis preſentatio non ſufficiat, Rota Faſtoli d. dubio. xxxvij. Admoneo tamen, quòd ſi uolueris ad euitandam deſertionem, & habendum iſtud biennium, aliquem actum in primo anno facere, non moreris ferè ad finem anni, prout plerique faciunt, ſed quicquid facturus es, facias: uel ſtatim ante dimidium anni, quia uidereris hoc ſecundum fatale aſtutiis affectare text. in d.l.nemo.C. de tempo appella. & uidetur fuiſſe de mente Rotæ in d. dubio Falſtoli. xxxvii. in quantum conſyderatur ibi quòd appellans ſteterat uſque ad nonum diem ante finem anni, quòd non fuerat proſequutus. quæ & ſi de iure uera ſint, crediderim tamen quòd ſacrum palatium mitius ageret, & facilius deſertionem euitaremus, ex quo ſemper in dubio pro non deſertione inclinat, Caſſa. deciſ.iiii. in fin. de appellat. ſequens doctrinam Pauli de c.in.l.i ff. ſi quis cautio, & ubi occaſio mihi ſeſe offerat, experiar omnino mentem patrum in præmiſsis.

At ſi biẽnii lapſus inſtaret, licet de iure ex cauſſa daretur triennium, tex in.c. ex ratione ubi Philip. Fran.col.viii uerſi.circa tertium ibi, & etiam triennium, ut hic in tex de appellatio. & cõſentit Caſſa.

Tertius annus ad proſequendum appellatiõnẽ an dari poſsit.

d.deciſ.vi.in fi.ibi uerum eſt,ꝙ d.c. ex ratione prouidet ex cauſſa de tertio anno, non daret tamen ſacrum palatium triennium eo modo, quo extra curiam dari ſolet biennium ex cauſſa, ſed alia uia appellanti eſt prouiſum, quòd ante lapſum fatalis ſecundi anni: uel ſumma ope inſtet pro ſententia.l. fi.§.illud.C.de temp.appell.d.deciſ.vi.in fi eo.tit.ita ꝙ hoc ſufficeret,ꝙ appellans omnia iura ſua deduxiſſet & in cauſſa concludi obtinuiſſet, niſi ſumma ope (ut ſupra) ſententiam petiit,Franc.in.d.c.ex ratione col.xii.uerſic.ii. queritur, extra eodem, Rota deciſ.425.inan. Nota poſtquam de deſer.appell.& ratio eſt quia,ſi pars nō petiit pronuntiari, non poteſt uideri ſtetiſſe per iudicem, qui non ualet alià's ſententiam ferre, niſi ad partis petitionem.l.ad peremptorium.ff.de iudi.c.i.extra eodem,Imnio ſola partis petitio quantuncunque inſtantisſime facta; & ſæpius reiterata non ſuffragaretur, niſi pars quoque citata eſſet, Bal.in.l.ſi.§.illud.C.de temp.appel. Franc.in d.c.ex ratione col.xii.uerſi. ſecundo quero, ubi etiam admonet ꝙ ſi ſimilis inſtantia fuerit facta coram iudice anteceſſore,ſi perſona iudicis durante adhuc fatali mutaretur, nō excuſaretur quis à deſertione,niſi coram ſucceſſore in officio reiteraretur, uel ſi noluerit appellans pro expeditione cauſſæ inſtare,poterit fatalium prorogationem obtinere, qua in re indulta eſt Auditoribus facultas prorogandi fatale cœptum:uel de nouo aliud concedendi eorum arbitrio,per Inno.viij.bulla ſæpius citata de facultate Auditorum ſacri palatii,& quandoque etiam ad hoc ſpecialem obtinemus commiſſionem quæ in rota uoluntaria eſt, ex quo habent in hoc Auditores hanc facultatem ex indulto dictæ bullæ,& extra Rotam eſt neceſſaria,nec ſi ſimilis commisſio in Rota ſuperueniat,ceſſaret propterea facultas bullæ Caſſa. deciſ.7.nu.ij.de appell. Et ubi prorogatio in uim bulle peteretur, daretur etiã parte non citata. Caſſa.d.deciſ.vij.num.viij.qua ra

Prorogatio fatalium quã do fieri posſit

tione ualeret prorogatio, etiam citato non procuratore,ſeu alio,qui putatiuus eſſet procurator, uel qui erat tantum conſtitutus, non autem etiam acceptans, Caſſa.ibidem. & reddit rationem quia ſi actus ſubſtinetur ſine aliqua citatione partis, ergo multo magis cum citatione, licet de minus legitima perſona facta, Caſſa.ibidem,ſecus uerò ubi non in uim innocentianę, ſed uigore commiſsionis prorogatio peteretur, eſſet enim hoc caſu neceſſaria partis citatio, & alias facta prorogatio non ualeret, Caſſa.ibid.& reddit rationem quia commiſsio non probat neque iuriſdictionem firmat, niſi parte citata,glo.& Bar.in extrauag. ad reprimen.ſuper uerbo de plano quo. in crim.leſ.maieſt.proce. Roma conſi. 519. Quod ſi in Rota ſimilis commiſsio ſuperueniat, (quo caſu prorogatio tam in uim innocentianæ, quam uigore commiſsionis peti poteſt) & prorogatio,uel ſine partis citatione, uel citata minus legitima perſona,petita & obtenta fuerit,aut expreſſum eſt in uim innocentianæ, & ſubſtinebitur prorogatio,aut quod uigore commiſsionis,& erit inualida, aut deniq; neutra uia expreſſa, fuerit ſimpliciter petita & obtenta prorogatio, & ſuſtinebitur in uim innocentianæ, quam uiam in dubio preſumemus & iudicem & partem elegiſſe, non autem eam,per quam actus redderetur nullus,ad nota. per Abba.in.c.niſi eſſent col.i.de preben.& poſt alios per Fely.in.c.ex officii col.ix.cum ſequenti uſque ad fi.de preſcripto. quas prorogationes ſolent patres paſsim cõcedere, & rarò uel nunquàm contradictiones admittere, etiam ſi res in infinitum iret, & ita appellationum cauſſæ ad multos annos producuntur inexpeditæ, & fatalia ſæpius prorogata conſeruantur, nec ſolet palatium longiores concedere prorogationes, quam ad ſex menſes,excepta prima,quæ ſi ſic petatur,ad annũ concedi ſolet iuxta.c.cum ſit Romana de appellatio.ſtap.car.184.à tergo in principio nec debet ap-

pellans expectare fatale in totum decurſum, quia prorogatio non conceditur aliàs pure, ſed cũ clauſula & conditione, quatenus fatalia durent, prout extenſio ſimilis prorogationis apud formularium terminorum Rotæ charta. xl. oſtenditur, & hoc quia, qđ non durat prorogari non poteſt, prorogatio enim preſupponit rem, quæ prorogatur adhuc in eſſe, & non finitam argumento, textu. ſed & ſi manente.ff.preca.& licet Auditores ex indulto bullæ Innoc.vi.poſsint non ſolum prorogare, ſed etiã de nouo concedere, raro tamen, uel nunquam uidi patres hac uti facultate, ſed potius uia reſtitutionis appellantem audire (de qua inferius ſuo dicemus loco.)

Compromiſſum prorogat tempus appellationis.

Sed hic fatalium curſus quãdoque pedes firmat, nec alias nobis illorum prorogatio neceſſaria eſt. quod pluribus caſibus contingere poteſt. Finge litigatores appellatione pẽdente compromiſiſſe, Interim enim non currerent tempora, donec duraret compromiſſum, Caſſa.deci ix.de appellatio nu.vij. & tempus compromisſi in calculo fatalium ſubduceretur, & tempus præcedens compromiſſum coniungeretur cum ſequenti, auth. ſi tamen.C.de tẽp. appell.cle. quandiu.ubi etiam glo. uerbo currere de appellatio.Bal.in auth. ei qui appel.C de temp. appel.quod procedit etiam ſi in compromiſſo fuiſſet tantum deductum principale negocium, non etiã appellationis cauſſa, Franc.in.d. ex ratione col.vij. uerſi.Quarto queritur.Idem ſi foret etiam pendente termino ad recipiendum apoſtolos dato ab homine uel à iure, Franc.ibidem uerſi. ſequenti incipienti quinto quæritur, licet tempora appellationũ a lege præſcripta non poſsint per actum, & partiũ conſenſum ad longiora prorogari, glo.notabilis in l.properandum circa principium.C.de iudi.quam Docto, ibidem communiter ſequuntur. Bart.in.d. auth.ſi tamen.C.de tẽp.appel.poteſt tamẽ eius curſus ſuſpendi, nõ ſolum per compromiſſum, ſed etiã

per pactũ,aliumq́; expreſſum partium conſenſum, Fran.pro omnib.in.d.c. ex ratione col.xii.uer. Sed iuxta prædicta cũ ſequenti, & inferius col.xiiij.uer. Sed aduerte primò qa Bal.uidetur loqui,rurſus finge appellatum remiſſoriam obtinuiſſe, quæ ſemper cum dilatione annexa cõcedi ſolet,& ſubduceretur pariter hæc tẽpora, quaſi ſit appellans facto appellati impeditũ & propter dilationẽ ſibi conceſſã,iudicis officium conquieſcat.l.ſiue pars.C.de dilatione ſignificati,de appel. & ubi appellãs facto partis, uel iudicis impeditur, nõ eſt quid ſibi imputetur.l. fi.§.illud.C.de tẽp.app.c ex ratione de appel.in quã partem inclinat Caſſa.dec.ix.tam & ſi dicat articulum aliàs in palatio diſputatũ,& non reſolutũ fuiſſe.qua ratione idẽ ſeruatum eſt de tempore quo appellans pendente appell. attentata paſſus fuiſſet,& appellans eorum reuocationem proſequi uellet, in primis et ante omnia prout poteſt,& ſimiliter non current appellãti interea tempora, ſed ſubducerentur in fataliũ calcu.Ro.dec.102.in no.Fatalia de appel & attempta , refert & ſequitur Franc.d.c ex ratione col ix.uer.circa tertiũ impedimentũ concurrens facto ſeu dolo appel.extra de appellatio.ibi & hanc partẽ tenent domini de Rota dec.102. Idẽ ſi ſuper quouis alio incidenti diſputetur , ut quia appellatus in proſequutione appellationis ab aliqua interloquutoria appellaſſet.Fran ibidẽ allegat Bal. in.d auth ei qui appellat circa prin quæ tamen intelligas ſi appellans de præmiſſis diſputando obtinuiſſet.ſecus uerò ſi ſuccubuiſſet,tum enim ipſe ſibimet impedimentum preſtitiſſet, nec à fataliũ curſu facto ſuo impeditus diſpenſaretur,Rota.d.deciſ. 102.in no.Franc.ibidem uſque ad uerſiculum, circa quartum impedimẽtum,Finge denique ꝙ appellans fuerit paupertate oppreſſus,& iſto caſu non ſolum non currerent fatalia & tempora ad proſequendum preſcripta, ſed nec etiam ad appellandũ, non obſtante ratione Bartoli de modica impenſa,

quoad ipſam appellationem interponendam, de qua in.l.in notis.C de procur. & ita ſeruat palatium. Caſſa.deciſ.vi.de appellatio. ubi etiam docet qualis eſſe debeat iſta paupertas; quæ fatalium curſum impedit.

LIBER VIII.

DE NVLLITATE, EIVSQVE *temporibus & proceſſu.*

Appellatio ſalua nullitate an ualeat.

VIDISTI etiam mi Pellee ꝙ in cedulis appellationum, ſolemus quoque nobis reſeruare ius dicendi de nullitate, his uerbis, iure dicendi de nullitate tam principaliter quam incidenter ſemper ſaluo, tametſi uerbũ appello nullitatem quoque comprehẽdat, uiſque uerbi hoc inferat, etiam ꝙ nullitas non exprimatur.l. quædam mulier.ff.fam. hircis.l. carmelia.ff.de iure patro.&l.ſi is.C.de iure delib. quamobrem dubitabis forte cur iſta reſeruatio fieri ſoleat, ſi per appellationem ſimpliciter emiſſam uidetur appellãs uelle non ſolum hoc ius ſibi ſaluum eſſe, ſed etiam illud deducere & exercere per ſupradicta, ſcias igitur practicam iſtius reſeruationis non eſſe inutilẽ, quoniam & ſi quis ſimpliciter appellans uideatur ex ui uerbi nullitatem quoq; deducere, hoc non eſt ſemper uerum, ſed in appellatione à diffinitiua duntaxat, ſecus uerò in appellatione ab interloquutoria Innoc.in c.dilecto de appella. & ſic niſi nullitas exprimeretur & æque principaliter deduceretur, non poſſet iudex appellationis ab interloquutoria de nullitate cognoſcere, Innoc.Bal.ibidem, ubi etiam

Franc.col.xxiiij.uerſi. decimonono quæritur, niſi forte nullitas non deduceretur alias tanquam nullitas,ſed tanquam cauſſa grauaminis ipſius interloquutoriæ,& talis eſſet, qua appellatio ab ipſa interloquutoria poſſet ex aduerſo iuſtificari etiam reſpectu cauſſæ in eadem appellatione expreſſæ, alias ſi non alluderet ad cauſſam expreſſam non inſeruiret. Abb.in.d.c. dilecto col.iij in princ.ubi etiam Immol.col.v.& Franc.col.xxiiij.uerſi. ſecundo intellige. Addo ꝙ etiam in appellatione à diffinitiua nullitas ſub uerbo, appello, cenſeretur non principalis,ſed incidenter & acceſſorie ad appellationem introducta, utpote incluſa in uentre appellationis iuxta tex in.l.quædam mulier.& in.d.l.carmelia,& cum in pluribus ſoleat utile eſſe quòd nullitas non ſit alias incidenter,& acceſſorie, ſed æque principaliter intentata: Ideo inualuit hæc practica, qua dũ appellamus nullitatem ex appellationis uentre per iſtam reſeruationem eximimus, & utimur uerbo, appello,non in ſignificatu generali,quo & nullitatem & iniquitatem ſignificaret: ſed ſpeciali, quo iniquitas duntaxat ſignificetur, & ubi ſic appellauimus conſueuimus poſtmodum in commisſione cauſſæ nullitatem expreſſam appellationi cumulare,quo caſu non dicitur amplius nullitas incluſa & acceſſoria ad appellationem, ſed expreſſa, ad tex.in l.cum filio.§. penul.& nota. ibidem.ff. de uulg.& pup.nec aduerſatur iuris regula, ꝙ expresſio eorũ, quæ tacite inſunt nihil operetur, quia non poteſt tolli quin ſaltim ſit expreſſum alio modo,quàm in eſſet ad not.in.l.ſi ita legat.§. illi ſi uolet.ff.de lega. i.& ſic non amplius acceſſorie,ſed æque principaliter ſecundum magis ueram opinionem, quam ſequuntur Bar.in.l ſi expresſim.ff.de appella.col.ij. cum ſequenti uerſi.uidendum eſt in caſibus ibi nõ obſtat ſi dicitur in appellatione uenit nullitas, Iac. Butri.in d.l.i.quando pro.non eſt neceſſ.Immol.in d.l.ſi expresſim,qui pro iſta parte interpretatur uer

Appello an includat appellationem.

ba Bar.ibidem. Abb.in.c.dilecto de appella.ubi etiã Franc.col.xxxi.xliiii.q.Alex.cõſi.ii.lib.iii.col.iii.nu. xiii.uerſi.ſed in hoc aduertendum, quia difficultas Dec.in.d.c.dilecto col.iii.nu.vii.uerſ.circa prędicta, ubi atteſtatur ꝙ iſta ſententia eſt uerior & magis communis. ſequitur & idem atteſtatur Cratus con ſi.ulti.uol ii.col.antepenul. nu.41.& 42.uerſi.Decimoſeptimo conſidero, Imò per iſtam practicam non ſolum nullitas cenſetur expresſim & æque principaliter deducta ut ſupra, ſed ſeorſum ab ipſa appellatione, quo caſu Docto. omnes etiam tenentes contrariam ſententiam concordant, ut nullitas non uideatur acceſſorie, ſed æque principaliter deducta.Saly.præſertim in.l.fi.in finalibus uerb.C.de temp.appella.& ubi aliter deducta eſſet, ut poſſet uideri & acceſſoria, & æque principalis, cenſeretur deducta eo modo quo magis appellanti expediret, ſi in appellationis libello & cedula adiecta fuiſſet ſolita clauſula, & omni meliori modo &c. ſecundum Grat.in.d.conſi ulti.lib.ii.col. antepen. uerſi. Decimoſeptimo conſidero nu.43. Vtilitas autem quòd æque principaliter potius, quam acceſſorie deducta ſit nullitas in pluribus conſiſtit, & preſertim quia ſi acceſſorie ad appellationem propoſita ſit, eius inſtantia arctaretur ad tempora & fatalia ipſius appellationis, qua deſerta, deſereretur quoq; nullitatis cauſa, ꝙ ſi æque principaliter deducta ſit eius inſtantia non haberet prefinita tempora in Rom. Cu.in qua ſeruatur ius canonicum, nec in ea currerent aliqua fatalia, Bal.in.l.contra maiores ad fin. uerſi. Ecce aliam queſtionem quidam principaliter C.de inoffi.teſta.Bar.in.l.qui teſtamento.§.itē quero.ff.de excu.tuto, Inno.& Io.And.in.c.bone de appella. Item in alio utilitas eſſet maxima, quia ſi acceſſorie deducta ſit nullitas. ſi quis appellationi ſimpliciter renunciaſſet, extenderetur renunciatio etiam ad nullitatē ſic propoſitam, ex ui uerbi, ſecus uerò ſi æque principaliter propoſita fuiſſet,

Renuncians appellationi an nullitati renunciare cē ſebitur.

Saly.in.d.l.fi.C.de temp.appell.in fi.Bal.in.l.i.C.de ſenten quæ ex peric.recitan. & in Pluribus aliis uti lis eſſe poſſet iſta nullitas æque principalis,quæ om nia commemorare ocioſum eſſet.

Nec uideatur tibi mirum quod eadem commisſione & libello cumulemus nullitatem ſimul cum appellatione, quia licet iſta ſint diuerſa remedia, & uideantur inuicem incompatibilia, poſſunt tamen de iure ſecundum magis ueram opinionem ſimul cumulari glo.l.i.C.quando prouoca. non eſt neceſſe.quam communiter ſequuntur Legiſtæ in.l.ſi expresſim.ff.de appellatio. Bar præſertim col iij.Bal.in.l.i.C. quando prouoca.non eſt neceſſ. colum.vi. ubi etiam Bart. & Ang. Canoniſtæ in.d.c.dilecto de appella. ubi præſertim Franc. colu xx.xxi.q.nec cumulans tenebitur etiam parte petente alteram uiam eligere, Specul.tit. de ſententia.§. iuxta uerſi. ſed nunquid libellus col.fi.ubi atteſtatur ita ſeruari in Ro. Cur.ſequuntur Docto. Immol.præſertim in.d.l.ſi expresſim,& ratio communis omnium,quam etiam refert ibidem Immo. eſt quia appellatio cenſetur deduci ſub conditione cōtraria nullitati,uidelicet quatenus ſententia aliqua ſit,Imò non ſolum poſſunt appellatio & nullitas ſimul eodem libello cumulari,ſed poterunt etiā ſimul proſequi,procedendo tam in cauſſa nullitatis quam iniuſtitiæ, Bar.in.d.l.ſi expreſſum col.iiij. uerſi.circa tertium,qui limitat hoc procedere quan do appellatio & nullitas orirētur ex diuerſis fontibus,utpote,ſi dixero ſententiam nullam,quia contra minorem indefenſum, & iniquam reſpectu eius quod continetur in ſententia, Idem quoque ſi ex eodem fonte orirentur diuerſis tamen reſpectibus, Veluti ſi dixero ſententiam nullam, quia contra me minorem indefenſum, & iniquam,quia promiſſio, cuius uigore fui condemnatus, fuit facta per me minorem abſque legitimi curatoris authoritate. orirentur enim hoc caſu, & nullitas & iniqui-

Nullitas & appellatio poſſunt ſimul cumulari.

tas ſententiæ ex eodem fonte minoris ætatis,ſed diuerſis reſpectibus,ut ſupra,Bar.ibidem,Franc.in.d.c.dilecto col. xxi.q.xxiiij & licet iſta remedia poſſint diuiſim intentari unum poſt aliud, nihilominus ſemper ſolemus in Ro. Cu.illa cumulare,quando utrunque competit,quia nullitas multos operatur effectus,quando deducitur ſimul cum appellatione,quorum aliquos non operaretur,ſi abſque appellatione deduceretur.quos oẽs enumerat Franc. in.d.c. dilecto col.viii.uerſic.ix. quæritur quales & quos effectus,& col.ſequ.uerſic. Decimo quæro quales & quot effectus.

Reprobata appellatione an nullitas proſequi poſſit.

Sed maius dubium eſt,an nullitas intentari poſſit, ubi appellatio non permittitur, qua in re animaduertas, aut enim non permittitur quia lapſa ſint tempora ad appellandum, & non prohibetur quis de nullitate dicere, quauis uia etiam actionis, & ſi dicatur de nullitate, nullitas operatur effectũ deuolutiuum,ſicut ipſa appellatio, Bart.in d.l.ſi ex preſſim col.ſi.ff.de appella.& in.l.ſi ut proponis.C. quomodo & quando iudex, & in .d.l.i. C. quando prouoc.non eſt neceſſe,per.l.iiii.&.l.abſentem.C.de accuſa.& ſignatura ſolet dare commisſionem ſuper nullitate,etiam ubi nõ fuit appellatum. Staph.car. 150.à tergo in fine, ibi & dantur commisſiones etiam poſt ſententiam quæ tranſiuit in rem iudicatam.Quòd ſi appellatio permiſſa non ſit,quia forte bis fuit appellatum, & non licet tertio prouocare,toto titu. Ne liceat tertio prouocare & latæ ſint tres conformes,non audiretur hoc caſu uolens agere de nullitate, niſi ſententiæ fuerint prius plenariæ exequutioni demandatæ, tex. cum materia & nota.in Clemen. ut calumniis de re iudic. Idem ſi appellatio.prohibita eſſet, non quia alias appellatũ fuiſſet,ſed ex natura cauſſę,utpote quia eſſet de momentanea poſſesſione, uel alias non appellabiles, quos caſus ſupra titu. de appellatione enumerauimus.non audiretur his caſibus uolens agere de nullitate,

litate,niſi cum temperamento', de quo in.d.Clem. ut calumniis,Bal. In.l.i.C.ſi de momen.poſſ.appelle.col.iii.nu.xii.uerſi.nunquid ſententia lata in poſſeſſorio,idem Bal.melius ſe declarans in.l.i.C.ne liceat tertio prouo.col.ii.nu.ii.&.iii.uerſi.ex hoc pono & ſequenti uerſi.Secundo nota literam,Mitigaretur tamen iſte rigor & audiretur uolens de nullitate agere utroq; caſu prohibitæ appellationis, uel tertio uel primo locis.ex natura cauſſæ nō appellabilis,quando nullitas quæ allegaretur euidens & in prōptu eſſet primo caſu, Doct.cōmuniter in d.Cle. ut calumniis. Secundo uerò caſu Bal.in d.l.i.C.ne liceat tertio prouocare, & communis ratio eſt, quia rigor dictæ Clemen.eſt, ut calumniis litigantium occurratur,& ſi nullitas euidens & in promptu ſit, jam ceſſat omnis calumniæ ſuſpicio, & ceſſante cauſſa præſcripti rigoris, merito mitigationi locus eſt, & ab illo rigore recedimus. Sequitur Oldra. con.106. incip. Quòd litera. & Roma.in.l.ſi non. §. de uiro.xxxii. fallentia.ff.ſol.matri. Adſtipulatur alia ratio, quam Oldra.d.eius conſi. conſiderauit; quia uidelicet illa uerba Clemen. nullatenus admittatur, ſunt ciuiliter intelligenda.l. ſi cui.ff. de furtis, ſaluis ſcilicet illis nullitatibus, quæ in promptu eſſent, nec altiorem requirerent indaginem, prout habetur in.l. ſi à quo.ff.ut in poſſ.lega.l.iii. §.ibidem.ff. ad exhibendum.l.ille à quo.§. ſi de teſtamento ff. ad trebell. & notatur in.l.ii.C.de edicto diui adri. toll. ſimilis enim ratio præſertim in lege aliorum iurium determinationem recipit.l.i. §.denique.ff.quod ui aut clam. ubi etiam notatur per glo. & in propoſito illa nullitas diceretur eſſe in promptu, & altiorem non requirere indaginem, quæ probari poſſet infra tempus fiende exequutionis, Bart.in.l.iiii.§. condemnatum ff. de re iudi. Franc.dicto.c.dilecto colum.xiii.uerſicu. Sed circa prædicta dubitatur quando dicatur poſſe in continenti probari, & inter iſtos caſus hæc dun-

taxat diſcrimina uigent, nam ſragatur de nullitate contra tres conformes, pendentia exequutionis retardat proceſſum in cauſſa nullitatis & operatur effectum ſuſpenſiuum proceſſus proſequutionis cauſſæ nullitatis, tex in. d. Clemen. ut calumniis de re iudi ibi nullatenus ad agendum de nullitate ad mittatur donec ſententiæ fuerint plenariæ exequutioni demandatæ, ſecus uero ſi nullitas aduerſus unam uel duas ſententias tantum proponeretur, non retardaretur enim hoc caſu proceſſus in cauſſa nullitatis pretextu pendentiæ exequutionis, prout ſi tres eſſent conformes, iuxta text. in. d. Clemen ut calumniis, quia eſt ius nouum & ſpeciale inductum per dictam Clemen. in caſum trium conformium, Rota deciſ. 280 in no. incip. licet per uiam exceptionis nullitatis. de ſententia & re iudicata, & quod iure ſpeciali introductum eſt non eſt trahendum in conſequentiam. l. quod uero. & . l. ius ſingulare ff. de legibus, & iſto caſu quando nullitas contra unam uel duas tantum ſententias pro poneretur ſicuti pendentia exequutionis non retardat proceſſum in cauſſa nullitatis (prout ſupradiximus) ita uice uerſa cauſſa ipſa nullitatis abſque appellatione propoſita, licet ſignatura det commiſſionem, & in ea procedatur, non operatur tamen effectum ſuſpenſiuum, ut interim non poſſit ad exequutionem procedi, Bal in l. fi. C. de ord. cogni. in fi & in. l. appellatione in fi. C. de appellatio. Ang. in. l. fi. C. ſi ex fal. inſtru. & Legiſtæ in. l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudi. canoniſtæ, Abb. ſcilicet & alii præſertim Franc. col. xi. & ſequenti à uerſic. circa tertium ſi nullitas deducitur principaliter agēdo, an interim operetur effectum ſuſpenſiuum, cum pluribus ſequentibus, de appellatio. Rota d. dec. 280. in no. quod procedit etiam ſi iudex cauſſæ nullitatis inhibuiſſet iudici, ad quem exequutio ſpectaret, Butr. Immol. ubi etiam Franc. in. d. c. dilecto colum. xiij uerſi. tertio limitanda uidetur præ-

An nullitas cōtra tres ſententias differat exequutionem.

cedens determinatio, ubi refert alios contrarium tenuiſſe, & iſtam partem eſſe ueriorem, quæ fuit etiam à ſacro palatio recepta. Rota d.deciſ.280.in no.in fi. Sed dices ad quod erit utilis nullitatis proſequutio, ſi interim exequutio fiat? & omnes dicũt ꝙ in hoc utilis eſt, quia ſi agens de nullitate obtinuerit, reuocabitur exequutio, & omnia inde ſequuta, etiam tanquã attẽtata, & iſte eſt unus ex caſibus in quibus attenta non reuocantur ante omnia, ſed duntaxat expectato iſto euentu, Bal.in.l.tale pactũ.§ qui prouocauit ff.de pactis. Frã.in d c.dilecto de appell.col.xii.uerſi. ex quibus omnibus tene mẽti, Rota d.decis.280.in no. Staph.cart.151.à tergo. uerſi. Ad prædicta. Item in alio etiam eſt conſultũ huic agenti de nullitate in caſu quo non retardetur exequutio ut ſupra, quia ſi poſſeſſor eſſet rei de qua ageretur & de qua exequutio ex aduerſo peteretur, ſi petens exequutionem eſſet de dilapidatione ſuſpectus: uel alia iuſta cauſſa ſequeſtri ſubeſſet, mitigaretur iſte rigor. & in exequutionem ſentẽtiæ tantum ſequeſtratio fieret de re ipſa, ſi mobilis eſſet, ſi uero immobilis, de fructibus, Bal.in.l.ab exequutore in fin C.quorum appella. Franc.in d.c.dilecto de appell col.xiii uerſic.ultimo licet liti ſpenden. & extra iſtum caſum quandoque etiam nullitas exequutionem retardaret, quando proponeretur contra unam uel duas ſententias, ut ſupra. Finge quod nullitas talis eſt, quæ altiorem non requireret indaginem, ſed euidens & in prõptu eſſet, impediretur enim exequutio ueluti etiam ſimilis nullitas impediret quando allegaretur contra uel tres conformes, uel unicam non appellabilem. Staph. ubi ſupra ibi quod intelligo cum diſtinctione, quã ſuperius feci & faciunt omnia ſuperius allegata in caſu trium ſententiarum, uel unius non appellabilis, à fortiori, Rurſus finge quòd exequutio talis eſſet cuius præiudiciũ nõ poſſet reparari, obſtaret.n. iſto caſu exequutioni litiſpẽdentia ſuper nullitate.

Attentata in hoc caſu non reuocantur.

Euidens nullitas impedit exequutionẽ.

Bal.in.l.eum qui aliàs.C.de adulte.quod eius dictũ alibi limitat. niſi appareret de euidenti calumnia agentis de nullitate in.l.ſi ſenatus.ff de feriis,Frãc. in.d.c.dilecto col.xiii.uerſi.ii.limita,Finge denique ꝙ ad impediendam exequutionem, non tantum allegaretur pendentia cauſſæ nullitatis ſed is qui de nullitate ſententiæ per uiam actionis ageret, cõpareat etiam coram Iudice à quo exequutio peteretur, & nullitatem etiam uia exceptionis proponeret,ulletꝗ illam incontinenti probare & retardaretur exequutio. Immol.in.d.§. cõdemnatum col. iii.in prin. nec eſt inconueniẽs ꝙ is qui principaliter agit ſuper nullitate coram uno iudice, compareat coram Iudice exequutionis, & de nullitate excipiat ad impediendam exequutionem, nec aliàs propterea cauſſæ ſuæ, in qua de nullitate principaliter agit in aliquo preiudicatur.Franc.in d.c. dilecto colum.xiii.in princ uerſi. ſed aduerte ꝙ omnia præcedentia dicta ueniunt limitanda, quæ limitatio eſt à ſacro palatio recepta, Rota. d.deciſ. 280.in nouis in princi. Imò ſi talis excipiens de nullitate coram iudice exequutionis in exceptione ſua ſuccumberet, quaſi ſuccubuiſſet in iudicio ſummario, non prohibebitur poſtea agere & proſequi nullitatem in iudicio ordinario per uiam actionis. Bart.in.l iiii §. condemnatum.ff.de re iudi. Docto in.l.a diuo pio.§.ſi de rebus.ff de re iudica.& in.c. ueniens elect.ii. de teſtibus Franc. in dicto.c.dilecto.colum.xxxii.in fin. uerſicu.46 quæritur de appellatio.

Tẽpora nullitatis quæ & quanta ſint.

Verum hic dubitabis quæ, & quanta ſint nullitatis tempora. qua in re, aut queris uſque ad quod tempus duret hoc ius dicendi de nullitate, & diſtingue, aut principaliter uia actionis, & durat uſque ad xxx. annos ſicut aliæ actiones ſpecula. titu. de ſententia §.iuſta in fi.per nota.in.c.in noſtra de procur.& in.l.ſicut de preſcriptio. xxx. annorum, Bal.in.c.ſæpe col.pen. extra de appellatio, aut uia

exceptionis & durat perpetuo quia regulariter omnes exceptiones ſunt perpetuæ.l pater.§.fi.ff.de excep.do.Specul.tit de ſententia.§.in ſumma,Immo. in.d.c.dilecto col.x.extra de appell. ubi etiam Fräc. col.v.uerſi.Quinto queritur Quod ſi non de tempore iuris dicendi de nullitate ſed de tempore inſtantiæ ipſius cauſſæ nullitatis iam introductæ, & tunc iterum diſtingue, aut nullitas fuit introducta acceſſorie ad appellationem, per uiam tamen actionis, prout ſupra diximus, & inſtantia eſt eadem cum inſtantia appellationis,Bal.in.l.contra maiores ad fi.uerſi. ecce aliam queſtionem quidam principaliter.C.de inoffi.teſti.Bar.in.l.ſi expreſſim col. iii.uerſi.circa tertium.ff.de appella.ubi etiam Alex. Innoc.in.c.ſæpe,extra de appell.Franc.in.d.c.dilecto col.v. uerſi.iii. non poteſt intelligi eodem titu. aut deniq; nullitas nō fuit alias acceſſorie,ſed æque principaliter intentata, & tunc eius inſtantia eſſet tanti temporis quanti ſunt alia iudicia, & ſic iure uili triennalis, ut in.l. properādum §. & ſi quidem C. de iuditiis, Bart.in.d.l.ſi expreſſim colum. antepenul. uerſicu. ultimo quero quando iſta duo.ff. de appella.Bal.in.d.c.ſæpe extra eodem titu.Franc. in.d c.dilect.c.v.uerſic.Quintò queritur ibi inſtantia eodem tit.& de iure canonico, quod in Ro.Cu. attendi debet & ſeruatur,erit eius inſtantia perpetua prout in aliis iudiciis,tex.in.c.fi. extra de iudic. ubi Doctores omnes.

Introducta iam cauſſa nullitatis an operabitur effectum ſuſpenſiuum ut interim donec de nullitate cognoſcitur non poſſit in negocio principali procedi, quod nihilominus eſt deuolutum.l.iiij. &.l. ſi abſentem.c. de accuſatio.& ueritas eſt quòd ſi cauſſa negocii principalis poteſt partibus,uel earum alteri eſſe preiudicialis,non poteſt Iudex procedere in negocio, niſi prius articulo nullitatis expedito, exemplum, lata eſt pro me ſententia, à qua non fuit alias appellatum, tu qui non appel- Nullitas an habeat effectum ſuſpenſiuum.

laſti, cauſſam nullitatis proponis & proſequeris, quæ deuoluit etiam negocium principale, ut ſupra, Certum enim eſt quòd ſi Iudex uelit hoc caſu in negotio procedere de eius iuſtitia cognoſcendo, non poteſt quin præiudicet meç rei iudicatç, quam pretendo ubi articulus nullitatis fuerit expeditus, ideo ex quo cognitio negocii eſſet mihi præiudicialis, non poterit iſto caſu Iudex nullitatis procedere in negocio, niſi expedito articulo nullitatis. Bar. in.l.cum quærebatur .ff.de re iudic. & cum effectus iſte ſuſpenſiuus exoriatur ratione preiuditii, merito non ſuſpendetur proceſſus in negocio, niſi par te cuius interſit opponente Bal. in l.tale pactum. §.qui prouocauit.q xii.ff.de pactis. Franc in.d.c.dilecto colum.x.uerſi. ulterius de appella. ſed adhuc dubitabis introducta nullitatis cauſſa, quis erit procedêdi modus, an libellus & litis conteſtatio aliaq; terminorum obſeruatio neceſſaria erunt, & in hac ſpecie diſtingui ſolet; aut cauſſa nullitatis eſt introducta acceſſorie ad appellationem, uia tamen actionis ut ſupra, & quia iſto caſu cenſetur pars appellationis regulabitur ſecundum naturam cauſſæ appellationis in qua litis conteſtatio non deſyderatur.c.per tuas de appell.ubi Docto. Quòd ſi nullitas non acceſſorie ad appellationem, ſed æque principaliter introducta ſit, & iſto caſu neceſſaria erit litis conteſtatio, & plenaria terminorum obſeruatio iuxta naturam cauſſæ, Specul.in titu.de ſententia.§. iuſta circa fi.uerſi. Quid ergo ſi appellans & de libell.conceptione §. nunc dicendum ad fi.uerſic.quid ſi ſententia. Bal. in l.i.col.iii.ff.de feriis. Idem in.l.i in fi.c.de ord.cogni.Franc.in.d.c.dilecto col.xiiii. & ſequenti uerſicu. undecimo principaliter quæritur cum duobus ſequentibus, Ro. deci.340.in no. Fuit dubitatum utrum quando agitur de nullitate, de lit.conteſt. quod tamen perpetuum non eſt, finge quòd nullitas euidens eſſet ex eiſdem actis, non eſſet enim hoc caſu neceſſaria nec

Modus in nullitate procedendi.

litis conteſtatio, neque alia terminorum ſubſtantia lium obſeruatio, ſed bene citatio partis & alias, prout ſupra de terminorum obſeruatione explicauimus, & glo. & Docto. in c. ad noſtram el. iii. de iureiuran. & in c. per tuas de appellatio. Rota. d. deciſ. 340. in princ. Idem ſi nullitas non ex eiſdem actis: ſed aliunde ueniret probanda, eſſet tamen coram eodem iudice, qui pronuntiaſſet cauſſa tractanda, Immol. in d. c. per tuas in fi. Franc. in c. dilecto col. xiiii. uerſ. principaliter queritur ibi, Fallit coram eo qui tulit ſententiam.

Cæterum, ubi nullitatis cauſſa fuerit inſtructa, & eius proceſſus iuxta ſuos caſus bene formatus, & ordinatus, quis erit pronuntiandi, & ſentētiandi modus, an ſi de nullitate, duntaxat pronunciandū ſit poterit ſententia ferri parte abſente, & non citata ad ſententiam præſertim, ubi ſententia inquiritur ut declaret, non ut annullet, & licet Abbas, & Io. Andreas in c. cauſſam de reſcriptis. per illum tex. fuerint pro negatiua, quòd ſimilis ſententia poſſet ferri parte abſente, & non citata: ego nihilominus eos intelligo in caſu, de quo in tex per ipſos allegato uidel in d. c. cauſſam de reſcriptis quando licet nullitas preueniſſet à mala reſcripti interpretatione, tunc reſcribens poſſet parte abſente, & non citata interpretari reſcriptum ſuum, & geſta, quę ab huiuſmodi interpretatione abhorrerent nulla declarare tex. in d. c. cauſſam Innoc. in c. olim de uerbo. ſignifi. & extra iſtum caſum à ſententia, Abb & Io. Andr. in d. c. cauſſam ego diſſentirem & crederem non poſſe in cauſſa nullitatis pronuntiari niſi parte citata, & quod alias lata ſententia nulla eſſet, & pro iſta parte contra eos concludit Butrius in d. c. cauſſam ultimo notab. Allegans glo. ibidem, & aliā in c. ad noſtram el. iii. de iureiuran. Comprobatur ratione, quia nihil poteſt in alterius præiudicium iudicialiter fieri parte abſente, & non citata. iii. q. ix. caueant, & c omnia. l. ea quæ C quomodo, & quan

Modus ſuper nullitate pronunciandi.

do Iudex.c.eccleſia de conſtitutio: conſentit Rota. decis cccxli.inno.dubitatur utrum Auditor de ſententia,& re iudi.Franc.in.c.dilecto colu.xxxv.in fi. uerſicu. xxxiiij. queritur de appella.& continentia ſententiæ erit confirmatoria,uel infirmatoria ſententiæ proceſſus,uel alterius actus iudicialis, de cuius nullitate ageretur, formulam non ſuggero,poteris enim ubi continentia ſententiæ admonitus eris per te ipſum iuxta ſuos caſus neceſſariam formare ſententiam,& a uulgatis formulariis, uel ab antiquioribus regeſtis formulam accipere, memor eius duntaxat eris, ꝙ ubi dixeris ſententiam proceſſum,uel alium actum infirmandum fore,& eſſe, addas hæc uerba per uiam, uel ex capite nullitatis, idq́ ut ſemper liquere poſſit, de infirmationis cauſſa, an ſcilicet nullitatis, uel iniquitatis. Quod ſi in nullitatis cauſſa proceſſum fuiſſet, ac ſimul in negotio non alias ſuſpenſo, an forte poterit Iudex pronunciando ſententiam nullam, illam reformando in negocio principali quoque pronunciare,& crediderim poſſe,quia nullitatis cauſſa non operatur effectum ſuſpenſiuum,niſi uolente parte, cui negocii cognitio præiudicaret prout ſupra titu. noſtro.§.ſed maius dubium diximus,qđ tamen intelligas, niſi nullitas proueniret ex ineptitudine libelli, non poſſet enim hoc caſu Iudex in negocio etiam non ſuſpenſo,& parte non opponente ſententiare, uel priorem ſententiam reformare tex.in hoc ſingularis in.c.cum dilecto de emptio.& uenditio.& ratio eſt, quia iſto caſu ſententia non deuoluit negocium ad Iudicem nullitatis ad limitationem.l.abſentem.C.de accuſa. prout notabiliter tradit Imol.in.d.c.cum dilecti col ii.ubi etiam Panor.col.i. Bal.in.l.ij. C. de reſcinden. uendi.q.xiiii. dicens in.d.c dilecti eſſe textum magiſtralem, qui inſtruit Iudices appoſitionis nullitatis, quæ ſint eorum partes in iudicando, quando libellus uel agendi modus fuiſſet ineptus,& præſertim, quòd

iudicent ſuper nullitate, & actori, ius melius agendi reſeruent. Sed dices, ubi negocium fuerit cum nullitatis cauſſa deuolutum iuxta regulam.d.l.abſentem & in eo non alias deuoluto pronunciandum eſſet, an reiterandus eſſet proceſſus, an potius poſſet Iudex ex eiſdem actis pronunciare, & in hac queſtione tu animaduertas, quia ſi nullitas prouenit etiam ex uitio actorum, utpote, quia actum fuit cum minore indefenſo, quo caſu totum iudicium eſſet nullum l.in uniuerſis.c.qui da.tut.poſ.& non poterit hoc caſu ex eiſdem actis in negocio pronunciari, ſed reiterandus eſſet proceſſus. quod ſi nullitas ſententiæ non ex uitio actorum, neque proceſſus, ſed ſolius ſententiæ reſultet, utpote, quia ſententia lata fuiſſet die feriata, uel non citata parte, poterit hoc caſu ex eiſdem actis, utpote ualidis in negocio pronunciari, & ita notabiliter li mitat, & tradit Bal.in.l.ſi ut proponis la prima colum.iiii.nu.19. uerſicu. quero pone caſum.C. quomodo, & quando Iudex Docto. in.c.ad probandum de re iudi. Cardinalis in Clemen.i.eodem titu.q.xv quod ſi denique nullitas proueniret, ne dũ ex uitio ſententiæ, ſed etiam ex uitio actorum non tamen omnium, neque totius proceſſus, ſed partis tantum, & tunc reiteranda, & ſupplenda eſſent dũtaxat acta, quæ nullitatis uitio ſubiacerent. Bart.in l.ſi expreſſim, & in.l.cum querebatur de re iudica. Franc.in.c.dilecto col.xxxvii. uerſi.Trigeſimo octauo, quero de appellatio.

Nullitas cũ negocio principale quomodo decidi debeat.

De ſecunda, ac tertia ſententijs, earumq́; prolatione, ac fructuum & expenſarum condemnatione.

VBi de appoſitione & iuſtitia primæ ſententiæ, eiusq́; ualiditate ſatis diſputatum ſit ad ſe-

quiores ſententias procedi ſolet, datis tamẽ in unaquaque inſtantia dilationibus, ſeu ſeruatis ſubſtantialibus terminis, ex natura cauſſæ, ac ordine inſtantiæ dari, atque ſeruari ſolitis, de quibus ſupra titulo de terminorum obſeruatione ad ſaturitatem diximus non repeto. & quia hæ ſequiores ſententiæ debent priorem confirmare, uel infirmare, nec Iudex ad quem poteſt pro confirmatione, uel infirmatione ſententiæ deliberare, niſi ipſam ſententiam, & acta prioris inſtantiæ uideat, lex iubet, ut Iudex, à quo infra xxx. dies à die à qua appellatum fuerit non ſolum appellantem dimittat, & literas dimiſſorias (quas apoſtolos uocamus) appellanti cõcedat, ſed etiam omnia acta coram ipſo geſta, ut geſtorum meritis bene conſideratis poſſit Iudex ad quem pro ſingulorum fortuna ſequiorem ſententiam proferre. l. eos. §. ſuper iis in finalibus uerbis. l. Iudicibus, & l. præcipimus. § in his autem. C. de appellatio. more introductum eſt, ut is litigatorum, qui emiſſam appellationem proſequi intendit, ſit ipſe appellans, uel appellatus pro traſportatione actorum prioris inſtantiæ ad Iudicem ad quem inſtet, & licet lex præſcriptam dilationem Iudici à quo præfigat, & non Notario, ſed Iudici hanc actorum traſportationem præcipiat non ſolemus alias, prout lege dictante poſſemus, Iudicem ad tranſportationem actorum compellere, ſed eius duntaxat Notarium, qui fuit in cauſſa actuarius, idq;, ut cum Iudicibus urbanius agamus, ac etiam, quia Iudices ſatis uidentur quo ad ſe acta concedere, ubi appellationi deferunt & ſic res uidetur cum Notario duntaxat agenda, contra quẽ Solemus, ubi pro actorum tranſportatione inſtamus, Monitorium à Iudice ad quem obtinere, quo ſub excommunicationibus, ac etiam pecuniariis pœnis monetur, ut uniuerſa acta apud ſe geſta ad Iudicem aliquem, ac eius Notarium in cauſſa deputatũ infra tres dies tranſportaſſe debeat, & niſi monito-

Acta portari debent ad iudicẽ ad quẽ.

rio huiuſmodi paruerit Iudex ad quem, nobis inſtantibus ſeruatis ſolitis terminis ad uidendum ſe excommunicari, quia non paruit Monitorio, & ſucceſſiue ad uidēdum ſe declarari, ad declaratoriam cenſurarum, & penarum in monitorio contentarū ſententiam procedit, & excommunicatus denunciatur, & ubi excōmunicationem indurato adhuc corde peteretur preuia aggrauatoria, & reaggrauatoria, ac aliis ſolitis terminis, ad Brachium ſeculare deuenitur, quo manu militari acta ſi reperiantur tranſportationi diſpoſita, ſin autem eius perſona, donec Monitorio paruiſſet retinenda caperentur. raro tamen Notarii hanc brachii ſecularis inuocationem expectant, etſi quas, uel exceptiones, uel excuſationes ſuæ ceſſationis habeant, ſolent illas allegare, & controuerſias, ſi quæ ſint in hac ſpe, quæ artem ipſam Notariatus concernant, generalis Notariorum menſarius dirimit.

Dixi autem eum, qui pro expeditione inſtaret ſolere pro traſportatione actorum inſtare, ſiue fuerit appellans, ſiue appellatus, & Iudicem, ad quem non poſſe cauſſam expedire, niſi acta prioris inſtantiæ coram ipſo producantur: quia ſi iuriſdictionem reſpicimus, & niſi ſibi prius conſtet de appeltione quæ regulariter eſt, & eſſe debet de actis Iudicis à quo, non habet Iudex, ad quem iuriſdictionis exercitium, & cauſſa non cenſetur ad Ipſum deuoluta. c. Romana. §. ſi uero de appellatio, in. vi. Franciſcus in. c. cum in Eccleſia ulti. notab. ubi etiam Dec. in principio de appella. Rota deciſ. 199. in antiquis nota quod ubi in cauſſa prophana in finalibus uerbis de appellatio: & deciſ. xi. inno. Fuit dubitatum in principio eodem titu. idq; non ſolum ad effectū cognoſcendi de iuſtitia, uel iniuſtitia cauſſæ, & ſic de meritis ipſius appellationis, ſed nec etiā ad effectum procedendi in cauſſa nullitatis cū appellatione cumulata. c. exhibita, uerbo cōſtiterit de Iud ubi Abbas. Io. de gradibus in additio. ad Decium in. d.

Prius de appellatione cōſtare debet.

c.cum in eccleſiam in uerbo non probetur ſub litera.a.prout nec in cauſſa attemptatorum Rota.deciſ.190.in no.quoad reuocationem de attemptatis, & de appella. Eſtq́; hoc intãtum uerum, ut ad iſtos effectus non diceretur ſatis de appellatione conſtare, ſi pars appellata obtinuiſſet cauſſam appellationis aduerſarii committi, uel alias emiſſam appellationem fateretur Rota.d.dec.190.Egi.conclu 684. quanquam de appellatio. Verſi. ſed non placuit aliis & ratio eſt, quia is, qui fatetur appellatum fuiſſe non fatetur alias qualitates in appellatione neceſſarias etiam quoad effectum deuolutiuum, utpote ꝙ infra decem dies fuerit interpoſita, Egi.d.conclu.684. quandoquidem habet appellans docere non ſolum appellaſſe, ſed etiam infra decem dies, uel alias legitima tempora appellaſſe, eſtq́; hæc temporis qualitas eſſentialis ipſius appellationis etiam quoad effectum deuolutiuum, Egi.ibidem Franc. ubi ſupra, Decius ibidem in principio, quamobrem traditum eſt, eum teneri non ſolum appellationem ſed etiam ipſam ſententiam, à qua appellatum eſſet, producere, ex cuius die licebit dignoſcere an appellatio fuerit infra decẽ dies interpoſita Io. And. in.d.c.Romana §.ſi uero in.vj. quem refert. & ſequitur Franc.in d.c.cum in eccleſia ulti.notab.quę tamen intelligas uera eſſe, appellato poſtmodum contra dicente, & allegante confesſionem ſuã eſſe de appellatione in genere, non autem de qualitate temporis ad eam neceſſaria, quia ipſo non contradicente, Iudex non debet de hoc, neque dubitare, neque diſcutere, Egi.conclu.505.concluſio, ꝙ ſi ambe partes de re iudicata.

Iudex appellationis pronunciat ſe iudicem competentem.

Rurſus limitabis predicta de neceſsitate productionis appellationis procedere, niſi Iudicis iuriſdictio prorogata fuiſſet, uel Iudex pronuntiaſſet ſe Iudicem competentem, neque ab ea interloquutione fuiſſet appellatum, firmaretur enim eius iuriſdictio, & licet de appellatione non conſtaret, im-

mo ſi nunquam fuiſſet appellatum, ualeret eius proceſſus Franc. in.d.c. Romana.§. ſi uero in fin. Egid. conclu.84. exequutoria, uerſic. reſponde de reſcriptis, prout alibi etiam uidiſti. partium conſenſu cauſſam deuolui, quæ alias non erat deuoluta Rota decis. 539. in antiq. A grauamine de appellatio. & 242. in antiq. nota. quòd cauſſa prophana eodem tit.

Idem dixero ſi pars appellata eſſet quæ pro expeditione inſtaret, & pro ea pronuntiandum eſſet, quia iſto caſu licet appellans non produxiſſet appellationem ſuam, cum tamen quoad ipſum, & eius præiuditium firma ſit Iudicis iuriſdictio, poſſet Iudex ſuæ appellationis ad confirmationem ſententiæ contra ipſum latæ procedere pronunciando bene iudicatum, & male appellatum quatenus appellatum Bal. in.l.ii. C. ut lite penden. ueluti etiam poſſet pronunciare in fauorem appellantis contra ſententiam, etiam ſi non fuiſſet producta. Franc. in cap. ex ratione colum. duodecima, uerſi. iii. quæritur de appellatio. licet ſecundum ipſum non poſſit iſto caſu in fauorem appellantis, & in odium appellati non producentis ſententiam procedi ad infirmatoriam ſententiæ non productæ, ſed tantum ad impoſitionem ſilentii ipſi appellanti, & erit potius punitiua, & contumatialis, quàm diffinitiua ſententia. Francus ibidem, quia cum non conſtet de ſententia & de eius continentia, non poteſt apparere Iudici appellationis de eiuſdem ſententia iuſtitia uel iniuſtitia, ſi ergo illam infirmaret, utique inique faceret, cum illa iuſta eſſet potuiſſet, & per conſequens ad huiuſmodi infirmatoriam procedere non poteſt, niſi forte aliam uiam tentares, qua ego ſimili caſu partes appellantis ſuſtinens, uti conſueui ad habendam diffinitiuam impetrando ſimiliter commiſſionem, in qua narrato quòd appellatus non curat preſenſam ſententiam, neque

Pronunciari poteſt pro appellato etiam non producta appellatione.

eius proceſſum producere, & appellans non ualet commode habere, ſignatura ſolet reſcribere ꝙ prefixo termino ipſi appellato ad docendum de preſenſis ſententia, atque proceſſu, & ad illa tranſportanda, quo elapſo, & non docto, neque traſportato Iudex, cui prius cauſſa negocii una cum appellatione fuerat cōmiſſa procedat in negocio prout in prima inſtantia, & ſignatum ſolet iſto caſu reſcribere non alias preciſe, ſed Iudicis arbitrio, & per iſtam uiam non ſolum excludimus ſententiam appellati, ut in ſuperiore caſu, ſed amplius reportamus definitiuam in negocio principali.

Non probata probantur in cauſſa appellationis.

Generaliter non tranſportatis actis à priore Iudice dum pro ſecunda, uel tertia ſententia inſtamus in unaquaꝗ inſtantia ſuos iuxta naturā cauſſæ, & ordinem inſtantiæ obſeruamus terminos, de quibus ſupra, ubi de terminorum ſubſtantialium obſeruatione fuſius diximus non repeto amplius, non probata probamus, & non allegata allegamus, idꝗ iura, & ſcripturas exhibendo, teſtes inducendo, & ubi opus ſit literas compulſoriales gratiales uel ſpeciales necnon remiſſorias pro exigentia cauſſæ obtinemus, & alia facimus, quæ nobis ad uictoriam conferre uidentur, de quibus omnibus ſupra ſuis titulis tractauimus, & ubi cauſa fuerit proferenda ulteriori ſententia inſtructa continentia ſententiæ eſſe ſolet, ut priorem ſententiam confirmet uel infirmet his uerbis, bene appellatum, & male iudicatum, dictamꝗ ſententiam, & eius proceſſum per uiam iniquitatis infirmandoſ eſſe, ſi infirmatoria futura eſſet ſententia: ſin autem confirmatoria, dicere ſolemus male appellatum, & bene iudicatum dictamꝗ ſententiam confirmandam fore, & eſſe, prout cōfirmamus, & quia fructus lite pendēte non debētur uictori iure actionis, lex pro illis Iudicis officium indulget, quo ſolent Iudices Rom. Cu. in iſtis ſuccedaneis ſententiis condemnare uictum in fructibus, in unaquaꝗ

Bene uel male iudicatum pronunciatur confirmatur ſententia uel infirmatur.

à die præcedentis latæ ſententiæ, utpote in ſecunda à die latæ primæ,& in tertia à die latæ ſecundæ ſententiarum, eadem quoque ratione ex quo expẽſe iudiciales poſt litem conteſtatam non debentur iure actionis, neque uia actionis exigende ueniunt lex ſimili modo Iudicis officium Victori indulſit pro iſtis expenſis.l.ediles §.ſciendum.ff.de dilecto edic.& not. per Innoc.in.c.fi.de dolo contum.& in c.ſæpe de appell.per ſpecul.titu.de expenſis.§ nunc de expenſis,uerſi.hoc quoque notandum Rota de ciſ.353.in no.ſi Auditor de appellatio. ea licet in libello non peterentur ex quo Iudicis officio debentur, poterit Iudex ultra contenta in petitione uictoris ex officio ſuo uictum in expenſis condemnare,& niſi fecerit non defuerunt, qui uoluere Iudicem facere litem ſuam,& teneri de ſuo refundere glo.in.l.omnem honorem c.quando prouo.nõ eſt neceſſe,idq; ea ut opinor ratione,quia ſi omiſſa expenſarum cõdemnatione ſententia proferatur diffinitiua lex prohibet amplius de expenſis tractari.l.terminato.C.de fructi.& expenſis litium,quam ſententiam glo.in d.l.omnem honorem indiſcrete nõ admitto, ſed duntaxat concedo quòd Iudex poſſit ex officio in expenſis non petitis uictum condemnare ſi uelit, quod ſi pretermiſerit opinor eum non facere litem ſuam neque de ſuo teneri, ubi non fuerint petite glo. eſt ſingularis in.c.fi.in fi.de reſcriptis, quam ſequuntur ibi Docto.& Bar. in.l.iiii.§.hoc autem iuditium.ff.de damno infecto Franc.in.c.ſæpe colum. penul.uerſi.xvi.quæro de appellatio.

Expenſarum fit condemnatio in cauſſa appellationis

Et quãuis ſupra dixerim lata diffinitiua ſententia Iudicem non poſſe amplius de expenſis cognoſcere,neq; iudicare.l.terminato C de fructibus,& litium expenſis, hoc tamen perpetuũ non eſt.Finge ꝙ Iudex poſt latam diffinitiuam eadẽ tamẽ die uellet ſententiã ſuper expenſis ſupplere,& poſſet ueluti eadem die omnes alias acceſſiones ipſius ſenten

Lata ſententia an poſſit Iudex de expenſis cognoſcere.

tiæ expedire.l paulus.ff.de re iud.c.cum appellationibus de appellatio.in.vi.ibi.eadem die expẽſarum condemnationem faciens,rurſus finge Iudicem in ipſa prolatione definitiuæ ſententiæ reſeruaſſe ſibi hanc expenſarum cognitionem, & deciſionem, & beneficio iſtius reſeruationis poſſet etiam poſt latã ſententiam de expenſis cognoſcere,& iudicare tex. in.d.l.terminato, ubi etiam Bar.& alii, finge denique ꝙ Iudex non alias diffinitiue negotium non terminaſſet, ſed ſuper aliquo duntaxat incidenti pronuntiaſſet,& iſto caſu poſſet Iudex poſt latam huiuſmodi ſententiam quandocunque,uſque ad finem cauſſæ in expenſis condemnare. Inno.in.c.ſæpe de appell. & ratio eſt in promptu, quia licet Iudex ſuper aliquo incidenti pronunciauerit, remanet adhuc Iudex & durat eius officium uſq; ad diffinitiuam,Imò etiam poſt diffinitiuam per totam illam diem d.l.paulus,ſequitur Bar in d.l.terminato Abba.d.c.ſępe ubi etiam Fran.col.xiiii & ſequenti de appellatio.uerſi.Octauo queritur, quæ & ſi uera ſint,ubi iudex non diffinitiuam, ſed interloquutoriam profert ſententiam, nihilominus ſolemus, in Ro.Cu.in formula ſententiæ interloquutoriæ ex abundanti expenſarum condemnationem uſq; ad finem litis reſeruare, quæ reſeruatio ſecundum prædicta,eſt potius abundans quàm neceſſaria.

Iuſta cauſſa excuſat omnes expenſas.

Generaliter uerò lex iubet eum, qui temere litigaſſet, in expenſis condemnari.l.eum quem.ff.de iudic.l.properandum.§.ſin autem.C.eodem, quam obrem cum lex de eo, qui temere litigaſſet duntaxat loquatur, excuſaret, ab hac expenſarum condemnatione (quæ pœna eſt temeritatis ipſius litigatoris) ubicunque uictus iuſtam habuiſſet litigandi cauſſam.l.qui; ſolidum.§.ẽt.ff.de leg.ii &.c.i.in fi. de electio.in.vi.& utrobiq; notatur, Rarò tamẽ conſueuit Ro.Cu.& præſertim ſacrũ palatium hanc excuſationem admittere, nec reperio alio caſu fuiſſe admiſſam, niſi pro eo, qui modò ſuccumbẽs,prius

in eius

in eius fauorem aliam ſententiam reportaſſet, ſi modo ex nouiter deductis reuocaretur, ſecus uero ſi ex eiſdem Ro.de.251.in no. Licet ſententia de ſententia & re iudi.contra Specul.in loco ibi allegato, qui uolebat quamlibet ſententiam ab expenſarum condemnatione excuſare, & extra præſcriptũ caſum conſueuit Ro.Cu.& præſertim ſacrum palatium ferè ſemper uictum uictori in expenſis condemnare, Caſſa.decis.xiij de reſcrip.qua in re, & ſi uideatur Ro.Cu.dure cum litigatoribus agere, hanc nihilominus duriciem in alio litigatoribus rependit, quia & ſi lex iubeat uictum, non ſolum in expẽſis iudicialibus.d.l.properandum.§.ſin autem C.de iudi.ſed etiam in uiaticis & aliis condemnari. d.l. eum quem.ff.de iudi.mitigatur tamen iſte rigor in Ro.Cu.in qua etſi propter frequentiores forenſiũ ex uniuerſi orbis regionibus cauſſas, grauisſimæ fiant uiaticorum impenſæ, nihilominus non conſueuerunt iudices Ro.Cu.de ſimilibus uiaticis, neque de expenſis uictus aliquam in ipſa expenſarum taxatione rationem habere, ſed de iudicialibus tantum, & de his, quæ ex actis liuent, utpote de expenſis regeſti, examinis teſtium, notulæ ſententiæ, & ſimilium, quas uulgò expenſas uiuas uocant, ſupra quarum ſummam ſolent Iudices paulò plus pro aduocato, procuratore, ſolicitatoreq; concedere, prout inferius ſuo de expenſarum taxatione loco dicemus.

De reſtitutione in integrum.

NOnnunquam euenit, ut quis non ualeat aliàs uia appellationis ordinaria audiri: uel quia lapſa ſint tempora ad appellandum, uel emiſſam appellationem proſequendum, uel quia bis appellatum, denique quia natura cauſſæ non appellabilis appellationem non admittat, & iſtis caſibus lex grauatis reſtitutionis remedium indulget. ubi ap-

pellatio denegaretur. Glo.l.unica.C.ſi de momen. poſſ.appell fue.idq; etiam,ubi appellatio ex natura cauſſæ non appellabilis prohiberetur. Veluti ſi ſententia poſſeſſorii eſſet in terris ubi ius ciuile ſeruaretur,ac etiam hodie in terris eccleſiæ uigore conſtitutionis Ægidianæ ſub titulo qui co.appell. non ualeat Bal.in.d.l.unica col.iij.nu. 15.uerſi. quæro nunquid eccleſi.

Officio iudicis reſtitutio petitur.

Imò non daret lex hoc reſtitutionis remedium, utpote extraordinarium,donec quis uia appellationis,uel alia ordinaria audiri poſſet, regula enim iuris eſt quamdiu ſupereſt ordinarium remedium,nõ eſt recurrendum ad extraordinarium. l. in cauſſæ. .ff.d mino.c.ii.de offi.iudi.Specul. tit.noſtro.§. quis autem & quando poſſit in integrum reſtitui. nu. xxxvij.uer.Et ſcias quod hoc beneficium,Rota deciſ.224.in no.ſi contra abſentem de reſtit. in inte. & de appellatio.

Non tamen concedit eam lex actionis nomine, ſed rem omnem iudicis officio committit,quamobrem non petitur aliàs reſtitutio iure actionis,ſed iudicis officium ad hoc implorari debet .l. quòd ſi minor.§ fi.l.i.§.illud.l.quòd ſi ſpeciali. ff. de mino. Specul.tit.Qualiter autem reſtitutio in integrum petatur in fi. Abba. in .c. tum ex literis col.vij.nu. 19.uer.Quæro Attingendo ibi unde conclude eodem tit & iuxta caſus exigentiam plurifariam peti & concedi ſolet reſtitutio,quandoque enim ad omiſſam appellationem,& hæc dicitur reſtitutio ad appellandum,quandoque ad omiſſam proſequutionem iam propoſitæ appellationis,& hęc dicitur ad uerſus deſertionẽ ſeu lapſum fatalium, & per iſtas reſtitutiones non retractantur alias ſententiæ, neque proceſſus,ſed reſtituitur quis ſimpliciter ad facultatem appellandi,uel appellationem proſequendi,quam ob lapſa tempora amiſerat,niſi forte antequam uel interim donec quis reſtitutionem ad proſequendam appellationem & aduerſus fata-

Multis de cauſis petitur reſtitutio.

lium lapſus obtineret,lata eſſet aliqua ſententia ſuper deſertione,quæ per iſtam reſtitutionē aduerſus lapſum fatalium retractaretur & reſolueretur uirtualiter,etiam abſq; eo quod reſtitutio aduerſus ſimilem ſententiam fuiſſet petita,cuius petitio cōtra conſilium Inno.in.c.coram in fi.de reſti. in integ. non eſt neceſſaria, Rota dec.xi.in ultimis, An lata ſententia,de reſti.in integ.in fi.& rationem affert, quia ſimilis ſententia ſuper deſertione, non eſt iuris noui inductoria,ſed prioris potius declaratoria.

Quandoq; etiā reſtitutio peti & concedi ſolet aduerſus iuditiorū proceſſus ac etiā ipſam ſentētiā ſeu ſententias,& per ſimilē reſtitutionem ſolent retractari proceſſus:uel ſentētiæ,aduerſus quos ſeu quas concederetur reſtitutio,Specul.de reſtitu.in integ. §.Quis aūt nu.5.uerſi.Item ſuper eodem non auditur ibi,ubi autem datur reſtitutio ad appellationē non caſſantur acta prius habita,ſecus ſi detur cōtra ſententiam,& inferius.nu.35.uerſi.Illud quoq; prætermittendum non eſt prope finem, ibi.ubi autem fit reſtitutio totus proceſſus reuocatur,qua ratione dicitur quis iſto caſu implorare iudicis officium reſcindens.Abb.in.d.c.tum ex literis co. vi.cum ſequen.nu.19 ue.Quæro Attingendo &c. Aduerſus ꝓceſſus & ſententias reſtitutio petitur.

Verum & ſi lex dixerit contra minorem temporales præſcriptiones non currere.l. fi. C in quibus cau.reſtitu.in integ.non eſt neceſſe,& idem uideatur dicendum in æquiparatis,utpote in repub. uel eccleſia,quę minorum exemplo per eorum adminiſtratores reguntur,non tamen procedit hæc legis indulgētia in tēporalibus præſcriptionibus iudicialibus,quæ cōtra oēs ſuos pariformiter habēt curſus licet eiſdē beneficio reſtitutiōis iure ſpeciali ſuccurratur, Bar.in.l.i.C.ſi ſæpius in integ. reſtitutio fue. poſtul.Hoſtien.in.c.fi.de reſti.in integ.ubi etiā Abbas col.i.nu.2.& 3.& notatur in.c.audiſtis eod.titu. Temporales præſcriptiones an currant contra minorem.

Et quamuis quoad temporalium præſcriptionū huiuſmodi curſum non referat in hac reſtitutionis

ſpecie,an quis ſit maior:uel minor,reſpub.uel eccleſia,quo tamen ad alia,plura ſunt in materia reſtitutionis diſcrimina inter maiorem : uel minorẽ & æquiparatos,quandoquidem ſi minor reſpub. uel eccleſia reſtitutionem petant, & ſola leſio ſatis erit pro cauſſa concedendæ reſtitutionis,& ſic res uidetur potius pendere à iudicis officio,quàm à petentis inſtantia.Quod ſi à maiore peteretur hæc magis à iure communi pendet.unde non ſufficit probare leſionem,niſi iuſta quoque excuſationis cauſſa,utpote impedimenti uel alia probetur. l.i. ff. ex quibus.cau.maio.Abbas in.c.ex literis col.iij. nu. ij. uerſi.ſed contradictum Inno.ibi reſtitutio uerò in integrum conceditur quandoque minori ſiue eccleſiæ & c.de reſti.in integ.

Minor quando leſionem probare debeat.

Imò à minore,repub.uel eccleſia, præſcripta leſionis probatio tantum deſyderatur, ubi aduerſus ſententiam reſtitutionem peterent, ſecus uerò ubi non aduerſus ſententiam,ſed ea duntaxat,quæ ſententiam præcedere ſolent,utpote ad omiſſas exceptiones & allegationes, in his enim reſtitueretur minor,non probata aliàs leſione,quia ex ipſo temporis lapſu ac negligentia ſufficiens leſio.in fauorẽ minoris reſultat,Specul.tit.noſtro. §. Quis autem nu.25.uerſi.Illud quoque prætermittendum non eſt,quod tamen intelligas de exceptionibus peremptoriis,ſecus uerò i declinatoriis,uel dilatorijs,quia in his ultra negligentiã leſionis probatio deſyderari ſolet.Specul.ibidem per tex.in c. conſtitutus eodem tit.& leſio ſolet iſto caſu probari per diſcusſionem omiſſæ exceptionis, an minorem releuaret nec ne,& præcedente iſta cognitione eò ipſo, quò minor non propoſuit eam in termino, apparet leſio,Specul.ibidem.

Addo pro breuiori cauſſarum expeditione, non conſueuit palatium reſtitutionem concedere propter ſolam ſubſiſtentiam iuſtæ excuſationis cauſſę, niſi etiam de iure ſuo doceret, Rota decis. 384. in

no.fuit dubitatum utrum appellans de appellatio. Egi.conclu.38.Eccleſia eodem titu. ibi tunc enim dicendum etſi aduerſus tres diffinitiuas ſententias peteretur, non concederetur reſtitutio, niſi doceretur de iniuſtitia ipſarum: uel aliquarum ex eis, Inno.in.c.ex literis de reſti.in integ. Rota decis.464. in antiq. Nota quòd aduerſus tres ſententias diffinitiuas de in ĩtegro. reſti. Imò nõ audiretur iſto caſu is, qui reſtitutioné peteret, niſi prius ſummarie doceret de aliqua noua cauſſa propter quam uerisimiliter credatur, ipſum per huiuſmodi ſententias fuiſſe leſum, quem rigorem ſeruat palatium, non ſolum ubi aduerſus tres diffinitiuas, uerumetiã aduerſus tres interloquutorias reſtitutio peteretur, Rota decis.ii.in no. Aduerſus tres ſentẽtias eodem tit.& licet iſta ex iuris diſpoſitione & obſeruantia ſacri palatii à petente reſtitutionem exigantur, cũ tamen ueniant omnia poſt reſtitutionem conceſſam iteratò diſcutienda in deciſione cauſſæ principalis, non deſiderat palatium in iſto reſtitutionis articulo de præmiſsis plenas, ſed quales quales & ſummarias duntaxat probationes, Inno. & alii in. d.c.ex literis eodem tit. Egi.d.cõcl.38.ibi, ſed quia de hoc intereſſe plenius eſt poſtea diſcutiendum.

Aduerſus tres ſentẽtias reſtitutio petitur.

In hac reſtitutionis ſpecie conſueuit ſignatura uariis modis reſcribere, nam ſi in cauſſa beneficiali ſimpliciter peteretur, prætextu boni iuris, non autem alicuius excuſationis & ſignatura conſueuit, non aliàs reſtitutionis cauſſam committere, ſed ipſam reſtitutionem concedere gratioſe, Staph.car. 163.i.facie uerſi.ſi uero ibi ex gratia, non tamen ſimpliciter, ſed cum magno temperamento, uidelicet cum clauſula, parito iudicato & conſtito de bono iure, Staph.ibidem & ſuperius car. 162.i. facie, uerſi.quando eſt lata una ſententia, ibi quæ reſtitutio conceditur, ſed cum magno moderamine, per quam clauſulam conſtito de bono iure, non grauabitur pars plena probatione, Egi. d. conclu.

Forma reſtitutionis impetrandæ.

38.Staph.d.car.163 uerſi.ſi uerò narratur ibi, quo caſu docendum eſt in aliquo licet non plene de iuſtitia uolentis ſe reſtitui, etiam, quo ad negocium principale,& allegat Egi.ut ſupra.

Clauſulæ parito iudicato

Alia uero clauſula, parito iudicato importabit, ut orator dimittat poſſeſſionem,reſtituat fructus, & ſoluat expenſas c.ſi de reſti.ſpolia.Clemen.ut calumniis de re iudica.ubi docto.Staph.car. 162.uer. Quando eſt lata una ſententia in ſi. Mitigatur tamen iſte rigor.Finge quòd lata eſſet unica ſententia,quæ in rem tranſiuiſſet iudicatam, non tamen in contradictorio,ſed per audientiam contradictarum, & iſto caſu ex quo parte abſente cauſſa non fuit plene diſcuſſa,cuius merita nonniſi partium aſſertione panduntur.l.ſi.C.ſi per uim uel alio modo,non cogeretur is,qui reſtitutionem peteret, poſſeſſionem dimittere,neque fructus perceptos reſtituere,ſed concederetur reſtitutio refectis duntaxat expenſis,in quibus non comparendo aduerſarium ſuũ fatigauit.argu.c.exceptionem de exceptio. Staph d.car.162.à tergo uerſi. Sed hoc habet locum, idq; ſi condemnatus fuiſſet a principio perſonaliter in exequutione citationis apprehenſus,& ſic uerus contumax,nam ſi fictus duntaxat, utpote domi,uel per edictum citatus,ex quo uerisimiliter potuit non habuiſſe citationis notitiam,non indigeret reſtitutionis extraordinario remedio,ſed uia ordinaria appellationis audiri poſſet ſimpliciter appellans à die habitæ notitiæ,& ſignatura in cauſſa ſimilis appellationis commiſſionem daret,Rota dec.364.in no.cum iura de appellatio. Staph. ibidem in final.uerbis.

Fictus contumax an reſtituatur.

Et prædicta de reſtitutione refectis duntaxat expenſis procedunt,ſi per audientiam contradictarum lata eſſet unica duntaxat ſententia, non autem duæ uel plures,quia iſto caſu non admiſſa pręſcripta mitigatione ſeruaretur rigor & nõ daretur reſtitutio niſi cum clauſula,parito iudicato, prout

etiam in reſtitutione aduerſus ſententias in contradictorio iudicio latas,idq́ propter nimiam contumaciam condemnati,qui tantum in contumacia perſeuerauit,ut plures ferrentur ſententiæ, argu tex.in l.Fulcinius.§.fi.ibi propter nimiam contumaciam.ff ex quibus.cau.maio.Staph.d.car.162. à tergo uerſi.ſed ſi per cōtradictas,qua ratione, idē proximis diebus reſpondi contra quendam;qui pſonalier apprehenſus unicam duntaxat ſententiā per Audientiam contradictarum contra ſe reportauerat,& poſt ſententiam paſſus fuit ad literas exequutoriales,ad cenſuras, & uſque ab brachium ſeculare procedi, & in contumacia perſeuerans cenſuras & brachium ſeculare huiuſmodi per plures annos paſſus fuerat, Imò ratione inſordeſcentiæ à iure, ſi quod habebat, cecidiſſet, prout inferius ſuo dicemus loco.

Quod ſi is qui reſtitutionem peteret allegaret paupertatem,conſueuit ſignatuta à præſcripto rigore clauſulæ parito iudicato recedere & mitius reſcribere,uidelicet cum clauſula dimiſſa poſſeſſione tantum,& reſeruatis fructibus & expenſis in fine litis conſtito de oratoris paupertate, & ſic paupertas excuſat à fructuum reſtitutione & expenſarum refectione,& ſola relaxatione poſſeſſionis dabitur pauperi reſtitutio in integrum,& ſignatura propter paupertatem non admittit excuſationem à relaxatione poſſeſſionis,quia licet paupertas impediat facultatem reſtituendi fructus & expenſas reficiendi, non tamen impedit, quin poſſeſſor poſſit poſſeſſionem relaxare,Egi conclu. xliiii. Allegatio de dolo & contu.&c. Staph. d. car. 162. à tergo cum ſequenti uerſi.ſed ſi per contradictas, & ſi non allegaretur paupertas, ſed aliqua alia cauſſa, propter quam orator prætenderet ſententias non mereri exequutionem, utpote quòd miſerit procuratorē, qui non comparuit, uel aliàs decipit dominum ſuū,quo caſu malitia pcuratoris nō debet domino **Reſtituitur pauper.**

imputari ſecundum Rotam dec.155.in no. ſi certus terminus de appella.in fi.per l. qui mittuntur. ff.ex quibus cau.maio.conſueuit ſignatura dare reſtitutionem etiam in beneficialibus cum clauſula, prout de iure, Staph.d.car.163.i.facie uerſi.ſi uero.

Reſtitutio an in prophanis detur.

Quòd ſi non beneficiali,ſed profana in cauſſa peteretur reſtitutio, & in iſtis non conſueuit ſignatura concedere reſtitutionem, ſed duntaxat cauſſam reſtitutionis iudicibus committere, per hæc uerba, Placet de reſtitutione prout de iure, Staph. d.car.163.i.facie uerſi.in profanis,idq; modo iudici à quo,modo iudici ad quem ſecundum factorum contingentias,nam ſi peteretur reſtitutio in caſu, ubi nullo modo fuiſſet appellatum,eſſet de iure petenda coram iudice à quo,& non coram iudice ad quem,quia ſi nullo modo fuit appellatum, cauſſa non fuit ad eum deuoluta,Quòd ſi appellatum extitiſſet,appellans tamen ob non legitimam infra terminum proſequutionem ad reſtitutionis remedium conuolaret,cum ſemel per appellationē fuerit cauſſa deuoluta,non eſſet aliàs iſto caſu petenda reſtitutio coram iudice à quo,ſed corā Iudice ad quem.l.præſes. C. de appella. & ita Cyn.Bar.& Bal.ibidem,Franc.in.c.ex ratione col.xiii.in fi.uerſi.circa primum ibi & ideo dicas de appella. Quam diſtinctionem admittit ſignatura cum temperamēto tamen,ut ſola appellatio non ſufficiat ad committendam reſtitutionem iudici ad quem,niſi appellationis cauſſa reperiatur iam ſibi commiſſa.

De tempore petendæ reſtitutionis.

Sed dices,quæ & quanta erunt reſtitutionis tempora?qua in re,aut quæris de tempore petendæ reſtitutionis,& hæc tempora olim ad annum utilē, quo hodie ſublato ad quadriennium nouo iure prefinita ſunt.l.fi.C.de tempo. reſtitu.in;in teg. &. c.i. eodem titu.in.vi.& utrobique notatur,& computatur hoc quadriennium ubi plures ſunt latæ ſententiæ,à die ultimæ ſententiæ,quæ ledit & ſuccedit loco primæ,Rota decis.165.in no.latis tribus ſenten

tiis de reſtitu.in integ. niſi forte contra minorem latæ fuiſſent: uel ſi contra minorem cum tamē, qui iuſta & rationabili cauſſa impeditus fuiſſet, nam in minore deduceretur tempus minoris ætatis, ita quòd non curreret hoc quadriennium niſi ab anno ſuæ ætatis.xxv.completo, & in maiore tempora legitimi impedimenti exciperentur d. l. fi. C. de temp. reſti. in integ. c. i. de reſti. in integ. in. vi. & notatur utrobique, Aut quæris de tempore finiendæ cauſſæ reſtitutionis, & licet in hac ſpecie reſtitutionis Hoſtien. in. c. tum ex literis extra titulo noſtro fuerit in iſta ſententia quòd ſola cauſſa reſtitutionis, quæ petebatur iure minoris eſſet infra quadriennium & petenda & obtinenda, ſecus uero in reſtitutione quæ petitur iure maioris, cui dicit nullum eſſe tempus præfixum, ea ratione, quia reſtitutio, quæ iure maioris conceditur, pendet à mero iudicis officio, quæ à mero iudicis officio expediuntur, non clauduntur tempore ſecundum ipſum in loco ſupra allegato, cum qua opinione recitantes eam tranſeunt Io. And & But. ibidem. Nihilominus uerior eſt contraria ſententia, & omnis reſtitutio ſiue iure minoris ſiue iure maioris petatur, infra quadriennium petenda & obtinenda eſt, & pro ea ſunt tex. aperti in. d. l. fi. C. de temp. reſti. in integ. ibi memorata continuatio temporis obſeruetur ad interponendam conteſtationem, finiendamq́ litē, ubi glo. & omnes, ubi ex hoc notant quòd reſtitutio in integrum litis conteſtatione non perpetuatur, & allegant. l. petendæ. C. eodem, & hodie magis clarum habemus tex. in Clemen. unica eodem, quam ſententiam ſequitur Bar. in. l. fi. C. ex quibus ca. maio. ubi contra rationem Hoſtien. notat, quod officium Iudicis reſcindens clauditur quadriennio & allegat d. l. fi. ſequuntur etiam Cardinalis & Abb. in d. c. tum ex literis, qui refert opiniones & confutata ſententia Hoſtien. firmat iſtam ſententiam pro uera. Imò ſi poſt lapſa quadriennii tempora conce-

deretur reſtitutio ſententia eſſet ipſo iure nulla, nec defenderetur quia uideatur contra ius litigatoris & non conſtitutionis, glo in d. Clemen. unica uerbo finiri ibi.ſed quid ſi poſt finitum quadriennium?quæ tamen intelligas reſtitutionis ſcilicet inſtantiam ultra quadriennium non extendi neque retardari reo inuito,ſecus uero ipſo uolente,glo in. d.l.fi.uerbo finiendam ibi,nam hoc fauore rei conſtituitur,unde ſi non ſtaret per actorem quin reſtitutionis cauſſa expediretur, ſed per aduerſarium, qui cauſſam ſua appellatione,uel aliàs differret:uel ſtaret per iudicem non pręiudicaret reo huius quadriennii lapſus gl.in.d.Clemen. unica uerbo finiri Abb.in.d.c.tum ex literis col.iiij.nu.xiij.uerſi ſecunda ſolutio ſua ibi ex hoc nota quòd iſtud quadriennium,prout non obeſſet etiam,ubi actor non ſolũ facto iudicis uel aduerſarii ſed etiam alia iuſta cauſſa impeditus fuiſſet,tex.in.d l.fi.C. de temp. in integ reſti.& in c i.de reſti.in integ.& notatur utrobique Caſſa.decis ij.de reſti.in integ.

Reſtitutio an exequutionem differat.

At uiſis temporibus reſtitutionis in integrũ ac eius inſtantiæ,adhuc dubitabis an interim retardetur exequutio & reſtitutionis petitio operetur effectum ſuſpenſiuum, ut interim nihil ſit innouandum,qua in re etſi antiquiores patres ſacri palatii fuerint uarii,prout facile admonẽt deciſiones quaſi contrariæ.379.ſi committatur cauſſa reſtitutionis,& alia.446.ſi lata una diffinitiua de reſti. integ. in no.Nihilominus crediderim in hac ſpecie conſtituendam eſſe regulam affirmatiuam, ut reſtitutionis petitio regulariter operetur effectum ſuſpenſiuum & exequutionem impediat.l.unica.C. in integ.reſtitutio.poſtul.nihil Inno.ſit, Abb. & alii in c.ſuſcitata de reſti in integ.Caſſa.decis. v. in fi. de appella.Idq́ etiam ſi non iure communi,ſed ſpeciali,utpote iure minoris peteretur reſtitutio,Saly.in l.unica.C.ne liceat tertio prouo.in.fi. Tametſi Bal. fuerit in contraria ſententia, quam Saly. ibidem

confutat,in qua opinionum diſſidentia Caſſa. decis.i.de reſtitu.in integ.refert ſacrum palatium ſuo tempore conſueuiſſe modò unam, modò alteram amplecti ſententiam,prout iuxta factorum contingentias uiſa fuit calumniæ ſuſpicio ceſſare & urgere, & ubi ceſſaret Saly.ubi uero ſubeſſet calumniæ ſuſpitio,Baldi ſententijs adhærerem,cui Casſiadoro in hoc non conſentio,quoniam ex obſeruantia ſacri palatii per ipſum relata potius uidentur patres regulariter opinionem Salyce.ſequutos fuiſſe, & quamuis ſubſiſtente ſuſpicione calumnię ab eius ſententia quandoque receſſerint, non crediderim receſſum,ut adhærerent contrariæ ſententiæ Baldi,quæ uera non eſt,ſed communi potius limitationi,quam tradunt Docto.ad præſcriptam concluſionem,quæ eſt,ut non procedat concluſio ubi calumniæ ſuſpicio ſeu præſumptio ſubeſſet.de qua in.c. ſuſcitata ubi glo. uerbo penſata. Abbas col.iiij.& alii de reſt.in integ.ubi etiam habes,quòd iſtis caſibus quibus ſententiæ in integrum reſtitutoriæ poſtulatæ exequutioni demandaretur, cogeretur is, qui pro exequutione inſtaret, præſtare cautionem de reſtituendo omnia ei,qui reſtitutionem peteret, ſi poſtea in cauſſa obtinuiſſet,tex.glo. & Docto. in. d.c.ſuſcitata, quod tamen ego intelligerem parte petente, alias crediderim Iudicem exequi poſſe etiam cautione non alias præſtita argumento notatorum per glo.& alios in.l.uniuerſa.C.de præcib. impera.offe.Imò non conſueuit palatium præſcripto caſu cogere eum qui pro exequutione inſtaret, ad preſtandam cautionem,niſi quando is,qui exequutionem peteret,non eſſet ſoluendo,uel de dilapidatione ſuſpectus foret, ita quòd petēti reſtitutionem ueriſimiliter non eſſet futurum ſatis cautum in caſum uictoriæ,ut is qui exequutionem reportaſſet poſſet reſtituere quæ habuiſſet Rota.decis. 435. in no.fuit dubitatum utrum auditor de re iudi.& de appell.Imo. conſueuit etiam hanc Theoricam

non admittere neque ſimili cautione eũ grauare,ꝗ pro expenſis iudicialibus tantum exequutioné peteret, Rota ibidem,cuius rei rationem affert ibidé collectum,quia iſtæ expenſæ non ſoluuntur ratione iudicati ſed ratione temerariæ uexationis.c. calumniam de pœnis & c.fi.de dolo & contu.

Intellectus ad.c.ſuſcitata,de integ. reſtitu.

Addo quod limitatio tex.in.d.c.ſuſcitata de reſt. in integ.aduerſus regulam iuris communis ut ĩ integrum reſtitutione poſtulata exequutio fiat,quando contra petẽtem reſtitutioné de calumnia probabilis ſuſpicio ſeu præſumptio ſubeſſet, non eſt generaliter recepta,ſed certis caſibus etiam ſubſiſtente ſuſpicione malitiæ ſeu calumniæ retardaretur exequutio,utpote ſi exequutio non eſſet recuperabilis præiudicij,& præiudicium quod per exequutionem fieret, non poſſet per cautionem præſeruari,Abb.in d.c.ſuſcitata in glo.uerbo penſata. ibi adde tamen unum dictum Baldi, Bal. in .l. unica C.ne in integ.reſti.poſtu.nil inno. fit, ubi ſuggerit exemplum, Finge quod condemnatus in modo exequutionis ad carceres ducendus eſſet, retardaretur enim exequutio prætextu reſtitutionis petitæ etiam ſubſiſtente ſuſpitione malitiæ, & hoc quia licet carceratio poſſit per liberationem de futuro reuocari,non tamen poteſt reuocari de præterita reſpectu præiudicii ratione ignominiæ quæ honeſto uiro per carcerationem inferretur, refert & ſequitur Abbas in.d.c. ſuſcitata ubi ſupra, & extra iſtum caſum & generaliter etiam omnibus caſibus quibus alias reſtitutione poſtulata exequutio fieri poſſet retardaretur, neque aliquid innouandum eſſet,ubi iudex reſtitutionis iudici exequutionis iam inhibuiſſet, & ſi quid interim innouaretur ueniret ueluti attemptatum reuocandum, Rota.d.decis.376. in no. Quamobrem ſolemus nos ubi prenderemus reſtitutione poſtulata nihilominus exequi poſſe,& iudex reſtitutionis inhibuiſſet,impetrare commisſionem iudici reſtitutio-

ris directam,ut præfixo petenti reſtitutionem aliquo breui & peremptorio termino ad probandum & docẽdum quicquid uult & poteſt cur exequutio impediri debet,& nihil quod impediat ſeu releuet docto inhibitionem ſuam moderetur,quæ exequutioni obſtabat,& remoto eius obſtaculo,iudex exequutionis exequi ſolet.Imò in caſibus in quibus reſtitutio retardaret exequutionem,ut lites abbreuietur in reſtitutionis articulo raro uel nunquàm pronunciari ſolet, quia ſi contra reſtitutionem iudex iudicaret,ſimilis commisſione prȩfixionis termini dari ſolet ad docẽdum quicquid uult & poteſt cur reſtitui debeat,quo elapſo & nihil quod releuet docto inhibitionem moderetur & cauſam exequendã ad iudicem exequutionis remittat,uel ſi non interſit,exequutionem transferre,idemmet iudex reſtitutionis exequatur,Quòd ſi pro reſtitutione inclinaret,& reſtitutio ad appellandum: uel proſequendum peteretur,ſolent eadem ratione patres ommiſſa reſtitutoria ſententia loco ſententiæ admittere eum qui pro reſtitutione inſtaret ad appellandum: uel proſequendum:& in cauſſa appellationis ſuo tẽpore pronuntiare,qua in re memor eris, quòd ubi concederetur reſtitutio ad appellandum,debet reſtitutus infra decem dies à die reſtitutionis habitȩ appellare, Rota deciſ.446.in no.ſi lata una diffinitiua de reſti.in integ.& ut lite pen.

Cæterum ubi in integrum reſtitutio poſtulata fuerit,multiplex erit procedendi modus, ueluti & petendi, quandoquidem reſtitutionem petimus, quandoque uia exceptionis, & tunc ſemper incidenter,quandoque etiam uia actionis,Bart. & Bal. in.l nam poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiuran.& probatur in.l.pap.§.ſi filius.ff.de inoffi.teſta. Egi. conclu. 502.eodem titu.Rurſus ubi uia actionis peteretur reſtitutio, ut ſupra uidimus, aliquando petimus eam principaliter una cum officio reſciſorio ad effectum reſcindendi ſententias,proceſſus,uel alium

Quomodo reſtitutio petatur.

actum iuditialem:uel conuentionalem, quandoq; etiam non ad effectum reſcindendi, ſed ut duntaxat uia audientiæ ob lapſum temporis nobis preclusa aperiatur,& ſic aduerſus lapſa tempora ad appellandum aliud'ue agendum,quo caſu (& ſi uia actionis)incidenter tamen peti dicitur reſtitutio, Rota decis.xi.in ultimis an lata ſententia,de reſti. in integ.& dec 471.in antiq.nota ſi petatur reſtitutio eodem tit.& quoad modum procedendi ſumma eſt,quòd ubicunque non principaliter ſed incidenter petatur reſtitutio, nec libellus, neque litis conteſtatio neque alia terminorum obſeruatio deſyderantur,idq; ſiue uia exceptionis,ſeu replicationis.Egi.d.conclu.502.eodem tit. ſiue uia actionis incidenter tamen, utpote quando aduerſus lapſa tempora ad appellandum aliud'ue faciendum,Rota.d.deciſ 471.in antiq.&.495.etiam in antiq. Nota quòd in reſtitutione de litis conteſt.& extra iſtos caſus quibus incidenter peti dicitur reſtitutio. ubi principaliter & ad reſciſionem ſententiæ, proceſſus,uel alterius actus iudicialis uel conuentionalis peteretur,libellus.litis conteſtatio,ac plena terminorum obſeruatio iuxta naturam cauſſæ, neceſſaria erunt Bart.in.l.diuus .ff. de in integ reſtitutio. Franc.in c.ex ratione colum.xiiij.uerſicu.de ſecundo autem dicas de appellatio.Militis uerbo reſtitutio uerſicu.reſtitutio quando petatur, duntaxat ut pars audiatur in fi.Rota.deciſ. 91. in no. per litis conteſtationem eodem tit. ubi etiam uoluit Rota quod petens reſtitutionem,qui habet docere de leſione ſeu iniuſtitia ſententiarum ſeu aliquarum ex ipſis prout ſupradiximus teneatur id ante litis conteſtationem docere tamquam neceſſarium præambulum,quod ſi non fiat,& lis nihilominus conteſtetur,quòd per iſtam litis conteſtationem præcludatur petenti reſtitutionem uia iſtius præambulæ cognitionis,Rota ibidem.

Vt Litepen. Et de attemptatis.

Prohibet lex ciuilis appellatione interpoſita innouari, toto tit.ff.nil.no.appel.interp. cui conſentiunt canones uidelicet.c.non ſolum de appell. in.vi. Ratio prohibitionis multiplex eſt, præcipue quia poſtquam Iudex ſemel ſiue male, ſiue bene ꝓnunciauit functus eſt ſuo officio.l.iudex poſtquam ff.de re iudicata.& eo ipſo quod quis ſuperiorem iudicem appellat iudicis inferioris iuriſdictio ſuſpenditur, c uenientes de iureiuran. Hæc prohibitio ad caſum pendentis reſtitutionis in integrum eodem iure extenditur.l.unica.C in integ.reſti.poſthu.nihil inno.fit, non tamen indiſcrete, ſed cum pluribus ſectionibus, de quibus ſupra titu.proximo ſatis diximus. Item ad caſum pendentis nullitatis propoſitæ Inno.& Immol.in.c.ex inſinuatione, extra de procurato.quos tamen intelligit Fran.in.c.dilecto de appell.col.xii.uerſi ex quibus omnibus tenementis & c.ut attemptata pendente nullitatis cauſſa non reuocentur aliàs in primis & ante omnia iuxta priuilegium attentati, ſed poſtquam is, qui de nullitate diceret in cauſſa nullitatis obtinuiſſet & ſic beneficio iniuſtitiæ, per nota. per Bal. in auth. quæ ſupplicatio C.de prec.imp.offi.& in .l. tale pactum.§.qui prouocabit.ff de pactis. Amplius & per ſacros canones extenditur hæc prohibitio generaliter, ne lite in quouis ſtatu pendente aliquid innouetur toto tit.ut lite pendente extra & in vi. & notatur utrobiq;. *Nil nouandũ appellatione pendente.*

Verum hæc prohibitio & iuriſdictionis ſuſpenſio quatenus attinet ad iudicem à quo indiſcreta non eſt, ſed in his dũtaxat in quibus innouatio appellationi præiudicaret, ſecus uero in his, quæ tẽdunt ad faciliorem exitum cauſſæ ipſius appellationis, quia in iſtis nõ remanet ſuſpenſa iuriſdictio iudicis à quo c.cũ teneamur.ubi Abb.Immo. Frã. & Dec.de appel in prin.& erit limitatio ad regulam *Declaratio ad prædictã regulam.*

iuris communis quod appellatione pendente nihil innouetur,& ad tex.& materiam in.d.c. uenientes de iureiura. In hac enim ſpecie iudex à quo non diceretur innouare & attentare,ſed potius ſe conformare cum præſcripta iuris communis regula,ut appellatione interpoſita nihil nouetur,& appellationi fauere,ac faciliorem exitum preſtare,ueluti ſi appellanti terminum ad proſequendam appellationem ſtatueret,ut in.c perſonas & c.cum ſit Romana extra de appell.uel ſi ubi timor interim dilapidationis ſubeſſet.ſequeſtrum Specu.tit.de appell.§. Nouìſſime,& ubi timor fugæ debitoris appellatis ſuperueniret capturam decerneret,Ange. in.l. nemo carcerem in fi.C.de exactio.tribu.lib.x.in repetitione arg.l.ut pretor.§.ſi debitorem.ff.de his quæ in frau.credito.Specul.ubi ſupra.Abba.& Dec.in d. c.cum teneamnr de appell.ubi etiam Franc.col. iij. uerſi.ſed limita omnia,uel ſi lata ſententia in cauſſa matrimonii iudex à quo poſtquam ab ipſo appellatum extitiſſet,partibus, ne interim appellatione pendente alteri nuberent,interdiceret, glo. uerbo diſtrictius in.c.ij.extra de matri.contra interdic. ecel.contracto,uel ſi appellatione interpoſita prouideret,ne poſſeſſor interim in ſua turbaretur poſſeſſione.d.c.cum teneamur.ubi omnes,uel ſi in præiudicium poſſeſſoris appellatione interpoſita fuiſſet innouatum,id omne utpote attemptatum reuocaret,Immol.ibidem ubi etiam Franc. col. iiij. uerſi.ſecũdus intellectus ibi quia certè propter hoc non prohibetur,Dec.in prin.uerſi. ſed tamen tex. hic in finalibus uerbis,ubi etiam habes quod appellans petens coram iudice à quo iſta attentata reuocari,non cenſetur ſuæ appellationi renuntiare,quibus conſentit palatium Rota dec.287. in no. licet appellationi de renuncia & appell.uel deniq; ſi iudex à cuius grauamine appellatum fuiſſet, illatum grauamen reuocaret, prout frequens eſt iudicum Ro.Cu.uſus per repoſitiones, quibus quotidie in ſimi-

Reuocatus grauamen.

ſimilium grauaminũ reuocatione utuntur, quo caſu poteſt iudex à quo citare ad hoc grauatum appellantem, & non ſolum reuocare grauamen, ſed etiã reuocato grauamine, ad ulteriora in cauſſa principali. procedere, ac ſi nunquam fuiſſet appellatum. c.ſi à iudice de appell in vi.c.cum ceſſante extra eodem, & notatur utrobique, Abb. Immol. Franc. & Dec.in.d.c.cum teneamur ubi etiam tradunt, ꝙ iſta procedunt non ſolum in iudice ordinario, ſed etiã in delegato, præſertim Franc.col.fi.in princ.ibi ex prædictis concludit hic Panor. His enim caſibus ac pleriſque aliis quos enumerat. Specul d § nouiſſime tit.de appell.in prin. & ſupra citati Doct.in.d.c.cum teneamur eodẽ tit. non uidetur iudex à quo attentare, neque appellationi aliquod preiuditium inferre, ſed potius expeditioni cauſſæ appellationis faciliorem exitum preſtare.

Nec eo minus licebunt iſta iudici à quo, quia ſibi forſan inhibitum fuiſſet, ſubſequens enim inhibitio in fauorem appellantis, nõ impedit quin iudex in præmiſſis in quibus non remanſit eius iuriſdictio ſuſpenſa poſſit prædicta ac alia tendentia ad faciliorem exitum cauſſę appellationis facere. Abb. & alii in.d.c.cum teneamur, Franc.præſertim uerſi. ſecundus intellectus col. fi.in princ. ibi & haberent locum prædicta etiam ſi iudex ad quem canonice inhibuiſſet iudici à quo, qua in re plurimos noui errare, & contra impugnantes ſimilia geſta per iudicem à quo in articulo attentatorum obtinui, quæ tamen in delegato intelliges ubi iudex appellationi non detuliſſet, quia per delationem appellationis à delegato cauſſa in totum & omnis iuriſdictio ad ſuperiorem delata fuit.c. de appellationibus de appel in.vi.licet ſecus ſit in ordinario, qui ex generali iuriſdictione, quam habet, poteſt ſe intromittere etiam in habentibus ortum de nouo. Abb in.d.c.cum teneamur de appellatio. refert & ſequitur Franc.ibidem col.fi.in fi.uerſi.& aduerte quia om-

Poſt inhibitionem an iudex procedere poſſit.

nia prædicta intelligit hic Panormitanus.

Reuocatio at tentatorum ad quem ſpectet.

Generaliter uerò ubi attemptatum fuiſſet, ſolet dari cõmisſio ſuper reuocatione attemptatorum, & regulariter committitur ei iudici, cuius maieſtas fuiſſet attentando offenſa & ſic iudici ipſius appellationis.c.ſollicitudinem circa medium ibi nam ad officium eius extra de appella. & licet in commiſſione peteremus iudici cõmitti, ut imprimis & ante omnia attentata reuocaret, Mos ſignaturæ eſt illa uerba, imprimis & ante omnia delere, quoniam plurima ſunt attentata, quæ non ueniunt alias imprimis & ante omnia, ſed poſtquam is, qui attentatum diceret in cauſſa in qua fuiſſet attentatum obtinuiſſet, prout ſupra uidimus in attentatis, pendente cauſſa nullitatis, Bal. in auth. quæ ſupplicatio.C.de precibus Imp.off.& in l.tale pactum.§.qui prouocauit.ff.de pactis Franc. in.c. dilecto col.xii. uerſic.ex quibus omnibus tene menti de appella. Idem ubi poſt deſertionem appellationis, quæuis attentata quantumuis priuilegiata peterentur reuocari Rota deciſ.i.in no.Attenta de appella.& attenta. & 463.in antiq. Nota de attenta. quo caſu ſi reuocarentur ſententia tanquam à non ſuo iudice lata, eſſet nulla iuxta.l.i.C.ſi à non compe.&.c.at ſi clerici de iudi quod tamen reſtringit Rota ut procedat ubi deſerti ex actis conſtaret, ſecus uerò ubi tantum allegaretur, nec conſtaret exactis, ſed ueniret per exteriores probationes probanda Rota deciſ.i.in no. Idem ſi lata ſententia contra fictum contumacem, à qua nõ fuit aliàs infra decem dies, ſed poſt à die tamen habitæ notitiæ appellatum, peterentur reuocari omnia geſta poſt decem dies à die latæ ſententiæ uſque ad diem emiſſæ appellationis à die habitæ notitiæ, Rota deciſ. 187. in no. ſicut contumax de dolo & contu.& de attenta. Idem ſi peterentur reuocari omnia geſta poſt decem dies à die latæ ſententiæ uſque ad diem poſtulatæ reſtitutionis in integrum, Abb.in.d.c.ſu-

ſcitata col.penul.in glo.uerbo penſata,circa finem, ibi ſecus dic ubi exequutio fuiſſet facta ante poſtulatam reſtitutionem, Idem ſi peterentur reuocari attentata per tertium litependente inter te & me, Rota Faſtoli cauſſa.v. nume.v. uerſicu. Quintum dubium,Idem ſi poſt appellationem duntaxat extraiudicialem attentatum diceretur, Rota Faſtoli ibidem, & deciſ. 309.in no.Attentata de appell.uel poſt appellationem non à diffinitiua in qua loquitur.c.non ſolum de appell.in.vi.ſed ab interloquutoria,Geminia.in.d.c.non ſolum colum.iiii.nu.x. uerſi.Quero an quod dicitur de reuoca.attenta.uel etiam poſt appellationem ab exequutione, Geminia. ibidem in præcedentibus uerbis, ibi ſed ſi interponeretur ab exequutione: uel denique ſi diceretur attentatum in quouis alio caſu prohibito de iure appellari, Geminia. ibidem in glo. uerbo caſibus, His enim caſibus attentata non ſolum non reuocantur imprimis & ante omnia, ſed tantum expectato euentu cauſſæ in qua fuit attentatum,uerũ nec uia attentati, ſed beneficio in iuſtitiæ reuocari dicuntur, Rota in locis de quibus ſupra, & magis expreſſe in d deciſ. 187.in no.Quamobrem conſueui ego reprehendere aliquos cauſſarum patronos, qui in commiſſione qua petunt committi reuocatio attentatorũ ſolent dicere,Placeat.S.V.eidem iudici committere & mandare ut geſta, quæ pretenduntur attentata reuocet per uiam attentati,nam ſi talia poſtmodum reperirentur attentata,quæ nõ uenirent uia attentati, ſed uia & beneficio in iuſtitiæ reuocãda ſuccumbere in hoc iudicio ſpecialiter intentato,ut per uiam attentati reuocarentur, uel ſaltim non inſeruiret precedens formula commiſſionis neque proceſſus eius uigore habitus, ſed alia impetranda eſſet,qua ſimpliciter daretur de reuocatione attentatorũ, & ſic pinguior eſt in propoſita ſpecie commisſio, quæ ſimpliciter daret de reuocatione attentatorũ,quàm ea, quæ daret per uiam at

tentati,cum nihilominus conſueuit ſemper ſignatura addere hęc uerba,prout iuris fuerit. Admoneo tamen ꝙ pręſcriptis omnibus caſibus,quibus attentata ſunt talia, quæ non ueniunt imprimis & ante omnia uia attentati reuocanda,ſed expectato euentu cauſſæ principalis & beneficio iniuſtitiæ,ſi tamē Iudicis inhibitio præceſsiſſet, uirtute ſimilis inhibitionis uenirent ante omnia reuocāda, Geminia.in d.c.non ſolum.§.illa uerò col.i.&.ii.à nu.6.uſque ad 9.& uerſi. Quero an iudex ad quem ; uſque ad uerſiculum ſed an attentata,inhibitio enim ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt.l.i.§.i.de op.no.nuncia.c.ſi gnificantibus de appella. Rota deciſ.306.in antiq. Nota ꝙ ibi de commiſsio. & attenta. Quamobrem non ſatis iuſte faciunt Iudices qui ſtatim nō cognita qualitate appellationis inhibent etiam ubi ex inſpectione appellationis appareat fuiſſe interpoſitam in caſu à iure prohibito, quod facere non debent nec poſſunt, niſi præcedat ſummaria cognitio,an appellatio ueniret recipienda, nec ne.c. Romana.§ ſi autem poſt ſententiam.Geminia.in d.c. non ſolum de appell.col fi.in glo.uerbo caſibus de appella.in.vi. Caſſa. deciſ.x.de reſcrip.nu.4. Ex his quæ ſupra diximus facile dignoſcere potuiſti quòd ad reuocationem attentatorum duplici uia agere poſſumus, una uidelicet directæ petitionis & ordinarii iudicii ſimul cum cauſſa principali qua expectato euentu cauſſæ principalis beneficio iniuſtitiæ poſſunt per ſententiam in cauſſa principali reuocari, Altera extra ordinem per officium iudicis mercenarium eius officium implorātes,qua magis properantes petimus attentata imprimis & ante omnia reuocari,& per hanc uiam pendentia cauſſæ attentatorum operatur effectum ſuſpenſiuum ut interim ſileat cauſſa principalis,c.nō ſolum de appell. in vi.ubi Docto,& non ſolum faceret ſilere cauſſam principalem, uerum etiam cauſſam nullitatis, ſi quæ penderet.Ita quod eſſet prius prouidendum

ſuper attentatis, quam ſuper nullitate, conſi.neap. deciſ.98.in antiq. nu.4.

Adeoq; hæc uiæ agendi ad reuocationem ſe inuicem compatiuntur, ut licet quis poſt attentationem ceperit ſimul cum principali cauſſa uia ordinaria agere, non prohiberetur ad extraordinariam reuerti & iudicis officium implorare, ut imprimis & ante omnia reuocentur attentata, Geminia. in d.c.non ſolum in prin.de appell.in.vi.col.ii.nu. 8.uerſi. Quid ſi appellans, & ſequenti uerſi. in hac materia, Idq; etiam ſi eadem uia uſque ad litis conteſtationē proceſſum extitiſſet, licet fuerint in hoc opiniones. Quas Geminia.ibidem uerſi.in hac materia, refert, Franc.in c.dilecti col.ii.uerſi.ſecundo queritur, de appell. in quorum uarietate Rota ſeruat iſtam partem, ut litis conteſtatio in ordinario iudicio facta non impediat, quin paſſus attentata poſſit reuerti ad uiam extraordinariam implorando iudicis officium, ut imprimis & ante omnia attentata reuocet, Rota deciſ. 185. in no. ſi pars rea de appell.& ratio eſt ſecundum Patres ibi, quia iſta reuocatio peti poteſt in quacunque parte iudicii.d. c.non ſolum de appella.in.vi. ubi Docto. quod tamen alibi limitant in quacunque parte.i ante conclusionem in cauſſa Rota decis.57 in no.attentata ut litependen. & decis. 306.in antiq. Nota quod ibi audientia de commiſſio. & attenta. & ratio eſt ſecundum patres ibidem, quia per concluſionem in cauſſa negocium uidetur eſſe finitum, & propterea non admittitur mutatio modi agend.arg.tex. in.c. paſtoralis de cauſſ. poſſ.& proprie. & Clemen. ii ut litepend. ubi poſt concluſionem in cauſſa non admittitur petitorii ſuſpenſio, prout etiam ſupra titu. de petitorii ſuſpenſione diximus, quam limitationem ſequitur conſi. neap.decis.352.in antiq. Quidam de attenta. poſt conclu. in ca. reuoc. cum temperamento tamen, ut intelligamus de attentatis ante ipſam cōcluſionem in cauſſa, & quia ſi poſt

Iudicis officiū ad attentata reuocāda imploratur.

factam concluſioné fuiſſet attentatum,quia de iſtis attentatis concluſionem ſuperuenientibus poſſet etiam poſt concluſionem ipſam ueluti de re nouiter emergenti reuocatio peti & allegat Vitalem in clauſula nil nouari litepen col.vi.

Et quamuis qui attentata paſſus fuit, poſſit pro libito ſuæ uoluntatis audiri in cauſſa attétatorum extra ordinem ſeorſum à cauſſa principali per modum implorandi officium iudicis.d.c. non ſolum de appell.in.vi.ubi doct. Non tamen ſemper obtinebit data ueritate attentati,quia plerique ſunt caſus, quibus attentata non uenirent officio iudicis ſic imprimis & ante omnia,ſed tantum ſimul cum deciſione cauſſæ principalis beneficio iniuſtitiæ reuocanda,utpote ſi de non iure petentis reuocari attentata notorie cõſtaret Inno.in.c.cõſtitutis de filiis presby.in.c.ſignificaſti de diuortio.Rota deciſ. xiiii.in no. Fuit dubitatum utrum petenti de reſti. ſpolia.& ut litepen.& deciſ.55.in no. ad inſtantiam ut litepen. & de attenta.& 347.in antiq. Nota ꝙ ſi conſtat de reſti.ſpolia.& ratio uidetur eſſe in promptu,nam ſi de non iure agentis conſtaret, non intereſſet ſua iſta attentata reuocari.c.cũ inter de electio.c.ueniens de teſtibus,nec uidetur ſatis dignum ꝙ iudex auctorizzet agẽtem ſine iure,& ſic in temeritate & delicto ſuis Rota.d.deciſ.347. in antiq.Caſſia.deciſ.iij.nu.4. de reſtitu. ſpolia. Quod eò magis procederet ſi talis inſtaret pro reuocatione attẽtati circa poſſeſſionem beneficii, & reuocatio tenderet ad reſtitutionem poſſeſſionis beneficii,ne forte uitioſus cuiquam daretur ingreſſus, argumento.c. eum qui de eo,qui mitti in poſſ.ca.rei ſeruan.in vi. Rota d.deciſ.55.in no. Caſſa.deciſ.iii.de reſtitu.ſpolia.in princi.uel ſimilis attentatorum reuocatio peteretur, ubi de nullitate appellationis eius contra quem diceretur attentatum conſtaret.d.c.non ſolũ uerbo canonice de appellatio. Idq; etiam ſi iudicis inhibitio attentata præceſſiſſet, Rota deciſ.356.in

Caſus quidã nõ reuocatur per officium iudicis.

antiq. Nota ꝙ attentata de attenta. & de appell. Egi.conclu.239. in cauſſa domini Guil. de appella. uel attentata pro quorum reuocatione inſtaretur talia eſſent, quæ ex ſui natura non poſſent reuocari, niſi per diffinitiuam ſententiam in cauſſa principali beneficio in iuſtitiæ, ut in caſu.l. Chirographis.§.fi.ff.de admini.tuto.quem refert Bal.in.l.appellatione col.ii.uerſi. Quero an ſuper officio.C.de appella. & in pluribus aliis locis, quos ſupra titulo noſtro.§.Generaliter uero enumerauimus, Vel denique talia eſſent attentata quæ ex ſui natura iuris poſſibilitate poſſent non expectato alias euentu cauſſæ principalis, imprimis & ante omnia reuocari, Difficilis tamen eſſet poſſibilitate facti eorum reuocatio. Geminia.in.d.c.non ſolum.§.illa uero col. fi.in fi.de appell.in.vi. Fran.in.c.dilecti col.iij.uerſi. ſecundo limita.de appell. Rota deciſ.xxx.nu.ſeu dubio.v.in ultimis de appell & ubique ſuggeritur exēplum, Finge ꝙ in cœmeterio unius eccleſiæ ſepultum eſſet funus, & alia pretextu iuris ſuæ parochiæ iudicialiter agens ad funeris uindicationem lite ſic pendente exhumaſſet funus, & illud in cœmeterio ſuo ſic de facto ſepeliſſet, & propterea Eccleſia rea uia attentati ageret, ut imprimis & ante omnia funus in priſtinum ſtatum reſtitueretur, fuit enim concluſum in palatio, quod iſto caſu non reuocarentur attentata imprimis & ante omnia; ex quadam æquitate aduerſus iuris rigorem propter difficultatem facti in tranſportando funus tot uicibus de loco ad locum per nota. per Inno. Hoſtien. Abb. & alios in.c.cum liberum de ſepulch.

Verum introducta attentatorū cauſſa, uideamus qualis erit procedendi formula, & quæ hoc iudicio actori incumbant, pro quorum declaratione tu diſtingues, aut agitur ad reuocationem attētatorum una cū cauſſa principali, prout ſupra docuimus, agi poſſe. & quādoque etiam oportere, & cum iſto caſu cognitio attentatorū & illorum reuocatio nō alias

Forma procedendi in attētatis.

principaliter & deperſe,ſed in ſequelam cauſſę prin cipalis tractetur. Idem erit eius proceſſus, qui & cauſſæ principalis, ueluti & eadem probationis incumbentia & ultra ea quæ incumberent pro Victori in cauſſa principali. ſi uis ut geſtorum reuocatio fiat etiam ex capite attentati, haberet actor etiã probare propria incumbentia in articulo attentatorum,quæ duo ſunt, uidelicet Innouatio, & litis pendentia tempore ipſius innouationis.Io.mona. in.c. cupientes in magna glo.ſua de electio.in.vi. Bal.in.l.appellatione colum.ij.uerſi. Quero utrum attentata.C.de appell. ubi etiam Saly.col.iii.nu.vij. uerſi.quero an innouata.

Quòd ſi agatur ad reuocationem attentatorum ſeorſum à cauſſa principali,ut imprimis & ante omnia reuocentur, prout ſupradiximus poſſe per tex. cum materia in.c.non ſolum de appellatio.in.vi.& cum iſto caſu reuocatio attentatorum petatur non iure actionis ſed iudicis officio mercenario, in quo non requiritur libellus neque litis conteſtatio.glo. in clem ii.in prin.ut litepē. & in rubrica.ff.de in integ.actio.Io.An.in.c.cum teneamur de appell.Bal. col.ii.uerſi.Vtrum attentata: & Salyc.col.iij.uerſi. Querò an innouata in.l. appellatione.C.de appella.Fran.in.c.dilecti.col.ii.cum principio ſequentis uerſi.ſecundo quæritur ubi.(Nam reuocatio attentatorum) ex obſeruantia ſacri palatii nulla erit terminorum obſeruatio neceſſaria ſiue in ſpirituali ſiue in prophana cauſſa contingant hæc attentata, Rota deciſ.xiiij.in no. Fuit dubitatum utrum petenti de reſti.ſpol. & ut litepen. & deciſ. 764. ſciendum eſt ꝙ ſi in aliqua cauſſa de attentatis. & deciſ. 473.in antiq. Nota ſi attentata de offi.iudicis Et iſto caſu quando attentata petuntur reuocari Iudicis officio, imprimis & ante omnia habet actor tantum probare innouationem & litiſpendentiam tempore quo fuit innouatum,prout ſupradiximus. per nota. per Io. mo.in.d.c. cupientes de electio.in

vi.& per Bal.& Saly.in.d.l.appellatione.C.de appel. & ubi quis diceretur per alium attentaſſe, non obtineret actor, niſi doceret de mandato in perſonam illius,qui attentaſſet, & non ſufficeret in hac ſpecie utpote in materia delicti docere de generali mandato,Rota deciſ.81.in no.quo ad reuocationem ut litepend. Lap.in.c.eum qui. de preben.in.vi.uerſi. attentata litipend.per procuratorem, non grauaretur tamen hoc iudicio actor probatione ſuæ poſſeſſionis in re,circa cuius poſſeſſionem diceretur attentatum.Innoc.in.c.dilecto de maio.obedie. Niſi forte is qui diceretur attentaſſe, præſumeretur de iure uel ex aliqua uerisimili cauſſa poſsidere. Quia iſto caſu ſatis non eſſet ei, qui attentatum diceret probare attentationem, niſi probaret ueram poſſeſſionem ſuam tempore attentationis. Inno in.c. bene de appella.& ratio eſt in promptu,quia ſi reus preſumeretur poſsidere tempore quo dicitur attentatum,probatio circa poſſeſsionem litependen.nõ infert uitium attentati,nec dicitur attentare is,qui litependente ſua utitur poſſeſsione, ſed poſſeſsionem ſuam potius continuare, niſi actor iſtam preſumptionem poſſeſsionis rei contraria probatione dilueret, probando poſſeſsionem ſuam tempore innouationis, Rota deciſ.89.in antiq. Nota ubi de appell. & attentata, & ſatis eſſet in propoſito iam ſi non probaret actor poſſeſsionem ſuam ſed alterius innouationis tempore, quoniam attentata etiam cum tertio, dum modo per unum ex litigatoribus reuocantur tanquam attentata Rota deciſ. 30. nume.4. uerſi. utrum innouata de appell.in ultimis.

Addo ꝙ minus grauaretur actor hoc iudicio colorare poſſeſſionem ſuam etiam ubi reuocatio attẽtatorum tenderet ad reſtitutionem poſſeſsionis beneficij,licet ſecus ſi in mero iudicio ſpolii.prout ſupra uidimus. Qua in re & ſi ſacrum palatium tempore Egi.in contraria fuit ſententia. Egi.cõclu.286. Colorati poſſeſsio an debeat.

in materia ut litepend. poſteriori tamen tempore fuit ſeruatum ut non grauaretur actor hoc iudicio docere de aliquo tit. Rota deciſ.xiiij.in no.;fuit dubitatum utrum peten.de reſti.ſpoli. & ut litepen.& de iſta obſeruantia atteſtatur etiam Caſſa.ſuo tempore.deciſ.iij.de reſti.in princ & ubi obtineret condemnaretur reus ad fructus non ſolum perceptos, ſed & quos percipi potuiſſet,ſi modo pars petat,Rota deciſ.481. Nota attentans de condem. expen.in antiq. Milis uerbo attentata. num.17. uerſi. attentans litependente.

Et licet in hoc uideatur grauari reus, in pluribus tamen aliis ſibi actori repenſum eſt, Non dabitur actori remiſſoria pro probandis attentatis ſed probatio erit ſibi in Rom.Cu. omnino facienda, Rota deciſ.89.in antiq. Quæ ad hoc alias concordantes allegat,& deciſ.219.in antiq. nota ſeruat audientia de attentatio. & remisſio: & nihilominus daretur reo ad defenſam, & excuſandum ſe ab obiectis attentatis,Caſſa deci.iiij.de cauſſa poſ.& proprie.Id& etiam ad repulſandum teſtes ex aduerſo per actorem examinatos,qua in re an eſſet hæc facultas repulſandi teſtes,ac pro ea dilatio cōcedenda reo, in hoc attentatorū iudicio dubitauit alias conſi.neap. & conſuluit Rotam Romanam à qua habito pro affirmatiua reſponſo, ita determinauit Afflic.deciſ.351.fuit bis dubitatum de teſtium obiectione in cauſſ.attenta.reci.Item ne cogatur reus hoc iudicio ubi ſibi deberetur abſolutoria ab obiectis attētatis, (quæ plerunque calumnioſe ad effectum tantum differendi expeditionem cauſſæ principalis allegaretur) per uiam ſententiæ ſe eximere & ire per tres conformes, ſolet ſignatura ſuccurrere reo, & concedere commisſionem,qua datur,ꝙ profixo actore aliquo breui & peremptorio termino ad docēdum de pretenſis attentatis. Quo elapſo & nihil quod releuet docto, reiectis attentatis ad expeditionem cauſſæ principalis procedat, prout ſolet etiam ubi

pendente cauſſa petitorii daretur de ſimplici ſpolio ad effectum ſuſpendendi proceſſum in principali cauſſa: Idq́ præſertim ubi aliquæ feriæ inſtarent ut citius cauſſa principalis expediri posſit. Caſſa.decis.iiij.de cauſſa poſſ.& proprie.nu.v.

Imo iſtis temporibus quando imminerent aliquæ magnæ feriæ, utpote natalis domini, carnis priuii, paſcathis, uel mesſium: conſueuit ſignatura nō ſolum arctare ſimili prefixione termini eos qui iam commisſiones ſuper attētatis obtinuiſſent, ſed etiam petentibus tunc cōmisſiones ſuper attentatis: uel etiam nullitatibus ac ſimilibus (quibus ſolēt rei cauſſarum expeditionem differre,) uſque ad nouas audientias denegare, Idq́ ad cohibendam litigantium malitiam.

Generaliter uero ubi ſententia ſuper attentatis ferretur, ex ſui natura diffinitiua non eſt, ſed interloquutoria, Rota deciſ. 214. Nota ꝙ ſententia de ſententia & re iud. & deciſ. 473. nota ſi attentata de officio iudicis in fi. omnibus in ant. Quæ uera ſunt, ubi attentata eſſent talia, quæ non concernerent poſſesſionem neque illius reſtitutionem, quo caſu diffinitiua potius reputabitur ſententia, Egid. 286. in materia ut litepen. qui tamen loquitur in caſu quo attentatorum reuocatio tenderet ad totalem poſſesſionis reſtitutionem, non autem ad aliquem ſtatum dubium, uel alias aereum, prout in ſimilibus fieri conſueuit, & Milis uerbo ſententia nu. x. uerſi. ſententia reuocationis attentorum loquitur ſimpliciter quando, attentata ſunt circa poſſesſionem, ſed dicit ꝙ ſimilis ſententia reputabitur diffinitiua quoad diſpoſitionem c. cordi de appell. lib. vi. Habet tamen omni caſu uim diffinitiuæ, & pro ea de ſtilo Rom. Cur. conſueuerunt taxari expenſæ pro regiſtro pro procuratore, Sollicitatore, aduocato & aliis prout in diffinitiua & pro notula ſententiæ notario quantū pro diffinitiua, Milis uerbo attentata uerſi. fina. incip. attentatorū ſententia Ro-

Sententia ſuper attentatis eſt interloquutoria.

ta deciſ.99.inno. ſi fiat condemnatio de ſententia fructibus & expenſis.

Et cum ſupradixerimus actorem hoc iudicio debere probare non ſolum innouationem, ſed etiam litiſpendentiam innouationis tempore, non ignorabis ꝙ & ſi alias lis ob eius duntaxat conteſtationem initium habeat.c.ex parte el.ii.extra de uerb ſignifi.quo tamen ad hunc effectum,ut litipendente nihil innouetur,ſpecialiter cautum eſt.litem ab ipſa citatione inchoari, ſi modò talis ſit per quã reus plene inſtrui potuerit de his ſuper quibus ab actore conuenitur,clem.fi.ut litepen.Quę tamen qualitas ut citatio ſit talis, per quam citatus poſſit inſtrui de his ſuper quibus ab actore cõuenitur,diſpenſante ſtylo non deſyderatur, ubi quis apprehẽderetur preſens in Ro.Cu.quia tunc ſola citatio per curſorẽ per cedulam, prout fieri ſolet, inducit quoad omnes effectus ueram litiſpendentiam, Rota dec.229. in no.cle.ii.ut litipen.& quod dixi ab ipſa citatione quatenus attinet ad partem rei,intelligas à die qua citatio ad eum perueniſſet.i.uel ſtetiſſet per eũ quo minus perueniret, tex.in.d.clem.fi. ubi notatur,& ſic ab exequutione citationis erit litiſpẽdentia quo ad reum,qui tamen exequutionis euentus non expectabitur in actore,quia quoad ipſum,cum primũ decretum citationis obtinet,introducitur litiſpendentia quoad effectum noſtrorum,ut litependente nihil innouetur.Egi.conclu.545.ſi pendente inquiſitione ut litependente in finalibus uerbis, Staph. cart.44.prima facie & à tergò, Rot.dec.425.in antiq. Nota utrum ut litependente de citatio.& deci. 456.in eiſdem Nota clem.ii.de citatio & dec.75.in no.dicitur ut litependen.& de attenta.& rationem diuerſitatis ibi affert Collector,quia actor eſt certus de commiſſione impetrata & de citatione decreta, & qui certus eſt non eſt amplius certiorandus.c.ab excommunicato de reſcrip.&.c. eum qui de reg.iu. in.vi. & quia plerunque lis per alios inchoata ad

alios non citatos extenditur, utpote ſe liti offerentes & ad eam pro eorum intereſſe uenientes, in iſtis ſola admisſio ad proſequutionem cauſſæ idem operatur quod citatio exequuta in aliis idq; ſiue hæc admisſio fiat à papa abſque alio iudicis miniſterio per uiam gratioſæ ſurrogationis, etiam quoad litē in ſtatu & terminis in quibus defunctus reperiebatur Caſſa.deciſ.i.ut litepen.niſi forte papa in gratia non aliàs ſurrogaret, ſed mandaret ſurrogari, quia iſto caſu iudicis miniſterium ad litis introductionem, quoad ſurrogatam deſideraretur, Caſſa.ibidē num.v.uel niſi forte ſurrogatio etiam quoad litem eſſet non ad ſurrogati inſtantiam, ſed motu proprio papæ facta, quia ſimilis admisſio non facta ad inſtantiam partis non argueret notitiam litis in ſurrogato, prout non argueret etiam in ſurrogatione gratioſa ut ſupra, ad inſtantiam partis, ſi modò ſurrogatio quoad litem non ſimpliciter neque pure, ſed euentualiter in euentum litis fieret, qua ratione ſolent cauti curiales quando ſimiles ſurrogationes impetrant, non facere mentionem litis, niſi euentualiter, ut ſupra Caſſa.dec.ii.ut litependen.

Cæterum ubi lis fuiſſet ſuper beneficio introducta faceret litem non ſolum ſuper titulo & proprietate beneficii, ſed etiam ſuper poſſesſione, Caſſa.deciſ.9.num.3.de cauſ.poſſ. & proprie. & ſic reſpectu utriuſque Quod procedit etiam ſi cauſſa fuiſſet ſuper iactationibus & moleſtationibus introducta, ſi modo moleſtationes narrentur ſuper beneficio, ſecus uero ſi ſuper poſſesſione tantum, quia iſto caſu ſola poſſesſio eſſet litigioſa, prout eſſe conſueuit, quando cauſſa ſimpliciter ſuper poſſesſione introduceretur, nec aliàs iſtis caſibus lis ad proprietatē beneficii extenderetur, Caſſa.d.deciſ.9.de cauſ.poſ. & proprie.nu 8.&.10.& deci.iiii.nu.i.ut litepend.& quando lis ad unum tantum ſe extenderet, utpote ad poſſesſionem tantum, tunc effectus eſſent, utpote q; non impediretur ordinarius conferre benefi- De lite ſuper beneficio.

clum! occurrente illius uacatione, nec obſtaret diſpoſitio.c.ij.ut litepen.in.vi. Caſſa. deciſ.iiij.ut litepen. etſi beneficium de iure patronatus eſſet, non prohiberentur patroni preſentare, qui aliàs litepẽ. ſuper beneficio ac illius proprietate preſentare non poſſent, Caſſa. deciſ. iij. num.ij. eod. titu. & ubi lis fuerit ſemel introducta quia ſecundum canones qui in Rom.Cu. attenduntur nullum eſt ad litem finiendam tempus præfixum.c.penul.de iudi.non finiretur tempore, niſi forte tantum eſſet, quod de iure ſatis eſſet ad preſumendam litem habitam pro derelicta, qua in re uariauit Rota ſecundum caſuũ & hominum qualitates, Caſſa.deciſ.v.ut litepend. uſque ad finem, & ubi lis de poſſesſione tantum eſſet, quæ ſolo prætendentis animo pendet, facilius preſumeremus litem pro derelicta, ubi per tot annos actor nihil feciſſet, quæ de iure ſatis eſſent ad preſumendam obliuionem poſſesſionis iuxta tex. in.l.peregre.ff de acquir.poſſ. Caſſa d.deciſ.5.nu.4. uerſicu.ſecus in ammisſione poſſesſionis, & extra iſtum caſum lis plurifariam finiretur, & ſic etiam legis prohibitio ne quid ea pendente innouaretur, ut pote per ſententiam, quæ res eſſet iudicata.l.cauſſas.C. de tranſ.c.i.de litis conteſta.in.vi. ubi etiam glo.Rota deciſ.411.in no ſi litepen.in curia ut litepen.uerſi.ſi authoritate id haberet &c. Milis uerbo litepẽ.uerſi.litependente quoad litigantem non finitur lis Caſſa. deciſ.v.nu.ii.ut litepen. Staph.cart. 164.à tergo, ubi etiam uult ꝙ lis ſemel ut præmittitur per rem iudicatam finita per reſtitutionem in integrum ſuſcitaretur, quod tamen intelligas poſt obtentam reſtitutionem & non prius. Item finiretur per renunciationem ſeu cesſionem litis & cauſſæ.l.poſtquam liti C.de pactis, imò per ſimilem cesſionem nõ ſolum ſummoueretur lis de medio, ſed etiam abdicaretur ius à parte, etiam ꝙ ceſſerit liti & cauſſæ tantum, & nihil expreſſerit quoad cesſionem iuris, idq; ſiue profana ſiue ſpiritualis cauſſa

eſſet, Rota dec.677.in antiq. Dic quòd de ceſsione lit.& cauſſæ. Denique finiretur etiam per mortem ciuilem uel naturalem litigantis Caſſa.deciſ.iij.nu. vi.ut litepend. Quod tamen intelligo quoad reum poſſeſſorem, qui pro fine litis non indiget niſi ꝙ moleſtia actoris ceſſet, ſecus uero quoad actorem agentem contra alium poſſeſſorem, quia illo caſu non eſſet lis finita quoad ipſum, ideo debet litem proſequi contra intereſſe putantes uſque ad finem, Caſſa.deciſ.i de ſententia.& re iudi.& ſolet ſibi dari proceſſus per audientiam contradictarum contra eos, Caſſa.qui alios concordantes allegat dec.vi.ut litepend.in prin. & ſi omiſſo ſimili proceſſu iret ad poſſeſsionem beneficii etiam uacuam reuocaretur ab eo ueluti attentata non ad inſtantiam eius qui in ius & locum defuncti ſucceſsiſſet ſed ex mero iudicis officio, Rota dicta deciſ.411. in no.ubi etiam habes ꝙ licet ab ipſo reuocaretur poſſeſsio ueluti attentata, non tamen daretur ſimili ſurrogato, ſed Rota retineret eam apud ſe uſque ad finem litis.& reddit rationem quare fieret hæc reuocatio, ex quo ille qui fuit, ſurrogatus, nullum habere poteſt intereſſe in iure poſſeſsionis, quam nunquam habuit, & reſpondens tacitæ obiectioni dicit ſatis ſua intereſſe, ut iſte actor, qui litependente ſe in poſſeſsione intruſit, remoueatur à poſſeſsione & ſibi de fructibus non reſpondeatur, ut in euentum uictoriæ in cauſſa principali reperiat rem uacuam & fructus in eſſe ab aliquo non occupatos, quæ tamen reuocatio poſſeſsionis remedio attentati non daretur. ubi non actor neque alius collitigans ſe in poſſeſſionem defuncti, ſed tertius ſe intruſiſſet, contra quem eſſet uia ordinaria procedendum,& aliàs ſuccurreretur ſibi prout Rota ibidem in fin. docet, & ubi poſt ſententias ſe intruderet, ſententiæ huiuſmodi contra alium poſſent contra ipſum exequutioni demãdari, prout infra proximo titulo de exequutione rei iudicatæ dicemus.

De exequutione rei iudicatæ, expenſarum taxatione ac fructuum liquidatione.

NOn prodeſſet in cauſſis ius dici inter partes & ſententias ferri niſi is, qui ſẽtẽtiam obtinuiſſet, ualeret ius dictũ in ſua cauſſa, ac ſententiæ exequutionem conſequi, argu. c. cum aliquibus extra de ſenten. & re iud. Proinde lex omnibus, pro quibus lata eſſet ſententia, quæ ualida ſit, & quæ per appellationis uel reſtitutionis remedio non ſit ſuſpenſa, exequutionis auxilium impartitur. l. i. & l. fin. C. de exequutione rei iudic. & l. ſi cum nulla. ff. de re iudi.

Actio iudicati uel in factũ ex re iudicata datur.

Et quamuis lex nobis ad hoc actionem iudicati ſeu in factum, (quæ ex re iudicata deſcendit) concedat, ea ratione quod litigatores iudicio, quaſi cõtrahere dicantur, & is cum quo lis fuit, propter condemnationem ſententiæ ex quaſi contractu conueniri poſſit. l. licet. §. antepenul. ff. de peculio, cuius ex iudicato actionis pluribus in locis lex meminit, precipue in. l. in iudicati. ff. de re iudica. l. fi. C. de uſuris rei iudica. l. actori. C. de rebus creditis, Admonet tamen nos Specul. ut exequutionem rei iudicatæ non aliàs uia actionis, ſed iudicis potius officio poſtulemus titu. noſtro de exequutio. ſen. §. v. incip. breuiter in princ.

Citatio i exequutione an neceſſaria.

Quamobrẽ in exequutionis petitione nouo nõ erit opus proceſſu, quaſi iam ante cognitum ſit, id quod petitur, debitum eſſe, & licet de rebus, in quibus exequi deberet, eſſet controuerſia, de ea ſummatim cognoſceret nullo admiſſo libello, nullaq; iudiciorum obſeruatione adhibitis. l. à diuo pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iudi. Specul. ubi ſupra, etenim ex litibus lites ferendæ nõ ſunt. l. quidam. ff. ſi cert. peta. Imò uoluit ſacrum palatium ꝙ exequutor ſententiæ, non teneatur citare partem ad exequutionem

nem faciendam.niſi uelit,per c. de cætero de re iudi.& nota in.c.paſtoralis de offi.delega . & citationes,quæ fiunt,ſint potius abundantes quàm neceſſariæ & quaſi extraiudiciales pro ſummaria informatione habenda de fructibus & alijs in articulo exequutiuo cognoſcẽdis,ut in l.à diuo pio.§ . ſi ſuper rebus.ff.de re iudi & iſta ratione in citationibus ſimilis exequutionis non ſolet deſiderari tanta ſolemnitas & expresſio, & præſertim quod inſerat reſcriptum ſuæ facultatis & iuriſdictionis , prout in alijs delegatis requireretur , iuxta . c. prætera de dilatio.& Clemen.ij.ut litepen. Rota decis . 355. in no.ſi exequutor trium conformium de ſententia & re iudi.

Quæ tamen intelligo,ubi exequutio contra eũ, qui condemnatus eſſet in ſentẽtia,peteretur , ſecus ſi contra alium in caſibus in quibus de iure fieri poſſet,aduerſus regulam iuris communis , Res inter alios acta,alteri obeſſe non debet.l.ſepe.ff. de re iudi.c.quamuis .c. cum ſuper eodem titulo utpote quòd poſſesſio de qua ageretur,litependente:uel finita per ſententias ad eum perueniſſet , quo caſu lex etiam contra iſtum tertium ſentẽtias cum alio latas exequeretur,immo ſolet dari commisſio utītruſo litependẽte posſint exequutoriales litere intimari non alias cognito an ſit intruſus litependẽte,Staph.literis car.169.à tergo in principio uer. datur talis commisſio,eſſet enim hæc qualitas intruſionis litependente uel finita poſt ſententias intentio eius,qui pro exequutione inſtaret,& ad illius ꝓbationem arctaretur,aliàs non obtineret,Ro. dec. 477.in no.ſuppoſito de probatio.& de re iudica. & ſuper hoc plena cauſſę cognitio deſiderabitur.l.ſi. C.ſi per uim uel alio modo.c.licet de pręben.el.ij.& propter iſtam perſonæ mutationem,erit hæc quaſi nouæ litis inchoatio.l.cum quæritur.ff.de exequutione rei iudi.quæ tamẽ intelligas parte opponẽte & contradicente,nam ſi pateretur ex priori proceſ

ſu contra ipſum exequi,ualide procederetur,& exequutio fieret contra eum per.l.i.ff.de ferijs,& nota. ibidem,& in c.fi.extra eodem tit.& in Clemen.ſæpe de uerb.ſigni. Rota decis.479.in no.Si ſententia de ſenten.& re iudi.& decis.xviij.in ultimis primus in data.nu.4.uerſi nunquid.

Et licet Gellius libro uigeſimo.c.i.teſtetur confeſſis & conuictis de debito datos eſſe triginta dies ad quærendam pecuniam,intro quos ſi non fecerint ſolutionem contracti æris alieni,facta eſt manuum iniectio,& neruo ac compedibus uincti ſunt, legibus tamen Romanis nuſquam comperi,hunc uinciendorum debitorum morem ſatis receptum & expreſſe permiſſum,niſi forte huic arrideret tex. in.l. i.§.generaliter.ff.de pœnis,ubi lex iubet eum, qui conſtitutam pœnam pecuniariam non ſoluiſſet affligendum eſſe corpore,uel huius rei argumentum ſumeremus ex.l.i C.qui bo.ce.poſ.ubi lex inquit effugi carcerem per bonorum ceſsionem. Imò quia inhumanus quidam mos creditorum inualuerat, quo duri creditores conſueuerant debitores ſuos in priuatis domibus tenere,& non minus quam iumēta in eorum ergaſtulis eos laboribus exercere: cum nec humanitatis ratio,neque publica tranquillitas exigerent hoc permitti.l.non eſt ſingulis.ff. de reg. iu.non ſolum prohibuerunt leges inhumanū hūc morem.l ob æs.C.de actio.& obli uerum etiam nouiſsimo auth iure conſtitutum fuit,ut creditor,qui hoc facere auſus fuiſſet,ius crediti amitteret, & inſu per tantundem debitori ſuo pendere cogeretur, auth.ut nulli iu.&c.§.quia uero.

Amplius lex debitoribus compatiens expreſſe prohibuit,ne quis ob publica debita in carcerem coniiceretur.l.nemo C. de exactio tribu. lib. x. & alibi ut debitoris, qui ſoluendo nō eſſent,aduerſus creditorum duritiem,atque ſæuitiam aliquo pacto poſſet eſſe ſuccurſum,ceſsionis bonorum,uel quinquennalium induciarum alternatiuum remediū

indulſit toto tit.C.qui bo.ce.poſ.

Quòd ſi tanta fuit profanæ legis pietas,ut quantum audiſti,uoluerit debitori, ut carcerem effugeret eſſe occurſum,mirum non eſt ſi Ro.Cu.quæ Eccleſiaſtica eſt,ubi quis pro exequutione rei iudicatę inſtaret,condemnatum prius moneat, & cenſuris Eccleſiaſticis compellat,ut pareat ſententiæ, antequam ad manuum iniectionem,quam uocant inuocationem auxilii brachij ſecularis,procedat,quia ſecundum canones,ultimum & ſubſidiarium eſt remedium.c.cum non ab homine de iudi c.ij. de maleſi.Oldr.conſi.89.Epiſcopus inuocat, cuius rei ratio duplex eſſe poteſt nempe pietatis(de qua ſupra diximus)alia uero à rei denominatione & uocabulo deprehendi poteſt,nam ſi ubi manuum iniectio neceſſaria eſt,Eccleſia auxilium brachii ſecularis inuocat,alienum quippe auxilium & opem inuocare uidetur, & indignum uideretur, ut Eccleſia alienum auxilium inuocaret niſi prius iure ſuo & cenſuris eccleſiaſticis,quæ militantis eccleſiæ fulmina ſunt,uſa fuiſſet,Qua ratione uidemus quòd ubi in patrimonio Eccleſiæ tẽporalis & inter ſubditos eiuſdem patrimonii ageretur, ſi is, qui exequutionem peteret paupertatem allegaret, ſignatura conſueuit quandoque petentem exequutionem à uia cenſurarum longiori & magis diſpendioſa diſpenſare,& dare quòd loco literarum exequutorialium, quæ ſunt duntaxat monitoriæ, ut inferius dicemus, Iudex mandatum exequutiuum quo ad manuum iniectionem peruenitur, decernat ea ratione,quòd hoc caſu eccleſia pro manuum iniectione alieno non indigeat auxilio,quod tamen non poſſim concedit ſignatura,ſed duntaxat ubi de re ꝓphana & non graui,uel etiam ubi de re ſpirituali actum fuiſſet,de expenſis tamen eſſet duntaxat exequendum prout ſemper euenit in exequutione ſententiæ abſolutoriæ pro reo, & utroque caſu is qui exequutionem peteret,paupertatem allegaret,red-

ditq; ſe in hoc ſemper ſignatura difficilem.

Imò hac monitione canonica, quæ continetur in literis exequutorialibus ac cenſuraria compulſione huiuſmodi utitur. Ro.Cu.non ſolum ubi actione perſonali quis cōdemnatus eſſet, quo caſu lex ciuilis non ſtatim exequitur iudicatum, ſed quadrimeſtrem dilationem ſibi indulget ad ſoluendum, aut præſtandum id quod per ſententiam ſoluere aut præſtare iuſſus eſſet.l.ij.C.de uſu rei iud.uerum etiam ubi reali actione quis condemnatus extitiſſet, quo caſu lex regulariter condemnato nullam dilationem concedit, neque pro re, quam tradere iuſſus eſſet, neque pro fructibus in quibus condemnatus fuiſſet.§.& ſi in rem inſtitu.de offi. iud. & circunſcripto hoc legis diſcrimine inter condemnatum actione perſonali, & actione reali, ſolet ſacrum palatium quemlibet ipſorum antequam exequatur prius per literas exequutoriales monere cū dilatione triginta dierum ad parendum ſententiæ ſub cēſuris & penis, & alias prout in formula literarū exequutorialium inferius uidebis.

Solemus igitur in palatio, multo magis coram aliis iudicibus delegatis Ro.Cu.ubi ꝓ exequutione rei iudicatæ inſtamus, cōmisſionem obtinere, qua ſignatura de exequutione reſcribit, & quidem uariè iuxta factorum contingentias. Nam ſi res iudicata prætenderetur, quia ſententia appellabilis non eſſet, utpote ſi in prophano poſſeſſorio iudicatum fuiſſet uigore Ægidianæ conſtitutionis, de qua ſupra tit.de appel.§. Amplius loquuti fuimus, conſueuit ſignatura reſcribere de exequutione, non aliàs præciſè, ſed cum clauſula conditionali, quatenus Ægidianæ cōſtitutioni locus ſit, uel alijs caſibus, quatenus exequutioni locus fiat.

Quòd ſi appellabilis eſſet ſententia, uictor tamen rem prætenderet iudicatam, & ſolet diſtingui, aut quia nullo modò appellatum, & ſignatura iſto caſu reſcribit ſimpliciter, ut iudex exequutionis

exequatur,niſi forte exequutio non eidem iudici, qui pronũtiaſſet,ſed alteri etiam eius in officio ſucceſſori demandetur,dum tamen perſona mutaretur.quo caſu non alias præciſe de exequutione reſcriberet ſignatura,ſed cum clauſula conditionali, conſtito de re iudicata.& ratio ſubeſſe uidetur,cum maiore ſtudio explicetur exequutionis petitio apud alium iudicem,quam apud eum,qui iudicauit, nimirum ignorantia rei ab alio in iudicio geſtæ.

Qua ratione idem fermè ſeruari ſolet, ubi exequutio uigore trium conformium peteretur, cum enim hic petitor exequutionem uelit, non ſolum uigore ſententiæ à iudice exequutionis latæ nempe ultimæ, uerumetiam aliarum præcedentium, quæ ab aliis latæ ſunt, nec propterea poſſit iudex ultimæ ſententiæ & exequutionis de exiſtentia ac etiam de conformitate trium ſententiarum ſe informare,niſi aliqualis cauſſæ cognitio adhibeatur, ſolet ſignatura hoc caſu reſcribere, ſub alia conditionali clauſula,conſtito de tribus cõformibus, cui conſueui ego addere hæc uerba:uel alias de re iudicata,ut pinguior ſit commiſſionis continentia, contingere enim poſſet,quòd tres eſſent ſentētiæ, non tamen omnes exequibiles,ſed altera tantum. Finge quòd reus contra quem exequutio trium cõformium peteretur,allegaret & cõprobaret aliquã ex eis nullam eſſe,nullitas tamen inferret non ſolum nullitatem illius ſententiæ,quæ nulla diceretur,ſed etiam appellationis aduerſarii à præcedente ſententia,quę propterea remaneret res iudicata, ueluti ſi nullitas ſententiæ prouenirет à defectu mandati eiuſdem procuratoris, qui à præcedente ſententia appellaſſet:uel appellationem fuiſſet proſequutus: uel ſi ſuccedanea ſententia nulliter lata ſit,appellans tamen à præcedente ſententia non cuſtodiſſet tempora inſtantiæ appellationis ſuæ à dicta præcedente ſententia,etenim ſententia nulla nõ facit perire inſtantiã Bar.in l.ſi quis in cõſcribe

De exequutione trium ſententiarũ.

do col.fi.in C de pactis & ſi appellans à prima pretendit ſequiorem nullam, debet cuſtodire tempora appellationis à prima, alias ob non legitimam infra tempora appellationis proſequutionem, prima res iudicata remaneret.

Verum ſi uigore alicuius ſententiæ à qua aliquo modo fuiſſet appellatum, exequutio peteretur, quia Victor pretenderet uel appellationē non fuiſſe ualidè interpoſitam, uel ſi ualidè, non tamen infra legitima tempora proſequutam, & cum iſtis caſibus de ueritate utriuſq; præſuppoſitis aliqua cauſſæ cognitio ſit neceſſaria, an uidelicet appellatio ualide fuerit interpoſita: uel infra legitima tempora proſequuta, ut appellās audiri poſſit, & ſi iuſtam habuiſſet impedimenti cauſſam, illā afferre conſueuit ſignatura alio modo reſcribere, uidelicet quòd ſeruatis terminis in articulo exequutiuo huiuſmodi de ſtylo ac obſeruātia ſacri palatii ſeruari ſolitis, iudex ad exequutionem procedat, termini autem ſolent eſſe quatuor, ad docendum ſcilicet de appellatione ac eius legitima proſequutione primò pro prima, itē pro ſecunda, item pro tertia, deniq; etiam pro quarta dilationibus, quorum locū quandoque etiam ſignatura dare conſueuit. ut prefixo unico breui & peremptorio termino ad docendū de appellatione ac eius legitima proſequutione, quo elapſo & nihil quod releuet docto, iudex exequatur, prout ſupradiximus titu de terminorum obſeruatione in articulo exequutiuo uerſicu. Quandoque etiam euenit ut, latis una: uel duabus ſententiis antequam tertia feratur, uſque ad finem, quæ practica hanc utilitatem affert, quia per eam euitat is, qui pro exequutione inſtat ex capite deſertionis neceſſitatem pronuntiationis iudicis ſuper deſertione, à qua de iure daretur appellatio, & ſic res in infinitum iret, & lites breuiori uia amputantur.

Quatuor termini ad docendum de appellatione.

Sed dices ad quem iudicem exequutio rei iudi-

Exequutio ad quem iudicē pertineat.

catæ pertinebit,qua in re communis eſt Theorica relata per Bar.in.l.præcipimus.§ offitiis. C. de appell.quam ſequuntur omnes in.l eos.C. eodem tit. & canoniſtæ præſertim Io.menach.Archid. & Gemini.in.c.Romana.§ fi.de appel.in.vi.& Fran. in. c. ex ratione col.antep.uerſi.ſextò quæritur extra eodem tit.quòd ſi ſententia confirmatur tempore,ut quia infra legitima tempora non appelletur uel emiſſa appellatio non proſequatur, tunc exequetur idem iudex,qui ſententiam promulgauit.l.ſi cõtra minorem,& l.quoniam.nõnulli C.de appell.auth. ei qui.& .l.fi.§.illud etiam.C de temp.appell. & iſta procedunt tam in prima quàm in ſecunda ſententiis,idq; etiam ſi appellationis iudex pronuntiaſſet cauſſam non proſequutæ appellationis deſertam, Archid.in.d.c.Romana.§.fi.eodem tit.lib.vi.ſequitur Bal in auth.ſi quis litigãtium. C.de epiſ.audiẽ. Geminia in.c.Romana.§.fi.uerſi.in.fi.glo ibi uerſi. ſi uerò iudex de appell.in.vi.quandoquidem ſententia ſuper deſertione interloquutoria eſt, & ex ea nulla oritur actio uel obligatio ad dandum uel faciendum, ſed mera lapſi temporis eſt declaratio, glo in c.cum dilectus circa fi.ſupra de electio. Bal. in.l.eos.C.de appell.col.iij.Bar.in.l.à diuo pio circa finem principij.ff.de re iudi.Franc.in.c.ex ratione col.antepen.uerſi.ſexto quæritur extra de appell. ſi uero non tempore,ſed expreſſo partium conſenſu confirmaretur ſententia utpote quia litigatores ab appellatione recederent, & iſto caſu appellationis iudex exequetur.l. tale pactum. §. qui prouocauit.ff.de pactis uel ſaltim uterque iudex exequi poterit, Bart. in .d .l. præcipimus. §. offitiis, Quod ſi non tempore neque partium conſenſu, ſed alia iudicis appellationis confirmatoria prima confirmetur ſententia,& idem iudex, qui confirmauit, exequetur.Geminia.in d.c.Romana col.ante.uer.in.fi glo ex quo quando prima ſententia fuit per ſecundam confirmata agitur ex ſententia cõ

firmante,& non ex confirmata.d.l.præcipimus.C. de appel.Bal.in.d.l.eos colu.iij.nu.xi.uerſi. porrò il la quæſtio in prin.ibi,ſed quæ eſt ratio . C . eodem tit.niſi forte confirmaretur à iudice appellationis ubi iam eſſet à iure confirmata,utpote ob lapſa tẽpora,iuxta d.l ſi contra maiorem.l quoniam nonnulli.C.de appel.auth.ei qui col.fi.§.illud.C.de tẽp. appell.eſſet enim hoc caſu confirmatoria iudicis appellationis potius abundans,quàm neceſſaria,& ex ſuperflua pronuntiatione iudicis ad quem,non deuoluitur ad eum exequutio,Bal.in.l.penul.in.fi. C. quorum appellatio Francus in d. c. ex ratione col. antepenul. uerſi. ſed dubitatur pone , extra de appel.Idem ſi non confirmaretur temporis lapſu, nec partium conſenſu.nec denique iudicis confirmatoria,ſed per infirmationem ſecundæ ſententiæ,quæ eam reuocabat,ſi nullo addito,uel mutato ſi uerò aliquo addito uel mutato uterque iudex, ſci licet qui primam protulit,& qui ſecundam eius reuocatoriam infirmauit exequi poterit Geminia.in. d.c.Romana.§.fi.col.fi.

Reuidere quando proceſſus poſſit.

In hac uaria iuris communis diſpoſitione , mos Ro.Cu.alias fuit,ut is qui rem iudicatam prætenderet,habitis à iudicibus ſententijs ac expenſarum taxatione non adiret aliter ſignaturam iuſtitiæ,neque iudices,qui ſententias promulgarunt,pro illarum exequutione,ſed in audientia papæ contradictarum compareret & productis ſententiarum inſtrumentis,alter ex procuratoribus eiuſdem audientiæ conducebat,qui reuiſo proceſſu cauſſæ, uniuerſam illius hiſtoriam in audientia recenſebat , & pro exequutione inſtabat.Audientia uerò ubi omnia intellexiſſet,ſi proceſſum ac ſententias non probaſſet:uel rem iudicatam,prout prætendebatur,nõ comperiſſet, conſueuit litigatorem ad iudices , ut melius uel ulterius ageret,remittere.quod ſi proceſſus ac ſententias nouiſſet ritè ac rectè latas ac rem iudicatam extare,ſolebat hæc Audientia literas exe

quutoriales apoſtolicas uictori ad partes decernere & concedere,ſub.Pont.nomine ac plumbeo ſedis ſigillo,quibus mandabant exequutoribus in partibus, ut proceſſus & ſententias huiuſmodi debitæ exequutioni demandarent,cum clauſula contradictores & rebelles quoſcunq; cenſuris & alijs pœnis Eccleſiaſticis compeſcendo,inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis, quarum uigore exequutores in partibus, præuia monitione ad parendum ſententiis & rei iudicatæ, ubi parere recuſarent:uel negligerent, ad ſolitas cenſuras & pœnas,& denique ad inuocationem auxilij brachij ſecularis procedebant.

Sed hodie antiquato præſcripto uſu,ſolent litigatores ubi rem iudicatam pertendant,omiſſa uia Audientiæ contradictarum,audire ſignaturam iuſtitiæ,& petere, ut exequutio rei iudicatæ iudicibus, qui merita cauſſæ nouerũt,delegetur,ut ſententias ac rem iudicatam exequantur,& literas exequutoriales decernãt, prout inferius,& quoad perſonam exequutoris,ſi uaria eſt,prout ſupra audiſtis, iuris communis diſpoſitio in committendo exequutionis articulo,minus poteſt obſeruantia ſignaturę in hoc eſſe uniformis.Regulariter uerò conſueuit ſignatura exequutionem committere eidem iudici, qui eam ſententiam promulgaſſet,cuius exequutio poſtulatur,iuxta tex.in d.l ſi contra maiorem.& in l.quoniam nulli.C.de appell.& in.d.auth.ei qui, & in.l.fi.§.illud etiam.C. de temp. appell. & in auth. de appell.& appella.& infra quæ tempora.§ i. idq; etiam ſi à ſententia huiuſmodi appellatum fuiſſet, dum tamen cauſſa appellationis non reperiatur alteri iudici commiſſa.quia tunc ſignatura non conſueuit de exequutione reſcribere,niſi ad iudicem appellationis,idq; ea ratione,quòd ex quo iuriſdictio fuit ſemel ad eum per commisſionem appellationis deuoluta,licet prætendatur deſertio,& per eam iuriſdictio reuertatur ad primũ iudicẽ, ut notatur

in.l eos.C. de appell. Articulus tamen deſertionis eſt dubius,& ratione iſtius dubii iudex appellationis remanet iudex & habet cognoſcere de deſertione & an ſua ſit iuriſdictio,c.ſua nobis extra de appell.& licet ſententia ſuper deſertione ex ſtylo Ro. Cu.ut ſupra diximus,prætermitti ſoleat,cum tamẽ de ea per ſaltum cognoſcatur & ratione iſtius cognotionis, iudex ad quem remaneat iudex ſolet, iſto caſu ſignatura articulum exequutionis iudici ad quem committere,cum clauſula tamen ſeruatis quatuor terminis in ſimilibus ſeruari ſolitis, uel præfixo illorum loco aliquo breui & peremptorio termino ut ſupra.

Et ſi appellationis cauſſa repeviretur iam alteri commiſſa,ſi modò expediret ei,qui pro exequutione inſtaret, petere exequutionem coram iudice à quo,daret ſignatura aliam commisſionem iudici ad quem directam,qua reſcriberet,quod ſeruatis dictis quatuor terminis ſeu unico illorum loco,ut ſupra,præfixo inhibitionem ſuam,ſi modò inhibuiſſet moderaretur, & cauſſam ad Iudicem à quo remitteret. Arridetq; hæc obſeruantia ſignaturæ iuris communis,magis quàm proxima, ex quo de iure ubi deſertio uerificetur,iuriſdictio reuertitur ad iudicem à quo,ut in.d.l.eos C.de appell.

Vbi non iudici ad quem committenda eſſet exequutio,ſed iudici à quo, & plures eſſent ueluti ſi duæ latæ fuiſſent ſententiæ,& prima fuiſſet per ſecundam confirmata,conſueuit ſignatura committere exequutionis articulum non primo iudici, ſed ſecundo,qui primam ſententiã cõfirmauit, idq; ea (ut opinor)ratione,quia iſto caſu ageretur ad exequutionem non ex ſententia confirmata,ſed ex cõfirmante ſecundũ ueram opinionem,q̃. Bal. atteſtatur cõem in.d.l. eos col.iij. nu.ii.uer. porro illa quæſtio in prin ibi ſed quæ eſt ratio.C de appel.Qua ratiõe idẽ ſeruatũ eſt ẽt ut ubi exequutio triũ conformiũ peteretur,ut uidelicet committatur iudici, qui

ultimam confirmatoriam ſentētiam promulgauit.

Generalis uerò ac communis diſpoſitiua ſimilis commiſsionis exequutoriæ,qua utimur in hac ſpecie,ſolet eſſe,qua iudex exequutionis omnes & ſingulas expēſas pro oratoris parte factas taxet & moderetur,ſequeſtrum,ſi quod extaret relaxet, ac relaxationis inſtrumentum decernat,fructus liquidet, ac ſententiam & omnia in ea contenta , tam contra uictum aduerſarium,quàm omnes alios & ſingulos intruſos & intrudendos debitæ exequutioni demandet,& pro præmiſsis omnibus & ſingulis in ſententia contentis literas exequutoriales ad partes etiam per edictum publicum conſtito ſummariè & extraiudicialiter de non tuto acceſſu , intimandas ſub excommunicationis aliisq́ cenſuris & pœnis eccleſiaſticis decernat,& in euentum non paritionis, cēſuras & pænas huiuſmodi eoſdē incurriſſe declaret,aggrauet,reaggrauet,& interdictum ponat, inuocato etiam ad hoc,ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis,literasq́ deſuper opportunas & neceſſarias ſuo ſub ſigillo decernat , quæ perinde arctent, ac ſi ſub plumbo expeditæ forēt , cōſtitutionibusq́ & ordinationibus apoſtolicis,cancellariæ regulis illa præſertim,qua caueri dicitur,ut ſimiles literæ alias quàm ſub plumbo expeditæ nullius ſint roboris:uel momenti,cæterisq́ in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcunque . Ideoq́ dicere ſolemus omnes & ſingulas expenſas taxet &c. per præſcripta uerba uniuerſalia,non tamen indefinite,per uerba expenſas tantum , ut uideatur magis expreſſum de taxatione expenſarum , non ſolum coram eodem iudice factarū,ſed coram aliis præcedentibus iudicibus , quas alias ſine ſimili ſpeciali mandato taxare non poſſet,Rota deciſ. 734. in antiq. Nota quòd quando fit taxatio de taxatione expenſarum,Item dicimus literasq́ deſuper opportunas ſuo ſub ſigillo decernat, & ſuperius enuntiatæ regulæ derogamus,quia Officiales cancellariæ apo

Iudex exequutionis expenſas taxat

ſtolicæ,per quorum officium literæ exequutoriales ut ſupra,ſub plumbo expediri ſolebant , ubi uidiſſent nouum hunc litigatorum uſum, euitando uiã Audientiæ contradictarum,pro exequutione habẽda conſueuerunt,ut ius ſolutionum ſuarum eis ſaluum eſſet,curare apud pontifices pro tempore , ut inter alias conſtitutiones & regulas cancellariæ ſuæ hanc quoque edicerent,ut literæ exequutoriales alias quàm ſub plumbo expeditæ nullius eſſent roboris:uel momenti,& propterea litigatores oportuit adinuenire hoc derogationis remedium,ut obſtaculum contrariæ regulæ ſummouerent , qua in re adeo ſe facilem præbuit & præbet ſignatura ut illam ſupplices iure quaſi præſcripto obtinere ſoleant Denique dicimus,etiam per edictum publicum intimandas , conſtito ſummariè &c . de non tuto acceſſu,quia hæc uia intimationis per edictũ publicum non permittitur niſi in iſto ſpeciali caſu, quando ad eum,cui intimatio fienda foret , tutus non daretur acceſſus ex indulto Bonif viij.in extrauag unica,Rem non nouam de dolo & contu.& requiritur ſummaria & extraiudicialis ſaltem iudicis informatio.per tex.in clem ij.de iudicijs,Rota dec. 752.Dic quòd in c.dudũ.703.Dic quòd citatio. omnibus in antiq.tit.de cita.Staph.cart.158. quo caſu, quid teſtes deponere habeãt,uidimus ſupra titulo de citatione extra cu.§.quod ſi & tit.de exequutione citationis ad partes decrete.

Addo quòd ſi pro fructuum liquidatione nõ haberes fortè teſtes in promptu in.Ro.Cu.præſentes, & expediret tibi eos in partibus recipi,& examinari, ſolet ſignatura in articulo exequutiuo & in eadẽ commiſſione,qua de exequutorialibus reſcribit,reſcribere etiam ut exequutionis iudex uices ſuas aliquibus probis uiris in partibus in dignitate eccleſiaſtica nihilominus conſtitutis ſubdeleget,qui in articulo liquidationis huiuſmodi teſtes & alias probationes recipiat,& receptos ad ſe remittat,inſtrumẽ

rumq́ꝫ ſub delegationis huiuſmodi ſuo ſub eodem ſigillo decernat, non tamen præciſe, ſed eius arbitrio, per quam ſub delegationem ſubleuatur is, qui exequutionem peteret, ab impenſa expeditionis remiſſoriæ, licet ut opinor poſſent iſte probationes p ſuperexequutores literarum exequutorialium in partibus recipi, & ad curiam tranſmitti per traditã decis. 403. in no fuit dubitatum de offi. delega. uerſi. contra hanc meam opi.

Impetrata ſiquidem præſcripta commiſsione exequutoria, & iudici, cui dirigitur præſentata, ex quo commiſsio non firmat iuriſdictionem, neque probat niſi parte citata ad opponendum, glo. Bar. in extrauag. ad reprimen. ſuper uerbo de plano quæ in cri. leſ. maieſt. proc. poſſ Egi. conclu. xxxviij. Roma. conſi. 519. Caſſa decis. vij. de appell. in fi. uerbis conſueuimus in palatio citare aduerſarium ad dicendum contra commiſsionem ultimo loco pręſentatam, in qua citatione & ſi fortè fieret contra abſentem à Ro. Cu. & non per nuntium ſiue curſorem, (quo caſu ſupra titu. de introductoriæ cauſſæ in. Ro Cu. contra præſentem diximus, reſcripti inſertionem clem ij. ut litepen. non eſſe neceſſariam, minus erit ſimilis commiſsionis exequutoriæ inſertio neceſſaria, Rota decis. 355. in no ſi exequutor trium conformium de ſenten. & re iud. reproducta hac citatione, ſi commiſsio non præciſe reſcriberet, ſed ſub aliqua ex his, quæ ſupradiximus conditionalibus clauſulis, utpote conſtito de tribus conformibus, ſeu re iudicata, ſiue aſſertis, alias'ue ſimili, quia iſta clauſula tanquam ablatiuus abſolutus inducit conditionem, Bar. in l. i. col. fi. ff. de cond. & demo conſueuimus imprimis purificare iſtam conditionem, & docere de re iudicata ſeu tribus conformibus, uel denique de alijs aſſertis per repetitionem actorum, ſi ex eiſdem actis poſſet conſtare, ſin autem per alias exteriores probationes, idq́ꝫ parte citata, quoniam uerbum con-

ſtito,præſertim in iudicialibus importat partis citationem,glo.in clem.præſenti uerbo conſtiterit de cenſibus,Rota decis.683.in antiq. Dico quòd ſi in aliqua commisſione de commiſ.& citatio.& ſequenti,ubi idem dicitur de uerbo,ſi repererit, licet ſecus de uerbo,ſi inuenerit,Egi.conclu.176. Auditor de offi.deleg.Staph.car.179.à tergò in fi.uer.ſecus fortè ſi in commisſione cum ſequen.

Et ſi commisſio daret,quòd ſeruatis quatuor terminis de ſtylo palatii in articulo exequutiuo ſeruari ſolitis:uel aliàs eſſemus in caſu in quo ſeruandi eſſent,uel eorum loco daretur de termini præfixione,ſolet is, qui pro exequutione inſtaret ſeruare, hanc telam,uel quatuor terminorum ad docendũ de appellatione,ac eius legitima proſequutione,primò pro prima,deinde ſecundo pro ſecunda, tertio pro tertia,& denique quartò pro quarta dilationibus,prout ſup. titul. de terminorum obſeruatione docuimus,uel ſi commisſio exequutoria diſpẽſaret ab hac terminorũ obſeruatione, & daret ꝙ illorũ loco unicus terminus præfigeretur, ut ſupra ſolet uictor citare aduerſariũ,ad uidendũ ſibi præfigi terminũ iuxta formã commisſionis,& citationis hora adueniente iudex terminũ præfigere,ſemper ad ſecundam,& mandare,ut intimetur aduerſario.

Citatio ad ridendum taxari expenſas.

His peractis,ubi iuriſdictionem iudicis exequutionis,ut ſupra firmauerimus,& ſeruata fuerit tela iuxta ſuos caſus,ut ſupradiximus, neceſſaria, uſus palatii eſt,ut alia citatio fiat, tenoris infraſcripti. Citetur N.exaduerſo principalis,uel procurator, ſi cum procuratore lis tractetur,ad uidendum taxari & moderari omnes & ſingulas expenſas pro parte infraſcripti inſtantis in huiuſmodi cauſa habitas & factas, & literas exequutoriales iuxta formam eiuſdem commisſionis decerni, & ſi forte extaret ſequeſtrum, in eadem citatione addere ſolemus, ad uidendum relaxari ſequeſtrum, & inſtrumentum relaxationis decerni. Quæ citatio poteſt fieri

ad primam diem,ac etiam per totam, prout temporis neceſſitas urgeat,& adueniente hora ſimilis citationes,patronus eius,qui pro exequutione inſtat,cedulam deſignationis omnium expenſarum dictat,cuius formulam habes in ſæpius citato formulario procuratorum ro.cu.eis qui inſtat, data relatione curſoris,cedulam deſignationis expenſarum porrigit.& præuia partis petitione,iudex illas taxat & moderatur,& eodem contextu, ſequeſtrũ, ſi extat,relaxat,ac relaxationis inſtrumentum,nec non literas exequutoriales pro omnibus in ſententia contentis ſub ſolitis cenſuris & pœnis eccleſiaſticis decernit,iuxta formam commiſſionis, & quia de iure poſt iudicis taxationem,defertur iuramentum parti,uel eius procuratori,quod tantum & ultra fuerit in cauſſa expenſum,glo.in.c i.de elec.in.vi.uerbo docuerit & expenſarũ taxatio, non ſubſequuto ſimili iuramento,eſſet de iure nulla. c. cum ueniſſent,extra de eo qui mit. in poſ. de ſtylo ſacri palatii defertur hoc iuramentũ in ipſa expẽſarũ taxatione petenti taxari expenſas,& licet non apparenter, Notarii tamen cauſarum actuarii eiuſdem ſacri palatii in extenſione huius termini taxationis expenſarum,ſemper extendunt hoc iuramentum tanquam deferri & præſtari ſolitum, prout ẽt faciunt in extenſione aliorum iuramentorum de more palatii deferri & præſtari ſolitorum, utpote de calumnia in termino ſubſtantiali ad hoc ſeruari ſolito,uel in ſupplementum ſemiplenæ probationis in termino ſententiæ,raro enim hæc iuramenta apparenter & ſolenniter deferuntur in palatio, quia Patres præſupponunt procuratores ſacri palatii uiros eruditos & tales,qui bene ſciant, quod in iſtis actibus in quibus iuramẽtũ præſtari ſolet,p ſolã traditionẽ cedulæ relationis curſoris,ubi de iuramẽto fit mentio,& noſtro caſu per exhibitionẽ cedulæ deſignationis expẽſarũ præſtatur iuramẽtũ.

Formula autẽ ſeu continẽtia literarum exequu- **Formula literarũ exequutorialium.**

torialium,quibus hodie utimur in palatio, eſt quo exequutionis iudex per literas exequutoriales huiuſmodi ſcribit ad omnes iudices Principes ſecu lares & perſonas Eccleſiaſticas & publicas, utpote tabelliones, necnon ad curiæ cauſſarum cameræ apoſtolicæ generalem auditorem ſcribit, eiſdemq; ſub excommunicationis & alijs penis Eccleſiaſticis præcipit,ut quotieſcunque pro inſtantis parte fuerint requiſiti ſeu alter eorum requiſitus infra ſex dierum ſpatium,quorum duo pro primo, duo pro ſecundo, & duo pro tertio peremptorio termino eis præfigit,debeant uidelicet Eccleſiaſticæ perſonæ prædictæ condemnatum aiosq; intruſos & intrudendos auctoritate apoſtolica monuiſſe, quatenus infra triginta dierum ſpatium poſt monitionem huiuſmodi.Quorum decem pro primo, decē pro ſecundo,& decem pro tertio peremptorio termino ac monitione canonica aſſignat eidem inſtāti:uel eius procuratori legitimo,omnibus & ſingulis in ſententia contentis parere,quæ per extenſum exprimuntur,idq; tam quoad rei poſſeſsionem & ad expenſas,quàm etiam quoad fructus, etſi uſque in eam diem non fuerint liquidati,uſus enim palatii permittit,ut non ſolum iudex generaliter codēnet uictum in fructibus perceptis abſque alia quantitatis liquidatione,ita etiam exequutor poſſit in exequutiōe ſic generaliter monere ad reſtitutionē fructuum etſi adhuc non liquidatorum, Rota dec. 183.in no ſicut de ſentētia & re iu.Quod ſi ſic moniti infra præſcriptam triginta dierum dilationē, ſententiis,ut præmittitur parere recuſauerint, uel ceſſauerint,eiſdem perſonis Eccleſiaſticis præcipit, ut eoſdem monitos publice denuntient excommunicatos,etſi poſt denunciationem huiuſmodi excō municationis ſententiam per ſpatium decem dierum ſuſtinuerint,eaſdem cenſuras aggrauent.i. reiterent & innouet, maiori tamen cum ſolennitate, utpote pulſatis campanis,candelis accenſis & poſtea

ſtea extinctis, ac in maledictionis ſignum in terrā proiectis,& alijs,quas omnes recenſere ocioſum eſſet.Quòd ſi ijdem,ut præmittitur,moniti, denuntiati,& aggrauati præmiſſa omnia per alios decem dies ſuſtinuerint,eoſdem proceſſus & cenſuras reaggrauent .i. reiterent & innouent,ac omnibus Ieſu Chriſti fidelibus etiam familiaribus, affinibus & ſeruientibus eorundem commerciū cum præfatis excommunicatis eis ſub eiſdem cenſuris & pœnis interdicant,etſi excommunicationem aggrauationem & reaggrauationem huiuſmodi per alios decem dies ſuſtinuerint,omnes & ſingulas Ciuitates, Caſtra,Oppida,Loca,& Villas, Eccleſiaſtica collegia, & parrochiales aliasq; Eccleſias, ſub quibus,& ad quas præfati ſic moniti degunt, & perueniunt, quandiu ibi fuerint,Eccleſiaſtico ſupponant interdicto. Quòd ſi denique interdictum huiuſmodi per alios decem dies pasſi fuerint, ex quo gladius ſpiritualis non ſuffragatur,auxilium brachij ſecularis inuocent & requirant, prout in formula literarum exequutorialium huiuſmodi latius continetur, quam apud uulgatum formularium inſtrumentorum legere licebit.

Et quamuis iudex exequutionis in præſcripta literarū exequutorialium formula ſubdeleget uices ſuas exequutoribus in partibus, ut moneant condemnatum aliosq; intruſos ad reſtitutionem poſſesſionis & fructuum ac expenſarum ſolutionem, uerumetiam ad declarandum & denunciandos eos excommunicatos in euentum non paritionis, & ſucceſsiue aggrauandum,reaggrauandum,interdicendum & auxilium brachij ſecularis inuocandum,nihilominus mos inoleuit in palatio, ut exequutores in partibus duntaxat literas exequutoriales condemnato ac intruſis intiment & primam partem ipſarum literarū duntaxat uidelicet antedictæ monitionis canonicæ ad parendum rei iudicatæ infra triginta dierum terminum exequantur,&

ubi literæ exequutoriales fuerint legitime intimatæ non procedatur ad ulteriorem exequutionem coram dictis exequutoribus,ſed habita relatione legitimæ intimationis earundem literarum, reproducantur literę una cum relatione intimationis in curia corã auditore exequutionis iudice ad effectũ procedendi ad ulteriorem exequutionem, Staph. car.169.à tergo in princi.

Condemnatos ad fructus ſe aliquos recepiſſe negare poteſt.

Et licet uictus fuerit condemnatus in fructibus & pro eiſdem quoq; in literis exequutorialibus monitus cum tamen generaliter tantum,poterit nihilominus ipſe in hoc exequutionis articulo negare ſe fructus huiuſmodi percepiſſe:uel opponere quòd eos in utilitatem beneficii conuertiſſet, ſi modo hoc infra terminum triginta dierum ſibi datum: uel ſaltem antequam declaratoria ſententia contra ipſum proferatur allegauerit, Ro dec. 183. in no.ſicut Auditor de ſententia & re iudica, & deciſ. 158.licet reus de renun.in no.Bal.con 99.v.uol. & propterea is, qui exequutionem etiam pro fructibus peteret,in hoc exequutionis articulo probare debet uictum fructus percepiſſe & quot, nec poſſet pro fructibus,poſt antedictam exequutorialium intimationem,ad declaratoriã aliaq; prædicta procedere,niſi habita à iudice de fructibus liquidatione, quam Auditor debet facere taxando fructus non multiplicatos in unica ſumma,ſed fructus ſingulis annis tantum ualuiſſe prout docet Rota.dec. 337. in no. Auditori de reſcri.& de appella.ſequitur Staph.car.175.& à fructuum liquidatione condemnatus poterit etiam appellare,& ſignatura ſolet cauſſam appellationis huiuſmodi committere. Crederem tamen hoc caſu quo liquidatio fit in exequutionem ſententiæ, appellationem emitti debere, non ab ipſa liquidatione,ſed ab eius exceſſu, & licet non defuerint,qui iſto caſu uoluerint expreſſionem exceſſus ſatis non eſſe in genere, niſi quantitas quoque exprimeretur. Abb.in c quoad conſulta

tionem col.fi.de re iudi receptior tamen eſt contraria ſententia doctorum ibidem in præallegato.c. quoad conſultationem: & aliis locis communibus & finito uel prætermiſſo liquidationis articulo, ſolet is qui pro ulteriori exequutione, inſtaret reproductis literis exequutorialibus, & illarum exequutione, parte citata ad dicendum contra & uidendum iurare teſtes ſuper illorum recognitione, teſtes ſuper recognitione inducere, & exinde ſeruatis quatuor terminis in ſimili ar. declaratoriæ de uſu ſacri palatij ſeruari ſolitis, ac eiſdem etiam ex abundanti, in uim innocentianæ uel ſpecialis commiſſioni ad hoc impetratę unicis contextu & audientia reiteratis, ſentētiam declaratoriam excommunicationis petere & obtinere, quæ ſemper in ſcriptis ferri conſueui & ſub formula infra ſcripta.

Per hanc noſtram declaratoriam ſententiam, quam de dominorum Coauditorum & C. Ferimus in his ſcriptis, pronunciamus, & c. quendam Meuium aſſertum clericum aduerſarium ob non paritionem literarum exequutorialium contra eū ad inſtantiam nobilis uiri Domini Sempronii de. & ſuper certis, canonicatu & præbenda Eccleſiæ Segobienſis & illorum occaſione decretarum excommunicationis ac alias ſententias, cēſuras, & pœnas in eiſdem literis exequutorialibus contentas incurriſſe, eundemq; excommunicatum publice denunciandum & ab omnibus euitandum fore & eſſe, prout denunciamus ac euitari mandamus, literasq; declaratorias deſuper opportunas decernendas fore, prout decernimus, Dictumq; Meuium in expenſis & c. condemnandum fore & eſſe, prout condemnamus, quarum taxationem nobis in poſterum reſeruamus.

Formula ex communicationis contra eum qui non paruit rei iudicate.

Termini autem in hoc articulo declaratoriæ ob non paritionem literarum exequutorialium de ſtylo ſacri palatii ſeruari ſoliti ſunt, qui ſequuntur uidelicet.

Termini contra non parentē obſeruati.

Ad docendum ſe paruiſſe literis exequutorialib.

Primo pro prima, }
Secundo ꝑ ſecunda, } Singuli ad primā diem
Tertio pro tertia, }
Quarto pro quarta. }

Lata deniq; declaratoria ſententia, ac literis deſuper opportunis relaxatis, dantur curſori, qui illas affigat, & publicet in locis ſolitis, & à die publicationis huiuſmodi expectatur aduerſarius ſic excommunicatus per decem dies, quibus elapſis, ſi adhuc ceſſet rei iudicatę & literis exequutorialibus parere, & excommunicationis ſententiam indurato corde ſuſtineat, ad ulteriora contra ipſum uſque ad brachii ſecularis inuocationem, modo quo inferius dicemus, proceditur cum interuallo decem dierum inter ſingulos infraſcriptos terminos ſeu actus à ſingulorum publicatione.

Ad uidendū ſe aggrauari, } Singuli ad primā:
Ad uidendum ſe reaggrauari, } uel etiam per totā cum interuallo tamen decem dierū
Ad uidendum interdici, } inter unum & aliū
Ad uidendum brachium ſeculare decerni } à ſingulorum publicatione,

Auxilium brachii ſecularis.

Exinde ſuper inuocatione auxilii brachii ſecularis literæ expediuntur, quibus iudex exequutionis apoſtolicus auctoritate apoſtolica omnes & ſingulos Principes ſeculares cuiuſuis dignitatis & præeminentiæ etiam ſi imperialis exiſtant, ueluti exequutores iuſtitiæ monet & requirit etiam excommunicationis & aliis pœnis & cenſuris Eccleſiaſticis, excepto Imperatore, quem in hoc duntaxat adhortatur, ut quotieſcunq; fuerit pro parte uictoris requiſitus contra aduerſarium exequantur in perſonam, & ſic detineatur, donec omnibus & ſingulis in ſententiis & literis exequutorialibus contentis, uictori integraliter ſatisfecerit, uel in bona ſeruato tamen ordine ut prius capiantur mobilia, de

inde immobilia & poſtremo ad nomina & iura per ueniatur.l.à diuo pio.§.in uendicatione.§ utrum & .§.penul.ff.de re iud.quibus adhortationibus,monitionibus,& iuſſionibus,ſi paruerint: uel parere paratos ſe exhibeant,uictor habebit,intentum : ſi uerò recuſent uel ceſſent,ſi uictor ad Ro.Cu.reuertatur cũ relatione requiſitionis ſuæ, procederet Ro. Cu.cõtra Dominos temporales huiuſmodi, ad declaratoriam cenſurarum & pœnarum in literis inuocationis auxilii brachij ſecularis contentarum, parte uolente & inſtãte,& camera apoſtolica re,pdu ctis literis inuocationis brachii ſecularis, ac inſtrumento requiſitionis Dominorum temporalium ad illarum exequutionem, ubi Patribus cameralis audientiæ uiſum fuerit Dominos temporales ſic re quiſitos recuſaſſe uel ſaltim ceſſaſſe in poſtulata exequutione,ſolent uicto utpote in caſu denegatæ iuſtitiæ repreſalias cõtra ſubditos illius domini temporalis & literas opportunas deſuper uictori manu regia concedere.Quæ repreſaliç quibus caſibus,qualiter concedendæ ſint,& à quibus,habes à Bartolo in tractatu ſuo repræſaliarũ,ad quem ſemper poteris ubi opus erit recurrere.

Et ſi aduerſarius cenſuras tanto tempore ſuſtinuiſſet ut propter nimiam eius cõntumaciam uideatur inſordeſcere,ſolet ſignatura dare commiſſionem ut fructus aliorum beneficiorum,quos ipſe in aliis locis obtineret,ſequeſtrarentur, donec literis exequutorialibus contra ipſum emanatis paruiſſet,argu.tex.in.c.quoniam frequenter in fi. ut lite non conteſta.& in.l.fulcinius.§.fi.ff.ex quibus cauſ. in poſſ.eat.Staph.car.176.prima facie,Imò iſto caſu quia aduerſarius propter inſordeſcentiam & cenſurarum neglectum,eſſet de hæreſi non mediocriter ſuſpectus,fieret contra ipſum locus fiſco, & Signatura iuſtitiæ daret cõmiſſionem iudici ordinario Ro.Cu.ut conſtito ſibi ſummarie & extraiudicialiter quantum ſibi ſufficere uidebitur, quòd

Pœna cõtra inſordeſcentes.

aduerſarius ſit de inſordeſcentia diffamatus, procedat contra ipſum ueluti de hęreſi ſuſpectum,& monitorium ad perſonaliter comparendum,ſeq; à pręmiſsis expurgandum compareat, & quod plus eſt darentur etiam contra ipſum uia gratioſa literæ priuationis beneficiorum in forma iuris ad priuationem ſeruatis ſeruandis procederetur. Reliqua mi Pellæe,quæ ad uſum iudiciorum ſacri palatii attinent,quæq; plurima ſunt,ego alias, ubi maius ocium nactus fuero,ad te interim in Foro adultiorem ea omnia ueluti ſolidioris cibi ſcribam:niſi forte tu meo exemplo,longa regeſtorum lectione,quę ſola mihi in hac arte uera fuit pedagogia & diutina fori uerſatione,hac præſertim monſtratione noſtra adiutus à te ipſo(ut facile ſpero)acceperis:meq; ab hoc munere exemeris.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS apud Michaelem Tramezinum.

M D L I I I.

LEGATORIA DI LIBRI
R. CICC[illegible]O
Borgo Vittorio, 25
ROMA